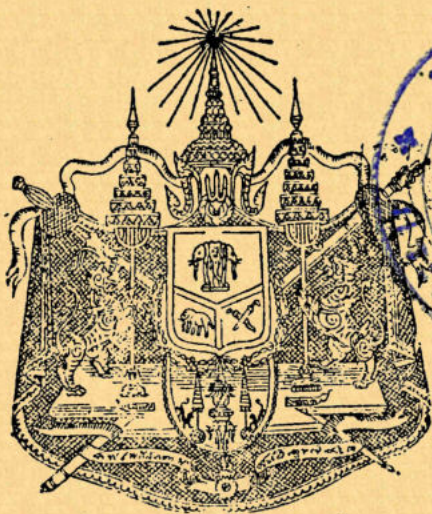

กฎหมายไทย คือ

พระราชบัญญัติและประกาศ

ซึ่งตั้งขึ้นในรัชกาลของ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ผู้ทรงพระคุณธรรมอันประเสริฐ

เล่ม ๕

หลวงรัตนัญญัติ (แปลง)

อธิบดีกรมอัยการ ในกระทรวงยุติธรรม

เป็นผู้รวบรวมเอามาลงพิมพ์

ไว้เป็นสมุดเล่มเดียวกันเพื่อให้
ประโยชน์แก่การพิจารณาพิพากษาคะติทั้งปวง

ที่พิมพ์ที่โรงพิมพ์วิชาการ บ้านหม้อ

ถนนเพ็ชรนคร กรุงเทพฯ

ราคาเล่มละ ๘ บาท

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

รัตนโกสินทรศก ๑๓๕

<https://museum.coj.go.th/>

สารบัญ

- ๓๐๕ พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ชั้นมี
เกยวติยศ มงกุฎสยาม รวม ๓๒ มาตรา
รัตนโกสินทรศก ๑๑๒ หน้า ๑๖๐๒
- ๓๐๖ พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ชั้นเพน
โบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์ รวม ๒๕ มาตรา
รัตนโกสินทรศก ๑๑๒ หน้า ๑๖๑๙
- ๓๐๗ พระราชบัญญัติตั้งศาลรับสั่งเป็นศาลพิเศษ
ครั้งหนึ่ง สำหรับคนในบังคับสยามที่ต้อง
ทำว่ากระทำความร้าย ผิดกฎหมาย ที่ทุ่ง
เขียงคำและที่แก่งเจ๊ก เมืองคำมวน
รวม ๒๙ ข้อ รัตนโกสินทรศก ๑๑๒ หน้า ๑๖๓๗
- ๓๐๘ ประกาศว่าด้วยไม่ให้กักขังคนที่ระกกลับไป
บ้านเมืองของตนในฝั่งซ้ายปากควนออกแม่น้ำโขง
รัตนโกสินทรศก ๑๑๒ หน้า ๑๖๕๐
- ๓๐๙ ประกาศศาลไวยุทธว่าด้วยหน้าที่ของกระเว
รักษาห้อง ถนน รวม ๑๑ ข้อ รุคศิริราช ๑๑๙๙ หน้า ๑๖๕๓
- ๓๑๐ ประกาศกระทรวงพระนครบาล ว่าด้วยห้ามมิให้
ถือไม้พลอง กระบองสั้นในท้องถิ่น รวม ๒ ข้อ
รัตนโกสินทรศก ๑๑๓ หน้า ๑๖๕๐

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

- ๓๑๑ ประกาศแจ้งความ เรื่อง ข้าราชการ พระยชค
รวม ๑๓ ข้อ รัตนโกสินทร ศก ๑๑๓ หน้า ๑๖๖๒
- ๓๑๒ พระราชบัญญัติสำหรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์
รวม ๒๖ มาตรา รัตนโกสินทร ศก ๑๑๖ หน้า ๑๖๗๑
- ๓๓๐ ประกาศตั้งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม
รัตนโกสินทร ศก ๑๑๓ หน้า ๑๗๐๕
- ๓๑๔ กฎเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยมิให้ศาล
อุทธรณ์ เรียก ค่าธรรมเนียม ความ อุทธรณ์ จาก
ผู้พิพากษาศาล ที่ต้องอุทธรณ์ รวม ๖ ข้อ
รัตนโกสินทร ศก ๑๑๓ หน้า ๑๗๐๖
- ๓๑๕ ประกาศเปลี่ยนตำแหน่งเสนาบดี
รัตนโกสินทร ศก ๑๑๓ หน้า ๑๗๑๐
- ๓๑๖ ประกาศ ยกขึ้นหน้าที่ กระทรวง กระลาโหม
มหาดไทย รวม ๕ ข้อ
รัตนโกสินทร ศก ๑๑๓ หน้า ๑๗๑๑
- ๓๑๗ ประกาศตั้งศาลไวยุติสภาเป็นศาลของพระเว
สำหรับกรงเทพมหานคร เพิ่มขึ้นอีกสามศาล
รวม ๖ ข้อ รัตนโกสินทร ศก ๑๑๓ หน้า ๑๗๑๔
- ๓๑๘ ประกาศตั้งพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร

- รัตนโกสินทร ศก ๑๑๓ หน้า ๑๗๒๑
- ๓๑๙ พระราชบัญญัติ รัฐมนตรี รวม ๑๒ มาตรา
รัตนโกสินทร ศก ๑๑๓ หน้า ๑๗๒๒
- ๓๒๐ ประกาศ สถาปนา สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช
เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร
รัตนโกสินทร ศก ๑๑๓ หน้า ๑๗๓๐
- ๓๒๑ ประกาศ ทรา สำหรับตำแหน่ง
รัตนโกสินทร ศก ๑๑๓ หน้า ๑๗๓๔
- ๓๒๒ พระราชบัญญัติ ลักษณะ พยาน
รัตนโกสินทร ศก ๑๑๓ คือ
- พระราชปรารภ
หมวดที่ ๑ ว่าด้วย ชื่อพระราชบัญญัติ แล
อธิบาย และยกกฎหมายเดิม
หมวดที่ ๒ ว่าด้วย คน จำพวกใด ควร อ้าง
เป็น พยาน ได้
หมวดที่ ๓ ว่าด้วย วิธี สืบ พยาน ๓ ประการ
หมวดที่ ๔ ว่าด้วย ลักษณะ อ้าง สรรพ หนังสือ
ต่าง ๆ เป็น พยาน
หมวดที่ ๕ ว่าด้วย ลักษณะ กระบวน ข้อ สืบ
ลักษณะ พยาน ประโยชน์ และโทษ

ชี้สองฐาน

หมวดที่ ๖ ว่าด้วย สืบพยาน นอก กรุงเทพฯ

และศาลหัวเมืองสืบพยาน ใน กรุงเทพฯ

หมวดที่ ๗ ว่าด้วยโทษละเมิดอำนาจเจ้าพนักงาน

หมวดที่ ๘ ว่าด้วย โทษที่เกี่ยวข้อกับการสืบพยาน

หมวดที่ ๙ ว่าด้วย กฎหมายเดิมซึ่งยัง คง ให้ ใช้ ต่อ

ไปจนเธอมารวมไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ด้วย

คากระวาง หมายเลข ๑

คากระวาง หมายเลข ๒

คากระวาง หมายเลข ๓

รวม ๖๔ มาตรา

หน้า ๑๗๓๖

๓๒๓ ประกาศ ว่าด้วย แ่ง แขวง ของ ศาล ไชยวิสา

ทั้ง ๔ ศาลใน กรุงเทพฯ รวม ๔ ข้อ

รัตนโกสินทรศก ๑๑๓

หน้า ๑๘๑๑

๓๒๔ ประกาศ เลิก อากร กอ ไม้ ไม้ สัก

รัตนโกสินทรศก ๑๑๓

หน้า ๑๘๑๔

๓๒๕ ประกาศ ห้าม ค้า รัน ขาย ท่อง โยน ท่อง พ้อ ลวง

เป็นการ เห็น รุคักกราช ๑๒๔๕

หน้า ๑๘๑๖

๓๒๖ พระราชบัญญัติ สำหรับ เครื่องราชอิสริยาภรณ์

อัน มี เกียรติยศ รุ่งเรือง เป็น หก ชั้น

บรมราชวงศ์แก้ไขใหม่ ร.ศ. ๑๑๔

หน้า ๑๘๑๗

๓๒๗

พระราชบัญญัติว่าด้วยแบบอย่างของสยาม
รัตนโกสินทรศก ๑๑๐

ข้อ ๑ ของบรมราชโองการมหาสมณิการสำหรับ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ข้อ ๒ ของราชกิจจานุเบกษาสำหรับ
แผ่นดินกรุงสยาม

ข้อ ๓ ของเบาวราชกิจสำหรับราชตระกูล

ข้อ ๔ ของไชยเฉลิมพลสำหรับกองทหาร

ข้อ ๕ ของช้างเผือกทรงเครื่องขึ้นแทน
สำหรับผู้แทนพระองค์พระเจ้าแผ่นดิน

ๆ ผู้แทนเคาเวินเมนต์

ข้อ ๖ ของช้างเผือกทรงเครื่องขึ้นแทน
สำหรับกงสุลประจำราชการต่างประเทศ

ข้อ ๗ ของช้างเผือกทรงเครื่องขึ้นแทน
สำหรับผู้ซึ่งไปราชการและผู้ว่าราชการเมือง

ข้อ ๘ ของช้างเผือกทรงเครื่องขึ้นแทน
สำหรับเรือพระที่นั่งแลเรือรบหลวง

ข้อ ๙ ของเกตุสำหรับยศทัพเรือ

ข้อ ๑๐ ของธงสำหรับนายตำแหน่ง

พิพิธภัณฑ์ชาติไทยและห้องสมุดไทย

ยศนายพลเรือ

ข้อ ๑๑ ของทางราชการสำหรับใช้ในเรือรบต่างๆ

เป็นที่หมายยศตำแหน่งผู้บังคับการ

ข้อ ๑๒ ของข้างนำร่องสำหรับที่หมายชักขึ้น
เมื่อไก้นำร่องอยู่ที่นั่น

ข้อ ๑๓ ของข้างชาติสยามสำหรับใช้ในเรือ

ไปรเวทได้ทั่วไป รวม ๑๓ ข้อ

หน้า ๑๘๑๙

๓๒๘ ข้อบังคับสำหรับรัฐมนตรีสภาซึ่งที่ชุมนุม

ปฤกษาเรียบเรียงไว้รัตนโกสินทรศก ๑๑๓

ข้อ ๑ การนัดชุมนุม

ข้อ ๒ รัฐมนตรีต้องมาชุมนุมตามกำหนดนัด

ข้อ ๓ รัฐมนตรีจะไปเสียจากที่ชุมนุม

ข้อ ๔ รัฐมนตรีละการชุมนุมโดยความจำเป็น

ข้อ ๕ รัฐมนตรีขาดชุมนุม

ข้อ ๖ นำที่ผู้เป็นประธาน

ข้อ ๗ นำที่อุปนายก

ข้อ ๘ นำที่สภาเลขาธิการ

ข้อ ๙ ผู้ช่วยสภาเลขาธิการ

ข้อ ๑๐ การชุมนุมสองอย่าง

ข้อ ๑๑ พิธีการชุมนุมและหोजดหมายเหตุ

- ข้อ ๑๒ อ่านสอบทาน ราย วัน
- ข้อ ๑๓ ระเบียบ รายงาน
- ข้อ ๑๔ อำนาจ แล น้ําที่ รัฐมนตรี ใน ที่ ชุม นุม
- ข้อ ๑๕ กิริยา ของ รัฐมนตรี
- ข้อ ๑๖ อำนาจ กล่าว ข้อความ
- ข้อ ๑๗ เคารพ ต่อ ผู้ เป็น ประธาน
- ข้อ ๑๘ การ บอก ล่วง น้ํา ก่อน ปรึกษา แล ถาม
- ข้อ ๑๙ คำ ซึ่ง ไม่ ต้อง บอก ล่วง น้ํา
- ข้อ ๒๐ ห้าม ปรึกษา ใน คำถาม ที่ มี ทบ
- ข้อ ๒๑ ที่ ข้อ ความ
- ข้อ ๒๒ ที่ แง คำ ปรึกษา
- ข้อ ๒๓ เขียน น้ํา คำ ปรึกษา
- ข้อ ๒๔ ระ บั ย ข้อ ความ เวลา หนึ่ง
- ข้อ ๒๕ ถาม ข้อ ความ ต่อ ที่ ชุม นุม
- ข้อ ๒๖ ถื อเอา ข้อ ความ ชั น อ ก
- ข้อ ๒๗ ข้อ ความ วิ เค ศ ล้ํา คัญ
- ข้อ ๒๘ อ่าน หนังสือ
- ข้อ ๒๙ ระเบียบ ส่ง กรรมการ
- ข้อ ๓๐ ระเบียบ คำ ต่าง ๆ
- ข้อ ๓๑ ทั้ง กรรมการ วิ เค ศ กรรมการ ประจํา
พิพิธภัณฑสถานไทยและหอจดหมายเหตุ

- ข้อ ๓๒ ผู้สมควรเป็น กรรมการ
 ข้อ ๓๓ เรียกประชุม กรรมการ
 ข้อ ๓๔ รายงาน กรรมการ
 ข้อ ๓๕ ระเบียบ รายงาน
 ข้อ ๓๖ รายงาน ต้อง เขียน
 ข้อ ๓๗ คำสั่ง ถึง กรรมการ
 ข้อ ๓๘ ที่ชุมนุม แห่ง กรรมการ
 ข้อ ๓๙ ผู้ชุมนุม นอก กรรมการ
 ข้อ ๔๐ เติม ข้อ ความ
 ข้อ ๔๑ แบ่ง ข้อ ความ เป็น ส่วน
 ข้อ ๔๒ ผู้ใด ควร จะ กล่าว ก่อน
 ข้อ ๔๓ ตก ลง กัน โดย คุษณภาพ
 ข้อ ๔๔ ถักยณ ฐิ ชาติ
 ข้อ ๔๕ ความ สำเร็จ การ ฐิ ชาติ
 ข้อ ๔๖ ฐิ ชาติ แทน กัน
 ข้อ ๔๗ รัฐมนตรี มา ถึง เวลา ฐิ ชาติ กัน
 ข้อ ๔๘ ใน การ ชุม มณ ปลูก ษา คัย การ ทำ กฏ หมาย
 ข้อ ๔๙ กิ่ง น ฐิ ภา กฏ หมาย แจก ที่ ชุม
 ข้อ ๕๐ ส่ง ฎิ ภา ไป ยัง กรรมการ หนึ่ง
 ข้อ ๕๑ พิธี ฐิ ภา กฏ หมาย ของ แล ฐิ ภา

- ข้อ ๕๑ คนนอก ชุมชุม
 ข้อ ๕๒ ท้อง ฟังคำ เรือง ราว ร้อง ขอ
 ข้อ ๕๓ ถาม คำ พยาน
 ข้อ ๕๔ การ รว กวนผู้ กล่าว ข้อ ความ
 ข้อ ๕๕ การ รักษาความ สามัคคี ต่อ ที่ ชุม ชุม
 ข้อ ๕๖ เรียบ ที่ ชุม ชุม กลับ เข้า ระเียบ
 ข้อ ๕๗ ผู้เป็น ประธาน ขอให้ ชุม ชุม ทัก สัน ผู้ ทำ ผิด
 ข้อ ๕๘ ปฏิกษาไทย ผู้ ทำ ผิด
 ข้อ ๕๙ ลงโทษ ผู้ ทำ ผิด
 ข้อ ๖๐ การ เลิก ชุม ชุม ตาม ปกติ
 ข้อ ๖๑ การ เลิก ชุม ชุม ด้วย ความ จำ เปน
 ข้อ ๖๒ อำนาจ แล น้า ที่ ผู้ แทน สภา นาย ก
 ข้อ ๖๓ การ เท ข้อ บัง คับ
 รวม ๖๓ ข้อ หน้า ๑๘๒๖

- ๓๒๙ ประกาศ ในการ เจลิม พระชนม์ พระยา
 รัตนโกสินทร ศก ๑๑๔ หน้า ๑๘๖๕
 ๓๓๐ ประกาศ เลิก ศาล ไบวิสภา ที่ ๔
 รัตนโกสินทร ศก ๑๑๕ หน้า ๑๘๖๖

- ๓๓๑ ประกาศ ออก พระนาม พระชนนี
 แห่ง สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช

มาตรา ๘ กำหนด จังหวัด ที่ ซึ่ง อยู่ใน บังคับ ศาล

มาตรา ๙ บ้าย ศาล ไปชำระ ความ ความ ทั้ง ที่

มาตรา ๑๐ ชั้น ผู้พิพากษา

มาตรา ๑๑ การ ตั้ง และ เปลี่ยน ผู้พิพากษา

มาตรา ๑๒ อำนาจ ผู้พิพากษา ชั้น ที่ ๓

มาตรา ๑๓ อำนาจ ผู้พิพากษา ชั้น ที่ ๒

มาตรา ๑๔ อำนาจ ผู้พิพากษา ชั้น ที่ ๑

มาตรา ๑๕ ผู้พิพากษามี อำนาจ แต่ เมื่อ มี ตำแหน่ง

มาตรา ๑๖ อำนาจ ศาล แฉวง

มาตรา ๑๗ อำนาจ ศาล เมือง

มาตรา ๑๘ อำนาจ ศาล มณฑล

มาตรา ๑๙ คำพิพากษา โทษ ประหาร ชีวิต

และ รัช ทรพัย สบ บั ตี ตอง ขอ รัช พระราชทาน

พระบรมราชานุญาต

มาตรา ๒๐ อุตบรรณ

มาตรา ๒๑ ผู้พิพากษา ใหญ่ รับ ผิด ชอบ

อำนาจ เห็น พนักงาน ใน ศาล

มาตรา ๒๒ หน้า ที่ เฉพาะ อธิบดี ผู้พิพากษา ศาล มณฑล

มาตรา ๒๓ ตั้ง ผู้ แทน ผู้พิพากษา

มาตรา ๒๔ ลง อาญา ผู้ แพ้ ตะ ตี

พิพธิ รัช ทรพัย ศาล ไทย และ หอจดหมาย เหตุ

มาตรา ๒๕ ตั้งพนักงาน อัยการ

มาตรา ๒๖ ตั้งผู้แทนพนักงาน อัยการ

มาตรา ๒๗ อำนาจ ที่ กำหนด จะ เปรียบเทียบ ความ

มาตรา ๒๘ อำนาจ นาย แขวง ที่ จะ เปรียบเทียบ ความ

มาตรา ๒๙ คู่ ความ ยอม ตาม เปรียบเทียบ และมียอม

มาตรา ๓๐ คู่ ความ ยอม ตาม เปรียบเทียบ แล้วไม่ทำตาม

มาตรา ๓๑ อำนาจ ศาล ทวิ เมือง ที่ จะ เปรียบเทียบ ความ

มาตรา ๓๒ พนักงาน จักการ รักษาพระราชบัญญัติ

รวม ๓๒ มาตรา

หน้า ๑๘๗๗

๓๓๗ ประกาศ ยก ศาล ราชทัณฑ์ พิเศษ

มารวม อยู่ใน ศาล ๖ พระราชอาญา และ

รวม ศาล แห่งเกษม ศาล แห่งใกล้

เป็น ศาล แห่ง วัดนโกสินทร ศก ๑๑๕

หน้า ๑๘๗๑

๓๓๘ ประกาศให้ตั้ง โทษ จำ ชัง แทนโทษ

ทวน วัดนโกสินทร ศก ๑๑๔

หน้า ๑๘๗๓

๓๓๙ ประกาศ พระราชบัญญัติ อากกร การพนัน

แก้ไขเพิ่มเติม วัดนโกสินทร ศก ๑๑๔

หน้า ๑๘๗๔

๓๔๐ กฎเป็นข้อบังคับ อากกร ผันตั้งโดย

เสนายักษ์ ฎกระทรวง พระคลัง มหาสมุทร

พพิภณชาติศาลไทยและห้องจดหมายเหตุ

ใต้รั้วพระราชทาน พระบรมราชานุญาติ

รวม ๖ ข้อ รัตนโกสินทรศก ๑๑๔

หน้า ๑๔๔๖

พระราชบัญญัติโรงจำนำ รัตนโกสินทรศก ๑๑๔

พระราชดำริห์

มาตรา ๑ นามพระราชบัญญัติ

มาตรา ๒ กำหนดให้ใช้

มาตรา ๓ คนชนิทไทยเปนผู้ตั้งโรงรับจำนำ

มาตรา ๔ ห้ามไม่ให้ตั้งโรงจำนำเว้นไว้แต่

ใต้รั้วใบอนุญาตเสียก่อน กับกำหนดพนักงาน

ผู้ออก ผู้คืน ใบอนุญาต

มาตรา ๕ คาใบอนุญาตให้ใช้ล่วงหน้าทุกเดือน

มาตรา ๖ ใบอนุญาตกำหนดให้ใช้ได้เพียงสิ้นปี

มาตรา ๗ ห้ามผู้รับจำนำไม่ให้ทำมาหากิน

อย่างอื่น

มาตรา ๘ กำหนดเวลาจำนำแลได้

มาตรา ๙ กระดานย้ายติดหน้าโรงจำนำ

มาตรา ๑๐ การยกขายของรับจำนำ

มาตรา ๑๑ ทิวรับจำนำ

มาตรา ๑๒ ไม่ให้รับจำนำแต่เด็กและ

ภิกษุ สามเณร

พพรภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

มาตรา ๑๓ อัครราชทูตไทย

มาตรา ๑๔ เขียน อัครราชทูตไทย ยึดไว้

มาตรา ๑๕ กำหนดให้ ได้ทรัพย์สิน ขึ้นไป

มาตรา ๑๖ ผู้ใดนำตัวจำนำมาขอ ได้

ต้อง ถือว่าผู้นั้นเป็น เจ้าของ

มาตรา ๑๗ ทรัพย์สินจำนำไว้ที่ไม่มี กำหนดไว้

พัน กำหนด ๓ เดือน ไป แล้วหลุดเป็น สิทธิ และ ให้
จำนำทรัพย์สินนั้น ต่อ เมื่อขึ้น บานัญชีแล้ว ๑๕ วัน

มาตรา ๑๘ ผู้รับจำนำต้อง ใช้เงินราคา

ทรัพย์สิน ที่หาย ฤฯ ชำรุดเสีย ไป

มาตรา ๑๙ เมื่อ ใบอนุญาตครบ กำหนด

ฤฯ ต้อง คืนแล้ว เจ้าพนักงาน ผู้ออก

ใบอนุญาต ตั้งเจ้าพนักงาน ใบ วิชา ทรัพย์สิน ที่จำนำไว้ได้

มาตรา ๒๐ นำที่ ของผู้รับจำนำจะ ต้องจับตัว

คนผู้มา ขอจำนำใบ มี วิชาอันควร สงสัย

มาตรา ๒๑ ห้าม ไม่ให้รับจำนำ ของ หลวง

มาตรา ๒๒ เมื่อ ทรัพย์สิน สิ่งใดหาย ไปให้

พนักงาน ผู้รักษาท้องที่ แจ้งความ ให้ผู้รับ

จำนำรู้ทั่ว กันถ้า ได้ รับจำนำ ไว้ต้อง แจ้งให้ทราบ

มาตรา ๒๓ พลตระเวน เข้าค้น โรงจำนำ

พิพธิภณคดีศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ตรวจของและใบอนุญาตได้

มาตรา ๒๔ พลตระเวนจับตัวคนผู้มิอาการ
กิริยาอันน่าสงสัยเสียมาได้

มาตรา ๒๕ ผู้รับจำนำเป็นในบังคับต่างประเทศ
มีหนังสือสัญญาต้องให้ไว้ รับอำนาจของกงสุล
ประเทศนั้น

มาตรา ๒๖ พิกัดโทษปรับไหมและจำคุกโทษ

มาตรา ๒๗ ฟ้องในกำหนด ๓ เดือน

มาตรา ๒๘ โรงจำนำเก่าให้มารับใบอนุญาต
พายใน ๖ เดือน

มาตรา ๒๙ พระราชกำหนดเดิมที่ไม่ใช่
ในการรับจำนำตามพระราชบัญญัตินี้

อัตราที่ ๑

อัตราที่ ๒

รวม ๒๙ มาตรา

หน้า ๑๙๐๐

๓๔๒ พระราชกำหนดทั้งศาลรับสั่งพิเศษสำหรับ
ชำระสะสางคดีความที่มีโทษหลวงชั้นเก่า
ซึ่งค้างอยู่ณะศาล พระราชอาณาในกรุงเทพ ฯ ทั้งปวง
รัตนโกสินทร์ ศก ๑๑๔

หน้า ๑๙๒๓

กฎหมายไทย คือ

พระ ราชบัญญัติ และ ประ กาศ ซึ่ง ตั้ง ขึ้น ไว้ ใน รัชกาล
ของ พระ บาท สม เถ็จ พระ รุ ลาช ม เกล้ ำ เ้า อยู่ หั ว แล ฎ เสนา ย กิ
เ้า ักร ทรวง ต่าง ๆ ซึ่ง ขอ ก ใ้ เป น กฎ มาย โด ย พระ บรม
ราชานุญา ต

พระราชบัญญัติ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ อันมีเกียรติยศยิ่ง มงกุฎสยาม

คุ กุม สั ต ุ พระ พุ ทธ สาส น กาล เป น อ กิ ต ราก ล่วง แล ้ว ๒๔๓๖
พ รุ ษา บั ต ุ บั น กาล วั ต น โท ส น ท ร ศ ก ๑๑๒ กุ ลาคม มา ค
ป รุ มา ศา ห์ คุ ณ ปร วั ต ติ ร วิ วาร บั ญ าม รัช กาล สั ป นี ส ต ิ มะ สั ง วั ท ช ร
เช ต ร ป ริ เเล ท กาล กั ำ ห น ก พระ บาท สม เถ็จ พระ ป ร ม ิ น ท ร ม ทา รุ พาล ง
ก ร ณ์ บ กิ น ท ร เท พ ม ทา ม ง กุ ฎ บ รุ ษ วั ต น รา ช ร วิ ว ษ์ ว รุ ต ม พง ษ์

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยเลขที่หอจดหมายเหตุ ๒๐๒

<https://museum.coj.go.th/>

บริพัตร ราชบัณฑิตยสถานโรคม. จาตุรนต์บรมหาจักรพรรดิราชสัง
ภาค บรมธรรมมิกมหาราชวิราช บรมนารถ บพิตร พระจุลจอม
เกล้า เจ้าแผ่นดินสยาม ทั้งฝ่ายเหนือ ฝ่ายใต้ แลดินแดน
ทั้งหลายที่ใกล้เคียง คือลาวเฉียง ลาวกาว มลายู กระเหรี่ยง
แลอื่นๆ เสกข์ ออกณพระที่นั่งอนันตสมาคม ออกมพินาณ โภย สุฐาน
บุรพาณิฆ พว้อมด้วยพระบรมวงษานุวงษ์ แลท่านเสนาบดี ข้าราชการ
ผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่ายทหารพลเรือนเฝ้าทูลของ ขลุ้พระบาท
ในการ พระราชพิธีสมโภชศิริราชสมบัติ ครบ ๒๕ ปี

มี พระบรมราชโองการ คำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า เมื่อแรกได้
เสกข์เถลิงถวัลย์ราชสมบัติ ได้ทรง พระราชดำริห์ จัด ชื้อ ชัณ
สำหรับควม ทรารเครื่อง ราชอิศริยาภรณ์ ข้างเผือก ซึ่ง พระบาท สม
รุ้จัก พระ จอมเกล้า เจ้า อยู่หัว ได้ทรง สร้าง ขึ้น ไว้หั้น ทรง
ทำนุบำรุงเพิ่มเติมให้บริบูรณ์ขึ้น เปน การ เชิดชูเฉลิมพระ
เกียรติยศ ในพระ บาท สมเด็จ พระ บรมชนกนารถ ให้เจริญรุ่ง
เรืองไปสิ้นกาลนานแล้ว จึงทรงพระราชดำริห์ว่า ในกาล
ทุกวันนี้ กรุงสยาม เปน พระ นครเกษมสุข สมบูรณ์ เจริญขึ้น
ดีกว่าแต่ก่อนหลายประการ ควรมีเครื่อง ประดับสำหรับเชิด
ชูอิศริยยศ แก่ผู้ซึ่ง มีความชอบให้เจริญยิ่ง ขึ้น ไป จะได้เป
นที่เฉลิมพระเกียรติยศ แลงามแก่บ้านเมือง จึงมี พระ บรมราช

โองการ ^{พิพิธภัณฑสถานไทยและหอจดหมายเหตุ}
โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้สร้างควม ทรารเครื่อง

ราชอิศริยาภรณ์ชั้นอีก อย่างหนึ่ง ซึ่งว่า มงกุฏสยาม ใน วัน พุฒ
 เดือน อ้าย แรม สิบเอ็ดค่ำ ปีมีแสงเชกศก จุลศักราช ๑๒๓๑
 ธนวัตร ตาม ดวง ทรา เครื่อง ราชอิศริยาภรณ์ข้างเผือก สำหรับ
 พระราชทานผู้มีความชอบในราชการ มาก แล น้อย โดยสมควร ได้
 โปรดเกล้าฯ ให้ประกาศลงวัน ๔ เดือน ๑ แรม ๑๑ ค่ำ
 ปีมีแสงเชกศก จุลศักราช ๑๒๓๑ นั้นครั้งหนึ่ง ภายหลังได้
 โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาบรมมาชิกรณายก ศรีสวัสดิ์มหาสมบัติ
 วงษ์ ราชพงษ์นิกรานุรักษ์มหาสวามิภักดิ์บรมราชโองการภิรมย์
 สรรพโภคมภิวิจารณ์มหาเดชไยบาล บดินทร์ ราชนิเวศนินทรา
 มาตย์ วันเตยวันนาฏเสนาบดี อภัยพิริยปรารภมภาหุ ทราพระ
 พระราชบัญญัติ ลงวัน ๕ เดือน ๙ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีระกา
 เบญจศก จุลศักราช ๑๒๓๕ เป็นส่วนเพิ่มเติมแก่พระราชบัญญัติ
 เก่านั้น คงเป็นพระราชบัญญัติสำหรับเครื่อง ราชอิศริยาภรณ์
 ข้างเผือกสยาม แล มงกุฏสยาม รวมกัน ๗ มาตรา ครั้น
 ๑๙ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๐๘ ได้
 โปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติเครื่อง ราชอิศริยาภรณ์
 ใหม่เพิ่มเติมอีก ๘ มาตรา

บัดนี้ทรงพระราชดำริห์ว่า พระราชบัญญัติที่ได้ออกมา
 แล้ว คงกล่าวมานั้น ยังกระจัดพลัดพราย หาเป็นหมวดหมู่
 กันไม่ แลเห็นด้วยประการนี้เครื่อง ราชอิศริยาภรณ์จำพวกอื่น อยู่

ด้วย ไม่เป็น การ สมควร แล เพื่อจะให้ เครื่อง ราชอิศริยาภรณ์
ชั้นนี้ มีเกียรติคุณ ไพศาล พิเศษ ยิ่ง ขึ้น แล ทรง พระปรารภ
มหามงคล สมัย อัน อุดม ในการ สมโภช ศีวราชสมภติ์ อัน ได้
เสด็จ ดำรง ศัสดาภิรมย์ พลเสนาบดี จักร มา ขรรค์ ๒๕ ปี
เต็ม บริบูรณ์ สมควร ที่จะ รวบรวม พระราชบัญญัติ ที่ ได้ ไปรศ
เกล้าฯ ให้ ออก เป็น คราว ๆ มา นั้น ให้ เป็น หมวก หมู่ เกียว กัน
แล แก้ว ไข เพิ่ม เติม ขึ้น อีก ให้ สม ขจร ยิ่ง ขึ้น ไป

จึง ทรง พระกรุณา ไปรศเกล้าฯ ให้ ยก เลิก พระราชบัญญัติ
ทั้ง ปวง ที่ กล่าว มา ทั้ง ข้าง ต้น นี้ เสีย แล้ว ให้ พระบรมราชโองการ
ดำรัส เหนือเกล้าฯ เฉพาะ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นพิทยลาภ
พฤฒิศาภา เสนาบดี กระทรวง มุขราช ให้ ทราพระราชบัญญัติ
ใหม่นี้ ไว้ เป็น แบบ ดุจ สำหรับ ปกครอง เครื่อง ราชอิศริยาภรณ์
มงกุฎสยาม ให้ เป็น หมวก มาตรา ไว้ กิจ ะว่า ต่อไป นี้

มาตรา ๑ เครื่อง ราชอิศริยาภรณ์นี้ ทรง พระกรุณา ไปรศ
เกล้าฯ ให้ เรียก ว่า เครื่อง ราชอิศริยาภรณ์ ชั้น มี เกียรติคุณ ยิ่ง
มงกุฎสยาม

มาตรา ๒ เครื่อง ราชอิศริยาภรณ์นี้ ให้ แบ่ง เป็น ๕ ชั้น
คือ ชั้นที่ ๑ สำหรับ พระผู้ เป็น เจ้า เป็น ไฉน ซึ่ง เป็น เจ้า ของ ทรา
เครื่อง ราชอิศริยาภรณ์นี้ ทรง ๑ สำหรับ คณะ ข้าราชการ ๑ สำหรับ
พระราชาชน ๑๐๐ คน รวม เป็น ๑๒๐ ทรง ข้าราชการ

ชั้นที่ ๒	มีอัตรากำหนด	๑๐๐	ทอง	ซื้อ จตุสุวารภรณ์
ชั้นที่ ๓	มีอัตรา	๒๐๐	ทอง	ซื้อ มณฑนาภรณ์
ชั้นที่ ๔	มีอัตรา	๔๐๐	ทอง	ซื้อ ภัทราภรณ์
ชั้นที่ ๕	มีอัตรา	๘๐๐	ทอง	ซื้อ วิจิตรวราภรณ์

รวมเป็นทองตรา ๑๔๖๒ ทอง เท่านั้น

มาตรา ๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และรัชทายาท
ญาติที่ใกล้ชิด ยาจกภราชสันตติวงศ์ข้าราชการราชอิศริยยศ เป็นพระ
เจ้าแผ่นดินสืบไปในพระบรมราชวงษนี้ จะเป็นเจ้าแผ่นดินใหญ่เป็น
ประธาน ของตราเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้ อยู่เสมอเป็นนิตย์

มาตรา ๔ จะทรงตั้งพระบรมราชวงษผู้ มีพระเกียรติยศ
อย่างสูง ซึ่งแปลที่เต็ม พระราชหฤไทย ให้ว่าการเป็นคณะ
วิทย มีพนักงานที่จะตรวจตรารักษาเกียรติยศ ชื่อพระราช
บัญญัติ แลคำประกาศ สำหรับเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้ ให้พวก
สมาชิกแลเจ้าพนักงาน ประพฤติให้ตั้งตามชื่อพระราชบัญญัติ
ทั้งสิ้น แลเป็นผู้เชิญทองตราถวายในการตั้งสมาชิกใหม่ด้วย

มาตรา ๕ ทองตราชั้นที่ ๑ สำหรับพระราชทานพระบรม
วงษานุวงศ์ แลข้าราชการผู้ใหญ่เจ้าประเทศราช ซึ่งมีความ
ชอบในราชการแผ่นดิน แลได้รับราชการใหญ่เป็นคุณต่อแผ่นดิน
มาก ตามแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงพระ
ราชดำริเห็นควร

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

มาตรา ๖ กวตราชั้นที่ ๒ ที่ ๓ สำหรับพระราชทาน
พระบรมวงษานุวงศ์ แล ข้าราชการเจ้าประเทศราช ซึ่งมี
ความชอบในราชการ แล ได้รับราชการเป็นคุณ ต่อแผ่นดิน ตาม
แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงพระราชดำริเห็น
สมควร

มาตรา ๗ กวตราชั้นที่ ๔ ที่ ๕ สำหรับพระราชทาน
พระราชวงษานุวงศ์ แล ข้าราชการเจ้าประเทศราช ซึ่งมี
ความชอบ แล ได้รับราชการมาด้วย ก็ ตาม แต่พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

มาตรา ๘ พระบรมวงษานุวงศ์ ซึ่งเป็น อุภยปักษ์ คือ สมเด็จพระ
ราชโอรสธิดา สืบสันตติเป็นบันทักเนื่องทรงลงมาจาก พระ
องค์ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ปฐมบรม
กษัตริย์ ในพระบรมราชวงษานุภยปักษ์นี้ อันดำรงพระยศเป็น
สมเด็จพระเจ้าฟ้าแล้ว เมื่อได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้
ให้ทรงเป็น กิตติมศักดิ์สมาชิก นอกจำนวน ในอัตราที่กำหนดไว้
แลพระบรมวงษานุวงศ์ ดำรงพระยศเป็น สมเด็จพระเจ้าฟ้า ได้รับพระ
ราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ อยู่แล้ว ก็ ก็ แต่นั้นไป ให้ถือว่า
เป็น กิตติมศักดิ์สมาชิก แล กิตติมศักดิ์สมาชิกนี้ สูงกว่า
สามัญสมาชิก นับเป็นรองคณะชิบิกลงมา

มาตรา ๙ พิพิธภัณฑ์สถานไทยและหอจดหมายเหตุ
สมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน แล พระราชวงษานุวงศ์

แล ยันดาเจ้าแล ผู้มี ยันดาศักดิ์ ต่าง ขระ เทศ ฤา คนต่าง ประ
เทศ กน ไค เมื่อ ทรงพระราชดำริห์ เหน้ สร: ควร แล้ว ณะเวลาหนึ่ง
เวลาไค จะ พระราชทานเครื่อง ราชอิศริยาภรณ์นี้ ให้เป็น วิสามัญ
สมาชิก ตามลำดับ ชั้นของเครื่อง ราชอิศริยาภรณ์นี้ เป็น จำนวน
เพิ่มเติม ต่าง หาก นอกจาก ที่ ได้ กำหนดไว้ ใน พระราช
บัญญัตินี้ มี อำนาจ แล ประโยชนเสมอ กับ สามัญ สมาชิกนี้

มาตรา ๑๐ ทรงตรา เครื่อง ราชอิศริยาภรณ์ อัน มี เกียรติยศ
ยิ่ง มงกฎ สยามนี้ ชั้นที่ ๑ มี ทรงตราใหญ่ พื้น กลาง ลง ขาว ราช
วักสี ขาว มี รูป จุลมงกฎ มี พาน รอง มี เครื่อง สูง ๒ ข้าง สลัก
โปร่ง ทับ อีก ชั้นหนึ่ง มี เนื้อเงิน สลัก เป็น เพ็ชร ไสว รอย ขอบ
เป็น กลีบ บัว สี่ ข้าง สลัก สลัก รอย ทรงหนึ่ง มี แพร แดง
สพาย พื้น ฟ้า เงิน ขอบ เขียว รว แดง ๑ รว เหลือง ๑ กว้าง ๔ นิ้ว
แล มี ทรงตรา เล็ก ข้าง หน้า เป็น แดง กลีบ บัว ๒ ชั้น ลง ขาว ราช
วักสี เขียว สี่ แดง กลาง พื้น ทอง ไม่ ได้ ลง ยามี่ รูป จุลมงกฎ มี
พาน รอง มี เครื่อง สูง สอง ข้าง ด้าน หลัง ที่ กลาง มี ทรงตรา มี ตัว
อักษร จ, ย, ร, ไคว่ กัน เป็น อักษร พระนาม ย่อ ใน แผ่น กั้น ขั ตย ขัน
นี้ ข้าง บน กลีบ บัว เป็น กิ่ง ใบไม้ ทอง สาม ใบ ทิศ ห่วง ห้อย แพร
แดง สพาย รวม ทั้ง สิ้นนี้ ชื่อ มหาสุรภรณ์ เป็น ชั้นที่ ๑ เป็น ส่วน
สามัญ แต่ ทรงตรา สำหรับ พระผู้ เป็น เจ้า เป็น ไหญ่ นี้ ทรงตรา
ประกับ เนื้อเงิน

วัก กลาง เป็น รูป รุทมงกุฏ มี มหามงกุฏ อยู่ข้าง บน และมี ฉัตร
 ๒ ข้าง แล พระแสงขรรค์ กับ ขาว พระกร ไคว่กัน มี ผ้า แดง
 ลงยาพาด ห้อยลงมา มี อักษร ใน ผ้า นั้น ว่า “ สัพเพ สัตตา
 สามัคคี วุฑฒิ สวธิกา ,, ที่ กลาง ผ้า ไ้ รุทมงกุฏ ลงมา น รูป
 จักรมี มา โลย ไชยพุกฤษ แล พุทธรัชชาชน อยู่ข้าง ล่าง สาย
 สังวาล มี อักษร จ, ป, ว, ไคว่กัน แล พระนามาภิไธย ใน
 พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชชยุบนี้ คือ “ จุฬาลงกรณ์
 บรมราชาธิราช ,, มี รุทมงกุฏ วาร บน เขาะ และมี จักรกริ ไคว่
 กับ สรรพาวุธ แล มา โลย ไชยพุกฤษ พุทธรัชชาชน สาม อย่าง นี้
 กัน สลับ กัน ไป โดย รอย พระสังวาล มี สำหรับ แขนง ทวง ทราเล็ก
 สรวมพาด บน พระอังสา ทั้ง ๒ ข้าง ดวง ทรา สำหรับ กระดาษ ที่
 มี เนื้อ ประดับ เพ็ชร ด้วย ดวง ทรา ประดับ เพ็ชร แล สาย สร้อย
 นี้ ถ้า ทรง พระราชดำริห์ เหน้สม ควร จะพระราชทาน เพิ่ม เป็น ส่วน
 พิเสศ แก่ สมาชิก ชั้น ที่ ๑ นี้ ผู้ใด ก็ ไ้

มาตรา ๑๑ ดวง ทรา ชั้น ที่ ๒ ซึ่ง รุท สุราภรณ์ มี ดวง ทรา
 ใหญ่ คล้าย กับ ทรา มหาสุราภรณ์ และมี ดวง ทรา เล็ก ด้าน ข้าง หน้า
 เป็น แฉก กลีบ บัว ของ ชั้น ลง ยาราชาว ที่ สี่ แดง สี่ เขียว กลาง พื้น
 ทอง ไม่ ไ้ ลง ยามี รูป รุทมงกุฏ มี พาน รอง ด้าน หลัง มี อักษร
 จ, ป, ว, ไคว่กัน อยู่ ที่ กลาง ดวง ทรา ขอบ เป็น กลีบ บัว ลง ยาราชาว ที่
 ห้า มี อักษร ป, ว, และ ข, อยู่ ข้าง หน้า และ ข้าง หลัง ไม่ ท้อง ตาม ใบ

ติดกับทรวง ห้อย แพร แฉก ขนาก กลาง ลำตัวสวม คอ ทรงใหญ่
ติดแนบกับเสื้อชั้นนอก ที่อกข้างซ้าย รวมทั้ง ๒ ทรงเป็นชั้น
ที่ ๒ แฉกทรงตราชั้นที่ ๒ นี้ ถ้าทรง พระราชดำริห์เห็นสมควร
จะพระราชทานดวงตราประดับเพ็ชร เป็นพิเศษก็ได้

มาตรา ๑๒ ทรงตราชั้นที่ ๓ ชื่อมณฑนาภรณ์ รูปดวง
ตราเหมือนอย่าง ดวงตราเล็ก ห้อย แพร แฉก สพาย ของมหา
สุรภรณ์ ๗ ทรงตราเล็ก ของจุฬาสุรภรณ์นี้ มีทรวง ห้อย แพร
แฉก ขนาก กลาง ร้อยสวม คอ เป็นชั้นที่ ๓ ถ้าทรง พระราช
ดำริห์เห็นสมควร จะพระราชทานดวงตราชั้นที่ ๓ นี้ ประดับ
เพ็ชร แก้วไข่มุก ก็ได้

มาตรา ๑๓ ทรงตราชั้นที่ ๔ ชื่อวิจิตรภรณ์ มีทรงตรา
สีฐานเหมือน ดวงตรามณฑนาภรณ์ แฉกเล็กกว่า มีสาย แฉก ขนาก
เล็ก ผูกคอกไม้ ข้างบนติดแนบกับเสื้อชั้นนอก ที่อกข้างซ้าย
เป็นชั้นที่ ๔

มาตรา ๑๔ ทรงตราชั้นที่ ๕ ชื่อวิจิตรภรณ์ มีทรงตรา
เหมือนอย่าง ดวงตราชั้นที่ ๔ แต่ไข่มุกข้างบน แฉกข้างบน คลังเป็น
เงิน มีสาย แฉก ขนาก เล็ก แต่ไม่มีคอกไม้ ติดแนบกับเสื้อชั้น
นอก ที่อกข้างซ้าย เป็นชั้นที่ ๕

มาตรา ๑๕ ผู้ที่ มีพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่
พิพิธภัณฑสถานไทยและหोजจดหมายเหตุ

กล่าว มา นี้ ไป แล้ว จะ แต่ง เมื่อ การ ประชุม ใหญ่ ๆ คือ การ
พระราชพิธี แล การ อื่น ๆ เวลา ใด ๆ ก็ ings ใช้ สวม เสื้อ เบี้ยว ขยับ
เข็ม ขา เข เป็น คราว แต่ง ตัว เต็ม ตาม ยศ ก็ ก็ ๆ เวลา สวม เสื้อ
ครึ่ง ยศ ๆ เสื้อ แต่ง เวลา เย็น แล เวลา อื่น ซึ่ง เป็น การ หลวง
นั้น ๆ ก็ ก็ ก็ ควร จะ แต่ง เครื่อง ราชอิศริยาภรณ์ นั้น ด้วย ทุก ครั้ง
ๆ เป็น การ พิเศษ นอก จาก การ หลวง แล การ รับ แจก มี ยัน ตา
คัก ก็ ใน กรง นี้ ๆ ชาว ต่าง ประเทศ แล เวลา ประชุม เลี้ยง
ณ ที่ ใด ๆ ก็ ควร ใช้ แต่ง ให้ เป็น เกียรติยศ

มาตรา ๑๖ เมื่อ ผู้ใด ได้ รับ ตรา เครื่อง ราชอิศริยาภรณ์ นี้
แล้ว จะ จำ ของ ของ ตรา ให้ เล็ก ลง จะ ประทับ เพ็ชร ประทับ พลอย
ให้งาม ก็ สำหรับ ไว้ ใช้ ๆ จะ ไว้ ให้ เป็น ที่ รุกก แก่ บุตร หลาน
ต่อไป ก็ ได้

มาตรา ๑๗ ผู้ซึ่ง ได้ รับ ตรา ของ ตรา ทั้ง ๕ ชั้น นี้ มี ประกาศ
นียบัตร เช่น พระ ราชทัต เลขา ประทับ พระ ราชลัญจกร ด้วย

มาตรา ๑๘ วันที่ ๑๑ ตุลาคม ซึ่ง เป็น วัน มุลา พระบรม
ราชาภิเศก ครั้ง แรก นั้น ให้ ถือ ว่า เป็น วัน ของ เครื่อง ราชอิศริยา
ภรณ์ อัน มี เกียรติยศ ยิ่ง นี้ ถ้า จะ ตั้ง สมาชิก ใหม่ ก็ จะ ทรง ตั้ง
ในการ พระราชพิธี ฉัตร มง คัด ใน วัน นั้น แต่ นอก จาก มงคล สมัย
อัน นี้ จะ ทรง ตั้ง ใน สมัย อื่น ขณะใด สมัย ใด ก็ ได้

มาตรา ๑๙ เมื่อ มี การ แต่งตั้ง ให้ รับ ตรา ของ ตรา เครื่อง ราชอิศริยา

ภรณ์นี้ มีลักษณะเกียรติยศ อยู่หน้าหลัง เทียบ กับ ผู้ที่ ได้รับ
เครื่อง ราชอิสริยาภรณ์ ขึ้น ตาม ลำดับ ชั้น ดังนี้ คือ มหาสุรภรณ์
สูง กว่าทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ แต่อนุวัตร ตาม หลังมหาสุร
ภรณ์จุลสุรภรณ์ สูง กว่าทุติยจุลจอมเกล้า ๑ แต่อนุวัตร ตาม
หลัง จุลสุรภรณ์ มัณฑนาภรณ์ สูง กว่าตติยจุลจอมเกล้า ๑
แต่ต่ำกว่าฉัฏฐาภรณ์ ภัทราภรณ์ สูง กว่าตติยานุจุลจอมเกล้า
แต่ต่ำกว่า ฤษยาภรณ์ วิจิตรภรณ์ ต่ำต่อทิพยาภรณ์ ลง ไป
เป็น ชั้น ที่ สุก ดังนี้ แลใน ผู้ที่ ได้รับ พระราชทาน ตราชั้น เดียว
กัน มีลำดับ หน้า หลัง กัน ตาม ที่ ได้รับ พระราชทาน ก่อน แล หลัง

มาตรา ๒๐ ถ้าผู้ใด ซึ่ง ได้รับ ตรา เครื่อง ราชอิสริยาภรณ์
ทั้ง ๕ ชั้นนี้ ให้ใช้หมวกตัวอักษร ท้าย ช่อ มอกกษ แทน
เครื่อง ราชอิสริยาภรณ์ ดังนี้ ที่ ๑ ม, ส, ม, แทน มหาสุร
ภรณ์ ที่ ๒ จ, ม, แทน จุลสุรภรณ์ ที่ ๓ -ม, ม, แทน
มัณฑนาภรณ์ ที่ ๔ ภ, ม, แทน ภัทราภรณ์ ที่ ๕ ว, ม,
แทน วิจิตรภรณ์ ตามลำดับ เครื่อง ราชอิสริยาภรณ์

มาตรา ๒๑ ยินยอมผู้ที่เป็นสมาชิกของเครื่อง ราชอิสริยาภรณ์นี้
มีกะไร เกี่ยวกับ ชอง ใน ตัวเอง ประการ ใดๆ ให้กราบบังคมทูล พระ
กรุณาให้ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท พระ โยธาเกล้า ๑ ให้ มี ตระลา
การ ชำระ เช่น ความ ร้าย สัก ฤๅ ให้ศาลพิจารณา แล้วจะทรง
พระราชดำริห์ให้ระงับการ ศาลไทย แล้วนั้น ไม่ลดหย่อนการ บังคม ทูล

พระกรุณาให้เป็น ที่ ชื่นเคือง ได้ ฝ่า ลอของ ชูลิ พระบาท ไปร้อง
 ฟ้อง ตาม โรง ศาล ตาม ขวรมเนียม ก็ดี ฤา มี ผู้ ทำ ฎีกา ทูลเกล้า ฯ
 ถวาย ฤา ฟ้อง ร้อง กล่าวโทษ ณ โรง ศาล ก็ดี ผู้ ที่เป็น สมาชิก
 ของ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ นี้ ต้อง คบ คั ชน โศ เมื่อ พิจารณ ความ
 นั้น ปรากฏ ว่า ผู้ ที่ ได้รับ เครื่อง ราชอิสริยาภรณ์ ณะ แยก ความ
 จะ ได้ ค่า ปรีย ไหม มาก น้อย เท่า ไค ส่วน พินัย หลวง นั้น ก็ ทรง
 พระกรุณา ไปรทเกล้า ฯ พระราชทาน ให้ เป็น ยำ เหน็จ แก่ ผู้ ซึ่ง
 ได้รับ พระราชทาน เครื่อง ราชอิสริยาภรณ์ นี้ ด้วย ถ้ ผู้ ซึ่ง ได้
 รับ พระราชทาน เครื่อง ราชอิสริยาภรณ์ แพ้ แยก ความ จะ ต้อง เสีย ค่า
 ปรีย ไหม เป็น สิ้น ไหม พินัย มาก น้อย เท่า ไค ต้อง ให้ เสีย เต็ม ไม่ มี
 ยกเว้น สิ่ง ไค เหมือน กับ ผู้ ซึ่ง ไม่ ได้รับ พระราชทาน เครื่อง ราชอิสริยา
 ภรณ์ ทั้ง ปวง เหมือน กัน

มาตรา ๒๒ เพื่อว่าจะ ให้ เป็น เกียรติยศ อัน ยิ่ง ใหญ่ แก่ สมาชิก
 ทั้ง ปวง พระบาท สมเด็จ พระ เจ้า อยู่ พระ ราชทาน พระบรมราชา
 ัญญาต ให้ สมาชิก มี อำนาจ ที่ จะ ใช้ กว ครอบ ตาม ชัน ที่ ได้รับ พระ
 ราชทาน ประทับ ใน ครอบ อารม สำหรับ ตน ได้

มาตรา ๒๓ จะ ไปรทเกล้า ฯ ทรง ตั้ง เจ้าพนักงาน ไว้ สำหรับ
 รักษา เครื่อง ราชอิสริยาภรณ์ นี้ มี คำ แทน่ง ัญญก วา ภาล ๑
 เลขา ญการ ๑ มุทรา ญการ ๑ เจ้าพนักงาน เหล่า นี้ มี คำ
 แทน่ง บค การ พิธี รับ ภัต ที่ ตระ โท ยบ แล หอง คำน ปรน พศ ใ้ ถูก ต้อง

ตามข้อ พระราชบัญญัติฯ ดัง กำหนดใน มาตรา ทั้ง หลาย ต่อไปนี้

มาตรา ๒๔ รัฐมนตรีบาลของเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ จะ
ทรง ตั้ง ผู้หนึ่ง ผู้ใด ตามแต่พระราชอัธยาศัยใคร่ จะ ทรง เหน ชอบ
เห็นควร ให้รับ ตำแหน่ง ยศ นี้ มี พนักงาน สำหรับ รักษาพระราช
ราชลัญจกร สำหรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ แล เช่น ผู้ ประทับ
ๆ สั่ง ให้ประทับ พระราชลัญจกร ใน บันดา ข้อ พระราชบัญญัติ
แลประกาศ नियंत्र ทรา ตัง แล หนังสือ สำคัญ ซึ่ง เกี่ยวกับ เครื่อง
ราชอิสริยาภรณ์นี้ ที่ จะ ต้อง ประทับ พระราชลัญจกรนี้ ทั้ง สิ้น
ใน เมื่อ เวลา ทรง ตั้ง สมาชิก ใหม่ จะเป็น ผู้ เชิญ ทรง ทรา
ถวาย ครอบ ขอบ ยศ ตัง ทูลเกล้า ฯ ถวาย แล เป็น ผู้ รับ พระบรมราช
โอง การ ทุก สิ่ง ทุก อย่าง ในการ ที่ เกี่ยวกับ เครื่อง ราชอิสริยา
ภรณ์นี้ แล เป็น ผู้ ทำ ทรา ตัง แล เรียบ เรียง ข้อพระราชบัญญัติแล คำ
ประกาศ ต่าง ๆ รับ ๆ สั่ง ของ ผู้ เป็น เจ้า เป็น โอรส ฤๅ ครอบ ขอบ ยศ ตัง
แก่ เจ้า พนักงาน ต่าง ๆ เมื่อ ทรง ตั้ง สมาชิก ใหม่ จะ ได้ สั่ง เล ขา
นุการ ให้ มี หนังสือ แจ้ง ความ แก่ สมาชิก ให้ รู้ ล่วง หน้า แล เป็น
พนักงาน ภู มิ ภู ขอบ ให้ สมาชิก แล เจ้า พนักงาน ประพฤติ ให้
ต้อง ตาม ข้อ พระราชบัญญัติ ซึ่ง มี อยู่ แล้ว แล จะมี ต่อ ไป แล้ว
แต่ หน้า พระไทย ของ ผู้ เป็น เจ้า เป็น โอรส แล ครอบ ขอบ ยศ จะ ทรง เหน
ชอบ เห็น ควร ในการ อย่าง หนึ่ง อย่าง ใด ที่ เกี่ยวกับ เครื่อง
ราชอิสริยาภรณ์นี้ ที่ นอก ไป จาก ที่ นี้ จะ ทำ ความ ให้ ฤๅ การ ใด ๆ

ก็ ที่ แล้วแต่จะทรงสั่ง

มาตรา ๒๕ เลขาธิการสำหรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ จะทรงทั้งผู้หนึ่งผู้ใด แล้วแต่พระราชโองการใคร่จะทรงเห็นชอบเห็นควร ให้ไปเลขาธิการ มีพนักงานเช่นผู้ช่วยเลขาธิการในการหนึ่งสี่ทุกอย่าง ที่เกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ และมีหน้าที่เป็นพนักงาน ที่จะเรียกตรวจตราเครื่องราชอิสริยาภรณ์จากสมาชิกซึ่งส่งลงไป ถ้าสมาชิกที่เป็นโทษต้องไล่ต้อนออกในเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ มีพนักงานจะเก็บแะหมายบัญชีพวกที่ไว้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ ให้เต็มจำนวนทั้งเด็กประจวบนั้น แลจดหมายเหตุ ความ ที่ ความชอบของสมาชิกในเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ แลจดหมายเหตุต่าง ๆ ในการซึ่งไปแล้ว ถ้าจะเกิดขึ้นลงในสมุดสารบบของเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ ไว้สำหรับบันทึกทุกประการ แลเลขาธิการต้องรู้จักคำมูลบ้าน แลชื่อตัวชื่อทั้งของพวกในเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ ซึ่งมีตัวอยู่ทั้งปวง ในเวลาวันประชุมทั้งสมาชิกใหม่เลขาธิการจะเป็นผู้นำสมุทซัสพระราชบัญญัติให้แก่พวกสมาชิกแลรับราชการอื่น ๆ ตามแต่เลขาธิการมีจะสั่ง

มาตรา ๒๖ มุทราการสำหรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ จะทรงทั้งผู้หนึ่งผู้ใด แล้วแต่น้ำพระโอบยจะทรงเห็นชอบเห็นควร ให้ไปมุทราการสำหรับทั้งปวงในเวลานั้น แลให้รับกันจัดมาตัวอย่าง

แลควรตรา แลทำบาญชีเครื่อง ภูถวณ ของสมาชิก ที่เรียก
ว่าวงษานุวัติ แลรับราชการ ต่างๆ ตามผู้ เป็นเจ้าเป็นใหญ่
แลกระดาชิบที่ จะรับสั่ง ถ้าเวลาทรง ตั้ง พวกสมาชิก มุทธานุการ
จะเป็นผู้ จัก ทั้น ทังสิ้น

มาตรา ๒๗ ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
ต้องจัก การ เมื่อที่ จะ ส่ง ทวง ครวเครื่อง ประทับ ที่ได้รับพระ
ราชทานนั้น ขึ้น แก่ เล ขานการ เมื่อ สิ้น ชนมชีพ ส่งกลับไป
แล้ว ฤา จะ ลาออก ก็ ต้อง ขึ้น ทวง ครว แก่ เล ขานการ โดยเร็ว
ถ้า สิ้น ชนมชีพ แล้ว ต้องให้ผู้รับ ฤา ผู้จัก การ มรดก ส่งคืน
ใน กำหนด ข่าให้เกิน เกิน ๑ แต่ประกาศ นิยัตติ สำหรับ ทวง
ครวนี้ โปรกเกล้าฯ พระราชทานไว้ ให้ เป็นที่ รุกก แก่ บุตร
หลาน สืบไป

มาตรา ๒๘ ถ้าผู้ใดที่ได้รับพระราชทานตราเครื่องราช
อิสริยาภรณ์ มงกุฎสยามชั้นต่ำ แล้วเลื่อน เป็น ชั้น สูง ขึ้นไป
ใน มง กุฎ สยาม นั้น ต้องส่ง ทวง ครว ชั้นต่ำ ที่ ประทับ อยู่ เดิม นั้น
คืน แก่ เล ขานการ

มาตรา ๒๙ บัญชีพวกสมาชิก แลเจ้าพนักงาน ของเครื่อง
ราชอิสริยาภรณ์นี้ ถ้ามีความผิดเป็น มหัน ตะโทษ ก็ ที่ เป็น
มัทยมโทษ ก็ ที่ เสื่อมเสีย ชาติ ตระกูล แล เสีย เกียรติยศ ไม่
สมควรที่จะ ปรากฏ ชื่อนั้น ใน บัญชี หอจดหมายเหตุ พระราชดำริ

เห็นไม่สมควร จะทำรังค์ตำแหน่งนั้น ก็ จะทรง ถอดทรงไล่ผู้ ที่
มีความ ผิดนั้น เสียจาก สมาชิก ถ้าเจ้าพนักงาน แล้ว เจ้า
พนักงาน จะเรียก คอง ทราเครื่อง ประทับ สำหรับ อธิวิยาศ์ใน
ทันใด แล ลบ ชื่อ จาก ใน ฃาญชี สารบย สำหรับ แผ่นดิน การ
จะ ถอดไล่ เสียจาก สมาชิก ถ้าเจ้าพนักงาน ในเครื่อง ราชอิศริยา
ภรณ์นี้ พระ ผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ พระ องค์ เกี้ยว จะ ทรง วินิจฉัย
พิจารณาพิพากษา กิริยาอาการ ของ ผู้ ที่ จะ ทำผิด ซึ่ง จะ ถอดไล่
เสียจาก สมาชิก ถ้า พนักงาน ในเครื่อง ราชอิศริยาภรณ์นี้ แล
พระ ผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ ทรง ชำนาญ ไว้ว่า เวลาหนึ่งเวลาใด ทรง
พระราชำริศ์ เห็นสมควรว่า จะ ตั้ง ผู้หนึ่ง ผู้ใด ที่ให้ ถอดไล่
เสียจาก พวก ถ้า เจ้าพนักงาน ในเครื่อง ราชอิศริยาภรณ์นี้ อีก
ก็ ได้ ตาม แแต่ เหตุ กวที่ ชอบที่ ควร แล้ว แแต่ จะ ทรง ตั้ง

มาตรา ๓๐ เพื่อว่าจะ มี ให้ มี ข้อ ผิดที่ เป็นความ ไม่ เข้าใจ
เกิดขึ้น ด้วย เรื่อง คอง ทราเครื่อง ประทับ สำหรับ เครื่อง ราช
อิศริยาภรณ์นี้ ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ เขียน แขนย เครื่อง
ราชอิศริยาภรณ์ แล สาย สร้อย คอง ทราเครื่อง ยศ แล แพร
แถบ ให้ ได้ สี แล ขนาด ทุก อย่าง ซึ่ง จะ ประทับ ด้วย เครื่อง ราช
อิศริยาภรณ์นี้ ให้ ถูก ต้อง ตาม พระราชบัญญัติ แล ห้ามมิให้
เปลี่ยน แแปลง แก่ ไข อย่าง หนึ่ง อย่าง ใด ที่ นอก จาก ตัวอย่าง ซึ่ง
เขียน ไว้ ให้ เห็น จากนี้ ไป โน่น ชัดๆ ไว้ แแต่ พระราชทานพระบรม

ราชานุญาต โดย ออก ประกาศ เช่น พระราชหัตถ์เลขา ประทับพระ
ราชลัญจกร สำหรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้เปนสำคัญ จึงให้
แก้ไข แปลง เปลี่ยน รูปที่เขียนไว้ได้

มาตรา ๓๑ ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เก็บ ขาญชี
จดหมาย เหตุต่าง ๆ ตามพนักงานรวมไว้แห่งเดียวกัน ที่ กระ
ทรวง มุขबार ในพระบรมมหาราชวัง กับทั้ง ทวงตราเครื่อง
ราชอิสริยาภรณ์นี้ ด้วย

มาตรา ๓๒ พระราชบัญญัติซึ่ง ตั้ง มา นี้ ทุก ๆ มาตรา แล
ข้อ พระราชบัญญัติแลคำ ประกาศที่จะ มี ต่อไป ให้รักษาไว้โดย
ถาวรชน อย่าให้ ผู้หนึ่ง ผู้ใด ละเลย ได้ เปนอันขาด ยกไว้แต่
พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แล รัชทายาท ๆ ผู้จะ สืบ ขยาย
การ สันตติวงศ์ ดำรง ครอง อิศริยศ เปน พระเจ้าแผ่นดิน สืบ ไป
จึงจะมี อำนาจ ที่จะ แก้ไข ๆ เลิก ถอน ๆ เพิ่ม เต็ม ขั้วหนึ่ง ขั้ว
ใด ในข้อพระราชบัญญัตินี้ ได้ แลถ้าจะมี ข้อสำคัญที่ไม่เข้าใ
สิ่งหนึ่ง สิ่งใด เกิดขึ้น ก็ดี จะ ทรง อธิบาย ชี้แจง ทุก ข้อ ทุก ประ
การ โดย ออก ประกาศ ประทับ พระราชลัญจกร สำหรับเครื่อง
ราชอิสริยาภรณ์นี้ เปน สำคัญ ข้อที่ แก้ไข อธิบาย เหล่านี้ ต้อง
นับเข้า เปน ส่วนพระราชบัญญัตินี้ ด้วย

พระราชบัญญัติ ประกาศ ตั้ง ไว้ แต่ณวัน อาทิตย์ที่ ๑ ตุลาคม
พ.ศ. ๒๔๖๕

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

รัตนโกสินทรศก ๑๑๒ เป็นปีที่ ๒๖ ฤๅ วันที่ ๙๐๙๑ ใน
รัชกาลปัตยุบันนี้

พระราชบัญญัตินี้ เหมะจะโปรดเกล้าฯ ให้ประชุมคณะพระ
ที่นั่งอนันตสมาคม ในวันที่ ๑ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๒
ครั้นต่อมาได้โปรดเกล้าฯ ข้าพเจ้าพระราชกุศลเพื่อทรงพระ
อุทิศถวาย แต่สมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ในกรุงเทพมหานครกรุงธนบุรี
แลกรุงรัตนโกสินทร์ อันได้เสกขำทรงศีลวิสาขสมโภชมา ทั้ง
แต่ก่อนทุก ๆ พระองค์ ในวันที่ ๑ ตุลาคม อันเป็นวัน
ขึ้นชบศร ๒๕ ปี ทั้งแต่เสกขำได้ถึงฉัตรราชสมบัติขึ้น การ
พระราชกุศลนี้ ได้โปรดเกล้าฯ ให้ทำที่พระราชวังบางยี่
จิงโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนวันประชุมมาต่อวันที่ ๕ ธันวาคม
อันมีพิธีตามจันทร์คติ คล้ายกับวันพระบรมราชาภิเศกทั้ง ๒
คราวมา แต่ส่วนพระราชบัญญัตินี้ โปรดเกล้าฯ ให้ออกไป
แต่วันที่ ๑ ตุลาคม ตามกำหนดในพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัติ เครื่องราชอิสริยาภรณ์

อันเป็นโบราณมงคล นพรัตน์ราชวราภรณ์

จุลมะลุ พระพุทธศาสนากาล เป็นอภิศกาศล่วงแล้ว ๒๔๓๖
พรวนา ปีที่ปัตยุบันนี้ รัตนโกสินทรศก ๑๑๒ ตุลาคม มาศ
<https://museum.coj.go.th/>

ปฐมคำศัพท์คุณ ปวศศิริวรา ยัญม รัชกาล ฌยนิ สติมะสังวัตรเชก
 ปรีเลทกาล กำหนก พระบาท สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์
 ยกนิทร เทพมหามงกุฏ บรมราชันราชวรวงษ์ วรุตมพงษ์ บริพัม
 วรชัตติยราชนิกรโถม จาครันตบรมราชจักรพรรดิราชสังกาศ
 บรมธรรมมิกมหาราชธานีราช บรมนารถ พพิตร พระจุลจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัว เสด็จ ออก ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม อุดม พิณณ โดย
 สถาน บรมพาภิมุข พร้อมด้วยพระบรมวงษานุวงษ์ แล ข้าทูลละออง
 ชูลีพระบาทผู้ใหญ่น้อย ฝ่ายทหารพลเรือนเฝ้าทูลละอองชูลี
 พระบาท ในการพระราชพิธีฉลอง ศิริวิราชสมบัติครบ ๒๕ ปี

มีพระบรมราชโองการ ดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า เครื่อง
 ราชอิสริยาภรณ์ อันเป็นโบราณมงคล นพรัตนราชวราภรณ์
 แต่เดิม มีมาแต่ครั้ง กรุงทวารวดีศรีอยุธยาเก่า เป็นสายสร้อย
 พระสังวาล ประทับเนาวรัตน์ สายสร้อยอันสายหนึ่ง เป็นเครื่อง
 สำหรับพิไชยสงคราม แล สำหรับมหากษัตริย์ทรง เมื่อเวลา
 บรมราชาภิเศก เสด็จขึ้นพระที่นั่งภัทรบิฐ พราหมณ์ทูล
 ถวาย ทรงรับมาสวม พระองค์ก่อนแล้ว จึงได้รับเครื่องบรม
 ราชอิสริยาภรณ์ราชกกุธภัณฑ์ต่อไป เป็นของสำหรับแผ่นดินสืบมา
 ครั้งนี้ ไม่ทราบชัดว่าผู้ใดเป็นผู้สร้างแลเป็นผู้ตั้ง พระราช
 ประเพณีวันนี้ แต่ครั้งกรุงทวารวดีศรีอยุธยาโบราณดำรงอยู่
 นั้น ก็มีสิ่งอันเป็นเครื่องสำหรับมหากษัตริย์ทรง และสำหรับ

เทศบาง กอก

ในปี ขาน จักรวาศก คักราช ๑๑๔๔ พระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ซึ่งเป็นปฐมพระบรมราชวงษ์ มีคชยันตี
ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติปราบคาบิเศก ก็ให้ทรงไว้เครื่อง
ราชอิสริยาภรณ์อันนี้สืบมา แล้วจึงให้ทรงสร้างพระสังวาล
นพรัตน์ เป็นสังวาลแปดประดับเนาวรัตน์ เป็นคอกๆ คือเพชร
คอก ๑ ทับทิมคอก ๑ มรกตคอก ๑ บุษราคัมคอก ๑ โกเมนทร์
คอก ๑ นิลคอก ๑ มุกตาคอก ๑ เพทายคอก ๑ ไพฑูลย์
คอก ๑ สลับกันดังนี้ จนตลอดสาย เติมขึ้นเป็นสังวาลนพรัตน์
ราชวราภรณ์อีกสายหนึ่ง

ครั้นจุลศักราช ๑๒๑๓ ปี กุน ทวีตศก พระบาทสมเด็จพระ
ปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร ได้เสด็จเถลิง
ถวัลยราชสมบัติบรมราชาภิเศกแล้ว ทรงพระราชดำริห์ปรารภ
ที่จะทรงสร้างเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันนี้ มีปรากฏเป็นพระบรม
ราชกระแสว่า “ธรรมเนียมเดิมฝ่ายสยามมีเครื่องประดับ
สำหรับยศอย่างใหญ่ ในพระเจ้าแผ่นดินที่ยิ่งมลที่ ๒ ที่ ๓
แลพระราชวงษ์านุวงษ์ผู้ใหญ่บางองค์ แลเสนาบดีผู้ใหญ่บาง
นายอยู่อย่างหนึ่ง เห็นชอบกันอยู่ที่ว่าพอละเมียดสมควรอันนี้
มีธรรมเนียมในสยามมาแต่เดิมว่า ให้มีวงแหวนทองคำ
เป็นทองเนื้อดีหรือทองคำลายเส้นเป็นวงแหวนอย่างหนึ่ง ๑๖ ทอง

ที่ หง ขำระ หนึ่งสี่มือ ก็คือเป็น อย่างเอกอย่างใด หนัก กิ่ง งามยัง
 สิบสี่ยัง สามบาทยัง ทำทั้งแท่งไม่โพรงใน ที่ให้แน่นก็
 แล้วซุกหลุมพลอย ๔ แท่ง แล้วจึงฝังพลอย ๔ อย่าง ที่ ๑
 เพ็ชร ที่ ๒ ทับทิม ที่ ๓ มรกต ที่ ๔ เพทาย ที่ ๕
 บุษ ที่ ๖ นิล ที่ ๗ มุกดา ที่ ๘ โกเมนทร์ ที่ ๙
 ไพฑูรย์ แล้วประดับเพชรเล็กเนื่อง สองข้างข้าง เป็นลายต่างๆ
 สองข้างข้าง ทำให้งามก็แล้ว สอดไว้ในประเทศที่คากกับเขว
 พระเจ้าแผ่นดินทึงทรวง แลพระราชทานให้ผู้มีบัณฑิตที่ใหญ่น้อย
 ทั้งแต่ผู้เป็นที่ ๒ พระเจ้าแผ่นดินลงไปจนเสนาบดี เมื่อเวลา
 การพิธีซึ่งสม มทว่าเปนมงคล ผู้ใหญ่จะไว้ทำ คือคัก รุกเท็ก
 แลเจิม รุกเครื่อง หอม แลร่อนน้ำอวยไชยให้พร ในที่แต่ง
 ทั้งฐานันคอง แล การ ข้าวสาว แลวางศีลาแรกในที่ กะตัก
 ก่อ กว้าง แล บั้มๆ ที่พระเจ้าแผ่นดินฯ ผู้ใหญ่ เจน
 พระเจ้าแผ่นดิน ะไ้ลงมือเป็น ฤกษ์ผู้ลงมือทำ การมงคลนี้
 บั้มเอวแหว่น สอดในนิ้วสี่มือ ขวแล้วทำการมงคล
 นั้นๆ ก็การที่ คาคแหว่นสอดใน ประเทศนี้เป็นที่ สำแดงยศ
 ของ ผู้ใหญ่ในสยามแต่โบราณมา

ในทุกวันนี้ มี ผู้ยัไว้ไว้เครื่องยศแหว่นอย่างนั้นอยู่แต่ ๑๒
 นับทั้งสมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม ซึ่งได้ทรงรับเครื่องราชอิสริยยศ
 อย่างนี้ พระเจ้าแผ่นดินสยามพระองค์หนึ่ง ซึ่งพระเจ้าแผ่นดิน

กินใหญ่ที่สองในพระบรมราชวงษ์นี้ แต่ยังมีโรงโทศกจุลศักราช
สยาม ๑๑๘๒ เป็นปีที่ ๑๒ ในรัชกาลนี้มาแล้ว เมื่อได้
เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติแล้ว จึงได้พระราชทานเครื่องยศ
อย่างนี้ แก่พระราชวงษานุวงษ์หลายพระองค์ แลเสนาบดี
หลายนาย นับได้ ๓๐ แลแหวนพลอย ๘ อย่างนี้ ฝ่าย
สยามนับถือว่า เป็นมงคลใหญ่หลวง

ครั้นมาถึงนี้ พระเจ้าแผ่นดินสยามในรัชกาลปัตยุบันนี้
เมื่อเสด็จเสพบกษาวางประเทศ ได้สืบทราบว่าในประเทศ
ต่างๆ มีเครื่องยศสำหรับลำแสงลำดับยศอย่างสูง แลลำดับนั้น
ลงมา ด้วยทำเป็นกาบแลเป็นคอกจัน แลรูปต่างๆ ตาม
บัญญัติในเมืองนั้นๆ จึงได้คิดตั้งพระราชบัญญัติ ให้ทำคอก
จันประดับด้วยพลอย ๘ อย่างนี้ขึ้น เพื่อจะให้ประดับในน้ำเสื่อ
เป็นสำคัญยศอย่างสูง ครั้นทำขึ้นแล้วก็ได้ไว้ทรงด้วยพระ
องค์คอกหนึ่ง พระราชทานสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ แล
แลพระเจ้าลูกยาเธอ ต่อมาบังยังทรงพระราชดำริที่จะทำ
พระราชทานต่อไป ให้ท่านผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องยศ
แหวนประดับพลอย ๘ อย่างนี้ให้ทั่ว ,, มีข้อความที่เป็น
พระบรมราชกระแส ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่
หัว ในการที่จะทรงสร้างทรานพรัตนราชวรารักษ์ดังนี้

ครั้นมาในรัชกาลปัตยุบันนี้ ^{พิพิธภัณฑ์เจ้าฟ้าจุฑามณีและหอจดหมายเหตุ} กวพระอนันตตาม กระแสพระ
<https://museum.coj.go.th/>

บรมราชดำริห์ แห่ง สมเด็จพระบรมชนกนาถ แล ทรงพระ
 ปวารณา พระสังฆาลพรัตน์ อันเป็น ไย ราช มงคล พรัตน์ ราชวรา
 ภรณ์ ประเภทเกี่ยว กัน จึง ทรง พระ ราชดำริห์ว่า พระบรมวงษ
 ษ์ ซึ่งได้รับ ทวง ทรวนพรัตน์ ราชวราภรณ์ นั้น มี แต่ ทวง ทรา ไม่มี
 สายสังฆาล เพราะ สายสังฆาล ผู้อื่น จะมี ไม่ ได้ เฉพาะ ทรง ได้
 แต่ พระ เจ้า แผ่นดิน พระองค์เดียว จึง ได้ ทรง สร้าง ทวง ทรา เล็ก
 ประดับ นาวรัตน์ เหมือน อย่าง คอก ประจำยาม ที่ พระสังฆาล
 พรัตน์ ราชวราภรณ์ ทาน ข้าง หลัง ลง บา ราชวราภรณ์ มี อุณาโลม อยู่
 กลาง มี จุลมงกุฏ ข้าง บน ประดับ เพ็ชร ห้อย ติด กับ แพร แดง
 สพาย สี เหลือง ขนบ เขียว ร่วง แสง ร่วง น้ำ เงิน สพาย มา มา มา ช้าย แทน
 สาย พระ สังฆาล แล ได้ ไป รกเกล้า ให้ ทรา พระราชบัญญัติ
 สำหรับ เครื่อง ราชอิสริยาภรณ์ นี้ รวม กับ เครื่อง ราชอิสริยาภรณ์
 ข้าง เลื่อน มง กุฏ สยาม แล เหริยญจักร มาลา เหริยญบุษปมาลา
 เหริยญรัตนภรณ์ ลง วัน พฤหัสบดี เดือน เก้า ขึ้น หก ค่ำ ปี ระ
 เณยจุศก จุลศักราช ๑๒๓๕ แก้วไข ประภาศ ที่ ลง วัน พุ
 เดือน ข้าย แรม ๑๑ ค่ำ ปี ระ เสง เอกศก จุลศักราช ๑๒๓๑
 แล ภายหลัง มี พระราชบัญญัติ แก้วไข เพิ่ม เติม ลง วัน อังคาร
 ที่ ๑๙ พฤศจิกายน วันโกสินทรศก ๑๐๘

บัดนี้ ทรง พระราชดำริห์ว่า พระราชบัญญัติ ที่ได้ ไป รกเกล้า
 ให้ ทรา ขึ้น เป็น เครื่อง ราชอิสริยาภรณ์ และ หอจดหมายเหตุ
<https://museum.coj.go.th/>

หมู่ กันไม่ แลพระราชบัญญัติสำหรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ นพรัตนราชวราภรณ์ แล ช้างเผือก กับทั้ง มงกุฎสยาม แล เหริ่นญจักรมาลา ขลุ่ยมาลา รัตนนาภรณ์ ทั้ง ๖ จำพวกนี้ รวมอยู่ในพระราชบัญญัติฉบับเดียวกัน แล ใน พระราชบัญญัติเพิ่มเติมรัตนโกสินทรศก ๑๐๘ ก็ กล่าว ความ ตลอดทั่ว ไป ทุกเครื่องราชอิสริยาภรณ์ จนถึง เครื่องราชอิสริยาภรณ์ มหาจักรี มกรมราชวงษ แล จุลจอมเกล้า ฯ ข้อ ความ ระคน ป็น กัน อยู่ ดังนี้ บัง หา เปน หลักฐาน สมควร ไม่

อีกประการหนึ่ง สิ่ง ที่ควร แก่ ไข เพิ่มเติม ตาม การ สมัย ก็มีหลาย ประการ แล ทรงพระปรารภ มหามงคลสมัย อัน อุดม ใน การฉลองศิริราชสมบัติ อัน ได้ เสด็จดำรงศักราช รัฐมณฑลสถลอาณาจักร มาบรรจบครบ ๒๕ ปี เต็ม ขริขรณ สมควร ที่ จะชำระ แก่ ไข พระราชบัญญัตินี้ ให้ เรียบร้อย เปน หมวดหมู่ ให้ เปน หลักฐานมั่นคง เปน แบบฉบับ สำหรับ แผ่นดิน สืบ ไป

จึง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ ยกเลิก พระราชบัญญัติสำหรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ นพรัตนราชวราภรณ์ ช้างเผือก มงกุฎสยาม แล เหริ่นญจักรมาลา เหริ่นญ ขลุ่ยมาลา เหริ่นญรัตนนาภรณ์ ปี ระกาเบญจศก ๑๒๓๕ แล พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์ แก่ ไขเพิ่มเติม รัตนโกสินทรศก ๑๐๘ นั้น เลิก แล้ว

พ.ศ. ๒๔๖๕ (๒๕๖๕) ๑๖๒๕

เล่ม ๕ ลักษณะ ตราฉันทรัตนราชวรารณ์ หน้า ๑๖๒๖

เจ้าห้องยาเขอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยาตรา เสนาบดี กระ
ทรวงมูรธาธร ให้ตราพระราชบัญญัติ สำหรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
อันเป็น โยราธ มงคลนพรัตนราชวรารณ์ นั้น ขึ้น แลให้ใช้เป็น
แบบฉบับสำหรับ แผ่นดินสืบไปดังนี้

มาตรา ๑ เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า
ให้เรียกว่า เครื่องราชอิสริยาภรณ์ อันเป็น โยราธ มงคลนพรัตน
ราชวรารณ์

มาตรา ๒ เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ มีสำหรับพระเจ้า
แผ่นดิน องค์ ๑ สำหรับพระราชทาน ๑๔๗ ดวง รวมเป็น ๒๐
ดวง เท่ากับจำนวนแหวนนพเก้า ซึ่งพระบาทสมเด็จพระบรม
ชนกนาถ ทรงพระราชดำริไว้วันนี้

มาตรา ๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แล รัชทายาท
ทุกพระองค์ จะ สืบสายตักราชสันตติวงศ์ ดำรงเครื่องราชอิสริยยศ เป็นพระ
เจ้าแผ่นดินสืบไป ในพระบรมราชจักรีวงศ์นี้ จะเป็นเจ้า
แผ่นดินใหญ่เป็นประธาน ของตราเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ อยู่เสมอ
เป็นนิรันดร์

มาตรา ๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะดำรงตำแหน่งมหา
สวามิศราชธิปัตย์ เพื่อจะได้ปกครองเกียรตินยศ ของเครื่องราช
อิสริยาภรณ์นี้ ให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป ให้ตั้งตามข้อพระ

ราชบัญญัติ

แล คำ ประกาศ สำหรับ เครื่อง ราชอิสริยาภรณ์

ทุกข้อทุกประการ ถ้าแล จะมี ราชกิจการ พระนคร มาก ก็ จะ
ทรง ตั้ง พระบรมราชวรมณีสัญหิ เกียรติยศ อย่าง สูง ยิ่ง ซึ่ง เช่น ที่
เต็ม พระราชหฤทัย ให้ ว่า การ ใน ที่ คณะ ข้าราชการ มี พนักงาน ที่
จะ ตรวจ ทราบ รักษา เกียรติยศ ข้อ พระ ราชบัญญัติ แล คำ ประกาศ
สำหรับ เครื่อง ราชอิสริยาภรณ์นี้ ให้ พวก สมาชิก แล เจ้าพนักงาน
ประพฤติกให้ ต้อง ตาม ข้อ พระราชบัญญัติ ทั้ง สิ้น เมื่อ จะ ทรง ตั้ง
พระ บรมราชวรมณีสัญหิ ให้ ว่า การ ใน ที่ คณะ ข้าราชการ ก็ จะ
ให้มี คำ ประกาศ ทราบ ตั้ง เช่น พระราชหฤทัย สัญญา นาม ประ
ทับ พระ ราชลัญจกร เปน สำคัญ พระบรมราชวรมณีสัญหิ ได้รับ ทรา
ทั้งนี้ จะ ไป เปน ปฐม คณะ ข้าราชการ ใน พวก สมาชิก ต่อ ไป คง
ตรา เครื่อง ราชอิสริยาภรณ์ สำหรับ คณะ ข้าราชการ ซึ่ง จะ ประทับ พระ
องค์ แล เครื่อง ทรง นั้น เหมือน อย่าง สมาชิก ทั้ง ปวง ซึ่ง จะ
กำหนด ไว้ ต่อ ไป ภาย น้

มาตรา ๕ เครื่อง ราชอิสริยาภรณ์นี้ สำหรับ พระราชทาน พระ
บรมวรมณีสัญหิ ซึ่งเป็น ผู้ใหญ่ ใน ราชตระกูล ฤๅ ข้าราชการ ผู้ใหญ่
ซึ่ง มี เกียรติยศสมควร ที่ จะ ได้รับ พระราชทาน แหวน นพเกศ
ซึ่งเป็น เครื่อง ยศ อย่าง เก่าโบราณ มา นี้ แต่ ผู้ ที่ ไม่ ได้ ถิ่น พระ
พุทธศาสนา จะ รับ เครื่อง ราชอิสริยาภรณ์นี้ ไม่ ได้

มาตรา ๖ พิธีการ ให้ รับ เครื่อง ราชอิสริยาภรณ์นี้ พระราชทาน

ใน จะ ทรง ใ้สพาย ก็ ใ้ แต่ ใ้สพาย ข่า ช้าย ห้อย มา ข้าง ขวา
ใ้ แยก กัน ๆ ๆ จะ ใ้ห้อย แพร แลย สี่ เหลือง รีม เขียว มี
ริ้ว แกร้ว หน้า เงิน ที่ ผูก เปน รูป แม่ง ป่อ ทึก พระ อัญญา ข้าง ซ้าย
แทน สายสพาย ก็ ใ้

๓ กววง ทรวานพรัตน์การา เปน รูป กววงการา แยก แลย ทำ
ด้วย เงิน จำหลัก เปน เพ็ชร ไสว่ง กลาง เปน คอก ประจำยาม ผั่ง
พลอย ๘ อย่าง ใจ กลาง เปน เพ็ชร เหมือน ทววง ทรวานพรัตน์ นั้น
สำหรับ ทึก คอก เสือ ข้าง ซ้าย ๔ แหวน ประทับ เนาวรัตน์ ทำ ด้วย ทอง
คำ เนื้อ สูง

มาตรา ๘ บันคาทำน ที่ เปน สมาชิก ใน เครื่อง ราช อิศริยาภรณ์
นี้ จะ ต้อง หา เครื่อง แต่ง ตน คือ เสือ ครุฑ พิน เหลือง บั๊กทอง
เปน ลาย กัน แยก มี รูป นพรัตน์ การา ขั้ก เงิน ทอง แล โคม ส
เหมือน ทววงการา นั้น โต สูง ใ้ ๖ นิ้ว ทึก ที่ ขก เบื้อง ซ้าย

มาตรา ๙ เมื่อ ผู้ใด ใ้ รับ ทรา เครื่อง ราช อิศริยาภรณ์ นี้ แล้ว
จะ จำลอง ทววงการา ใ้ เล็ก ลง จะ ประทับ เพ็ชร ประทับ พลอย ใ้ งาม
ก็ สำหรับ ไว้ ใ้ ๆ ๆ จะ ไว้ ใ้ เปน ที่ รุก แก่ บุตร หลาน ท่อ ไป ก็ ใ้

มาตรา ๑๐ ผู้ ซึ่ง ใ้ รับ ทววงการา นี้ มี ประภาศ นิย บัทร
เช่น พระราช หัก เล ขา ประทับ พระราช ลัญจกร กำกับ ด้วย

มาตรา ๑๑ เครื่อง ราช อิศริยาภรณ์ นี้ สำหรับ ใ้ ในการ
มุง กล ราช พิธี สำหรับ พิธี ถวาย ถวาย ถวาย ถวาย ถวาย เป็น ทน ว่า โส กน ทิ แล สม โภชน ซึ่ง มี การ ทรง

แลเวียนเทียบ ผู้ที่ ประทับ ทรงทรา นี้ มา ได้ถวาย น้ำ แลถวาย
 จุลเจิม เหมือนได้ สรวม แหวน นพเก้า มา พระราชพิธิ ขึ้น ๆ ซึ่งมี
 ถักยถ คล้าย ถักนี้ เปน สมัย ที่ควร ใช้ตราเครื่อง ราชอิศริยาร วรร
 นพรัทน ราชวรารวรรณ์ ขึ้นนี้ ฤา จะ ใช้ในการ พระราชพิธิ ขึ้นนี้
 ได้ ฤา จะ ใช้ไป ในการ มงคลพิธิ มี การ ตักจุกฤา รคหน้า
 บ่าว สาว นอก จาก พระราชพิธิ หลวง กั ไท้ คง จืด ว่าเป็น
 เครื่อง หมาย มง คล แล เกียรติยศ อย่าง แหวน นพเก้า ที่ พระ
 ราชทาน แก่ ท่าน ผู้มี บวรศักดิ์ กี่ ไฉน นั้น

มาตรา ๑๒ ให้ถือ วัน พระราชพิธิ ถือ น้ำพระพิพิชณ์ สัตยา
 ในการ พระราชพิธิ ตรศ ซึ่งนับ นิยม ตาม วันทศคติมาศ อย่างเก่า
 คง ใน วัน เดือน ๕ ขึ้น ๓ ค่ำนี้ เปน วัน สำคัญ ของ เครื่อง
 ราชอิศริยารวรรณ์ ให้สมาชิกร ทั้ง ปวง ประทับ เครื่อง ราชอิศริยา
 วรรณ์ นี้ มา จง ทัว กัน

มาตรา ๑๓ ยันดา ท่าน ที่ เปน สมาชิก เครื่อง ราชอิศริยารวรรณ์
 นี้ มี ลำดับ อยู่ นำ ผู้ที่ ได้ รับ เครื่อง ราชอิศริยารวรรณ์ สำหรับ
 กระบูล จุลจอมเกล้า ทรง สัน แต่ อนุวัต ตาม หลัง ท่าน ผู้ที่ รับ
 เครื่อง ขัตติยราชอิศริยารวรรณ์ อันมี เกียรติคุณ รุ่งเรือง ยิ่ง มาหา
 จักรกรี บรมราชวงษ แล ใน พวก สมาชิก เครื่อง ราชอิศริยารวรรณ์
 นี้ ทัว กัน มี ลำดับ นำ หลัง กัน ตาม ที่ ได้ รับ พระราชทาน ก่อน
 แล หลัง พิพิธภัณฑศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

มาตรา ๑๔ ท่านผู้ที่ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ ให้
หมายตัวอักษรท้ายชื่อ บนอกเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทั้งนี้ น, ว,
แทนแพร่พันธุ์ราชวรารณ

มาตรา ๑๕ บัญญัติที่เป็นสมาชิกของเครื่องราชอิสริยา
ภรณ์นี้ มีหน้าที่เกี่ยวข้องในตัวเองประการใด ๆ ให้ถวาย
บังคมทูล พระกรุณาให้ทรงทราบ ฝ่ายของ ขลิต พระบาท ะโปรค
เกล้าฯ ให้มีพระลาการชำระเป็นความเรียบร้อย ญาติให้ศาล
พิจารณาแล้วแต่จะทรง พระราชดำริที่เห็นสมควร ญาตินั้น ไม่
อขาดจะถวายบังคมทูล พระกรุณาให้เป็นที่ ชื่นแใจให้ฝ่ายของ
ขลิต พระบาท ะโปรค ร้องฟ้อง ตาม โวศาล ตาม ขรรณเหียร กิติ
ญาติผู้ทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวาย ญาติ ร้อง กล่าว โทษ ณ โว
ศาล กิติ เมื่อพิจารณาความนี้ปรากฏว่า ผู้ที่ได้รับเครื่อง
ราชอิสริยาภรณ์ จะพระ ความ ะได้ค่าปรับใหม่ มากน้อยเท่าใด
ส่วนพินัยทลง นั้น ก็ทรง พระ กรุณา โปรคเกล้าฯ พระราชทาน
ให้เป็น บำเหน็จ ผลผู้ซึ่งได้รับ พระราชทาน เครื่อง ราชอิสริยาภรณ์
นี้ด้วย ถ้าผู้ซึ่ง ได้รับพระราชทาน เครื่อง ราชอิสริยาภรณ์ แพ้
ความ ะต้องเสีย ค่าปรับใหม่เป็น สิ้นใหม่พินัย มากน้อยเท่าใด
ต้องให้เสียคืน ไม่ยกเว้นสิ่งใด เหมือนกับ ผู้ซึ่ง ไม่ได้ รับพระ
ราชทาน เครื่อง ราชอิสริยาภรณ์ทั้ง ย่างเหมือนกัน

มาตรา ๑๖ เพื่อให้ราชกิจให้โดยเรียบร้อยทุกประการให้ตั้งใหญ่ แก่สมา

ซิด ทั้ง ปวง พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทาน พระ
บรมราชานุญาต ให้สมาชิกร มี อำนาจ ที่จะ ใช้ของ ทรวนพรัตน
ราชวรารณ ประทับ ในตราอาร์มสำหรับ คนใด ถ้าตราอาร์ม
นั้น ยัง ไม่มี สิ่งที่ ประคอง ทรวนพรัตน ก็ให้สมาชิกร นั้น แะงความ
ทอเจ้าพนักงาน นพรัตนมุนทรานุการ เจ้าพนักงาน นพรัตนมุนทร
านุการ จะคิดรูป สิ่งที่ ประคอง ทรวนพรัตน ให้แก่สมาชิกร ที่ ใ้
รับเครื่อง ราชอิสริยาภรณ์นี้ ทุกๆ พระองค์ ทุกๆ คน

มาตรา ๑๗ จะโปรดเกล้าฯ ทรงตั้งเจ้าพนักงาน ไว้สำหรับ
รักษาเครื่อง ราชอิสริยาภรณ์ มีตำแหน่ง ถานุการภิบาล ๑
เลขาณุกร ๑ มุทรวนการ ๑ เจ้าพนักงาน เหล่านี้ จะมีตำแหน่ง
ยศ ตาม ระเบียบ ซึ่ง ลำกับ มาแล้ว ผู้ที่ เป็น พนักงาน สำ
หรับเครื่อง ราชอิสริยาภรณ์นี้ มีหน้าที่ จะ ต้อง กระทำอยู่ ใน มาตรา
ต่อไปนี้

มาตรา ๑๘ ถานุการภิบาล ของเครื่อง ราชอิสริยาภรณ์นี้
จะทรงตั้ง ผู้หนึ่ง ผู้ใด ตาม แต่พระราชอัธยาศัย จะ ทรง เสน
ชอบ เสนควร ให้รับ ตำแหน่ง ยศนี้ เช่น พนักงาน สำหรับ รักษา
พระราชลัญจกร สำหรับเครื่อง ราชอิสริยาภรณ์นี้ แล เป็น
ผู้ ประทับ ฎา ส่ง ให้ ประทับ พระราชลัญจกร ใน บันคาข้อ พระ
ราชบัญญัติ แล ประกาศ นิพนธ์ บรรดา ทั้ง บันคา.หนังสือ สำคัญ
ซึ่ง เกียวกับเครื่อง ราชอิสริยาภรณ์นี้ จะ ต้อง ประทับ พระ

ราชสัญญากรนี้ ทั้งสิ้น

ในเวลาเมื่อ ทรง ตั้ง พวก สมาชิกใหม่

จะเป้น ผู้เชิญ ทวง ตราทุลเกล้า ฯ ถวาย แล เป้น ผู้รับ พระบรม

ราชโองการ ทุก สิ่ง ทุก อย่าง ในการ ที่ เกี่ยว ทัว เครือช ราช

อิติวิยาภรณ์นี้ แล เป้น ผู้ทำตราทั้ง แล เรียบเรียง ข้อ พระราชบัญญัติ

นิติแล คำประกาศ ต่าง ๆ รับ รับสั่ง ของ พระ ผู้ เป้น เจ้า เป้น

ใหญ่ ฤา ฅณา ขิบก็ สั่ง แก่ เจ้าพนักงาน ต่าง ๆ เมื่อ จะ ทรง ตั้ง สมาชิก

ใหม่ จะ ให้ สั่ง เลขานุการ ให้ มี หนังสือ แจ้ง ความ แก่ สมาชิก

ให้ รู้ ล่วง หน้า แล เป้น เจ้าพนักงาน ฅ ฅน ฅน ชอบ ให้ สมาชิก แล

เจ้าพนักงาน ประพฤติ ให้ ถูก ต้อง ตาม ข้อ พระราชบัญญัติ ซึ่งมี อยู่

แล้ว แล จะมี ต่อ ไป แล้ว แต่ หน้า พระไทย ของ ผู้ เป้น เจ้า เป้น ใหญ่

แล ฅณา ขิบก็ จะ ทรง เหน ฅน ฅน ฅน ฅน ฤา จะ ทำการ อย่าง หนึ่ง

อย่าง ใด ที่ เกี่ยว ทัว เครือช ราชอิติวิยาภรณ์นี้ ซึ่ง ออก จาก

หน้าที่ ซึ่ง กำหนด ไว้ ฤา การ ใด ๆ ก็ ที่ แล้ว แต่ จะ ทรง ตั้ง

มาตรา ๑๘ เลขานุการ สำหรับ เครือช ราชอิติวิยาภรณ์นี้ จะ

ทรง ตั้ง ผู้ หนึ่ง ผู้ ใด แล้ว แต่ พระราชอิติชยาไศรย์ จะ ทรง เหน

ฅน ฅน ฅน ให้ เป้น เลขานุการ มี พนักงาน เป้น ผู้ ช่วย ลัญจการ

วิยาภรณ์ ในการ หนังสือ ทุก อย่าง ที่ เกี่ยว ทัว เครือช ราชอิติวิยาภรณ์

นี้ แล มี หน้าที่ เป้น พนักงาน ที่ จะ เรียบ ทวง ตรา เครือช ราชอิติวิยา

ภรณ์ จาก สมาชิก ซึ่ง ล่วง ลับ ไป ฤา ที่ เป้น ไทย ต้อง ใส่ ต้อง ถอด

จาก พวก ใน เครือช ราชอิติวิยาภรณ์นี้ หอจดหมายเหตุ

เล่ม ๕ ถัษณตรา แพวักนราชวราภรณ์ หน้า ๓๖๓๔

แลจาก ขาญชี พวกที่ไ้รับเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้ ให้เต็ม
จำนวน ทั้ง อีก็ต ประมุขนี้ แลหมายเหตุ ความ ก็ความ ชอบของ
พวกนี้ เครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้ แลจทหมายเหตุ ท่างๆ ใน
การ ซึ่ง เปน ไป แล้ว ญา จะเลิก ขึ้นลง ใน สมุทสารบบ ของเครื่อง
ราชอิศริยาภรณ์นี้ ไว้สำหรับ แ่น ก็น ทุก ประการ แล เลขา
นุการ ก็อง ู้จัก ทำบล บ้าน แล ชื่อ ทัว ชื่อ ทั้ง ของ สมาชิก ใน
เครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้ ซึ่งมี ทัว อยู่ ทั้ง ปวง ใน เวลา วัน ประชุม
ทั้งสมาชิกใหม่ เลขา นุการ จะ เปน ผู้นำ สมุท ข้อ พระราช
บัญญัติ ให้แก่ สมาชิก แล รับราชการ อื่นๆ ตาม แถ่ ัญจักรา
ภินาถ จะสั่ง

มาตรา ๒๐ มุทธานุการ สำหรับเครื่องราชอิศริยาภรณ์นี้ จะ
ทรง ทั้ง ผู้หนึ่ง ผู้ใด แลแล้ว แถ่ จะทรง พระราชดำริห์ เหนชอบ
เหนควร ให้ เปน มุทธานุการ มี นาท ที่ เปน พนักงาน สำหรับ เก็บ
รักษา ทัว อย่าง แล คง ครา แล ทำ ขาญชี ณะ กุล วงษ์ ของ
สมาชิก ที่ เรียก ว่า วงษานุวิท แล รับราชการ ท่างๆ ตาม แถ่
ผู้ เปน เจ้า เปน โทญ แล คณาธิบติ จะ รับสั่ง ซึ่ง ัญจักราภินาถ จะ
แจ้ง ความ มา ให้ ทราญ ตาม รับสั่ง ถ้า เวลา ทรง ทั้ง สมาชิก
มุทธานุการ จะ เปน ผู้ จัก ที่ นั้น ทั้ง สิ้น แล มี นาท ที่ สำหรับ คิกตรา
ใหญ่ ให้แก่ สมาชิก ทัว

มาตรา ๒๑ ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้
 ต้องจัดการเมื่อที่จะส่งดวงตราเครื่อง ประทับ ที่ได้รับพระราช
 ทานนั้น คืนแก่เลขา นุการ เมื่อสิ้นชนม์ชีพแล้วกลับไปแล้ว
 ฤฯ จะลาออกก็ต้องคืนดวงตราแก่เลขา นุการ โดยเร็ว ถ้าสิ้น
 ชนม์ชีพแล้ว ต้องให้ผู้รับ ฤฯ ผู้จัดการ มรดก ส่งคืนใน
 กำหนดอย่าให้เกินเดือน ๑ แต่ประกาศนียบัตรสำหรับดวงตรา
 นั้น ไปรบกเกล้าฯ พระราชทานไว้ ให้เป็นที่ ระฤกแก่บุตรหลาน
 สืบต่อไป

มาตรา ๒๒ บัณฑิตพวกสามัญ แดเจ้าพนักงานของเครื่อง
 ราชอิสริยาภรณ์นี้ ถ้ามีความผิด เป็นมหัน ตะโทษ กัก เป็น
 มัทยมโทษ กัก ซึ่ง เป็นที่เสื่อมเสียชาติตระกูล แลเสียเกียรติ
 ยศ ไม่สมควร ที่จะเป็นผู้ที่ไว้ ฤฯ ทรงพระราชดำริห์เห็น ไม่
 สมควร จะดำรงตำแหน่ง นั้น ก็ จะ ทรง ถอดทรงไล่ผู้ที่มีความ
 ผิดนั้นเสีย จากพวกสามัญ ฤฯ เจ้าพนักงาน แล้วเจ้าพนักงาน
 จะเรียกดวงตราเครื่อง ประทับ สำหรับยศียศคืนในทันที
 แลลบชื่อ จากบัญชีสารบบสำหรับแผ่นดิน การที่จะถอดไล่
 แลเสีย จากพวก ฤฯ เจ้าพนักงาน ในเครื่อง ราชอิสริยาภรณ์ นี้
 พระผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ พระ องค์ เดียว จะ ทรงวินิจฉัย พิพากษา
 พิพากษา กิริยาอาการ ของผู้ที่ จะ ทำผิด ซึ่ง จะ ถอดไล่เสีย จาก
 พวก ฤฯ พิจารณาในเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ทุก พระ ผู้เป็น

เจ้าเป็นใหญ่ทรงอำนาจไว้ว่า เวลาใดเวลาหนึ่ง ทรงพระราช
 คำวิเสหนสมควรว่า จะตั้งผู้หนึ่งผู้ใดที่ให้ออกให้ไล่เสีย
 จากสมาชิก ฤๅเจ้าพนักงานในเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ ให้กง
 ตำแหน่งอีกก็ได้ ตามแต่เหตุการณ์ที่ขอขมขื่นแล้วแต่
 จะทรงตั้ง

มาตรา ๒๓ เพื่อว่าจะให้มีข้อคิดที่เป็นความไม่เข้าใจ
 เกิดขึ้น ด้วยเรื่องดวงตราเครื่องประดับสำหรับเครื่องราช
 อิสริยาภรณ์นี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เขียนแบบ
 เครื่องราชอิสริยาภรณ์ แลสายสร้อยดวงตราเครื่องยศ แล
 แพรแถบให้ใกล้เคียงกันทุกอย่าง ซึ่งจะประดับด้วยเครื่อง
 ราชอิสริยาภรณ์นี้ ให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติ แลห้าม
 มิให้เปลี่ยนแปลงแก้ไขอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่นอกจากตัวอย่าง
 เขียนไว้แล้วไปเป็นอันขาด เว้นแต่พระราชทานพระบรมราชา
 อนุญาต โดยออกประกาศเช่นพระราชหัตถเลขา ประทับพระ
 ราชลัญจกร สำหรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ แลสำคัญ จึง
 ให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงรูปที่เขียนไว้ได้

มาตรา ๒๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แก้ไขขานูชี
 ทัศนัยเหตุต่างๆ ตามพนักงานรวมไว้แห่งเดียวกัน ที่กระ
 ทรวงมหาดไทยในพระบรมมหาราชวัง กับทั้งดวงตราเครื่องราช
 อิสริยาภรณ์นี้ด้วย

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

มาตรา ๒๕ พระราชบัญญัติ ซึ่งทั้งมา นี้ ทุกๆ มาตรา
 แล ข้อพระราชบัญญัติ แล คำประกาศที่จะ มี ต่อ ไป ให้รักษาไว้
 โดย กวัก ชัน อย่าให้ ผู้หนึ่ง ผู้ใด ละเลย ใ้ไปน อันจาก ยกไว้
 แล พระบาท สมเด็จพระ เจ้า อยู่หัว แล รัชทายาท ฤา ผู้จะสืบ
 ข้าราชการ สัน ทระวิงษ์ ดำรงการราชกิจสืบ เช่น พระเจ้าแผ่นดิน
 สืบไป จึงจะมี อำนาจ ที่จะ แก้ว ไข ฤา เลิก ถอน ฤา เพิ่ม เติม ข้อ
 หนึ่ง ข้อ ใด ใน ข้อพระราชบัญญัตินี้ ได้ แล ถ้าจะมี ข้อ สำคัญ
 ที่ไม่เข้าใจ สิ่งหนึ่งสิ่งใด เกิดขึ้น ก็ ที่ จะ ทรง อธิบาย ชี้แจง
 ทุก ข้อ ทุก ประการ โดย ออก ประกาศ ประ ทับพระราชดำริทรง
 สำหรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ เปน สำคัญ ข้อที่ แก้ว ไข อธิบาย
 เหล่านี้ ต้อง นัย เข้าเป็น ส่วน พระราชบัญญัติ นี้ ด้วย

ประกาศ มา ณ วันอาทิตย์ ที่ ๑ ตุลาคม รัตน โกสิน ทศก ๑๑๒
 เปนวันที่ ๙๐๙๑ ใน รัชกาล บัณฑิตนี้

พระราชบัญญัติ

ทั้งศาลรับสั่ง เปนการพิเศษครั้งหนึ่ง

สำหรับ จักรคน ใน บัง คัม สยาม

ที่ ต้อง หาว่า

กระทำความร้าย ผิดกฎหมาย

ที่ ท่ง เชียง คำ แล ที่ แก่ง แจก

พิพธิภรณ์ศาลไต่สวนคดีอาญาหมายเหตุ

มีพระบรมราชโองการ หมายพระบัณฑูตสุรสิงหนาท หมาย
บาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้า
กรุงสยาม ให้ประกาศให้ทราบทั่วกัน ว่า

ได้ทรงพระราชดำริถึง ความข้อ ๓ ในหนังสือสัญญาเขต
สนธิที่ได้ทำกันไว้ ในระหว่าง อรชรราชทูตผู้มีอำนาจเต็มฝ่าย
สยามกับฝ่ายฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม รัตนโกสินทร
ศก ๑๑๒ นั้นแล้ว

ด้วยคนในบังคับสยามบางคนต้องทวงถามว่า กระทำ ความร้ายผิด
กฎหมาย ข้อคนในบังคับฝรั่งเศส แห่งหนึ่งที่ทุ่งเชียงคำ
เมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๐

อีกแห่งหนึ่งที่แก่งเจ๊กเมืองคำมวญเมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน
รัตนโกสินทรศก ๑๑๒ นั้น

และมีพระบรมราชประสงค์ว่า จะให้ได้กระทำการอาชวาท ที่
ได้สัญญาไว้ในฝ่ายไทยให้สำเร็จโดยเต็ม โดยตรงทั้งสิ้น และ
ถ้าความร้ายผิดกฎหมายอย่างหนึ่งอย่างใด เมื่อได้พิจารณาเสร็จ
แล้ว จะให้ความมีผลตกตามว่า คนในบังคับสยามผู้หนึ่ง
ผู้ใดได้กระทำแล้ว ก็ให้มีโทษตามโทษานุโทษนั้น

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติไว้
ดังต่อไปนี้คือ

ข้อ ๑ ว่า ให้ตั้งศาล รัช สมัย พิเศษ คราวหนึ่ง ขึ้น มี อธิบดี ผู้
พิพากษาใหญ่ผู้หนึ่ง กับผู้พิพากษารอง ๖ นาย พร้อมกัน
ชำระ คัดสิน ความ ตาม กฎหมาย แล ตามความจริง เพื่อ สำหรับ
พิจารณาคนในบังคับสยาม ผู้ต้องหาว่า กระทำความ ร้าย ผิด
กฎหมาย ต่อคนในบังคับฝรั่งเศส ในกาล แลเทศ อันได้กล่าว
มาแล้วข้างต้นนี้ ศาลนี้ให้เรียกว่า ศาล รัช สมัย พิเศษสำหรับ
ชำระความที่เกิดขึ้นที่ทุ่งเชียงคำ แล แก่งเจ๊ก เมืองคำมวญ

ข้อ ๒ ผู้ที่มีนามต่อไปนี้ ให้เป็น อธิบดี ผู้พิพากษาใหญ่
แล ผู้พิพากษารอง โดยลำดับ กันในศาล อันกล่าวมาแล้ว
นี้ดังนี้

พระเจ้า้องยาแอะ กรมหลวงวิจิตรปรีชากร อธิบดี ผู้

พิพากษา

พระบาทสรราชเลาไชยไชย	ผู้พิพากษารอง
พระบาทสรณฤทธิ	ผู้พิพากษารอง
พระบาทสรวงษ์วิวัฒน์	ผู้พิพากษารอง
พระบาทสรธรรมสารเทติ	ผู้พิพากษารอง
พระบาทสรธรรมสารเนติ	ผู้พิพากษารอง
พระบาทสรพิทักษ์ระเดช	ผู้พิพากษารอง

ข้อ ๓ ผู้มีนามต่อไปนี้ ให้เป็น ผู้กระทำการ ใน ศาล
อันกล่าวมาแล้ว ในตำแหน่ง ทนายแผ่นดิน คือ หลวง สุนทร
พิทักษ์ พิศาลไต่เบาะและห้องจดหมายเหตุ

โกษาธิบดีนายหัตถ์บ่าวเวร หุ้ม แพร

ข้อ ๔ บัญชาผู้ที่ได้รับคำห่ม ตามความ ข้อ ๒ แล ข้อ ๓ แห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้กระทำการตลอดเวลาที่จำเเนะ จะต้องพิจารณาแล ตักสิน กระก็ ความทั้งหลายที่ ว่ามาใน ข้อ ๑ นั้นจนแล้วเสร็จ แต่เพื่อ จะ ช้อง กันเหตุ บัวย ใช้ อันตราย ด้วย ประการ ไก ๆ ซึ่ง ผู้พิพากษา จะ ไม่สามารถ มากระทำการ ให้ เต็ม น้า ที่ ให้ จน ตลอด เวลา ตักสิน แล้ว ให้ ผู้แทน เสนา เติ ว่า การ ยุติกรรม มีอำนาจ จัดสรร เอา ผู้อื่น ใน พวกร อธิบ ก็ ผู้พิพากษา ฤา ผู้พิพากษา รอง ใน ศาล ทั้ง ๗ ที่ สนาม สถิตย ยุติกรรม ณ กรุง เทพ ๑ นี้ ๒ นาย ๓ นาย ไป หนึ่ง ฟัง ความ ให้ รู้ เรื่อง ตลอด สำหรับ ที่ จะ ได้รับ คำ แหน่ แทน ผู้ ที่มี เหตุ นานี้ ศาล ไม่ ไ้ ด้วย

ข้อ ๕ ให้ อธิบ ก็ ผู้พิพากษา ศาล นี้ มีอำนาจ ที่จะ กำหนด ที่ ซึ่ง จะ หนึ่ง ศาล ชำระ ความ แล ที่ จะ ตั้ง ผู้ ซึ่ง จะ กระทำการ เวลา หนึ่ง เปน ยก กระบัตริศาล เปน เสมียน เปน ล่าม เปน นักการ แล เปน พนักงาน ต่าง ๆ สำหรับ กับ ศาล นี้ แล ที่ จะ กำหนด น้า ที่ แล เงิน บำเหน็จ ของ พนักงาน ทั้ง ปวง นี้ ด้วย

ส่วนที่ ๒ วิถีชั้นต้น

ข้อ ๖ บัญชาหนึ่ง ลือ สำคัญ ทั้งหลาย หนึ่ง ลือ ได้ คอย ไป มา ขอบอก รายงาน ในการ แล ว่า ทัว ไป บัญชา ข้อ ความ ที่ จะ ใช้ ใน ศาล ให้ อัน เปน พิธีรับ สั่ง ศาล ไป ย่น กระก็ ครั้ง ครั้ง มา ช่าง กัน

หน้า ๑๖๔๑ ลักษณะพิจารณาความ ศาลรับสั่งพิเคราะห์ เล่ม ๕

แล้ว ซึ่งราชาธิปไตยได้มีอยู่ ภาวะได้มีต่อไปอีก ๖๖ ซึ่ง
ราชทูตวิชัยลิกฝรั่งเศสได้ส่งแล้ว ๖๖ จะ ได้ ส่ง มา ยัง เสนาบดี
ว่าการต่างประเทศนั้น ก็ ให้ เสนาบดี ว่า การ ต่าง ประเทศ ส่ง ให้
แก่ ทนายแผ่นดิน ผู้ที่ได้รับตำแหน่งตามความข้อ ๓ แห่ง
พระราชบัญญัตินี้

ข้อ ๗ เมื่อได้รับแลได้ อ่าน หนังสือ ทั้ง ปวง ที่ กล่าว มา
ในข้อ ๖ . แล ได้ ปฎักษาหา ๖๖ ใน เรื่อง นี้ กับ ผู้แทนพิเศษ รับ
ตำแหน่ง มา แด่ คอเวนแอนด์รับส่งฝรั่งเศส ตามความ ข้อ ๓
ในหนังสือคอนเวนชัน ลง วันที่ ๓ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๒
นั้นแล้ว ทนายแผ่นดิน จะ ได้ รับ ส่ง ต่อ อธิบดีผู้พิพากษาเป็นคำหา
สองฉบับๆ หนึ่ง ว่าด้วย คกระกัที่ทุ่ง เชียงคำ อีกฉบับหนึ่ง ว่าด้วย
คกระกัที่แก่งเจ๊ก เมืองคำมวญ ในคำหา ๒ ฉบับนี้ ต้องให้มี

๑ ชื่อผู้ที่ต้องหาว่า กระทำความร้ายผิดกฎหมาย

๒ ความร้ายผิดกฎหมายที่ ว่า ผู้หนึ่งๆ ได้กระทำ

๓ โทษ ซึ่งจะมีแก่ผู้ที่ได้กระทำความร้ายผิดกฎหมายนั้นๆ

ตาม พระราชกำหนดกฎหมาย ฝ่ายสยาม

ข้อ ๘ ภายใน กำหนด สาม วัน ตั้งแต่ได้รับ คำหา ทั้ง สอง
๖๖ ฉบับใดฉบับหนึ่งแล้ว ก็ ให้ อธิบดีผู้พิพากษา ออก หมาย
เกาะตัวผู้ต้องหาไว้ แล ใน กระณเกิดว กันั้น ให้ กำหนด วัน
เวลาโดยเร็ว พอ สมควร ที่จะ เรียก ตัวผู้ต้องหา มา พิจารณา
ยัง ศาล ให้ ๖๖ กระทำความ ที่ กล่าว โทษ หาผิด ของ ผู้หนึ่ง

พิพากษาพิเคราะห์โทษและฟ้องต่อศาลต่อไป

เล่ม ๕ ลักษณะพิจารณาความศาลรัชสังพิเศษ หน้า ๑๖๔๒

กำหนดวันเวลานี้ ให้บอกล่วงหน้าโดยเวลาสมควร ให้ทุกฝรั่ง

เสกกับผู้แทนพิเศษของวิชัยลักฝรั่งเสก ทราบด้วย

ส่วนที่ ๓ การพิจารณา

ข้อ ๔ ณวันที่กำหนดนัดนั้น เมื่อให้ตัวผู้ที่ต้องห้ามมา
ยังศาล แลให้ตรวจสอบสวนไม่ผิดตัวแล้ว ในทันทีนั้นจะให้
อ่านคำหา แลคำให้การ ฤฯ คำเขียนอื่น ๆ ซึ่งได้นำมาว่า
ความหาเอาผิดนั้น ให้ผู้ต้องหาฟัง ถ้าคำเหล่านั้นได้เขียน
มาเป็นภาษาต่างประเทศ แลผู้ต้องหาฟังต้องการจะฟัง ก็
ให้แปลออกเป็นภาษาไทยด้วย แลข้อขบถในศาลนั้นจะได้ถาม
ผู้ต้องหาว่า จะให้การแก้คำหาเป็นประการใดบ้าง คำที่ผู้
ต้องหากกล่าวคำใด ๆ จะให้ตกลงไว้ แลอ่านสอบสวนให้ถูก
ต้องแล้ว จะใช้เป็นหลักฐาน ในการที่ผู้ต้องหาจะพิรุธนั้น
ไม่ต้องสืบพยานอื่นประยอมอีกก็ได้ ถ้าผู้ต้องหารับตามคำ
หา แลไม่ได้ให้การต่อสู้ ฤฯ ไม่ได้ยกเหตุที่ควรลดหย่อน
โทษขึ้นให้การแก้แล้ว ศาลก็ฟังฟังเอาเป็นสัตย์ แลตัดสิน
ได้ตามนั้น

ถ้าผู้ต้องหาผู้เกี่ยว ฤฯ หลายคน ก็ที่จะหลบหลีกหนีออกไป
ฤฯ ไม่มายังศาลอีกต่อไป กำหนดสืบวันแล้ว ให้ศาลพิจารณา
ความต่อไป เสมอเหมือนกับผู้นี้ได้อยู่ในศาล แลไม่ได้

ให้การ ต่อสู้ ๆ ไม่ได้ยกเหตุที่ควร ลกหย่อน โทษ ขึ้น ให้การ
แก้กันเหมือนกัน

ข้อ ๑๐ ให้ผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งต้องหานี้มีอำนาจ ที่จะแต่ง
ทนาย ช่วยสู้ความ ได้นายหนึ่ง ๆ หลายนาย แต่ ทนาย นั้น ต้อง
เป็นผู้ มีคุณ สมบัติ อัน ได้ยอม ให้ ความ ใน ศาล ฝ่าย สยาม
นั้นด้วย แล ผู้ต้องหานี้ จะได้รับอนุญาตให้ตัวเอง ๆ ทนาย
ของผู้นี้ ให้การ แก้คำหาให้เต็ม ข้อความ แล ให้การ ชัก ไขว้
พยาน คนใดคนหนึ่ง ซึ่งเป็นพยาน ข้าง ฝ่ายอื่นได้ แล สืบถาม
พยาน ๆ คำพยาน อันใด ที่ จะ สู้ความ ของ ตน ให้ ผู้ต้อง หา
ๆ ทนายของผู้ต้องหาส่ง ราย ชื่อ พยาน ของ ตนนี้ ให้ แก่ ทนาย แผ่น
กั้นทราบด้วย

ข้อ ๑๑ เมื่อ ผู้ต้องหา ได้ ให้การ แก้คำหาเสร็จ แล้ว ทนาย
แผ่นกั้น ผู้หนึ่ง จะ ได้ อ่าน ราย ชื่อ พยาน ผู้ ซึ่ง ทนาย แผ่นกั้น
ๆ ผู้แทนวิชัยสิทธิรังเสศ ๆ ผู้ต้องหาจะ ขอ ให้ นำ มา เบิก
ความ ใน ศาล นี้ แล้ว อธิบดี ผู้พิพากษา จะ ได้ เรียก พยาน เหล่า
นั้น มา ตาม ลำดับ ชื่อ แล้ว จะ ได้ มี คำสั่ง ให้ ออก ไป พัก อยู่ ยัง
ห้อง สำหรับ พยาน ที่ จะ ได้ รอ คอย อยู่ จนกว่า จะ ได้ เรียก เข้า
ไป เบิก ความ ใน ศาล นี้

ข้อ ๑๒ พยาน ทุกๆ คน จะ ได้ เรียก ให้ มา เบิก ความ แยก
กัน ทีละ คน แล อธิบดี ผู้พิพากษา จะ ได้ วินิจฉัย ว่า จะ เรียก พยาน
คนใด มา เบิก ความ ก่อน แล หลัง ตาม ลำดับ กัน

ข้อ ๑๓ พิธีพิจารณาคดีทุกประการและหอจดหมายเหตุนี้ สยามกล ตาม

เล่ม ๕ ลักษณะพิจารณาความศาลรับสั่งพิเศษ หน้า ๑๐๔๔

แบบ ๆ ตามวิธี ซึ่ง พยาน นั้น ปฏิญาณว่า เช่น ที่ นับถือ บุกรัก
ในใจของ พยาน นั้น แล้ว

ข้อ ๑๔ ทนาย แผ่นดิน แล ผู้แทนวิธี บัญชีฝรั่ง เสด จะซัก
ใช้พยาน คนใดคนหนึ่ง ซึ่ง ผู้ต้องหานำมาสืบนี้ ก็ ได้

ข้อ ๑๕ คำพยาน อันใด ที่ได้มาเบิกความในศาล เป็น
เป็นภาษาที่ ผู้ต้องหาไม่เข้าใจ แล้ว ก็ให้ล่าม แปล ให้ฟัง ใน
เวลาที่เบิกความในศาล นั้น

คำพยาน อันใด ที่ได้มาเบิกความ เป็นสยาม ภาษา ๆ เป็น
ภาษาอื่น ในทวีปเอเชีย แล้ว จะให้แปลเป็น ภาษาฝรั่ง เสด ใน
เวลาใด เวลาหนึ่ง ซึ่ง ผู้แทนวิธี บัญชีฝรั่ง เสด ปรารถนา จะให้ แปล

ห้ามไม่ให้ผู้ต้องหา ๆ ผู้ใด ผู้หนึ่ง ซึ่ง ได้ ให้การ
เป็นคำพยาน เขียนไว้ ๆ เบิกความ ด้วยปากก็ เป็นล่าม ใน
คดีเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในศาลนี้

ข้อ ๑๖ ในเวลาชำระความนี้ ศาล จะเห็นสมควรเอง ๆ
คู่ความฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่ง จะขอร้อง ก็ ให้ศาล หมายเรียกคนใน
บังคับไทยมา ให้การเป็นพยาน ๆ ให้นำหนังสือสำคัญ อันใด
มา ๆ จะซักถาม ผู้นี้ ก็ ได้ แล ถ้าเป็น การจำเป็น ศาลจะ
ออกหมายให้เกาะกุม ผู้นี้มา ก็ ได้

ข้อ ๑๗ ถ้าความปรากฏเห็นว่า คนในบังคับต่างประเทศ

จะเบิกความในศาลไทยและออกหมายหมายให้ฝ่ายไทย

หน้า ๑๖๔๕ ลักษณะพิจารณาความศาลวันสงฆ์พิเศษ เล่ม ๕

ญา ฝ่าย จำเลย ก็ ก็ ศาล จะ ขอ ให้ เสนาบดี ว่า การ ต่าง ประเทศ
จัก การ ความ ความ ที่ จำ เสนาบดี จะ ต้อง คิด กับ ราชทูต ญา กอง
ต่าง ประเทศ ผู้ ที่ สมควร จะ จัก ได้ เพื่อ ที่ จะ ให้ คน ใน ยังกัย
ต่าง ประเทศ นั้น ได้ มา ยัง ศาล นี้ ก็ ได้ เงิน ค่า เกิน ทาง แล ค่า
ใช้ สอย อื่น ๆ ของ พยาน เหล่า นี้ จะ ได้ จ่าย เงิน หลวง ให้

ข้อ ๑๘ ผู้ ต้อง หา จะ ร้อง ขอ เมื่อ พยาน ได้ เบิก ความ แล้ว
นั้น ว่า ให้ พยาน บาง คน ออก ไป เสียบ นอก ศาล ก็ ได้ แล จะ ร้อง
ขอ ให้ ถาม พยาน คน นั้น ญา หลาย คน อีก โยะถาม ที่ ละ คน
ญา ให้ เบิก ความ ยัน กัน ต่อ ปาก ซึ่ง กัน แล กัน ก็ ได้ อธิบดี พิพาก
ษา จะ ยังกัย ให้ ก็ ได้ แล ทนาย แล คน จะ ร้อง ขอ ให้ ทำ อย่าง นั้น
ยัง ก็ ได้ เหมือน กัน

ข้อ ๑๙ ถ้า หลาย คน ต้อง หา ใน กระ ที่ เรือง เรือว กัน แล้ว ใน
เวลา ถาม พยาน อยู่ ญา ถาม แล้ว ก็ ก็ อธิบดี ผู้ พิพากษา จะ ยังกัย
ให้ ผู้ ต้อง หา คน นั้น ญา หลาย คน ออก ไป เสียบ นอก ศาล ก็ ได้
แล จะ แยก ถาม ผู้ ต้อง หา ที่ ละ คน ใน เหตุ การ บาง ข้อ ใน กระ ที่
นั้น ก็ ได้ แต่ เมื่อ ได้ เรียก ผู้ ต้อง หา ที่ ให้ ออก ไป นอก ศาล
นั้น กลับ เข้า มา ยัง หน้า ศาล กระณะ โด อธิบดี ผู้ พิพากษา ต้อง บอก
ให้ ผู้ ต้อง หา นั้น ทราบ ความ ที่ พิจารณา ได้ ใน เวลา ผู้ ต้อง หา
ไม่ได้ อยู่ ใน ขณะ นั้น

ข้อ ๒๐ พิจารณาที่ศาลไทยและหอของทนายเหตุ
อธิบดีผู้พิพากษาเป็นผู้วินิจฉัยว่า จะ ล่า กับ ข้อหา
<https://museum.coj.go.th/>

ตามความ ที่ ว่าเป็นจริง หลาย ข้อ ต่อผู้ ที่ ต้อง หา หลาย ๆ ใน
คดี อันเกี่ยว กัน นั้น ควร พิจารณา ข้อ ไก่ก่อน แล หลัง

ข้อ ๒๑ เมื่อ ใ้ สืบสวน ทวนพยาน เสร็จ แล้ว ทนาย แผ่นดิน
จะ ใ้ ร้าง เจต หมาย ข้อ ขัด หา ตาม กฎหมาย แล ตาม ความ จริง
ซึ่ง ศาล จะ ตักสิน ให้ ถูก ต้อง ไ้ ใน การ ที่ ทนาย แผ่นดิน จะ ทำ นี้
จะ ต้อง พึ่ง ตาม ความ เหน ซึ่ง ผู้ แทน วิ ปัย ลิก ฝรั่งเศส จะ พึ่ง
แจ้ง ความ ใ้ ทราบ เพื่อ เปน ที่ อุดหนุน ใน คำหานี้ ด้วย แล้ว

ขณะ นั้น ผู้ ต้อง หา ฤา ทนาย ของ ผู้ ต้อง หา นั้น จะ ใ้ กระ
ทำ คำชี้แจง ร้อง ต่อ ศาล แล้ว ถ้า ทนาย แผ่นดิน เหน ควร จะ ทำ
คำขอ ร้อง ต่อ ศาล ไ้ แต่ คำท้าย ที่ สุก ก่อน ตักสิน นั้น ให้
เปน ข้าง ผู้ ต้อง หา ฤา ทนาย ของ ผู้ ต้อง หา ไ้ กล่าว ต่อ หน้า ศาล
แล้ว จะ ใ้ เลิก นี้ ศาล สำหรับ ไป ประยัตย ตักสิน กัน

ข้อ ๒๒ ใ้ อธิบดี ผู้ พิพากษา มี อำนาจ ตาม ความ ที่ จะ
คิด เหน ชอบ ใน การ ที่ จะ ไ้ ยัง คับ ขณู ใ้ ให้ การ เปน ไป โดย
ควร เพื่อ ที่ จะ ไ้ ศาล คิด เหน การ ที่ จะ เขาใจ ตน ไป ไ้ ใน ที่ สุก
ความ ไ้ ไ้ แจ่มแจ้ง ชัด เจน แล เพื่อ จะ ยก เลิก เล็บ ซึ่ง เหตุ
ทั้ง หลาย อัน ปรากฏ ว่า เปน ขรรษา ประวัง ความ ไ้ โดย ไ้ มี ผล
กับการ ว่า ความ แล สุก ความ นั้น

ข้อ ๒๓ เมื่อ ไ้ ถึง มือ ชำระ ความ ครัง นี้ แล้ว ก็ ไ้ เบ็ด
ศาล พิจารณา ต่อ ใ้ ไ้ ศาล ไ้ ยก ใ้ คัด ทวน พยาน ที่ ไ้ จำ เปน

ให้ศาล กระทำ การ แต่เฉพาะ ในเรื่อง ความ ที่ ศาล นี้ ขึ้น แล้ว
แล้ว ให้พิจารณาความ ต่อ ศาล นี้เอง ก็น่า ไป อย่าง ให้ คดี หัก ยก
โดย เหตุ อันเนื่อง จากการ ซึ่ง เป็น ฎีกา ขัดแย้ง คำ คัดสิน นั้น ให้
ให้อ่าน ใน ศาล ที่ เบื้อง หน้า อย่าง ชัด ที่ สุด ภายใน ๒๔ ชั่วโมง
นับ ตั้ง แต่ เวลา พิจารณาความ นั้น แล้ว เสร็จ

ส่วนที่ ๔ การ คัดสิน

ข้อ ๒๔ คำ คัดสิน นั้น ให้ เรียง ลง ไว้ แล้ว ให้ ดัง ชื่อ อธิบดี
ผู้พิพากษา ผู้พิพากษา รอง ๖ นาย กับ ขก ระเบียบ ศาล ด้วย
จะ ต้อง มี คำ วิจัย ด้วย วิเคราะห์ ป้อน ทั้ง หลาย ที่ เกี่ยว ข้อง กับ ผู้
ค้ำประกัน ทั้ง ปวง นั้น ตาม ความ อย่าง นี้

๑ ผู้ต้องหามีผิดที่ กระ ทำ ความ ร้าย ผิด กฎหมาย ซึ่ง กล่าว
หา ข้อ เกี่ยว กับ ที่ หลาย ข้อ ก็ นี้ ๆ ไม่มีผิด

๒ ถ้าว่ามี คำ ร้อง ยก เหตุ อันควร ทวิ โทษ ต่อ ผู้ต้องหา ๆ ว่า
มี คำ ยก เหตุ อันควร ลด หย่อน โทษ แก่ ผู้ต้องหา ก็ ผู้ต้องหา
นั้น จะ ให้ กระ ทำ ความ ร้าย ผิด กฎหมาย ใน เหตุ การ อย่าง เช่น ว่า
นั้น ๆ ไม่

๓ ถ้าว่ามี คำ ให้ การ แก่ แทน ผู้ต้องหา ว่า มี ข้อ ที่ กฎหมาย
ยอม ยก เว้น โทษ ให้ เป็น การ แก่ ตัว ได้ แล้ว ประการ นั้น ความจริง
ที่กล่าว อ้อ เป็น การ แก่ ตัว นั้น เป็น อัน ให้ พิสูจน์ เห็น จริง แล้ว ๆ
ไม่ อีก พิสูจน์ ตาม ที่ ศาล ได้ รับ พิสูจน์ เห็น จริง แล้ว ความจริง

อันนี้ เป็น อันกฎหมายยอมยกเว้น โทษ ให้เป็นการ แก่ตัวไว้ๆ ไม่

ถ้าตามคำวินิจฉัยวิเศษนี้ ข้อปัญหาที่ กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้
ปรากฏว่า ผู้ต้องหาไม่มีผิดในความร้ายผิดกฎหมายแล้ว
เมื่อศาลอ่านคำตัดสินนี้ ในที่สุดจะโต้แย้งว่า ผู้ต้องหาพ้น
ผิดแล้วให้ปล่อยตัวไป ถ้าการไม่เป็นเช่นนั้น หากปรากฏ
ว่าผู้ต้องหาที่มีเหตุควร ทวิ โทษ ๆ ไม่มีเหตุควรลดหย่อน
โทษ แต่ไม่มีข้อ แก่ตัวไว้ตามกฎหมาย ให้กระทำความร้าย
ผิดกฎหมาย ซึ่งกล่าวต่อผู้ต้องหาแล้วศาลจะ ให้ว่า โทษตาม
กฎหมาย ที่ ใช้ อยู่สำหรับ กับความร้ายผิดกฎหมายนี้ ศาลจะ
บังคับให้ผู้ต้องหาที่เป็นสัจย์ว่า ให้กระทำความร้ายผิดกฎหมาย
ซึ่งกล่าวหานี้ใช้เงินค่าฤชาธรรมเนียม แลค่าที่ใช้จ่าย ใน
การ จำระ นั้นทั้งสิ้น ๆ แต่ส่วน หนึ่ง ส่วนใด ก็ไว้

ข้อ ๒๔ ศาลจะ ประชุมปรึกษาหารือใน เนื้อ ความ แล ข้อ
ความ ใน คำตัดสินนี้ ณะห้องที่ สงัด ในความทุกข้อทุก
กระทง อธิบดีผู้พิพากษา จะต้องถามความเห็นเฉพาะตัวผู้พิพากษา
รองทุกนาย ทั้ง ตนแต่ผู้ ที่มีอายุมากกว่ากันก่อน อธิบดีผู้
พิพากษาจะ ได้ออกความเห็นในที่สุด ข้อปัญหาอันใด อัน หนึ่ง
จะพึงเป็นอัน ไม่ไว้ตัดสินตกลง เว้นไว้แต่ไว้เห็น มากกว่ากัน
อย่างต่ำที่สุดก็ ๔ ความเห็นใน ๗ คนนี้ ถ้ามีความเห็น
แตกต่าง กันมากก็ว่าสงัดอย่างไรก็ได้ความเห็น ข้อ เกี่ยวกัน

หน้า ๑๖๔๘ ลักษณะ พิจารณาความศรัทธาตั้งพิศศ เล่ม ๕
แลถ้าในความเหินนี้ไม่เหิน อันเหินมากกว่ากัน แต่อย่างใด
อย่างหนึ่งแล้ว ผู้พิพากษาผู้มีความเหินเหิน อันไม่ชอบ อย่าง
อื่น แก่ผู้ที่ต้องหาหนี้ จำเป็นต้องยอมตาม ความเหิน อย่าง
อื่นทั้งปวง

อันเป็น พระบรมราช ประสงค์ แลเป็นพระ กระแสรับ ตั้ง
เฉพาะ ว่า ใน การ ที่ ผู้พิพากษา ออกความ เหน็ดข้อ ข้อขัดใน
กฎหมาย แล ใน ความจริง ซึ่งจะ ต้องวินิจฉัย นั้น ผู้พิพากษาศาล
นี้ จึง ได้ คิด ทริ ตรอง ดู แ่ โดย ใจ เป็นๆ ใน เหตุ ที่ สมควร แล
แต่โดยเอาใจ ของคนเข้าใส่ในใจ ของ ลูกความนี้ อย่าได้ปล่อย
ใจให้เหินผิดไปโดย อคติ เหน็ดแก่หน้าบุคคล ๆ เหน็ดแก่ชาติ
ของ ผู้ใดทั้งนี้แล้ว คำตัดสิน ของ ศาล จะ ได้ เป็น การ ที่ สม
ไ้ที่ สุก กับ ความจริง แล ความยุติธรรม

ส่วนที่ ๕ ความเพิ่มเติม

ข้อ ๒๖ ศาลที่จะ หนึ่ง ชำระความ ถักที่ ๆ สำหรับที่จะ ชำระ
คำตัดสิน ถักที่ ให้เป็นที่ เบ็ดเสร็จ อธิบายผู้พิพากษามีอำนาจ
ที่จะจับได้ ๆ ห้ามไม่ให้ อยู่ในศาล บรรดาคนผู้ ที่ ถัก ขวาง
ๆ ขักขวาง ทางพิจารณาคดี ในศาล นั้น

ข้อ ๒๗ ให้จัดการให้ผู้แทนคอเวอนแมนส์ฝรั่งเสศ ให้
กระทำ การ ตาม อำนาจ ซึ่ง ได้ มี หนังสือ สัญญา คอเวอน ชัน ลง
วันที่ ๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๖๒ ที่ จะ มาศาลในการชำระ
พิพาทกัน ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

เล่ม ๕ ลักษณะ พิจารณาความศาลรัชสังพิเศศ หน้า ๑๖๕๐

ความนี้ โดย สกวก ทก ประการ

ข้อ ๒๘ ศาลรัชสังพิเศศ ที่ตั้งขึ้น โดยพระราชบัญญัตินี้
ให้มี ทรา สำหรับ ใช้ ใน ศาล ตาม อย่าง ที่ ผู้ แทน เสนา ย ค่ำ ว่า กว
ยุติธรรม จะ มี หนังสือ วาง แขน ไว้ ให้ กว

ข้อ ๒๙ จกหมาย เหตุ ของ การ ชำระ ความ นี้ ให้ เขียน ไว้ แล
ให้ ลง ชื่อ อธิบดี ผู้ พิพากษา ผู้ พิพากษา รอง กับ บก กระมัทธศาล
แล ประทับ ทรา สำหรับ ศาล กว

จกหมาย เหตุ กับ ทั้ง คำ ให้ การ พยาน ที่ เขียน มา แล ที่ จก
ไว้ใน เวลา เบิก ความ ที่ ศาล นี้ ให้ รักษา ไว้ เณ กอ ง เก็บ หนังสือ
ของ กระ ทรว ยุติธรรม

สำเนา จกหมาย เหตุ การ ชำระ ความ แล คำ พยาน ที่ จก ไว้ นี้
เมื่อ ภัค ค สิน แล้ว ให้ ไป ส่ง ยัง ราชทูต รับ ลิก ฝรั่งเศส กว

ประกาศ มา แด่ เณ ๕ ที่ ๘ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทร
ศก ๑๑๒ เณ วันที่ ๘๒๒๑ ใน รัชกาล รัชยุบนี้

ประกาศว่าด้วย ไม่ให้ กักขัง

คนที่ จะ กลับ ไป บ้าน เมือง ของ ตน ใน สัง ชัย

ฟาก ตระ ออ กุ แม่ น้ำ โขง

๑ กว พระ เจ้า นัง ยา เณ กรม หมื่น สม มท อม พันธ์ เสนา ย
พิพิธ ภัณฑ์ ศาล ไทย แล หอ จด หมาย เหตุ

<https://museum.coj.go.th/>

กระทรวงมรณาร รัชพระบรมราชโองการไล่เกล้าฯ ให้ประ
ภาศให้ทราบทั่วกัน ว่า

ด้วยเหตุว่าในการแต่ก่อนมา เมื่อมีการศึกสงคราม
ก็มีการขบถลาอาญามีพวกจีนฮ่อออกมาต่อสู้กัน สักยอม
มีคนที่อยู่ณฝั่งซ้าย ฟากตะวันออกแม่น้ำโขงนั้น จำต้องข้าม
มายังฝั่งขวาฟากตะวันตก แล้วแลยังคงตั้งอาศรัยอยู่ ต่อมา
จนเวลานี้ อนึ่งด้วยเหตุว่า เวรมเนียมโบราณ ซึ่งถือว่าคน
อย่างเช่นนี้เป็นเชลยศึกสงครามนั้น ก็ไม่ได้ ทรงพระกรุณา
ไปรณเกล้าฯ ให้มิให้ใช้ในราชการประจวบนี้แล้ว แลยัง
ซ้ำให้ทรงพระกรุณาไปรณเกล้าฯ ให้มีทั้งตราประกาศแต่
ก่อนแล้ว ว่ามิให้ผู้ใดจับกุมตัวซึ่งคนข้างฝั่งซ้าย ฟากตะวันออก
แม่น้ำโขงไว้ ชดเชยการงานแล้วแต่บางทีจะมีคนในจำพวก
ที่กล่าวมานี้ ญวนครอบครองของคนเหล่านี้ บางคนจะขาย
กลยขึ้น ไปอยู่บ้านเมืองเดิมของตัว ในฝั่งซ้ายฟากตะวันออก
แม่น้ำโขง ซึ่งเป็นถิ่นแดนที่อยู่ในอำนาจ เลิศวร บัณฑิต
ของฝรั่งเศส ตามหนังสือสัญญา ซึ่งทำไว้เมื่อวันที่ ๓
ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๒ แลให้แลกเปลี่ยนเป็นใช้ได้
กัน แต่ในวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๑๒

จึงทรงพระกรุณาไปรณเกล้าฯ ให้ประกาศให้คนเหล่านี้
ทราบว่า

ซึ่งมิให้จับกุมตัวซึ่งคนเหล่านี้

อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งคนเหล่านี้จะ กลับคืนไป อยู่ยัง ผัง ซ้าย
 ฟากขวาน ออกแม่น้ำโขง เหมือนกังเช่น ไค้เป้นมา แด่ก่อน แล้ว
 ถ้าแลคนใน มังคัย ฝรั่งเศส ก็ คนใน มังคัย ญวน ญาลาว ชาว ผัง
 ซ้าย ฟากขวาน ออกแม่น้ำโขง ก็ คนใน มังคัย เขมร ก็ ก็ต้อง ถูก
 มีผู้ ช่มขึ้นน้ำใจ ก็ถูก เกาะ กุมไว้ โดยพลการ ตอน ในพระราชอาณา
 จักรนี้ ด้วยเหตุใดๆ ก็ เมื่อราชาธิปไตย ได้ทราบความ
 นั้นแล้ว ก็จะได้ทำการ ตามที่ จำเป็น ให้คนเหล่านี้ ได้ส่ง ไปยัง
 ราชทูตฝรั่งเศส ณกรุง เทพ ญา ส่งไปยัง พนักงาน ฝรั่งเศส
 ที่ ปลาย แคนนี้

เพราะเหตุนี้ ตั้งแต่ นี้ สืบไป ผู้ใดผู้หนึ่ง ซึ่งมีคน ใช้
 ญา มีคน อยู่ใน อำนาจ ตอนรักษาอยู่ด้วยเหตุใด ก็ อันเป็น
 คนที่ อยู่ใน มังคัย ฝรั่งเศส ก็ คนใน มังคัย ญวน ญาลาว ชาว
 ผังซ้าย ฟากขวาน ออกแม่น้ำโขง ก็ ญา คนใน มังคัย เขมร
 ก็ ให้รีบไป แจ้งความแก่เจ้าพนักงาน ในตำบลซึ่ง คนอยู่
 ไกลนั้น คือ ข้างหลวง ญาผู้สำเร็จราชการ เมือง กรมการ ญา เจ้า
 นายท้าวพระยากรมการ อันเป็น ผู้ซึ่ง ได้รับคำสั่ง ให้ไปเรียกคน
 เหล่านี้ จากที่ ซึ่ง ต้อง กักขัง เกาะ กุมไว้ ณนี้ เสียทันที แล้วจะ
 ให้มี ขนออก เข้ามายัง กรุง เทพ ด้วย

เมื่อ ครบกำหนดสองเดือน ตั้งแต่วันที่ ลง ไว้ ใน ประกาศ นี้
 ถ้าประชาชน ผู้ใด ใน พระอาณาเขตแห่งใด จดหมายบอกคน ใช้ ญา อยู่

หน้า ๑๖๕๓ ลักษณะ นั้ล ที่พล ตระเวร วิชา ท้อง ถนณ เล่ม ๕
ใน อำนาท วิชา เช่นคนใน บังคับ ฝรั่ง เสก ก็ ที่ คนใน บังคับ
ญวน ฤา ลาว ชาว ฝรั่ง ช้าง ฟาก ทวัน ออก แม่ น้ำ โขง ก็ ที่ ฤา คน
ใน บังคับ เขมร ก็ ที่ แล้ว ละ เลบ เลียบ ไม่ มา ยอก ท่อ เจ้า พนักงาน
ก็ ก่อ มา ช้าง ถัน แล้ว แล แกล้ง จง ใจ กัก ชัง เกาะ กุม คน จำ
พวก ที่ ก่อ มา นี ไร โดย พล การ ตน เอง แล้ว เมื่อ พิจารณา ใน ศาล
อัน ควร ชำระ เป็น สัตย์ นี แล้ว ก็ ต้อง จะมี โทษ แล ประ โทษ เสมอ
กับ เช่น กัก ชัง เกาะ กุม คน ไร ผิด กฎหมาย ตาม โทษานุ โทษ
ก็มี ใน ลักษณะ อาญา หลวง มาตรา ๑๔ ฤา มี ใน ลักษณะ อาญา
ราชฎ มาตรา ๓๗ นี

ประกาศ มา ณ วัน พุทธ ศักราช ที่ ๒๒ เดือน มีนาคม ๑๑๒

ประกาศ ศาล โบริสกา

คอม มิก ก็ บังคับ การ กรม พระ นคร บาล ประกาศ ให้ ราชฎ
ไทย จิน แล คนต่าง ประเทศ ทราบ ทัว กัน ว่า ด้วย ทุก วัน นี ทรง
พระกรุณา ไป รุณ เกล้า ให้ กรม พระ นคร บาล เปก พระราชทรัพย์
ของ หลวง มา จำหน่าย ทำ ถนณ หน ทาง ให้ ราชฎ ใช้ รุณ ใช้ มา
ใช้ ถั ถั ใช้ เกรวียน ชัย ชี แล คน เกลน ไป เกลน มา ได้ โดย สดวก เพื่อ
จะ ไร เปน ที่ เจริญ แก่ การ ก้า ขาย แล เรียบ ร้อย ใน บ้าน เมือง
กับ ได้ ให้ เจ้า พนักงาน จัก จ้าง คน เปน ไป ลิด เกลน ลาก ตระเวร วิชา
ระ จั บั ไร ผู้ ไร ไม่ ให้ กระ ทำ ไร ย แล ราชฎ ครั พระราชฤไทย

เล่ม ๕ ลักษณะหน้าที่พลตระเวร รักษาท้องถนน หน้า ๑๖๕๔

จะทำนุบำรุงไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน ให้ได้ทำมาหากินโดยสะดวก
แลให้เป็นคุณเป็นประโยชน์แก่ชนทั้งปวงทั่วไป จึงได้ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งพระราชบัญญัติขึ้นห้ามต่าง ๆ ประการ
ไว้ให้ผู้ที่เป็นไปคือราษฎรทั้งปวง กระทำตามพระราชบัญญัติ
ซึ่งได้ออกไว้แต่เดิมเมื่อมีคุณนพศักดิ์กราช ๒๓๙๗ มีอยู่หลาย
ประการความจำอยู่แล้ว ครั้นการนานมาเรื่อย ๆ ทั้ง
ก็ไม่ใคร่ประพฤติการตามประกาศพระราชบัญญัตินั้น ฝ่าย
โปลิศพนักงานรักษาหน้าที่ก็ละเลยละเลยมานาน จนทาง
ที่เดินไปเดินมา จึงมีความชักขวางเป็นหลายประการถึงที่จะ
กล่าวต่อไปนี้ คือราษฎรฝ่าฝืนพระราชบัญญัติทำเพิกทำหาโดย
คำดำออกมาบนถนน ฝนตกน้ำชะกระทำให้ถนนเป็นหลุมเป็น
บ่อเสียไป แลตั้งมาปูแฉ่งวางสิ่งของต่าง ๆ บนถนน เป็นที่
กีดขวางทางรถทางม้าทางล้อทางเกวียนคนเดินไปมา แลเททิ้ง
ขากเขื่อนฝู่นฝอย ลงในถนนหนทางเป็นที่รถเขื่อนเประไป
ดูหาสกปรกสมควรแก่ถนน ที่ฝนตกทั้งปวงเดินไปมาโดยสะดวกไม่
ประการหนึ่งผู้ที่มีรถมีม้ามีล้อมีเกวียนขับขี่ไปมา เมื่อเวลา
พลบค่ำกลางคืน ขางที่มีโคมตามมาข้างเกวียนข้าง ขางที่
ไม่มีเพลิงข้างขางที่เขาได้จุกเพลิงมาต่างโคมข้าง มักมีเหตุ
อันตรายเกิดขึ้นแก่ราษฎร แลราษฎรบางจำพวก ถึงไม่พลอง
กระของสน แลอวดต่าง ๆ เดินมาในถนน ทางที่ไม่มีไฟเพลิง

หน้า ๑๖๕๕ ลักษณะหน้าที่ พล ตรี เหว เวร วิทยาทองถน เล่ม ๕
กระทำไ้เป็น ที่ หวาก หวัน แก่ ราชวร ชาว บัน ทั้ง ปวง ทัว ไป เมื่อ
มีความ ที่ ราชวร ชัก ขึ้น พระราชบัญญัติ เป็น หลาย ประการ จึงท
จะ ละเลย ไว้ก็ หา สควร ไม่

กอม มี ทัก จึง เสน พร้อม กัน ควร จะ ต้อง รักษาพระราชบัญญัติ
บัญชึ้น ให้ ยั้ง ยืน ไว้ กัวย เป็น ประ โยชน แก่ ราชวร อยู่ ทัว กัน
แต่ การ จะ ห้าม แล จะ จัก การ ตาม พระ ราชบัญญัติ นั้น ถ้า จะ ไม่
ประกาศ ให้ ราชวร ทราบ ล่วง หน้า ทัว กัน เสีย ก่อน ก็ จะ เป็น ที่
เกือ ร้อง แก่ ราชวร ขาง จำ พวค เพราะ ว่า ชัย ห้าม เหล่า นี้ เจ้า
พนักงาน ผู้ รักษาหน้า ที่ ละเลย มา นาน แล จะ ห้าม ปราบ จับกุม
กัวย ชัย เมื่อ ไม่ รู้ ทัว ก็ ต้อง เป็น ที่ เกือ ร้อง เพราะ นั้น จึง ทัก ประกาศ
ให้ ทราบ ทัว กัน ก่อน ๑๕ วัน ราชวร ที่ ประ พฤติ การ ล่วง พระ
ราชบัญญัติ มา แต่ ก่อน นั้น จะ ทัก ผ่อน กัน จัก การ เสีย ให้ ถูก
ต้อง จะ ไ้ ไม่ ต้อง ห้าม ปราบ จับกุม ให้ ไป ที่ เกือ ร้อง ต่อ ไป
ทั้ง แต่ ณ วัน ๑ เกือน ๑๑ ชัย คำ ๑ ปี กุญ เพศค ภาย หลัง
วัน ชัย ออก ประกาศ ๑๕ วัน นี้ ต่อ ไป ให้ ราชวร ผู้ ที่ มี รด มี มา
มี ลัว มี เกวียน แล ผู้ ที่ เสน ไป มา กับ ราชวร ที่ อยู่ วิม ณ เสน ทาง
ให้ ประ พฤติ ตาม ชัย ประกาศ เก่า ใหม่ แล คือ ประกาศ นี้ พงทุก
ประการ

ชัย ๑ ถ้า ผู้หนึ่ง ผู้ใด ที่ ตั้ง บ้าน คัก เรือน โรง ร้าง อยู่ วิม ณ เสน
ทาง คน เสน ไป มา พิกิจ ฎีกา ๓๓๑ และ หอ ๓๓๑ มา ยเหตุ
ซึ่ง เป็น ที่ เสน ไป คัก ลาก ตรี เหว วิทยา
<https://museum.coj.go.th/>

เล่ม ๕ ลักษณะหน้าที่พลตระเวรรักษาทั้งถนน หน้า ๑๖๕๖

ห้ามมิให้เททิ้งขากเขื้อฝุ่นฝอย แลสิ่งของโสโครกต่าง ๆ

ลงบนถนน ประการหนึ่ง ห้ามมิให้ชื้อทั้งปวงถ่ายอุจจาระลงบน

ถนน แลร้องถนนอันมิควร จะกระทำให้ของโสโครกเหล่านี้

เป็นที่ติเตียนแก่ผู้ซึ่งเดินไปมานั้น กุหาสมควร ไม่ ถ้าผู้หนึ่ง

ผู้ใดบิรฝ่าฝืนข้อประกาศที่ว่ามาแล้วนี้ ก็ให้ไปลิดจับ

ตัวผู้นั้น ๆ มาส่งบิรเจ้าพนักงานศาลโบรืสภาฯ จะปรับไหม

ผู้ที่กระทำผิดตามประกาศพระราชบัญญัติในข้อ ๔๓ ซึ่งได้ประ

กาศห้ามไว้แต่ก่อนทุกเขี้ยวกัน

ข้อ ๒ ห้ามมิให้ราษฎรผู้หนึ่งผู้ใด ทำเพิงทำพาไลยเท้า

ล้ำออกมาบนถนน ให้เป็นที่กีดขวางทางรถทางม้าทางล้อทาง

เกวียนคนเดินไปเดินมา แลทำให้ถนนชำรุดเสียไป ถ้าราษฎร

ผู้หนึ่งผู้ใดแลขึ้นกระทำก็ให้ไปลิดหรือถอนเสีย แล้วให้ปรับ

เจ้าของที่ปลูกทำเพิงทำพาไลยนั้น เป็นเงินห้อยละ ๖ บาท

เขาเป็นพิไยผลจริง

ข้อ ๓ ห้ามมิให้ราษฎรผู้หนึ่งผู้ใด ตั้งมีปูแวงขาย

สิ่งของต่าง ๆ บนถนนให้เป็นที่กีดขวางทางรถทางม้าทางล้อ

ทางเกวียน แลคนเดินไปเดินมา ซึ่งอยู่ในท้องที่ไปลิดลาดตระเวร

รักษานั้น ก็ให้ไปลิดว่ากล่าวห้ามข่มขู่ผู้นั้น อย่าให้กระ

ทำอย่างทีเช่นว่ามาแล้วครั้งหนึ่งก่อน ถ้าผู้นั้นไม่ฟังตามข้อ

ประกาศ ก็ให้ไปลิดจับตัวผู้นั้นมาส่งบิรเจ้าพนักงาน ให้เจ้า

หน้า ๑๐๕๗ ลักษณะ น้ำที่พลตระเวร รักษาท้อง ถนน เล่ม ๕
พนักงาน ปรับ ผู้กระทำความผิดตาม ประกาศ ที่ว่ามาแล้วใน ข้อ ๑
ๆ เกี่ยวกัน

ข้อ ๔ ราษฎร แลคนทั้งปวง ที่เกินไปเงินมา ในท้องที่
ไปตีสลาก ตระเวร รักษาใน เวลา กลาง วัน กลาง คืน ก็ ห้าม มิให้
พกมีด แล ถิ่น คาย ถิ่น ยื่น ที่ ประ รุ กระสุนดินดำ แล ถิ่น ไม้พลอง
กระบอง สัน แล หิน หลาว มาในท้องที่ ไปตีสลาก รักษา ถ้า ผู้หนึ่ง ผู้ใด
จะ ช้อ มก ช้อ ยื่น ช้อ ไม้ หรือ ยื่น ผู้ใด แล จะ เอา ไป ใช้ กิจการ
ต่าง ๆ ถิ่น มาในท้องที่ ไปตีสลาก ก็ ให้ แจ้ง ความ กับ ไปตีสลาก ให้ ทราบ
เสีย ก่อน ถ้า ผู้หนึ่ง ผู้ใด เอา อาวุธ เหน็บ ซ่อน มา ไปตีสลาก
ประ ก็ ให้ จับ ตัว ผู้ นั้น มา ส่ง ยัง เจ้า พนักงาน ๆ ประ ปรับ ผู้ นั้น เป็น ข้อ
ละเมิด ถ้า ยื่น เป็น เงิน ๓ ตำลึง ถ้า เหล็ก มี คม เป็น เงิน ๒ ตำลึง
ถ้า เหล็ก ไม้ มี คม เป็น เงิน ๑ บาท ถ้า เป็น ไม้พลอง กระบอง สัน
แล หิน หลาว เป็น เงิน ตำลึง ๑ เป็น พิณโย หลวง แล จะ ให้ มี
โทษ ตาม สมควร แก่ โทษานุโทษ ด้วย

ข้อ ๕ ผู้ ที่มี รด ใช้ เอง แล รับจ้าง ก็ ที่ เมื่อ ชัย มา ใน เวลา
กลางคืน ให้ มี โคม รุก บา ทั้ง ๒ ข้าง ถ้า โคม ที่มี ไฟ นาน นั้น เป็น
อันตราย หรือ คับ ไป ก็ ให้ หัก รด ใน ที่ ส.ควร อย่า ให้ เป็น ที่ กัก
ขวาง แล ให้ รุก โคม รด เสีย ทั้ง ๒ ข้าง แล จึง ชัย ไป ห้าม มิ
ให้ ชัย รด ไม้ มี โคม เพล้ง หรือ มี แต่ ได้ รุก มา ต่าง โคม เป็น อัน
ขาด ถ้า ผู้ ที่มี รด ใช้ เอง แล รับจ้าง ไม่ พิจารณา ใน ข. แล ไม่ พิจารณา ใน ข. ก็ ให้ ไปตีสลาก

เล่ม ๕ ลักษณะหน้าที่พลตระเวรรักษาท้องถนน หน้า ๑๖๕๘

จับตัวผู้กระทำความผิดมาส่งยังเจ้าพนักงาน ให้เจ้าพนักงานปรับ
ผู้กระทำความผิด กุศาคำ ประกาศ กฎหมาย โปлиц ซึ่ง มี อยู่ใน ข้อ ๕๑
นี้เป็นเงิน ๖ บาท

ข้อ ๖ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดขี่ม้า แล ขี่รถ ตาม ถนน ห้ามมิให้
ขี่แข่งกันเล่นในที่ ถนน ถนนหนทาง ซึ่งคนเดิน ไปเดินมา มักจะเป็น
อันตรายแก่คนทั้งปวง เพราะ ถนนเป็น ของ หลวง หาใช่เป็น ที่
สำหรับขี่ม้า ขี่รถ แข่งกันเล่น ไม่ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดยังฝ่าฝืนขึ้น
กระทำอย่าง ที่ ว่า มา นี้ ให้ โปлиц จับตัวผู้ นั้น ๆ มาทั้งคนทั้ง
ม้าทั้งรถส่งเจ้าพนักงานให้ซึ่งผู้ นั้นเสีย ๒๐ วัน ไว้ใช้ราชการ ต่าง ๆ
ในกรมโปлиц แล้วให้ส่ง กัก มุณนาย ญาติ พี่ น้อง รับผิดชอบ ไป
แล้วอย่าให้ประ พุติ การ ต่อ ไป

ข้อ ๗ ผู้หนึ่งผู้ใดมีรถ มีม้า มีล้อ มีเกวียนของ ตัวเอง ก็
หรือรับจ้าง ก็ขี่ ขี่ไปมาตามถนน ถนนหนทาง ถ้าจะ หยุดพักไว้คน
ที่ โดยสถาน แลจะ รับผิดชอบทุกสิ่ง ของต่าง ๆ หรือจะ หยุดพักก็
ก็ให้หยุดรถ หยุด ม้าหยุดล้อหยุดเกวียนในที่ อัน สมควร อย่าให้
เป็นที่กีดขวางทาง รถทางม้าทางล้อทางเกวียน แลคนเดิน ไป
เดินมา ได้เป็นอันขาด ถ้ามีฟัง ก็ให้ โป ลิศ จับตัวผู้ นั้นมาส่ง
ยังเจ้าพนักงาน ๆ จะปรับใหม่ผู้กระทำความผิดเป็นเงิน ๖ บาท
ทุกทั้งประกาศข้อ ๕๑ เหมือนกันเป็นพิ โนษหลวง

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

<https://museum.coj.go.th/>

หน้า ๑๖๕๘ ลักษณะหน้าที่พล ตระ เหว วิทยาทองถนง เล่ม ๕

ข้อ ๘ ผู้ใดผู้หนึ่งมีม้าใช้เทียมรถขี่แข่งก็ควม้างเทียม
ก็ให้เอาม้าที่เทียมช่วยแลมีปากแผลมาขับขี่ แลเทียมรถ
คู่เบ็นที่สังเวชเบ็นอันมาก แลสามารถที่จะมีอันทราบทั้งนั้น
แลม้าไ้ก็ด้วย เพราะฉะนั้นจึงขอห้ามชนทั้งปวงซึ่งมีม้าอันไม่
สมควรจะใช้การงาน ขอให้รักษาพยาบาลม้านั้นเสียให้หาย
เรียบร้อยก็แล้วจึงให้เอามาใช้ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดมีฟั้งข้อประ
การนี้ยังขึ้นกระทำอยู่ ถ้าไปลิดศพเหตแล้วจะจับผู้ที่ขี่แลขับ
ม้าที่เทียมช่วยมาทั้งคนทั้งม้า แล้วจะปรับไหมผู้นั้นเบ็นเงิน
๓ ตำลึง เบ็นพิไຍหลวง แลให้ผู้นั้นเอามาไปรักษาพยาบาล
ให้หายเบ็นปรกติ

ข้อ ๙ ราษฎรทั้งปวงที่มีกิจธุระประการใด ๆ จะเทินไป
มาในที่ถนนหนทางใด ๆ ซึ่งเบ็นท้องที่ไปลิดศพ ตระ เหว วิทยา
พันเวลา ๕ ทุ่มแล้ว ให้มีโคมเปลืองถือมาเบ็นสำคัญ
ถ้าไม่มีโคมแลเปลืองถือมา ก็ให้ไปลิดจับผู้ที่มีมาส่งยังเจ้าพนักงาน
งาน ถ้าไม่มีเหตุว่าเบ็นผู้ร้ายทำร้ายกับผู้ใดแล้ว ให้เจ้า
พนักงานเอาตัวผู้นั้นจับไว้จนเช้า แล้วจึงให้ปล่อยตัวผู้นั้นไป

ข้อ ๑๐ ถ้าผู้ที่มีกิจธุระจะใช้ม้าในเวลากลางคืนไปมานั้น
ให้มีโคมตามนำหน้าม้าหรือผู้ขี่ขี่ม้าถือโคมมาด้วย ถ้าไม่มี
โคมนำมา ก็ให้ทักพรวนมาเบ็นสำคัญ ราษฎรทั้งปวงจะไ้
เบ็นที่สังเกตุ พิพิธิอันควรที่จะให้เบ็นที่อันทราบแก่กันทั้งปวง ถ้าผู้

เล่ม ๕: ลักษณะ นาทิพล ตรี เวร วิทยา ที่ยัง ดนณ หน้า ๑๖๖๐

หนึ่งผู้ใดทำผิด กฎหมาย ข้อนี้ แล้ว ก็ให้ ไปลิด ขั้วตัว มาส่งยัง
เจ้าพนักงาน กรม ไปลิด จะทำ โทษ ผู้กระ ทำผิดตาม กฎหมาย ข้อ
ประ ภาค ไปลิด ที่ ได้ มี ไว้ ครั้ง ก่อน ในข้อ ๕๑

ข้อ ๑๑ ราษฎร ผู้หนึ่งผู้ใด ซึ่งเส้นผี แล ไหว้ เจ้าห้ามมิให้
รุก ประทศ เสา กระจก ยน ดนณ แล นำบ้าน ซึ่ง เป็น ที่ รด ม้า ไป มา
เพราะ เป็นเหตุ ที่ จะ ให้ ม้า นั้น ตื่น ตกใจ จึง ไป โทษ คน ที่ เดิน ไป มา
ตาม ดนณ แล สิ่ง ของ เป็น อัน ทราย ไร้ บาง ที่ เพลิง ที่ รุก ประทศ
แล กระจก ที่ เสา นั้น เป็น เชื้อเพลิง ปลิว กระเด็น ไป คดี หลังคา
บ้าน เรือน ราษฎร ให้ เป็น ที่ ตกใจ เป็น อัน ทราย ไร้ ต่าง ๆ ทั้ง แด้นี้
ต่อไป ถ้า ผู้หนึ่งผู้ใด จะ รุก ประทศ เสา กระจก เส้น ไหว้ เจ้า
ไหว้ ผี ก็ให้ ไป รุก ไป เสา ใน ที่ แห้ง อัน อัน เป็น ที่ สมควร จะ ย่า
ให้ มา เป็น ที่ เกี้ยว ข้อง ซึ่ง เป็น ทาง รด ทาง ม้า ที่ เดิน ไป มา ถ้า ผู้
ใด มี พัง ก็ให้ ไปลิด ขั้วตัว ผู้ นั้น มา ส่ง ยัง เจ้าพนักงาน ๆ จะ ปรับ
ใหม่ ผู้ ซึ่ง กระทำ ผิด ข้อ ประภาค นี้ แล้ว จะ เอา เงิน ๖ บาท เป็น พิณ
หลวง ประภาค มา ณ วัน ๑ เดือน ๑๑ ขึ้น ค่ำ ๑ มี กุมภาพันธ์
ศักราช ๑๒๔๔

ประกาศกระทรวงนครบาล

พระ อนันต์ นวาร์ก เจ้า กรม กอง ตรี เวร ฝ่าย กรม วิทยา

ขอ ประกาศ ให้ คน ทั้ง หลาย ทราบ ทราบ กัน

<https://museum.coj.go.th/>

กำหนดพิทักษ์ไม้ ในประกาศ ให้ทราบ ชัดไม้ จึง โปรดให้ ประกาศ
แจ้งกำหนดพิทักษ์ไม้ ที่ห้ามไว้ในข้อ ๔ นี้ ให้ทราบทั่ว
กันทั้งนี้

๑ ไม้พลอง กระบอง สั้น จะเป็นไม้อาวงก็ได้ สั้นก็ได้ ญา ไม้
ท้าวก็ได้ กำหนดไว้ สิบกลางต้น โตตั้งแต่ ๑ นิ้ว ถึง ขึ้น ไป
ญาปลายโตตั้งแต่ ๑ นิ้ว ขึ้นไป

๒ ถ้าไม้ย่อมกว่าที่กำหนดมาในข้อ ๑ แต่มีแกนเหล็ก
เป็นอาวช ญา แกนเหล็ก ที่กระทำ ให้นั้นมีน้ำหนักมาก
ญาอาจสิ่งอื่นใดที่เป็นของ มีน้ำหนัก ทำปลดออกหุ้ม ต้นไม้ ญาหุ้มปลาย
ไม้ทำให้ ไม้มีน้ำหนัก เพิ่มขึ้น ตามพิทักษ์นี้ ห้ามไม่ให้ผู้หนึ่ง ผู้
ใด ถูเค้น ไปมา ในท้องที่คน กระเวน รักษา ตามความในข้อ ๔ ที่
ประกาศไว้วันนี้ เพื่อระงับการวิวาท บ่อนกัน ความอันตราย ของ
ราษฎร ที่เกิดทางทั่วไป ถ้าผู้หนึ่ง ผู้ใด ไม่ฟังยังฝ่าฝืน ประกาศ
นี้ ไม่ต้องพิทักษ์ ที่กล่าวมานี้ ก็ให้กองตระเวน ซึ่งลาว กระเวนรักษา
นำที่จับตัวผู้ฝ่าฝืน ประกาศ ส่ง ไปยังศาล โยวิธสา ให้ปรับโทษ ตาม
ประกาศเดิมนี้ จง ทุกประการ

ประกาศ มาณวันที่ ๑ พฤษภาคม รัตนโกสินศก ๑๑๓

ประกาศแจ้งความเรื่องชำระความพระยอด

ด้วย พระเจ้าน้องยาเธอ

กรมหลวง เทเวธวงษ์ ะโร ประการ

เสนาบดีว่า การพิทักษ์ไม้ ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

การไปยังกรมหลวงพระกรุณาว่า

ตาม ความ ใน หนังสือ สัญญาคอนเวเนชัน ซึ่งได้ทำไว้ในระหว่าง
กรุงสยามกับกรุงฝรั่งเศส ลงวันที่ ๓ ตุลาคม รัตนโกสินทร
ศก ๑๑๒ นั้นมีความ อยู่ใน ข้อ ๓ ว่าด้วยระบัตินี้ศาลอันมีพระ
ถาการ ฝ่าย ไทย แล ฝรั่งเศส ผสมกัน จำระบัตินี้ ความ ที่ ยัง คง
อยู่ นั้น ได้ แล้ว สำเร็จ เกิน ขาด ไป แล ได้ ทรงพระ กรุณาโปรด
เกล้าฯ ให้ ยกการ ให้ สำเร็จ ตาม หนังสือ สัญญา นั้น บัดนี้
คอนเวเนชัน แล ฝ่าย สยาม กับ ฝ่าย ฝรั่งเศส ได้ ปรึกษาตกลง กัน
ใน ข้อ บัญชี สำหรับ ศาล ผสมกัน อันเป็น ศาล พิเศษ เฉพาะ ระบัตินี้
อัน นั้น แลแล้ว แล ได้ พร้อม กัน ตัด ศาล นี้ ขึ้น มีพระถาการ ฝ่าย
ฝรั่งเศส ก็คือ มงซีเออ ลอน โคต์ อธิบดี ผู้พิพากษา ๑
มงซีเออ คาร์มีคท์ แล มงซีเออ ฟุยเนล เป็น ผู้พิพากษา ๒ นาย
ฝ่าย สยาม นั้น คือ พระยามหาอำมาตยาธิบดี กับ พระเกษม
ศุขการี เป็น ผู้พิพากษา ๒ นาย รวม ผู้พิพากษา ศาล ผสม กัน นี้
๕ นาย แลแล้ว ยังมี ข้อ บัญชี สำหรับ ศาล ตาม ที่ ได้ ปรึกษาตกลง
กัน ทั้ง ๒ ฝ่าย แลแล้ว นั้น ก็แจ้ง อยู่ ต่อ ไป ข้าง ท้าย นี้

แจ้งความ มา ณ วันที่ ๒ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๓

ข้อ บัญชี สำหรับ กระบวน พิพิจารณา

ที่จะได้ ใช้ ในศาล ไทย กับ ฝรั่งเศส ผสมกัน

อันเป็น ศาล ที่จะชำระคดีความ พระมอเมืองหลวง

๑ คำฟ้องหา ซึ่งพนักงานผู้เปิน ทนาย แล่น กิน แ่ง ชัน นั้น
จะ ต้อง แจ้ง ความ ให้ ผู้ ต้อง หา ทราบ อย่าง น้อย ที่ สุก ก็ ๓ วัน
ก่อน เวลา ที่ จะ เป็ด ศาล ชำระ ความ นั้น

๒ ศาล นั้น จะ ต้อง นั้ง ชำระ ความ ตาม วัน แล เวลา ซึ่ง อธิบดี
ผู้ พิพากษา ศาล นี้ จะ ได้ กำหนด ไว้ ให้ ชำระ กัน ใน หัง อัน หนึ่ง
ที่ สถาน ทต ฝรั่ง เสศ

๓ ผู้ พิพากษา ถัก พยาน ถัก แต่ ผู้ ต้อง หา ถัก บรรดา เปน ผู้
ที่ พุค ภาษา ไม่ เหมือน กัน นั้น อธิบดี ศาล จะ ได้ ให้ มี ล่าม ไซ
ล่าม นั้น อธิบดี ศาล จะ ได้ ลายาล ว่า จะ แผล ความ ซึ่ง กล่าว กัน ใน
ระหว่าง ผู้ ซึ่ง พุค ต่าง ภาษา กัน นั้น โดย สัจ โดย จริง ตาม ที่ ได้
กล่าว กัน

๔ ผู้ ต้อง หา นั้น จะ ได้ มา ยัง ศาล โดย ไม่ ต้อง มี เครื่อง
พินณา การ อัน ไค ให้ มี แต่ ผู้ คูม ซึ่ง กำกับ สำหรัย ไม่ ให้ หนี
หาย เท่านั้น พร้อม กับ ทนาย ของ ผู้ ต้อง หา มา ด้วย กัน แล้ว อธิบดี
ศาล จะ ได้ ถาม ชื่อ อายุ ตำแหน่ง ซึ่ง ประกอบ กิจ การงาน กับ ทำ บด
ที่ เกิด ของ ผู้ ต้อง หา นั้น แล้ว ก็ จะ ได้ บอก ให้ ผู้ ต้อง หา เอา ใจ ใส่
คอย ฟัง ความ ซึ่ง จะ ได้ ยิน ต่อ ไป แล้ว ใน ขณะ นั้น อธิบดี ศาล
จะ ได้ มี คำสั่ง ให้ ยก กระบัตร์ ศาล อ่าน คำ ฟ้อง ซึ่ง เอก กระบัตร์
จะ ต้อง อ่าน กวับ เสียง อัน ดัง กวับ แล้ว

๕ พนักงานผู้ยื่นฟ้องทนายในคดีนี้จะฟ้องคดีว่าอธิบดี

ในเรื่องที่ฟ้องหานั้นแล้ว ภายหลังจะได้ยื่นรายชื้อพยาน ผู้ซึ่ง
ควรจะให้มาเบิกความ ตามที่ทนายแผ่นดินขอให้สืบ ฤตาม
ที่ผู้ต้องหาขอให้สืบนั้น รายชื้อพยานนี้ ยกกระบัตรศาลจะ
ได้อ่านขึ้น โทษเสียงอันดังก๊วยแล้ว

๖ ขนิภิก คาล ได้สั่งให้พยาน ออกไป อยู่ใน ห้อง หนึ่ง ซึ่ง จัก
ไว้สำหรับพยานพัก ห้ามไม่ให้พยาน ไป จากห้องนี้ เว้นไว้
แต่จะเข้าไปเบิกความในศาล

๗ ผู้ต้องหานี้ จะต้องถามเขา ทำให้ทรมานไว้แล้ว จะต้อง
ถามพยานผู้ซึ่งต้องสาบานว่า จะบอกความจริงตามที่รู้เห็นแต่โดย
สัตย์โดยจริง ไม่มีสิ่งอื่นนอกจากความจริงแล้ว ยกกระบัตร
ศาลจะต้องจดถ้อยคำลงไว้กับทั้งชื่อพยาน คือชื่อตัว ตำแหน่ง
ซึ่งประกอบกิจการงาน อายุ แล ตำบลที่อยู่ของพยานนั้น

เมื่อได้ถาม พยานเบิกความแล้ว เช่น คำ ๆ ไปนี้
 อธิบดีศาล จะ ได้ถาม ผู้ต้องหา ว่า จะมี ประสงค์ ที่ จะมี คำ คัด
 คำน ท้วง ทิ้ง คำ พยาน อัน หวัง ได้ ให้ การ เป็น ผล ต่อ ผู้ ต้อง หา
 นั้น ประ การ ไต่ บ้าง แต่ ห้าม ไม่ ให้ ชัก ขว้าง พยาน ผู้ ซึ่ง เบิก
 ความ อยู่ นั้น ผู้ ต้อง หา ๆ ทนาย ของ ผู้ ต้อง หา นั้น จะ ชัก ใช้
 ถาม พยาน ก็ ได้ แต่ โดย ร้อง ขอ ให้ อธิบดี ศาล ถาม เมื่อ พยาน
 ให้ การ แล้ว แล จะ ว่า กล่าว คัดค้าน ตัว พยาน มาก เท่า กับ ว่า
 กล่าว ทัก ท้วง คำ ขัง พยาน แล้ว ก็ ได้ ไม่ มี คน ถัด ตาม มา ที่ จะ กล่าว

เพื่อเป็น ประโยชน์ ในการ ต่อสู้คดี ของ ผู้ต้องหา นั้น อธิบดี
ศาล ก็ซักถาม พยาน ฎา ผู้ต้องหา ใต้ สำหรับ ที่ จะ ให้ ได้ ความ
ซึ่ง อธิบดีศาล เห็น ว่า จำเป็น จะ ให้ ความ จริง ปรากฏ ชัดเจน นั้น กวีย
ผู้พิพากษา ทั้ง หลาย ก็ ที่ พนักงาน ผู้ เป็น ทนาย แผ่น คิน ก็ ที่
มี อำนาจ ที่ กล่าว ถาม ใต้ ตาม ที่ อธิบดี จะ ยอม อนุญาต ให้
กล่าว นั้น

๙ ใน ระหว่าง เวลา ชำระ ความ อยู่ นั้น อธิบดีศาล จะ พัง คำ
พยาน ทั้ง หลาย แล พิจารณา คำหา ทั้ง ปวง ซึ่ง ปรากฏ แก่ อธิบดี
ศาล ว่า เป็น การ จำเป็น จะ ต้อง ใ้ ส่วน ให้ ความ จริง ปรากฏ ชัด

๑๐ เมื่อ สืบถาม พยาน เบิก ความ เสรี สิ้น แล้ว ก็ จะ ใ้ ให้
กล่าว ว่า ความ แก่ ความ กัน ต่อ ไป พนักงาน ผู้ เป็น ทนาย แผ่น คิน
จะ ใ้ ว่า ความ ก่อน แล จะ ใ้ ชี้แจง เหตุ การ ทั้ง หลาย ซึ่ง เป็น
ที่ อุดหนุน คำฟ้อง หา นั้น แล้ว ผู้ต้องหา ฎา ทนาย ของ ผู้ต้องหา
จะ ใ้ ตอบ แก่ ความ นั้น แล้ว จะ ยอม ให้ พนักงาน ผู้ เป็น ทนาย
แผ่น คิน กล่าว ใ้ แย้ง อีก ใ้ แต่ ผู้ต้องหา ฎา ทนาย ของ ผู้ต้องหา
หา จะ ต้อง เป็น ผู้กล่าว แก่ ความ สู้ ความ เป็น คำหลัง ที่ สุก แล้ว
อธิบดีศาล จะ ใ้ ประกาศ หยุค นึง ศาล กัน

๑๑ อธิบดีศาล จะ เป็น ผู้กระ ช้อ กระทง แดง ตาม ความ ที่
ชำระ ใ้ นั้น สำหรับ ปวิธ สัตย์ ตักสิน มี ไ้ ความ ใน ช้อ กระทง
พิพิธภัณฑศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

แสดง อย่าง นี้ ว่า ผู้ต้องหามีความผิด โดยกระทำการ อย่าง นั้น ๆ
พร้อมด้วย เหตุ การ ทั้ง หลาย ทั้ง มี ใน คำ ฟ้อง หา นั้น ๆ ไม่มีผิด
เป็น ทัน แล้ว จะ ได้ กระ ช้อ กระ ทง แดง ที่ ว่า ด้วย มี เหตุ การ อัน
ควร ลดหย่อนโทษ ให้เบาลง นั้น ๆ ไม่มีด้วย

๑๒ เมื่ออธิบดีศาล ได้ อ่าน ข้อ กระ ทง แดง ขึ้น แล้ว ผู้ต้อง
หา ก็ ที่ ทนาย ของ ผู้ ต้อง หา ก็ ที่ แด พนักงาน ผู้ เป็น ทนาย
แผ่น คิน ก็ ที่ จะ มี คำ ได้ ตาม ความ เหน ของ คน ที่ เหน สมควร
ว่า จะ ต้อง มี ใน การ ที่ ยก ข้อ กระ ทง แดง ไว้ อย่าง นั้น ถ้า
พนักงาน ผู้ เป็น ทนาย แผ่น คิน ๆ ฝ่าย ผู้ ต้อง หา ชัก ช้อง ร้อง
ไม่ให้ ยก ข้อ กระ ทง แดง อย่าง ที่ กระ ไว้ นั้น แล้ว ศาล จะ ได้
วินิจฉัย ตัดสิน คำ ชัก ช้อง นั้น ตาม ความ ที่ กล่าว ผิด แด ขอ ข
ด้วย แล้ว

๑๓ อธิบดีศาล จะ ได้ มี คำ สั่ง ให้ พา ตัว ผู้ ต้อง หา ไป จาก
ที่ ว่า ความ แล้ว ศาล จะ ได้ เลิก แต่ ที่ นั้น เข้า ไป ประชุม ใน
ห้อง ที่ ปฎิภา กัน เพื่อ ว่า จะ ได้ ปฎิภา ขวรับ สัตย์ ตัดสิน ใน ข้อ
กระ ทง แดง แด ในการ ว่า โทษ

ถ้า เป็น คดี พิจารณา เหน ว่า มี ความ ผิด แล้ว โทษ ซึ่ง จะ ได้
ลง ความ ความ จริง ที่ พิจารณา ได้ ชัด เจน อยู่ เสมอ นั้น ตั้ง เป็น ไป
ตาม ข้อ ความ ที่ กล่าว ไว้ ต่อ ไป นี้

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ขอว่า

ข้อ ๑ การ ทำลาย ชีวิต ทรัพย์สิน อัน กระทำด้วยความ เอง
ใจ ที่มี โทษ เสมอ กับ ความ ร้าย ที่ ฆ่า ให้ คน ตาย

ข้อ ๒ บรรดา ความ ร้าย ที่ ฆ่า คน ตาย อัน กระทำ ด้วย คึก
ทั้ง ใจ ไว้ ก่อน แล้ว ฤๅ ด้วย เอง ใจ แล้ว ก็มี โทษ เสมอ กับ การ
ลอบ ทำ ร้าย ให้ เปน อัน ตรา ย แก่ ชีวิต ทรัพย์สิน

ข้อ ๓ ความ คึก ทั้ง ใจ ไว้ ก่อน นั้น คือ ความ คึก หมายถึง อัน
ได้ คึก ไว้ แล้ว ก่อน ลง มือ ทำ การ ที่ พยายาม จะ ให้ เปน อัน ตรา ย
แก่ ตัว ของ บุคคล หนึ่ง ซึ่ง ได้ หมายถึง ไว้ ฤๅ แม้ว่าจะ ให้ เปน อัน
ตรา ย แก่ ผู้ ซึ่ง จะ ได้ พย ะ เมื่อ ความ คึก หมายถึง นั้น ย่อม อาจ ครอบ
แก่ เหตุ การ อย่าง นั้น แล อาจ ครอบ แก่ กรรม การ อย่าง นั้น

ความ สม รู้ เปน ใจ

ข้อ ๔ ผู้ สม รู้ เปน ใจ ใน ความ ผิด ความ ร้าย นั้น จะ ต้อง
ลง โทษ เสมอ กับ ผู้ ตัด คึก ผู้ ลง มือ กระ ทำ ความ ผิด ความ ร้าย
เว้น ไว้ แต่ ที่มี บท กฎหมาย ให้ ลง โทษ เปน อย่าง อื่น

ข้อ ๕ บรรดา ผู้ ซึ่ง ประ กอบ ไป ด้วย ให้ ยืน สิ่ง ของ กัก กั ด้วย
สัญญา นึก หมายถึง กัก กั ด้วย ช่ม ชู้ รู้ กัก กั ด้วย ใช้อำนาจ ใน ที่
ผิด ฤๅ เกิน อำนาจ กัก กั ด้วย เปน เครื่อง มือ เครื่อง ใช
ให้ ถึง ที่ ผิด ฤๅ ถึง ที่มี โทษ ได้ กัก กั แล้ว แล ก่อ ให้ เกิด การ ผิด
นั้น ฤๅ มี คำ สั่ง ให้ ให้ กระ ทำ การ ผิด นั้น จะ ต้อง ลง โทษ เหมือน

พิพจน์โดย พิศาล โทษ และ หอจดหมายเหตุ

เป็นผู้สมรู้เป็นใจ ที่มีโทษเสมอ กับ ทำความผิดนั้นๆ

บรรดาผู้ซึ่งได้เสาะหา มา เป็นเครื่องสาตราวุธ ก็คือ เป็น
เครื่องมือต่างๆ ญา ของ อย่างอื่น ก็คือ สำหรับใช้ในการนี้
โดยความรู้แล้วว่า จะใช้ในการนี้ แลบรรดาผู้ซึ่งรู้เห็น
แล้ว ได้ช่วยเกื้อกูล ญา อุกฤษณ์ ผู้ค้นเหตุ ญา ผู้ลงมือใน
การนี้ โดยที่ได้ตระเตรียม ญา ทำการให้เป็น ที่ สดวก
ญา ทำให้สำเร็จ แก่การนี้ จะต้องลงโทษ เหมือนเป็นผู้สมรู้
เป็นด้วยใจ

ข้อ ๖ บรรดาผู้ซึ่งรู้แล้วเต็มใจ แลได้รับไว้ทั้งหมด
ญา แก่ส่วนหนึ่ง ก็คือ อันเป็น สิ่งของ ไร ผู้ร้าย ที่ลัก ช้อน มา
ญา ได้มา เพื่อ ประโยชน์ ที่ จะช่วย ความ ผิด ความ ร้าย อันหนึ่ง
นั้น จะต้องลงโทษ เสมอ กับ ผู้สมรู้เป็นใจ ในความ ผิด ความ
ร้าย อย่างนั้น

ข้อ ๗ แม้ว่าโทษ ประหาร ชีวิต ย่อมจะ ลง โทษ แก่ผู้
ต้นศึก ผู้ลงมือ ทำการ ผิด ร้าย ขางข้อ แล้ว ก็คือ แต่ส่วนผู้
รับของ ไร ผู้ร้าย ย่อมเปลี่ยน เป็น ลง โทษ เพียง จำคุก ทำการ
หนัก เป็นนิตย์

การ ลง โทษ

ข้อ ๘ บรรดาผู้ซึ่งมีความ ผิด ร้าย ลอบ ทำ อันตราย แก่ชีวิต
มนุษย์ ก็คือ บิดา มารดา ญาติ ญาติ ฆ่า ทารก ในครรภ์ นอกครรภ์ ก็คือ
วางยาพิษ ก็คือ จะต้องลงโทษ ถึง ประหาร ชีวิต

ข้อ ๙ การฆ่าคนตายนั้น เมื่อเวลา ที่ กระทำ ได้มีความ

ครั้งแรก นับตั้งแต่วันพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
ปฐมบรมกษัตริย์ ในพระบรมราชจักรีกรีวงษ์ปัตยุบันนี้ ได้
ทรงสถาปนากรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์มหินทรา
ยุทธบายาง กอถ บรมราชธานีนี้มา พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนิน โดยขบวนพยุหยาตรา ประ
ทับที่พลับพลาจักรมูขณ ท้องสนามหลวง ทรงประดิษฐาน คีลา
ก่อพระฤกษ์ พระมณฑปปฐมบรมราชานุสรณาวีรย ที่สถิตย์พระ
บรมรูป สมเด็จพระบรมมหาโปภาธิราช คือ พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว บรมราชาธิราชรามาธิบดีที่ ๔ ซึ่งปรมาภิไธยพระ
นามว่าสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช มหาจักรีบรมนาถ พระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ แลทรงวางคีลาก่อพระฤกษ์ศาลสถิตย์
ยุติธรรม เสร็จทั้งสองสถานแล้ว เสด็จกลับยังพลับพลา
จักรมูข ประทับณพระที่นั่งพุทธทานทองคำ ภายใต้พระมหา
มณฑลเศวตฉัตร โดยอุตรารัมขพร้อมด้วยพระบรมราชวงษา
นุวงษ์ ฝ่ายหน้าฝ่ายใน แลเสนาบดีมุขมนตรีเจ้าราชินิกุล ข้าราชการ
ของขลุ้พระบาท เสด็จมาทักขุใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพล
เรือน เจ้าประเทศราชหัวเมืองเอกโทตรีจัตวาภิเษกได้ฝ่าย
เหนือ แลผู้แทนราชาธิปไตยต่างประเทศ ซึ่งมีทางพระ
ราชไมตรี เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทโดยลำดับพิธีมณ
พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาจักรีบรมนาถอยู่หัว

ทรง พระ ราชการีร์ โดย พระราช กตัญญู ตามุสรวาพึงพระ
 เกษ พระ คุณ พระ บาท สม เก็จ พระ พุทธยศดีฟ้า รุ ฟ้า โลกย
 อัน เปน ปฐม บรม ราชวงษ์ ว่า สม เก็จ พระ บรม มหา ไยกา ชีวราช
 พระ องค์ เปน บรรพบุรุษ ทรง พระ คุณ บรม อัน มหา ประ เสริฐ
 เพราะ พระ องค์ เปน เจ้า ของ ใน ต้น เริ่ม เริ่ม แรก สถา ปนา กรุง
 เทพ มหา นคร บาง กอนนี้ ได้ เปน บรม ราชธานี ใหญ่ ขึ้น แล
 ได้ ขยาย ปราม หมู่ ปรัชญ ปรัช มิตร ทุก ทิศ ทุก ทาง ได้ ส่ง ข เรียบ
 ราย แล พระ ราชอาณา จักร ใหญ่ กว้าง ประ วิชาฐาน พระบรม
 ราชวงษ์ ได้ การ ก่อ ก่อ ขึ้น ถาวร มา ไม่มี เหตุ การณ์ อัน ตราย
 แล ได้ ทรง ปกครอง โหรี ฟ้า ประชา ราชภู ให้ ได้ ความ เกษ มสุข
 สำราญ ตลอด เนื่อง เปน ลำดับ มา จน ถึง กาล บัด นี้ บัน วย ครบ
 รอบ ร้อย ปี สำ เร็จ ด้วย กำลัง พระ บรมราชกฤษฎา ภินิหาร แล พระ
 ราชบุสาค เปน ต้น เริ่ม มา ควร เห็น เปน พระ เศส พระ คุณ อัน ยิ่ง
 ใหญ่ ควร ที่ เรา ทั้ง หลาย จะ รุก โดย ทาง กตัญญู ทุก ถิ่น หน้า
 แล ควร จะ เชิดชู ความดี แล พระ เกียรติยศ ให้ บำราญ ชาติ ชาติ
 ถึง ทรง ภาสกร มณเฑล อัน แจ่ม แจ้ง ใน นภา กาล จึง จะ ชดช เพราะ
 ฉะนั้น จึง ได้ มี การ สม โภช พระ นคร แล นลของ วัด พระ ศรี รัตน
 ศาสถาราม ซึ่ง เปน วัด สำคัญ ของ พระ บาท สม เก็จ พระ บรม
 มหา ไยกาชีราช ทรง ประ วิชาฐาน ขึ้น ไว้ เปน คู่ พระ นคร เปน
 การ ใหญ่

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

เปนมโหฬารากิเวกพันธ์ที่จะพรรณนา แลสร้างพระมณฑปล้วน
แล้วด้วยศิลา ทั้งนามว่าปฐมบรมราชานุสรณาวีรย์ ไว้สำหรับ
เป็นที่บรรจุถึงพระเศษพระศุนทวักกัน ถึงฉนั้นก็ยังเยยหย่อน
ยัธยาสถกับพระบารมีที่ดำรงพระศุนทวัก ควรนับว่าเป็นเชฐ
ชนกาธิปไตย ของพระราชาจักรไม่ ควรจะตั้งสร้างเครื่อง
ราชพิธีวิภารณ์ขึ้นไว้สนองพระองค์ แลเฉลิมพระนามมหา
จักริขรมราชวงษ์นี้ มีเครื่องหมายล้วนเป็นของแสงสงขรมา
ภิไธย ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ สำหรับ
เป็นของทรงยินดี แยกพระราชทานแก่พระราชวงษานุวงศ์
ที่เนื่องทรงแต่ในพระองค์ ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกย์ แลท่านผู้อื่นบ้าง ที่สมควรจะได้รับพระราช
ทาน เป็นแผนกนอกในจำนวนให้ประทับแท่งภายในให้เป็นที่
หมายเชิดชูเฉลิมพระเกียรติยศ แลบรรจุถึงพระเศษพระศุน
ทวักในพระบาทสมเด็จพระบรมมหาราชูปถัมภ์ราช ให้แพร่หลาย
ไพโรบลย์เจริญรุ่งเรืองถาวรอยู่สืบกาลนาน จึงจะสมควรแก่พระ
เกียรติยศซึ่งมีพระเศษพระศุนทวัก แยกประมุขชนชาวสยามรัฐ
มณฑล ทรงพระราชดำริห์แล้วทรงประกาศ เรื่องความที่
จะทรงสร้างเครื่องราชพิธีวิภารณ์ ซึ่งกำหนดโดยราชสมัญญาว่า
เครื่องขัตติยราชพิธีวิภารณ์ อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่ง ตราบหา

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

จักร กริ บรมราชวงษ์นั้น ในมหาสมาคมโดยเห็นความดังนี้

เราดำริเห็นว่าในเวลาวันนี้ เป็นวันมงคลสมัย ซึ่งชัยเข
 ครบรอบร้อยปีที่หนึ่งนับตั้งแต่ สมเด็จพระบรมมหาไปกา
 ธิราช คือ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ เจ้าโลกย์ ประมุ
 ขบรม กษัตริย์ ใน มหาจักร กริ บรมราชวงษ์ คือ พระบรมราช
 วงษ์ บัณฑิตนี้ ได้ทรงสถาปนา กรุงรัตนโกสินทร์รัตนรา
 ยุทธยาเป็นบรมราชธานีมหานครใหญ่ แลเสด็จดำรงศรีรัตน
 ราไชยมหิศจรรยย์ สืบบรมราชสัทติวงษ์เนื่องมาจนกาลบัดนี้
 ควรเป็นที่ยินดีชื่นชมทั่วกัน จึงได้พร้อมด้วยพระบรมวงษา
 นุวงษ์ แลข้าราชการทั้งปวง มาประชุมกันก่อนพระฤกษ์ที่ฤก
 ถึง พระเชษฐพระคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประมุ
 ขบรมราชวงษ์พระองค์นี้ ซึ่งจะเรียกนามที่นี้ต่อไปภายหน้าว่า ประมุ
 ขบรมราชานุสสาวรีย์ บัณฑิตนี้ก็ได้วางศิลาฤกษ์นั้นเสร็จแล้ว เพรา
 เพื่อจะให้เป็นที่ฤกถึง พระเชษฐพระคุณ ความดีของสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัว ประมุขบรมราชวงษ์ ซึ่งได้ทรงประดิษฐาน
 มหาจักร กริ บรมราชวงษ์ ได้ดำรงชีพปกครองสยาม โดย
 ความผาสุกสวัสดิ์ มิได้มีเหตุการฉ้อราษฎร์ โสเภณี
 เหมือนอย่างแต่ก่อนๆ แลพระเจ้าแผ่นดินในพระบรมราชวงษ์
 นี้เล่า ก็เสด็จดำรงอยู่ในบรมมิกวักคานวุฑ์ โดยบรม
 ราชประเพณีสืบมา มิได้มีแปรวิปริตไปทางๆ เหมือนอย่าง

ที่เคยเป็น มา ใน กาล ก่อน แล พระบรมราชวงษ์นั้น ก็ ทรง
 เสวย สุข สโมสรมิ สว สามัคคี ตั้ง อยู่ พรักพร้อมมิ ไก่ มี เหตุ ร้าว ราน กัน
 ยิ่งใหญ่ จน ถึง ให้ เกิด การ อัน ตราย ขึ้น ใน พระบรมราชวงษ์
 แห่ง สักครั้งหนึ่ง ไม่ การ ซึ่ง พระบรมราชวงษ์ ได้ ดำรง แผ่นดิน
 เรียบร้อย ราบคาบ มา ทั้ง ภายใน นอก ภายใน ได้ ถึง ร้อย ปี ก็นี้
 มิ ได้ เคย มี ปรากฏ ใน สยามราชพงษาวดาร แต่ กาล ก่อน ๆ มา เลย
 ควร เป็น มหัตถรรพณ์ เพื่อ จะ ให้ เป็น สำคัญ ใน การ พิเศษ ของ พระ
 บรมราชวงษ์ อัน นี้ เรา จึง ได้ ให้ สร้าง เครื่อง ราชอิสริยาภรณ์
 อัน ประดับ ลวดลาย ล้วน แล้ว ด้วย ที่ หมายถึง ของ พระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัว ประมุขบรมมหาจักรีบรมราชวงษ์ เป็น เครื่อง
 ประดับ สำหรับ พระบรมวงษานุวงษ์ ทั้ง ฝ่าย หน้า ฝ่าย ใน เพื่อ
 จะ ได้ แยก ให้ ประดับ พระองค์ ใน มหามงคล สมัย ทุก เมื่อ จะ ได้
 เป็น ที่ รุก ถึง พระเชษฐ พระคุณ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ประมุขบรมราชวงษ์ ภาย นี้ ว่า พระองค์ ได้ พระราชทาน แต่ พระ
 ราชวงษานุวงษ์ ของ พระองค์ ผู้ ได้ ดำรง รักรักษา ราชประเพณี
 แล รักษา ความ สามัคคี ใน ราชตระกูล ให้ ปรากฏ ยืนยาว เป็น
 พระเกียรติยศ มา ได้ ถึง เพียรนี้ เครื่อง ราชอิสริยาภรณ์ ตระกูลนี้
 ขอ ตั้ง นาม ว่า เครื่อง ราชอิสริยาภรณ์ อัน มี เกียรติคุณ รุ่ง
 เรือง ยี่ มหจักรี บรมราชวงษ์ สำหรับ เป็น เครื่อง ประดับ พระ
 บรมวงษานุวงษ์ ใน บรมราชตระกูลนี้ แล้ว ได้ ทูล ขอ พระ

หน้า ๑๖๗๗ รัชชูปถมหาราชาจักรีบรมราชวงษ์ เล่ม ๕

ราชบัญญัติไว้สำหรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ ให้แปลหลัก
ฐานแบบประเพณี สำหรับแผ่นดินสืบไป

ขอให้พระบรมวงษานุวงศ์ ทั้งฝ่ายหน้าฝ่ายใน ผู้ซึ่งจะ
รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ มหาจักรีบรมราชวงษ์ ของดำรง
อยู่ในคุณความดี ซึ่งได้มีมาแล้วแต่ภายหลัง แดงจักเจริญ
ไปภายหน้า แลขอให้มหาจักรีบรมราชวงษ์ ดำรงสืบมา
อยู่ในอิสริยาภรณ์ชั้นเป็นอนันตสาธารณถาวรทุกเมื่อ เช่นเหตุให้
ล่วงทวีหลายทั้งปวง ผู้ให้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่อไปภายหน้า
ได้ไฉนคุณคุณสถาพร คุณสวัสดิพิพัฒน์ผลทุกประการเทอญ

ครั้นทรงประกาศเสร็จแล้ว จึงมีพระบรมราชโองการ
มวพระยาศรีสุทนต์สุริยงนามทำราชสั่งเหนือเกล้าฯ เสด็จพระยา
ศรีสุนทรโวหาร ภูบาล ปวิชา มาตย์ บรมนารถนิตยภักดีพิริย
พาหเจ้ากรมพระอาลักษณ์ ให้ตราพระราชบัญญัติไว้สำหรับ
ปกครองเครื่องราชอิสริยาภรณ์ มหาจักรีบรมราช
วงษ์ จักเป็นหมวกมาตราไว้รวม ๒๕ มาตรา

ครั้นเมื่อรัตนโกสินทรศก ๑๐๘ ได้โปรดเกล้าฯ ให้ออก
พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม นี้ด้วยพระราชบัญญัติ เครื่อง
ราชอิสริยาภรณ์ มหาจักรีบรมราชวงษ์นี้ด้วยครั้งหนึ่ง มี
ทรงพระราชดำริห์ เพื่อจะให้เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ มี
เกียรติคุณ พิเศษอันพิเศษยิ่ง และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

เล่ม ๕ ลักษณะ ทราบ ท้าจักรี บรม ราชวงษ์ หน้า ๑๖๗๕
 สมัย อันอุดม ใน การ พระ ราชพิธี สม โภช ศิริราช สมบัติ อัน ไก
 เสกข์ คำวงศ์ สยาม รัฐ ชาติ สกล อาณา จักร มา บรรจบ ครบ ๕๕ ปี
 เติม บริบูรณ์ สมควร ที่ จะ รวบรวม พระราชบัญญัติ ที่ ๓ ไปรก
 เกณฑ์ : ให้ ออก เป็น คราว ๆ มานี้ ให้ เป็น หลว หมู่ เกือบ กัน
 แด แด ใจ เพิ่ม เติม ขึ้น อีก ให้ สม บูรณ ยิ่ง ขึ้น ไป จะ ทรง พระ
 กรุณา ไปรก เกณฑ์ : ให้ ยก เลิก พระราชบัญญัติ ที่ ๓ ที่ กล่าว
 มา ข้าง ต้น นี้ เสีย แล้ว มี พระ บรม ราชโองการ คำรัส เหนือ เกณฑ์ :
 เฉพาะ พระ เจ้า น้อย ยาเธอ กรม หมื่น พิทยลาภ ฤกษ์ อาภา
 เสนาบดี กระ ทรง มุราธา ให้ ตรา พระ ราชบัญญัติ ที่ ๓ เป็น
 แบบ ฉบับ สำหรับ เก็บ ครอง เครื่อง ขัตติยราช อิศริยา บรม มหาจักร
 กวี บรม ราชวงษ์ จัด เป็น หมวก มาตรา ไว้ ถึง จะ ว่า ต่อ ไป ดังนี้

ข้อตรา

มาตรา ๑ เครื่อง ขัตติยราช อิศริยา บรม นั้น ทรง พระ กรุณา
 ไปรก เกณฑ์ : พระ ราชทานนาม ว่า เครื่อง ขัตติยราช อิศริยา บรม
 อัน มี เกียรติ ฤกษ์ เรือง ยิ่ง มหาจักร กวี บรม ราชวงษ์ ทรง สว่าง
 ไว้ เพื่อ ให้ เป็น ที่ เสด็จ พระ เกียรติยศ สดอง พระ ปรมาภิไธย
 ใน สมเด็จ พระ บรม มหา ปรียา ชีราช พระ บาท สมเด็จ พระ พุท
 ยอด พ้า พ้า โสภณ ปรุข บรม กษัตริย์ ใน พระ บรม ราชวงษ์
 บัทยา บัณนี้ สำหรับ พระ ราชทาน พระ บรม วงษาน วงษ์ เพื่อ เป็น ที่
 ระภาค ถึง พระ พิศาล ไทย และ หอจดหมายเหตุ

ขึ้นไว้ สำหรับ พระ ราชทาน แก่พระ บรม วงษานุวงศ์ของ พระ องค์
แล้ว ให้เป็น ที่ เชิดชู พระ เกียรติ ภูมิหาร เติ้ม พระ นาม แห่งพระ
บรม มหากักร วิกรม ราชวงษ์ แต่ สัญญา นาม เช่น ดังกล่าว มา นี้ ให้ใช้
ใน ราชการ ให้ เติ้ม ที่ ถ้า จะ ใช้ คำ เรียก ก็ ให้ เรียก เพียง ทราบ
มหากักร วิกรม ราชวงษ์ เท่านั้น ก็ ได้

เครื่อง ขัตติยราช อิศริยาภรณ์

มีจำนวนผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ มหาลวามิศราชิปติ

มหาลวามิ นี คณาภยันทร คณาภยันตรี

มาตรา ๒ เครื่อง ขัตติยราช อิศริยาภรณ์ อัน มี เกียรติคุณ
รุ่งเรืองยิ่งนี้ แบ่งเป็น ๒ แผนก แผนก ๑ เป็น ส่วน ฝ่าย นำ แผนก ๑
ฝ่าย ใน แผนก ๑ มีจำนวนผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ ของเครื่อง
ขัตติยราช อิศริยาภรณ์นี้ ๑ มหาลวามิศราชิปติ ๑ มหา
ลวามิ นี ๑ หมู่ พวก ที่ ได้รับ พระราชทาน ตรา ฝ่าย นำ ให้ เรียก
ว่า คณาภยันทร แต่ ถ้า จะ เรียก ผู้ ที่ ได้รับ พระราชทาน ตรา เฉพาะ
พระ องค์ ให้ เรียก ว่า ภยันทร มีจำนวน ๔๐ พระ องค์ หมู่
พวก ซึ่ง ได้รับ พระราชทาน ตรา ฝ่าย ใน ให้ เรียก ว่า คณาภยันทร
แต่ ถ้า จะ เรียก ผู้ ที่ ได้รับ พระราชทาน ทรง ตรา เฉพาะ พระ องค์
เรียกว่า ภกีนี มีจำนวน ๒๘ พระ องค์ รวมจำนวน ทรง ตรา
เครื่อง ขัตติยราช อิศริยาภรณ์ สำหรับ ฝ่าย นำ ๔๒ และ ฝ่าย
๒๘ เป็น ๗๐ กว

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เป็นเจ้าแผ่นดินใหญ่ของตราเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์นี้

มาตรา ๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แลรัชทายาท
 ฤๅผู้ซึ่งจะสืบสายกิตติราชสันตติวงศ์ ดำรงพระราชอิสริยยศ เป็น
 พระเจ้าแผ่นดินสืบไป ในพระบรมราชจักรีวงศ์นี้ จะเป็น
 เจ้าแผ่นดินเป็นประธาน ของเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์นี้
 อยู่เสมอเป็นนิตย์

มหาดลามิศราชบัณฑิต

มาตรา ๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะดำรงตำแหน่งตรา
 มหาดลามิศราชบัณฑิต เพื่อจะได้ปกครองเกียรติยศ ของเครื่อง
 ขัตติยราชอิสริยาภรณ์นี้ ให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป ให้ตั้งตาม
 ข้อพระราชบัญญัติ แลคำประกาศสำหรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
 ขัตติยราชอิสริยาภรณ์นี้ ทุกข้อทุกประการ ถ้าจะมีราชกิจการพระ
 นครมาก ก็จะต้องทรงพระบรมราชวงษ์ผู้มีเกียรติยศอย่างสูง
 ยิ่ง ซึ่งเป็นที่เคารพพระราชฤทัย ให้ว่าการนี้ที่มหาดลา
 มิศราชบัณฑิต มีพนักงานที่จะตรวจตรารักษาเกียรติยศ ข้อพระ
 ราชบัญญัติ แลคำประกาศสำหรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้
 ให้พวกคณาธิบดีคนแลคณาบดี แลเจ้าพนักงานประพฤ
 ติให้ตั้งตามข้อพระราชบัญญัติ ให้ตั้งโดยสมควร ถึงพระบรม

หน้า ๑๖๕๑ ลักษณะ ตรามหาจักรีบรมราชวงษ์ เล่ม ๕

ราชวงษ์พระ องค์ ไท ให้ว่าการ ใน ที่มหาสวามิศราชธิ ก็ จะ
ให้ มี คำประกาศตราตั้ง เช่น พระราชหัตถเลขาสัญญานาม
ประทับพระราชลัญจกร สำหรับเครื่อง ขัตติยราชอิศริยาภรณ์นี้
เป็นสำคัญ พระบรมราชวงษ์ ซึ่งได้รับตราตั้งนี้ จะได้เป็น
ปฐม เป็น อธิบดี ใน พวกดุณา ภายหลัง คร ต่อ ไป ทรงตราเครื่อง ขัตติย
ราชอิศริยาภรณ์ สำหรับมหาสวามิศราชธิ ซึ่งจะ ประทับ
พระ องค์ แลเครื่อง ทรง นั้น เหมือน อย่าง ดุณา ภายหลัง คร ทั้ง ปวง
ซึ่ง จะ กำหนด ไว้ ต่อ ไป ภาย น้

มหาสวามินิ

มาตรา ๕ พระบรมราชวงษ์ ฝ่าย ใน ซึ่งมี พระราชอิศริยยศ
ใหญ่ มีพระเกียรติยศ ดำรงที่ สมเด็จพระบรมราชเทวี รับพระ
เสาวณี ในเวลาที่ เป็น ไป อยู่ นั้น ให้ดำรง ใน ที่สวามินิ สำหรับ
เครื่อง ขัตติยราชอิศริยาภรณ์นี้ แลเป็นปฐม เป็น อธิบดี ใน พวกด
ดุณา ภายหลัง คร ฝ่าย ใน เพื่อ จะได้ พักพัก รักษา ขั้พระราชบัญญัติ
แลคำประกาศ ซึ่งเป็นราชประเพณี สำหรับเครื่อง ขัตติยราช
อิศริยาภรณ์นี้ ให้เป็นหลักฐาน มีนคณาวรร อยู่เสมอ พนักงาน
มหาสวามินิ นั้น ก็อย่างเดียวกัน กับมหาสวามิศราชธิ ในการ
ที่จะรักษายศศักดิ์ ของเครื่อง ขัตติยราชอิศริยาภรณ์นี้ ให้มีนค
ณาวรร ต้องตาม ขั้พระราชบัญญัติ แลคำประกาศ สำหรับ เครื่อง
ขัตติยราชอิศริยาภรณ์นี้ อยู่เสมอทุก ขั้ทุกประการ ทรงพระ

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

<https://museum.coj.go.th/>

เล่ม ๕ ถึถถถถถถถถถถถถถถถถถถถถ หน้า ๑๖๕๒

เครื่อง ขัตติยราชอิศริยาภรณ์ สำหรับ มหาสวามิณี ที่ จะประทับพระ
องค์ นั้น เหมือน อย่าง มหาสวามิศรา ชิบกั เว้น แต่ เครื่อง ทรง
นั้น เหมือน อย่าง คณาภยันทร ฝ่าย ใน ทั้ง ปวง ซึ่ง กำหนด ต่อ
ไป ภาย หน้า

ผู้ ที่ ควร จะ เป็น พวคคณาภยันทร

มาตรา ๖ ท่าน ผู้ ที่ ควร จะ ได้ รับ ยศ เป็น คณาภยันทร ของ
เครื่อง ขัตติยราชอิศริยาภรณ์ เฉพาะ ได้ แต่ พระบรมวงษานุวงษ
ซึ่ง เนื่อง ตาม พระ วงษ โดย ทรง ใน พระ บาท สมเด็จ พระ พุทธยอก
ฟ้าฯ ฟ้าโลกย์ ซึ่ง ยัง คง ยศ เป็น เจ้า อยู่ จะ เป็น เจ้า ฟ้า ญา
พระ องค์ เจ้า ญา หม่อม เจ้า ซึ่ง มีความ ดี ความ ชอบ มี หน้า พระ
ไทย ชื่อ ศักดิ์ สุจริต ต่อ ราช ตระกูล แล ราชการ มี กำลัง พอ
ที่ จะ รักษา พระ เกียรติยศ อัน สูง ยิ่ง นี้ ได้ พระ บาท สมเด็จ พระ
เจ้า อยู่ หัว ทรง พระ ราช คำ รัส ี เหน ชอบ เหน ควร ก็ จะ ทรง พระ
กรุณา ไป รก เกล้า ทั้ง ท่าน พระ องค์ นั้น ให้ รับ เครื่อง ขัตติย
ราช อิศริยาภรณ์ เป็น คณาภยันทร สุก แล้ว แต่ พระ ราช ทัไทย
ซึ่ง จะ ทรง พระ กรุณา ไป รก เกล้า ท่าน พระ องค์ หนึ่ง พระ องค์
ใด ที่ จะ ขอ แล วัง วอน ว่า ควร จะ ได้ รับ พระ ราช ทาน นี้ ได้ เป็น
อัน ขาด ถ้า ทรง พระ กรุณา ไป รก เกล้า ทั้ง ท่าน พระ องค์ ใด
แล้ว ท่าน พระ องค์ นั้น ก็ ย่อม ประ พุติ ได้ ทัช ตาม ข้อ พระ
พิพิธภัณฑสถานไทยและหอจดหมายเหตุ

หน้า ๑๖๔๓ สักกยัตถมหารัตนวิกรมราชวงษ์ เล่ม ๕
 ราชบัญญัติ แลคำประณาสทุกข้อทุกประการ มลจะได้อ
 รับคุณ ประโยชน์อันพิเศษ ซึ่ง มี อยู่ใน ข้อ พระราชบัญญัติ
 เหมือน อย่าง เครื่อง ราชอิสริยาภรณ์ อื่น ๆ ถ้า ครั้น เสร็จ วัน ทั้ง สิบ
 ถ้า ทรง พระ กรุณา ไป รบ เกล้า ครั้น หม่อม เจ้า องค์ หนึ่ง องค์ ใด
 ให้ เป็น คณา ภย นั คร เครื่อง ราชอิสริยาภรณ์ ราช นั คร หม่อม
 เจ้า องค์ หนึ่ง แม้ ถึง ว่า ยัง ไม่ ได้ รับ พระ สุลลภณ ย์ ตร ไป น พระ
 องค์ เจ้า กั กั ก็ ให้ มี อิศริย ยศ เหมือน อย่าง พระ องค์ เจ้า ทุก
 ประ การ

พวกกิตติมศักดิ์คณาภยันตร

มาตรา ๗๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แล รัชทายาท
 ญาติ ซึ่ง เสด็จ อาศัย ที่ กรุง ศรี นคร ธน ทำ ราช อิสริ ย ภา ร ณ
 พระ เจ้า แผล นั คร ไป เมื่อ ทรง พระ ราช ตา วิ ต์ เหน ซอ ย ไท แคว
 ไร ใด ถ้า ทรง พระ กรุณา ไป รบ เกล้า พระ ราช ทาน พระ มร
 ราช านู ญา ต ให้ เจ้า นาย ต่าง ประ เทศ ว่า เจ้า ประ เทศ ราช ัน แญ
 องค์ หนึ่ง องค์ ใด ให้ เข้า เป็น พว ก กิตติม ศัก ติ คณา ภ ย นั คร
 มี เกียรติ ยศ ใน เครื่อง ราช อิสริ ย ภา ร ณ ราช นั คร สัก กยัตถ ติ คณา
 ภ ย นั คร นี้ จะ เป น จำ นวน เพิ่ม ต่าง หาด นอก จาก คณา ภ ย นั คร
 ที่ กล่าว มา แล้ว

เครื่องประดับ ลำหรับ คณาภยันตรฝ่ายหน้า

มาตรา ๗๗ พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและจังหวัดเชียงใหม่ ของ เครื่อง
<https://museum.coj.go.th/>

ชาติคิยราชอิศริยาภรณ์ สำหรับคณาภยักรนั้น

มหาจักรีกร

๑ ชื่อมหาจักรีกร ข้างนาเป็นรูปจักร ๘ กลีบ ลงยาราชาวทิสีขาว มีรูปตรีศูลเงินตามขวางกลีบจักร กลางวงจักรเป็นรูปประทุมธนาไลย ประดับเพชรพื้นเป็นรัศมีลงยาราชาวทิสีขาวสี่ฟ้า ขอบรอบเป็นฉัตรบัวทอง พื้นลงยาราชาวทิสีแดง เป็นมณฑปภาณิตว่า “อิริยโณ สกวัณฺฑีสุเร สัมพิเสธมมายนํ สกวาไสยสุจิตัญญํ สกวัณฺฑีสุราวิวัชคณํ” (แปลให้ดูความว่า ความรักใคร่ในพระรัตนไตรย แลรัฐของตน แล วงษ์ ของตน) เป็นจักรซ้อนตรงในพระราชาของตน เป็นเครื่องเจริญยิ่งแห่งรัฐของตน (๙ เป็นเครื่องทำให้รัฐแห่งตนเจริญยิ่ง) รอบขอบนอกเช่นพวงมาลัยใบเชกไชยพฤษย์ใบลงยาราชาวทิสีเขียว ดอกลงยาราชาวทิสีชมพู ใต้พวงมาลัยลงใบเช่นแพรแถบลงยาสีชมพู มีฉัตรยอยเป็นภาณิตของเครื่อง ชาติคิยราชอิศริยาภรณ์ มหาจักรีบรมวงษ์ ร, จ, ป, ท, ว, ห, จ, ข้างบนตรีศูลขึ้นไป เป็นฉัตร ๒, ๓, ๔ ใบด้วยกันเป็นพระนามในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ (คือบรมราชาธิราชรามาชัยภักดิ์) และมีมหามงกุฏทองคำมีรัศมีเป็นเงิน ที่จอมมงกุฏเป็นขมพยับยิ่งกลีบจักร ข้างหลังที่กลางอก ทับเป็นรูปเศียรราชสีห์สามเศียรหรือคชสีห์สามเศียร ซึ่งเป็น

เล่ม ๕

ซึ่งได้สมสันตติวงษ์

๑๓๖

กวาง ๔ นก ๕ พวง ยี่สิบห้า นก

จักรกริการา

กัน ไป กับ ทวีต ทด ท้าง ท้าย ทั้ง ๕๐ พิกัด กว้าง ของ ทราบ เช่น

เล่ม ๕ ตั๊กแตนทองดำจักรีบรมราชวงศ์ หน้า ๑๖๘๖

รูปประทุมธนูโลม ประดับเพชรลงยาราชาวดี มีคาถา
ภาษิตเหมือนอย่างรูปทองดำจักรีจักรี เห็นไว้แต่ไม่มีพวง
มาไล ข้างหลังเป็นเข็มสำหรับกลัดที่เสื่อละออง ข้างซ้าย รวม
ทั้ง ๓ อย่างนี้ เป็นเครื่องขัตติยราชอิศริยาภรณ์ สำหรับมณฑ
ลยัณทร สำหรับหนึ่ง

เครื่องประดับสำหรับคณาภยันทรตรีฝ่ายใน

แต่ทองตราเครื่องขัตติยราชอิศริยาภรณ์ สำหรับพวกคณา
ภยันทรฝ่ายในนี้

๑ ทองตราอย่างมหาจักรี แต่หย่อมหน้อยหนึ่ง ประดับ
เพชรทั้งทอง ห้อยสายสร้อยลงยาราชาวดี ประดับเพชร สำหรับ
สวมพระศอ ๆ ห้อยกับแพรแถบสีเหลือง กว้างหนึ่ง นิ้ว
เป็นรูปแมงป่องกลัดที่สัณทักก็ได้ ตามใต้มุมที่ควรใช้

๒ ทองตราจุฬจักรี ห้อยแพรแถบสีเหลือง กว้าง ๒ นิ้ว
ครึ่ง สพายเข้าซ้าย มาขวา

๓ จักรกัฏฐาเหมือนฝ่ายหน้า แต่หย่อมหน้อยหนึ่ง

เครื่องยศ

มาตรา ๙ มณฑาท่านที่เป็นคณาภยันทร ในเครื่องขัตติย
ราชอิศริยาภรณ์นี้ จะต้องหาเครื่องแต่งพระองค์ เป็นเครื่อง
ยศสำหรับกับเครื่องขัตติยราชอิศริยาภรณ์นี้ มีจำนวนต่อไปนี้

๑ เสื้อขัตติยราชอิศริยาภรณ์สำหรับคณาภยันทร

บนกำมะหยี่สีเขียวแก่ ลายจักรกริชักกันณิษระทุมมณโณโลม
 คอกว้าง หักง มีคอกว้าง ๔ นิ้ว คุนผ่า ๗ เม็ด คมหลัง ๒ เม็ด
 อย่างกลมเกลี้ยงกาไหล่ทอง

๒ หมวกรูปแตรเม็กหุ้มสักลวดขาววิม ภาหุสทองมทอง
 ลายจักรกริชักกันณิษระทุมมณโณโลม มียัก
 เลียบบนกลวรวกเย็บขาว ขอบคหมวกเป็นรูปศรีศูล มีฐาน
 หุ้มหมวกเป็นรูปจักร ขอบคตวิ มีวิชัยเย็บโซ่ลายจักรกริชักกัน

๓ แพร่นุ่งสีนํ้าเงิน

๔ วิกประคตทองฉัก มีลูกศรบน

๕ รองเท้าหนังกำมะหยี่ มีดอกไม้สีเหลือง เข็มกาไหล่ลงเท้า
 สีฟองมุก

๖ กระบี่อย่างแม่ทัพ ค้างงาเล็กเงินเขมรมันกาไหล่ทอง มี
 ทองห้อยสายกระบี่ใหม่สีเขียวแก่ ถักกันทองเป็นริ้ว คีตะเป็น
 รูปจักรกริชักกัน

๗ เสื้อครุยทอง

เครื่องยศสำหรับพวกคณาภยันทรฝ่ายหน้า

๑ เสื้อเย็บปักแพรขาว มีคอขลิบด้วยลายสีเขียวก
 ทอง เป็นระบายกว้างหักง

๒ แพรแถบห่มสีนํ้าเงิน เหลืองอ่อน มีลายจักรกริชักกัน
 ไชยพฤษภ แพรแถบห่มสีนํ้าเงิน และห่อจดหมายเหตุ

๓. แก้ว พงษ์พรหม คชกร สี่แถว

๔. รองเท้าแพร สีเขียว ช่อหมี คอกไม้แดง เข็มด้ายใหญ่ ลูกเท้า
แพร สีฟองสุก เครื่องยศสำหรับคณาภยันทร คณาภยันทร
ผู้นำนายใน ที่กล่าวมานี้ เมื่อระทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ทรงทำพระองคหัตถ์ พระองค์ ๑ ให้เป็นคณาภยันทร ในเครื่อง
ขัตติยราชอิสริยาภรณ์นี้แล้ว เจ้าพนักงานจะแจ้งความไปให้
ทราบล่วงหน้า จะได้เตรียมหาไว้ด้วยพร้อม เมื่อถึงเวลา
ที่จะรับทูลเกล้าฯ ถวายเครื่อง ขัตติยราชอิสริยาภรณ์นี้ จะได้แก่ พระ
องค์ ให้พร้อมตามข้อพระราชบัญญัติ ซึ่งจะแต่งเมื่อเวลาหนึ่ง
เวลาใดเพิ่มเติมด้วย เจ้าพนักงานจึงจะมีหมายบอกต่อราชหลัง

กฎตราประดับสำหรับผู้เป็นเจ้าแผ่นดินใหญ่ประดับเพชร

มาตรา ๑๐. กฎตราเครื่อง ขัตติยราชอิสริยาภรณ์ แด่เครื่องทรง
สำหรับ ผู้เป็นใหญ่ ของเครื่อง ขัตติยราชอิสริยาภรณ์
อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งนี้ ก็เหมือนกันกับกฎตราเครื่อง
ยศสำหรับ พวกคณาภยันทร ผิดกันแต่กฎตรามหากิจการ
และสายสร้อยกับจักรภุชการานี้ ประดับเพชรทั้งสี่ แด่เครื่อง
ทรงนี้ ก็ทำด้วยสิ่งของ แด่แบบอย่างชนิดเดียวกับคณา
ภยันทรทั้งปวง เว้นไว้แต่จะมีที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงบ้าง พอจะ
ให้เป็นที่หมาย สัมกับพระราชอิสริยยศ เป็นผู้เป็นใหญ่

๑๑. กฎตราเครื่อง ขัตติยราชอิสริยาภรณ์ หมายถึง แด่เครื่องทรง

หน้า ๑๖๘๘ ลักษณ ตรา มหาจักร บรม ราชวงษ์ เล่ม ๕

สำหรับ มหา สวามิครา ขิปกินนี้ ถ้าทรงพระ กรุณาโปรดเกล้าฯ
ตั้งให้ พระ บรม ราชวงษ์ องค์หนึ่ง องค์ใด ซึ่งเป็นคณาภยันทร
ของเครื่อง ขัตติยราชอิศริยาภรณ์นี้ ดำรงตำแหน่ง มหาสวามิครา ขิปกิน
เมื่อเวลาตั้งพวกคณาภยันทร ก็ได้แต่งเครื่อง ทรงอย่างเดียวกับ
กับที่ ทรง มาแล้ว อย่าง คณาภยันทร ของเครื่อง ขัตติยราช
อิศริยาภรณ์นี้ ทุกประ การ แต่เครื่อง ทรงสำหรับ มหาสวามิ
นนี้ อย่าง เดียว กัน กับคณาภยันทร ฝ่าย ใน

คณาภยันทร ประดับเครื่อง ขัตติยราชอิศริยาภรณ์

มาตรา ๑๑ มี คณาภยันทร ทั้งปวง ที่ได้รับพระราชทาน
ทรงตรา เครื่อง ขัตติยราชอิศริยาภรณ์ ต้อง ตาม ขัตติยนิยม
เสร็จแล้ว ให้ใช้ทรง ตรา มหาจักรกรี ห้อย สายสร้อย แต่ง สรวม
พระ สธ จักรกรี เคาราประดับ แขนงเสื้อ ทรง ช่นนอก ที่พระ ทรง
ข้างซ้าย จวร ตราจุล จักรกรี ห้อย แพร แลยสี เหลือง กว้าง ๕ นิ้ว
ผูกเป็นรูปแฉก ปอสรวม สพาย ข่าซ้าย มาขวา กับเสื้อยศ ที่กล่าว
มาแล้วเสมอไป ทรงแต่งเมื่อเวลาประชุมใหญ่ ในการ พระ
ราชพิธีต่าง ๆ ที่ข้าราชการ ต้องใช้ สรวมเสื้อ เย็บรม แก้ว ขาบ
เป็นเวลาแต่งตัว เต็ม ตามยศ ให้คณาภยันทร ทรงเครื่อง ยศ
เช่น กำหนด มาแล้ว ทุก ประ การ แทนเสื้อยศอื่น ๆ ได้ ถ้าจะ ทรง
เสื้อยศ อย่างอื่น ประดับเครื่อง ขัตติยราชอิศริยาภรณ์นี้ ก็ได้ เว้น
แต่เวลาที่ ประชุม กำหนด ให้ทรง แต่งเครื่อง ทรง สำหรับเครื่อง
ขัตติยราชอิศริยาภรณ์นี้

ถ้าเป็น เวลา สรวมเสัครั้ง ยศ ซึ่ง เป็นการ หลวง ก็ ก็ ฤา เป็นการ
พิเศษ นอก จาก การ หลวง ก็ ก็ ก็ให้ คณาภันทร ประคัม พระองค์
ด้วย ตระมาหาจักรี มี สาย สร้อย กับ จักรกรี ทารา ฤา ทวง ทรา
จุล จักรกรี มี แพร แดง สะพาย กับ จักรกรี ทารา อย่าง หนึ่ง อย่าง
ใด ก็ ได้ ตาม ชอบ พระหฤไทย แต่ ห้าม มิให้ ประ คัม พระ
องค์ คณาภันทร ใน เวลา แต่ง เสร็จ ยศ ตาม ขวมนิยม พร้อม
ทั้ง จุล จักรกรี มหาจักรี ใน เสื่อ ที่ แต่ง ใน เวลา เ็น ฤา เสื่อ ยศ
ปรกติ ด้วย กัน ทั้ง ๒ เว้น แต่ แต่ง เติม ยศ จึง จะ ประ คัม ทวง
ทราจุล จักรกรี มหาจักรี แล สาย สร้อย พร้อม กัน ได้ ส่วน คณาภัน
ทร ฝ่าย ใน นั้น ให้ แต่ง พระองค์ ด้วย ทวง ตระมาหาจักรี ห้อย สาย
สร้อย กับ ทั้ง จุล จักรกรี ห้อย แพร แดง สะพาย กับ จักรกรี ทารา
เมื่อ เวลา การ ประชุม กำหนด สำหรับ เครื่อง ขัตติยราชอิศริยาภรณ์
แล เวลา การ ประชุม ใหญ่ ที่ เป็นการ เติม ยศ แต่ ถ้า มิใช่ การ เติม ยศ
แล การ พิเศษ มงคล นอก จาก การ หลวง จะ ทรง แต่ง แต่ง ทวง ทรา
มหาจักรี ห้อย แพร แดง สี่ เหลือง ผูก เปน แม่ง ปอ ฤา จะ ติด
จักรกรี ทารา ด้วย ฤา จะ ทรง แต่ง จุล จักรกรี ห้อย สาย สะพาย กับ
จักรกรี ทารา ก็ได้ แต่ ห้าม มิให้ ทรง แต่ง ด้วย ตระมาหาจักรี
ก็ แพร แดง ผูก เปน แม่ง ปอ พร้อม กับ สาย สะพาย จุล จักรกรี เลย

ลำดับยศคนภายในครต่างๆ

มาตรา ๑๒ มีหน้าที่ทำน ที่ เป็น คนภายในคร นั้น มีลำดับเกียรติยศ
 อยู่หน้า มณฑล ผู้ที่ ได้รับ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ อื่น ๆ สำหรับ
 กรุงสยามทั้งสิ้น เพราะ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ อื่น มี
 เกียรติคุณ รุ่งเรือง ยิ่ง นี้ เป็น เครื่องราชอิสริยาภรณ์ อันสูง
 สุดของ กรุงสยาม แล ในพวกคนภายในคร ซึ่ง มียศเสมอ
 กัน มี ลำดับ เกียรติยศ อยู่หน้า แล หลัง กัน ตาม ลำดับ ที่ ได้รับ
 พระราชทาน ทด ทรา ก่อน แล ภายหลัง - ซึ่ง ก็ ตัด ทัด ทัด คน
 ภายในคร นั้น จะ มี ระเบียบ อิศรีย บค ใน หมู่ เกียว กัน ตาม ที่
 ได้ พระราชทาน พระบรมราชานุญาต ที่ ได้ ทั้ง ก็ ตัด ทัด ทัด คน
 ภายในคร ไว้ ตาม วันที่ แยก แล ออช แล จะ วาง ระเบียบ นาม ไว้ ใน ที่
 ต่อ มหาสวามิศรา ขิบที่ ลง มา นำ คนภายในคร ใน จำนวน

คนภายในครมีประโยชน์

ที่ ทำ ทำ รูป เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ประดับ ใน ดวงตราอาร์ม
 ถ้า อาร์ม ไม่มี สิ่ง ที่ ประคอง ก็ ให้ มี สิ่ง ที่ ประคอง ขึ้น

มาตรา ๑๓ เพื่อว่าจะ ให้ เป็น เกียรติยศ อัน ยิ่ง ใหญ่ แก่ คน
 ภายในคร ทั้ง ปวง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง พระบรม
 ราชานุญาต พระราชทาน ให้ คนภายในคร มี อัญมณี ที่ จะ ใช้ ทรง
 ความหาจักรี จึงมีลักษณะคล้ายกับตราอาร์มของพระมหากษัตริย์ กับ ตราอาร์ม ประดับ ใน ดวงตราอาร์ม สำหรับ พระ

เล่ม ๕ ถิ่นมณฑลราชกิจวิกรมราชวงษ์ หน้า ๑๖๔๒

องค์ได้ ถิ่นมณฑลราชกิจวิกรมราชวงษ์ หน้า ๑๖๔๒
คณาภิษัตริย์ ถิ่นมณฑลราชกิจวิกรมราชวงษ์ หน้า ๑๖๔๒
จะคิดรูปสิ่ง ถิ่นมณฑลราชกิจวิกรมราชวงษ์ หน้า ๑๖๔๒
ดุษฎีเครื่อง ถิ่นมณฑลราชกิจวิกรมราชวงษ์ หน้า ๑๖๔๒
ภยันทร ถิ่นมณฑลราชกิจวิกรมราชวงษ์ หน้า ๑๖๔๒
แห่ง ถิ่นมณฑลราชกิจวิกรมราชวงษ์ หน้า ๑๖๔๒
ที่เคยใช้ ถิ่นมณฑลราชกิจวิกรมราชวงษ์ หน้า ๑๖๔๒
กษัตริย์ ถิ่นมณฑลราชกิจวิกรมราชวงษ์ หน้า ๑๖๔๒
นี้ ถิ่นมณฑลราชกิจวิกรมราชวงษ์ หน้า ๑๖๔๒
ล้วย ถิ่นมณฑลราชกิจวิกรมราชวงษ์ หน้า ๑๖๔๒
ที่ ถิ่นมณฑลราชกิจวิกรมราชวงษ์ หน้า ๑๖๔๒
สำหรับ ถิ่นมณฑลราชกิจวิกรมราชวงษ์ หน้า ๑๖๔๒
เจ้าพนักงาน ถิ่นมณฑลราชกิจวิกรมราชวงษ์ หน้า ๑๖๔๒
สถิต ถิ่นมณฑลราชกิจวิกรมราชวงษ์ หน้า ๑๖๔๒
จักรวรร ถิ่นมณฑลราชกิจวิกรมราชวงษ์ หน้า ๑๖๔๒

พระราชบัญญัติสำหรับเครื่องชดัตติยราชอิศริยาภรณ์

มาตรา ๑๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราช
ลัญจกร ขึ้นไว้สำหรับเครื่องชดัตติยราชอิศริยาภรณ์นี้ ทรงตรา
สัญญาใส่ชานาก ๓ นิ้วกึ่ง เป็นรูปจักรวรรสีขาวกั้น ทรงกลด
จักรหว่างทวีป

เป็นรูปครูช ปราสาท มหามงกุฎมณเฑียร
 ภาณิต สำหรับเครื่อง ขัตติยราชพิธีวิमारณ ขอบรอบคอง
 ารึกว่า พระราชลัญจกร สำหรับเครื่อง ขัตติยราชพิธีวิमारณ
 ันมีเกียรติคุณ รุ่งเรืองยิ่ง ตรามหาจักรกรี บรมราชวงษ์ เป็นพระ
 ราชลัญจกร สำหรับเครื่อง ขัตติยราชพิธีวิमारณ ันอยู่เสมอ
 สำหรับ ประทับ ขั้ พระราชบัญญัติ แลคำประกาศ แล ทราทั้งคำ
 สั่ง แลหนังสือ สำคัญต่าง ๆ ันมี อยู่แล้ว แลจักมีต่อไป ัน
 เกียวด้วยเครื่อง ขัตติยราช พิธีวิमारณ ันทุก อย่าง

เจ้าพนักงานสำหรับเครื่อง ขัดติยราชอิศริยาภรณ์

มาตรา ๑๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงตั้งเจ้าพนักงาน
ไว้สำหรับเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์นี้ มีตำแหน่งสัญญา
ภิบาล ๑ เลขาอนุการ ๑ มุทราอนุการ ๑ เจ้าพนักงานเหล่านี้
จะมีตำแหน่งยศตามระเบียบข้อบังคับไว้ข้างบนนี้ ต้องประ
พฤติให้ต้องตามข้อพระราชบัญญัติ ทุกข้อทุกประการ

สัญญากรภิบาล

มาตรา ๑๖ สัญญากรมวิบาล ของเครื่องชาติยกราชอธิการิยามรณ
นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แลรัชทายาท ฤา ผู้ซึ่งจะสืบ
อวยทิกราช สันตติวงษ์ ดำรงราชอธิการิยชคเป็นพระเจ้าแผ่นดิน
สืบไป จะทรงตั้งผู้หนึ่งผู้ใดตามแต่พระราชอัชฌาไศรย จะทรง
พิพิธิภักดิ์ให้เข้าเฝ้าไทยและหอจดหมายเหตุ
เห็นชอบเห็นควร ให้รับตำแหน่งชคนี้ มีพนักงานสำหรับ

รักษาพระราชลัญจกร สำหรับเครื่อง ขัตติยราชอิศริยาภรณ์
 แลเป็น ผู้ประทับ ฤๅ สั่งให้ประทับพระราชลัญจกร ในบันดาข้อพระ
 ราชบัญญัติ แล ประกาศนียบัตรตราทั้ง แลหนังสือสำคัญ ซึ่งเกี่ยวกับ
 เครื่อง ขัตติยราชอิศริยาภรณ์นี้ ที่จะต้อง ประทับ พระราชลัญจกร
 นั้นทั้งสิ้น ในเวลาเมื่อ ทรงตั้งพวก คณะภยันทร ใหม่ จะเป็น ผู้
 เชิญดวงตรา มหาจักรี ถวาย แล เปน ผู้รับพระบรมราชโองการ
 ทุกสิ่งทุกอย่าง ในการที่เกี่ยวกับเครื่อง ขัตติยราชอิศริยาภรณ์
 นี้ แล เป็น ผู้ทำตราทั้ง แล เรียบเรียง ข้อพระ ราชบัญญัติ
 แล คำประกาศต่าง ๆ รัช ๆ สั่งของผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ ฤๅ มหา
 สวามิศราชธิเบศ แล มหาสวามินิสั่งแก่เจ้าพนักงานต่าง ๆ เมื่อ
 จะทรงตั้ง คณะภยันทร ใหม่ จะให้สั่งเลขาณการ ให้มีหนังสือแจ้ง
 ความแก่คณะภยันทร ให้รู้ล่วงหน้า แลเป็นพนักงาน คุฎิก คุมชอบ
 ให้คณะภยันทร แล เจ้าพนักงาน ประพฤติให้ต้อง ตามพระราชบัญญัติ
 ซึ่งมีอยู่แล้ว แล จะมีต่อไป แล้วแต่หน้าพระไทยของผู้เป็นเจ้า
 เป็นใหญ่ แล มหาสวามิศราชธิเบศ แล มหาสวามินิ จะทรงเห็น
 ชอบเห็นควร ถ้าจะทำการ อย่าง หนึ่ง อย่างใดที่เกี่ยวกับเครื่อง
 ขัตติยราชอิศริยาภรณ์นี้ ซึ่งนอกจากหน้าที่ซึ่งกำหนดไว้ ฤๅ การ
 ใด ๆ ก็ดี แล้วแต่จะทรงสั่งควรตราเครื่อง ประทับ สำหรับทำ
 แห่งยศ นั้น เปน รูป พระราชลัญจกร ห้อย มงกุฎ มีสายสร้อย
 ลง ขาวาชา ๗ สีรวม สด แล มีเครื่อง ๗ สีเหมือนกัน คณะภยันทร

แต่หมวกนี้เสียบชนนิก กระบอกเหล็กสีขาว แขนชนนิกการเวก
 แต่ถ้าพระบรมวงษานุวงษ์ ซึ่งเป็นคนกษัตริย์จะได้ทรงรับ
 ตำแหน่งนี้ไม่ต้องเปลี่ยน ให้คงใช้ชนนิกการเวกอยู่ เป็นแต่
 เพิ่มสายสร้อยอีกสายหนึ่ง ถิ่นการภิบาลนั้นทรงพระกรุณา
 ไปรบกเกล้าฯ พระราชทานประโยชน์ แลอำนาจให้ใช้คง
 ทราตำแหน่งแลสายสร้อย ประทับที่ตราอาร์มสำหรับตัวไท้
 แลต้องสถิตตราอาร์มของตัวลงในแผ่นทองแดง ฤๅจะลงบัง
 ก็ได้มาติดประทับไว้ในเก้าอี้ ตำแหน่งที่นั่ง ถ้าถิ่นการภิบาล
 ไม่มีความผิดร้ายต้องถอดต้องได้แล้ว แต่ตัวเต็มใจจะลาออก
 จากตำแหน่งที่ ก็ต้องคืนดวงตราสำหรับตำแหน่ง แลแผ่น
 ทองแดงตราอาร์ม แลรูปตราตำแหน่งที่ประทับไว้ในตราอาร์ม
 นั้น ไม่ต้องลบไม่ต้องถอน แต่ตราอาร์มที่ประทับไว้ที่เก้าอี้
 นั้น เจ้าพนักงานจะปลดไปติดไว้ที่ในหิ้งจักร กรัสนาตาม
 แลตราเจ้าพนักงานเว้นไว้แต่เป็นโทษ จึงต้องถอน แล้วยับ
 เสียบจากขานูชีสารบบทั้งสิ้นด้วย

เลขาการ

มาตรา ๑๗ เลขาการสำหรับเครื่อง ขัตติยราชพิธีวิมารณหิ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แลรัชทายาท ฤๅผู้ซึ่งจะสืบ
 อยาภิการราชสันตติวงศ์ ดำรงตราขัตติยยศ เป็นพระเจ้าแผ่นดิน
 สืบไป จะทรงตั้งผู้หนึ่งคนใดแล้วแล้วแต่พระราชนุญาตโดย

จะทรงเห็นชอบเห็นควรให้เป็นเลขาธุการ มีเจ้าพนักงานเป็นผู้
ช่วยสัญญากรรมาภิบาล ในการหนังสือทุกอย่าง ที่เกี่ยวกับเครื่อง
ขัตติยราชอิสริยาภรณ์นี้ เมื่อเวลาทรงตั้งคณะมนตรีใหม่ เป็นผู้
อ่านคำประภาษตราตั้ง และมีหน้าที่เป็นพนักงานที่จะเรียกกอง
ตราเครื่องยศจากคณะมนตรีซึ่งล่วงหน้าไป ฤๅ คณะมนตรี
ที่เป็นไทยต้องไล่ต้อนถอดจากพวกในเครื่องขัตติยราชอิสริยา
ภรณ์นี้ และมีพนักงานที่จะเก็บ แลแจกจ่ายซึ่งพวกที่ได้รับ
เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์นี้ ให้เต็มจำนวนทั้งอดีตปัจจุบัน
แลจากหมายเหตุความที่ความชอบ ของพวกในเครื่องขัตติย
ราชอิสริยาภรณ์นี้

แลจากหมายเหตุต่าง ๆ ในการที่เกี่ยวกับเครื่องขัตติยราช
อิสริยาภรณ์นี้ ซึ่งไปแล้ว ฤๅ จะเกิดขึ้นลงในสมุทสาธน์
ของเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์นี้ ไว้สำหรับแผ่นดินทุกประ
การ เลขาธุการต้องรู้จักตำบลบ้านแลชื่อตัวชื่อต้ง ของ
พวกในเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์นี้ ซึ่งรั้วอยู่ทั้งปวง ใน
เวลาวันประชุมตั้งคณะมนตรีใหม่ เลขาธุการจะเป็นผู้นำ
สมุทสาธน์พระราชบัญญัติ ให้แก่พวกคณะมนตรีแลรับราชการ
อื่น ๆ ตามแต่สัญญากรรมาภิบาลจะสั่ง เครื่องยศสำหรับเลขาธุการ
นี้ เหมือนอย่างสัญญากรรมาภิบาล ผิดแต่กองตราตำแหน่งยศ
เป็นรูปจักรกร ทรงพระกร มีรูปพวกไก่ไขว่กัน มีรูปประทุม
พิพิธภัณฑสถานไทยและหอจดหมายเหตุ

อุณาโลม ข้างบนลงขา ราชาวก็ห้อยผ้าสีเหลือง สรรวม สอ

ประ โยชน แล อานา ใน ตำแหน่ง ที่จะ ใ้ รับ ก็ อย่าง เดียว กัน
กับที่ กำหนดไว้ สำหรับลัญจกรภิบาลทุกประการ

จักรกริมุทราอนุการ

มาตรา ๑๘ จักรกริมุทราอนุการสำหรับเครื่อง ขัตติยราชอิศริยา
ภรณ์นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แลรัชชทายาท ฤๅ ผู้ซึ่งจะ สืบ
สายกิตติราชสันตติวงศ์ดำรง ราช อิศริยยศ เปน พระ เจ้า แลแผ่นดินสืบไป
จะ ทรง ตั้ง ผู้หนึ่ง ผู้ใดแล้วแต่ น้ำพระ ไทบ จะ ทรง เหนชอบ เหนควร
ใ้ เปน จักรกริมุทราอนุการ มีน้ำที่ เปน พนักงาน สำหรับรับ ทราอาร์ม
ของคณาภยันทรทั้ง ปวง เข้า ประทับ ใน ที่ นั้น แล เปน ผู้ กิกรูป ประคอง
ทรา โคตออฟ อาร์ม ใ้ แก่ พวกคณา ภยันทร แล เปน ผู้ ใ้
แบบ อย่าง แก่ พวกคณา ภยันทร ที่ จะ ประทับ เครื่อง ขัตติยราช
อิศริยาภรณ์ ใน ทว ทรา โคตออฟอาร์ม ของ ตน แล เก็บ รักษา
ทว อย่าง แล ทว ทรา โคตออฟ อาร์ม ที่ จะ ประทับ เครื่อง ขัตติย
ราชอิศริยาภรณ์นี้ ไว้ เปน แบบ สำหรับแผ่นดินทั้งนี้ แล ทำ
บาญชี ทะระ ภูม วงษ์ ของคณา ภยันทร ที่ เรียก ว่า วงษานุจิตร แล
รับ ราชการ ต่างๆ ตาม แต่ ผู้ เปน เจ้า เปน โหญ่ มหา สวามีศรา ขิยก็
มหาสวามินี้ จะ รับสั่ง ซึ่ง ลัญจกรภิบาล จะ แจ้ง ความ มา ใ้ ทราบ
ตาม รับสั่ง ถ้า เวลา ทรง ตั้ง พวกคณา ภยันทร จักรกริมุทราอนุการ
จะ เปน ผู้ จัก ที่ นั้น ทั้งสิ้น

ฉบับนี้จัดทำขึ้นที่ศาลไทยเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๒๒ เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๓

เล่ม ๕ ลักษณะ ทราบทจักรีบรมราชวงษ์ หน้า ๑๖๔๘

ก็เหมือนอย่างเลขาณูการ แต่คงตราเครื่องยศตำแหน่งนั้น
เป็นรูปจักรกริไขว่กัน กลางจักรหว่างกริข้างขวา เป็นอาร์มตรา
แผ่นดิน มีรูปไอยราพตข้างเสียดกับกริอยู่ข้างซ้ายเป็นรูปประทุม
อุณาโลมมีรัศมี ในวงกลางคงตราลงยาราชาวาที มีมหา
มงกุฎข้างบน ห้อยแพรแถบเหลืองกว้างสองนิ้วสวมสอ ประ
โยชนแลอำนาจที่จักรกรีมทราบการจะได้ในตำแหน่งนั้น เหมือน
อย่างลัญจกรราภิบาลทุกข้อทุกประการ

วันกำหนดที่จะตั้งพวงคณาภยันคร

มาตรา ๑๘ วันกำหนดที่จะทรงตั้งคณาภยันครใหม่นี้ ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ กำหนดไว้ว่า วันใดที่ทรงวันพระบรม
ราชาภิเศก ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ตาม
สุริยคติกาลเสมอไปทุกปี คือวันที่ ๑๓ มิถุนายน ถ้าจะมีตั้ง
คณาภยันครใหม่ในวันนั้น เลขาณูการจะแจ้งความไป ให้พวก
คณาภยันครคณาภยันครี ทราบความก่อนเวลา จะได้มาใต้ต้น
กำหนดวันประชุม เจ้าพนักงานมาจัดการพร้อมตามหน้าที่ใน
ท้องพระวัง พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาทนี้ พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวทรงประทับ พระองค์ ท้ายเครื่องขัตติยราชอิสริยา
ภรณ์นี้ จะไปเสด็จออกประทับรัตนบัลลังก์ แล้วคณาภยันคร
แลเจ้าพนักงานนี้ตามเกล้าฯ เป็นหลั่นโดยลำดับ ผู้ที่จะเป็นคณา
พิพิธภัณฑสถานไทยและหอจดหมายเหตุ

ภณินทร ใหม่ ต้องคอยอยู่ที่ท้องพระโรง ห้อยทิศวัน ออก เมื่อ
 เส็จฯ ประทับท้องพระโรง แล้ว ถวายกราบถวายบังคมลาผู้ที่จะเป็น
 ฅณาภณินทร เข้าไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทแล้ว ถวายกราบ
 ถวายบังคม เสด็จขึ้นเครื่อง ขัตติยราชอิศริยาภรณ์ เข้าไปคุกเข่าลงถวาย
 ทรงรับมา พระราชทานแล้ว เสด็จอนุการจะไ้้นำสมุทซ้อ พระ
 ราชบัญญัติ มาให้แก่ ฅณาภณินทร แล้ว มุทราอนุการ จะไ้ นำ
 ฅณาภณินทรใหม่ ไปนั่งที่เก้าอี้ ตามตำแหน่งแล้ว พระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้น ทางพระทวารข้างขวา สู่ที่ประชุม
 พวก ฅณาภณินทร ที่มุขกระสัน ซึ่งเจ้าพนักงานจักเก้าอี้ทั้งไว้
 ตามตำแหน่ง เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จประทับ
 บนราชบัลลังก์แล้ว ให้ ฅณาภณินทร นั่งตามลำดับ ท่านผู้
 ที่จะได้รับพระราชทานดวงตรา เครื่องขัตติยราชอิศริยาภรณ์
 เป็นพวก ฅณาภณินทร ใหม่ นั้น นั่งอยู่เก้าอี้ที่สุ่ พวก ฅณาภณินทร
 ทั้งปวง มหาสวามิโนจะทรงเรียกนาม ท่านผู้ที่จะเป็น ฅณา
 ภณินทร ใหม่ แล นำประกาศียบัตรมา ถวายแก่ผู้เป็นเจ้า
 เป็นใหญ่ ห้พระราชทานต่อพระทักท แก่ ฅณาภณินทร หมด
 แล้ว จะไ้ พระราชทานดวงตราหนักแล้ว แล้วนั้นแล้ว มหาสาม
 มินี จะมอบสมุทซ้อ พระราชบัญญัติ ห้แก่ ฅณาภณินทร แล้ว
 พระผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่จะไ้ เสด็จพระราชดำเนินขึ้น เมื่อเสด็จ
 ขึ้นแล้ว ทูลถวายจะไ้ รับสมุทซ้อแบบจากเจ้าพนักงานมาห้ ฅณา
 พพิภณเทตศาลไทยและห้องจดหมายเหตุ

ภยันตร์ใหม่ เช่น พระนามแล้ว ท้าวนางนาคกลับ ไป ส่งยังเจ้าพนักงาน อนึ่ง ขณะ เมื่อเสด็จขึ้น จากท้องพระโรง ฝ่ายหน้าแล้ว เลขาธิการ จะ ไ้หน้า สมมุติลงพระนาม ผู้ที่ ไ้ไปเฝ้า พวกคณะภยันตร์ใหม่ มาให้ผู้ที่ เป็น พวกคณะภยันตร์ใหม่ ลงพระนามแล้ว เช่น เสรีการ ประชุม ทั้งคณะภยันตร์ สำหรับเครื่อง ขัตติยราชอิศริยาภรณ์ ถ้าไม่มี ทั้งคณะภยันตร์ใหม่ การ ประชุม นั้นได้

อำนาจที่จะตั้งพวกคณะภยันตร์ นอกเวลาที่กำหนด

มาตรา ๒๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แลรัชทายาท ญาติ ซึ่ง จะสืบ ราชสมบัติราช สันตติวงศ์ คำวงศ์ราชอิศริยยศ เช่น พระเจ้าแผ่นดินสืบ ไป มี อานุภาพที่ จะ พระราชทาน ทั้ง พวกที่ จะรับ เครื่อง ขัตติยราชอิศริยาภรณ์ เช่น การ แปรเปลี่ยน นอกจาก พระราชทาน ทั้ง ตาม เวลาที่กำหนดโดย ประกติ เวลาหนึ่ง เวลาใดก็ได้ ตามแต่พระ ราชอัชฌาไศรย โดย ออก ประกาศ พระบรมราชโองการ เช่น พระราชหัตถเลขา ประทับ พระราชลัญจกร สำหรับเครื่อง ขัตติยราชอิศริยาภรณ์ ไม่ต้องมี การ ประชุม ดังเช่นกล่าวมาใน มาตรา ๑๙ นั้น

คณะภยันตร์แลเจ้าพนักงาน ต้อง จัด การ ที่ จะ คำนวณตรา

มาตรา ๒๑ บัญชีพวกคณะภยันตร์ ญาติ เจ้าพนักงาน ก็ที่ ต้อง จัดการ เพื่อที่จะ ส่ง คำนวณตราเครื่อง ประทับ แลตราตำแหน่งของ เครื่อง ขัตติยราชอิศริยาภรณ์ ซึ่ง ไ้ไปเฝ้า ไปขึ้นหน้า เลขาธิการ

เมื่อสิ้นชนม์ชีพแล้วไป แล้ว ๆ พวกคณาภยันทร ๆ เจ้าพนักงานจะลาออกจากพวก แลตำแหน่งในเครื่องขัตติยราชพิธีริยาภรณ์นี้ ต้อง คำนวณ คราวที่ ประทับ องค์ อยู่ ก่ขึ้น ทั้งสิ้น ให้แก่เลขาณูการโดยเร็ว ถ้าสิ้นชนม์ชีพแล้ว ต้อง ให้ผู้รับมรดกส่งคืน ในกำหนดอย่าให้เกินเกินหนึ่ง

บันทึกว่าพวกคณาภยันทรแลเจ้าพนักงานมีความผิดต้องถอด

มาตรา ๒๒ บันทึกว่าพวกคณาภยันทร แลเจ้าพนักงานของเครื่อง ขัตติยราชพิธีริยาภรณ์นี้ ถ้ามีความผิดเป็นมหันตโทษ ก็คือ เปนมัตถยาโทษก็ คือ ที่เสื่อมเสียชาติตระกูล แลเสื่อมเกียรติยศ ไม่สมควรที่จะเป็นพวก แลเป็นผู้ที่ได้ ๆ ก็มีกระทำความผิด ข้องด้วยโทษ ที่กล่าวมานี้ มิได้มาให้ชำระโดยเวลาที่สมควรแล้ว ก็ จะทรง ถอดทรงไล่ผู้ที่มีความผิด นั้นเสียจากพวกคณาภยันทร ในเครื่อง ขัตติยราชพิธีริยาภรณ์นี้ ๆ เจ้าพนักงานโดยออกประกาศ เช่นพระราชหัตถเลขา ประทับพระราชลัญจกร สำหรับเครื่อง ขัตติยราชพิธีริยาภรณ์นี้ เปนสำคัญ แล้ว เจ้าพนักงานจะเรียก คราวเครื่องประทับ สำหรับใช้เรียกคืนในทันใด แลลบชื่อจากในบาญชีสํารับสำหรับแผ่นดิน การที่จะถอดไล่เสียจากพวก ๆ เจ้าพนักงานในเครื่องขัตติยราชพิธีริยาภรณ์นี้ ผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ พระองค์เกี่ยว จะทรงวินิจฉัยพิจารณาพิพากษาโดยความยุติธรรมของพระองค์ท่านในเหตุ ซึ่ง จะถอด

ใส่เสียจากพวก ๆ พนักงานในเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์นี้
แลผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ ทรงอำนาจไว้ว่าเวลาใดเวลาหนึ่ง ทรง
พระราชดำริเห็นสมควรว่า จะตั้งผู้หนึ่งผู้ใดที่ให้ออกให้
เสียจากพวก ๆ เจ้าพนักงานในเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์
นี้ก็ได้อีกตามแต่เหตุการณที่ชอยที่ควรแล้วแต่จะทรงตั้ง

คณาภยันครแลเจ้าพนักงานใช้หมายตัวอักษรเต็มสร้อยนาม

มาตรา ๒๓ บัญชาคณาภยันครทั้งปวงนั้น ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชวโรกาส อนุญาตให้ใช้
ตัวอักษรเต็มท้ายนาม ซึ่งเป็นที่หมายแห่งเครื่องขัตติย
อิสริยาภรณ์ ซึ่งตนได้เป็นพวกดังนี้ ถ้าคณาภยันครให้เขียน
อย่างเดิมว่า ภราดรของขัตติยราชอิสริยาภรณ์ อันมีเกียรติ
คุณรุ่งเรืองยิ่ง ทวามหาจักรีบรมราชวงษ์ ๆ ถ้าจะหมาย
อย่างย่อเพียง ภ, จ, ก, เท่านั้นก็ได้ ถ้าเป็นมหาสวามิศราธิบดี
ก็ให้ใช้คำมหาสวามิศราธิบดี แทนคำว่าภราดร ความนอกนั้น
คงอยู่ตามเดิมทั้งสิ้น ๆ หมายเป็นอักษรย่อเพียง ม, จ, ก,
เท่านั้นก็ได้ ถ้าคณาภยันครใช้คำว่า วรคินี ของเครื่องขัตติย
ราชอิสริยาภรณ์ อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรม
ราชวงษ์ ๆ จะหมายย่อเพียง ภ, จ, ก, ก็ได้ ถ้ามหาสว
ามินิก็ให้ใช้คำว่า มหาสวามินิ แทนคำ ความนอกนั้นคงตามเดิม
 ๆ จะใช้เพี้ยนตัวอักษรย่อว่า ม, จ, ก, เท่านั้นก็ได้ ถ้าเป็นเจ้า

พนักงาน ให้ ใ้ตำแหน่ง ยศ นำนำนาม เครื่องขัตติยราช อิศริยา
ภรณ์เพิ่มเติมดังนี้ ลัญจกรวาลียาลในเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์
อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่ง มหาจักรีบรมราชวงษ์ เช่น
นี้เป็นอย่างเพิ่มเติม ตำแหน่งยศเจ้าพนักงาน ๆ ะใช้สอยอย่าง
เพียงลัญจกรวาลียาล จ, ก, เลขานุการ จ, ก, ก็ได้ แต่จักรกริ
มุทราณุกรนั้นให้คงใช้ว่า จักรกริมุทราณุกรเท่านั้น ไม่ต้องใช้นาม
เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์เพิ่มท้าย ๆ ย่นคำให้สั้น ทมวณแก่
เฉพาะตัวอักษร เช่นอย่างพวกคนราชบัณฑิตนี้

เขมรปกครองตราแลเครื่องยศไว้

มาตรา ๒๔ เพื่อว่าเรามีให้มีข้อคิดที่เป็นความไม่เข้าใจ
เกิดขึ้นด้วยเรื่อง ทวงตราเครื่องประดับ มหาจักรีแลสายสร้อย
จุลจักรกริ แพรแถบสยาย แล จักรกริ คารว แลเครื่องยศลำ
หรับคนราชบัณฑิต แลเจ้าพนักงาน กับทวงตราสำหรับ
ตำแหน่งเจ้าพนักงานทั้งหลาย ฝ่ายเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์
อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งนี้ ทมร พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ได้
เขียนแบบเครื่องยศ แล สายสร้อย ทวงตราเครื่องขัตติยราช
อิสริยาภรณ์ แลแพรแถบให้ไว้แล้ว แลขนาดทุกอย่าง ทั้ง
ทวงตราตำแหน่งเจ้าพนักงานต่าง ๆ แลได้ ทวงตราโคกออฟ
อาร์มของพวกคนราชบัณฑิตคนราชบัณฑิต และเจ้าพนักงาน ซึ่ง

เล่ม ๕ ลักษณะตราหาจักร ขมมราชวงษ์ หน้า ๑๗๐๘

ประทับด้วยเครื่องขัตติยราชอิศริยาภรณ์นี้ ให้ถูกต้องตาม พระ
ราชบัญญัติ แลห้ามมิให้เปลี่ยนแปลงแก้ไขอย่างหนึ่งอย่างใด
ที่นอกจากตัวอักษรเขียนไว้ให้นี้ไปเป็นอันขาด เว้นแต่พระ
ราชทานพระบรมราชานุญาต โดยออกประกาศเช่นพระราชหัตถ
เลขา ประทับพระราชลัญจกร สำหรับเครื่องขัตติยราชอิศริยา
ภรณ์นี้เป็นสำคัญ จึงให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงรูปที่เขียนไว้

การเก็บบานูชีแลจดหมายเหตุต่างๆ

มาตรา ๒๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เก็บบานูชีแล
จดหมายเหตุต่างๆ ตามพนักงานรวมไว้แห่งเดียวกัน ที่กระ
ทรวงมหราธร ในพระบรมมหาราชวัง กับทั้งวงกรมเครื่อง
ขัตติยราชอิศริยาภรณ์ นั้นด้วย

รักษาพระราชบัญญัติไว้ให้มั่นคง

มาตรา ๒๖ พระราชบัญญัติซึ่งตั้งมานี้ทุกๆ มาตรา แลข้อ
พระราชบัญญัติ แลคำประกาศที่จะมีต่อไป ให้รักษาไว้โดย
ถาวรมั่นคง อย่าให้ผู้หนึ่งผู้ใดละเมิดหรือลบหลู่ไว้แต่พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แลรัชทายาท ฎาผู้ที่จะสืบสายตักกราช
สันตติวงษ์ คำวงคำราชอิศริยาภรณ์ เช่น พระเจ้าแผ่นดินสืบไป จึงจะมี
อำนาจที่จะแก้ไขฎาจะเลิกถอน ฎาจะเพิ่มเติมข้อหลัง ข้อใดใน
ข้อพระราชบัญญัตินี้ได้ แต่จะแก้ไขข้อสำคัญที่ไม่ได้ใจใดหนึ่ง
อันหนึ่งให้ผิดเพี้ยนให้ศาลไทยและห้องจดหมายเหตุ

หน้า ๑๗๐๕ ลักษณะ ตั้ง เสนาบดี กระทรวงยุติธรรม เล่ม ๕
สิ่งใดเกิดขึ้นจะทรงอธิบายชี้แจงทุกข้อทุกประการ โดยออก
ประกาศ ประทับพระราชลัญจกร สำหรับเครื่อง ขัตติยราชอิศริยา
ภรณ์นี้ เป็นสำคัญ ข้อที่แก้ไขอธิบายเหล่านี้ ต้องนับเข้าเป็น
ส่วน พระราชบัญญัตินี้ด้วย

พระราชบัญญัติ ประกาศ ตั้งไว้ แต่ณวัน ๓ ที่ ๕ ธันวาคม รัตน
โกสินทรศก ๑๑๒ เป็นปีที่ ๒๖ ฤๅวันที่ ๑๙๕๖ ในรัชกาล
ปัตติยานัน

ประกาศตั้ง เสนาบดี กระทรวงยุติธรรม

๑ มี พระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา
จุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้
ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ พระ
เจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณ เสด็จไปราชการ
ประเทศยุโรป ยังหาได้ทรงตั้ง เสนาบดี กระทรวงยุติธรรมไม่
เป็น แต่พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นพรหมวรานุรักษ์ รัชมหา
การฉลอง พระเดชพระคุณ แทน เสนาบดี อยู่ บัดนี้ ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงพิชิตปรีชา
กร รัชมหาการฉลอง พระเดชพระคุณ ตำแหน่งที่ เสนาบดี กระ
ทรวงยุติธรรมต่อไป

ประกาศ มาณวันที่ ๒๒ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๓
พืพิภณท์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ
เป็นวันที่ ๑๙๕๗ ในรัชกาลปัตติยานัน
<https://museum.coj.go.th/>

กฎหมายคดีกระบวน ยุติธรรม

ว่าด้วย มิให้ศาล อุทธรณ์ เว้นคำ ขรรมนิยม ความ อุทธรณ์
จาก ผู้พิพากษาศาล ซึ่ง ต้อง อุทธรณ์

๑ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงพิชิตรพี ชากร เสนาบดี กระ
บวน ยุติ ขรรมน มีรับสั่ง ให้ประกาศ แก่ ข้าราชการ ผู้พิพากษา แล ผู้
พิพากษาทั้งปวง ใน ศาล อุทธรณ์ คดี ราษฎร ศาล พระราชอาญา
ศาล ราชทัณฑ์พิณท ศาล แพ่งสรรพากร ศาล แพ่ง ไกล่ราชสุภา
วดี ศาล แพ่งเกษมราชสุภาวดี ศาล คดี ต่าง ประเทศ แล ศาล
ไปริสภา ให้ทราบทั่ว กันว่า

ด้วยได้ทราบว่าแต่ ก่อนมา แลในเวลาบัดนี้ บันดาผู้พิพากษา
ทั้งปวง ไม่อาจ คัดสินความ แพ่ง แล ความอาญา ซึ่งได้ พิจารณา
เสร็จ แล้วนั้น โดยเร็ว ตาม เวลาอัน สมควร เพราะ
ด้วยเหตุ ว่า มีความ ห้วนหวก กลัว ว่า ถ้า คัดสิน คดี เรื่องไกล่ง
เกิดขาดแล้ว โจทก์ ฤ จำเลย ผู้ไม่ยอม ตาม คำตัดสินนั้น บ่ม
ไปฟ้อง อุทธรณ์ กล่าว โทษ คำตัดสิน ของ ศาล นั้น ท่อศาล อุทธรณ์
ครั้งนี้ผู้พิพากษาศาล อุทธรณ์ ครอบงำ ใน คำตัดสิน ของ ผู้พิพากษา
ศาลเดิม เห็นความ แตกต่าง กัน กับ ความเห็น ของ ตน ก็ที่ ฤ ทวิ
ยท กฎหมาย ซึ่ง ผู้พิพากษาศาลเดิม ยก ขึ้น ปรัย โทษนั้น ไม่ตรง
กัน กับ ทวิยท ที่ ศาล อุทธรณ์ เห็นว่า ควร จะ ใช้ ฤ ทพลาถขาดเหลือ

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ในกิจที่จะพึงเว้น พึงพระดำเล็กน้อย ก็ ผู้พิพากษาศาล
อุทธรณ์ ก็ยอมยกคำทักสิน ของผู้พิพากษาศาลเดิมเสีย ทักสิน
ใหม่ตามความเห็น ของ ตน ซึ่ง เห็นว่า ชอบด้วยกฎหมาย แลทาง
ยุติธรรม แล้วจึง คัมให้ ผู้พิพากษาเสีย คำอุทธรณ์เหินม คือ คำ
รับฟ้อง ร้อยละ ๔ ในทศวรรษ คำทักสิน แล คำอื่นๆ แทนโทษ
ๆ จำเลย ผู้อุทธรณ์ โทษฐาน แพ้ความอุทธรณ์ เพราะ ณ ผู้พิพาก
ษาทั้งปวง จึง ไม่อาจ ชำระ ความโดยเร็ว ต้อง ทวิ ทรของ เสีย ช้า
นาน ไม่มีกำหนดว่า จะทำให้ความ แล้วลง เมื่อ ไก่ได้ ยันคา
ความ แผลง แล ความ อาญาทั้งปวง ซึ่ง ได้พิจารณา เสร็จ แล้ว
โดยมาก มาย จึง ยัง ทัก ชัก ค้าง อยู่ เรื่องหนึ่ง หลายๆ เกือบ ยาง
เรื่องถึง ถึง ยี่ หนึ่งใน ยังมี ยัง ไม่ ได้ ทักสิน เก็ด ขาก ไป

จึงทรง พระ คำวิศ์ เห็นว่า ตาม พระราชกำหนด กฎหมาย
ซึ่ง บังคับ ใช้ อยู่ใน บัญญัตินี้ ก็ ไม่มี บทใด บทหนึ่ง ซึ่ง บังคับ
ให้ผู้พิพากษามาเป็น คู่สู้ ความอุทธรณ์ กับโทษ ๆ จำเลย ผู้
ฟ้อง อุทธรณ์ กล่าวโทษ แต่เฉพาะ คำพิพากษา ทักสิน เลบ เมื่อ
ผู้พิพากษา ซึ่งมี ได้ กล่าว โทษ ถึง ตัว ไม่ จำ ต้อง มาเป็น คู่สู้ ความ
อุทธรณ์ แล้ว ศาล อุทธรณ์ ก็ ไม่มี อำนาจ อัน ชอบด้วย กฎหมาย
ที่จะ บังคับ ให้ ผู้พิพากษาเสีย คำอุทธรณ์เหินม ซึ่ง ความ อุทธรณ์
แต่ คำพิพากษา แทนโทษ ๆ จำเลย ผู้อุทธรณ์ เหมือน คู่สู้ ความ
กันไว้ ก็ ซึ่ง ศาล อุทธรณ์ มาถือไว้ ผู้พิพากษาศาลเดิมเป็น

คู่สัญญาความกันกับโทษ ฤๅ จำเลย ผู้อุทธรณ์ จนถึง กับ ย่อมได้
 เรียกผู้พิพากษาเหล่านั้น ว่าเป็นจำเลยของโทษ ฤๅ จำเลย
 ผู้อุทธรณ์ในพิธีของอุทธรณ์ ฤๅ ใน คำตัดสินของศาลอุทธรณ์เอง
 ทั้งนี้ หาถูกต้องด้วยกฎหมาย แล เป็น ขรรณนิยม กระบวน
 พิจารณาความ ซึ่งเคยมีมาแต่กาลก่อนไม่

เมื่อโทษ ฤๅ จำเลย มาฟ้อง อุทธรณ์กล่าว โทษคำพิพากษาศก
 สิ้น ของศาลเดิมแล้ว ศาลอุทธรณ์ ก็ ย่อมมีหน้าที่ อันตรงกับกฎ
 หมาย อย่าง เกียว แต่ที่ จะเรียก เอา คำพิพากษา ศก สิ้น ของ ศาล
 เดิม มา ตรวจ ว่า จะ ผิดถูก ประ การ ไก เท่านั้น เมื่อ เห็น ว่า
 ผิด ฤๅ ถูก ผิด ไก ก็ ต้อง ตัดสิน ไป ให้ต้อง ด้วย พระ ราชกำหนด
 กฎหมาย และ คลอง ยุติธรรม

เหตุผลนี้ จึงมีรับสั่งให้ตั้งเป็นกฎไว้ เพื่อให้ปฏิบัติให้ถูกต้อง
 ตามพระราชกำหนดกฎหมาย ต่อ ไปดังนี้

ข้อ ๑ ทั้งนี้ ต่อ ไป ถ้าโทษ ฤๅ จำเลยในคดี เรื่อง ไก ๆ
 ก็ มาฟ้อง อุทธรณ์กล่าวโทษ แต่เฉพาะคำบังคับบัญชา ฤๅ คำ
 พิจารณาตัดสิน ของ ศาล ไก ศาลหนึ่ง ใน กระบวน ยุติธรรม ฤๅ
 ศาล ข้างหลวง ฤๅ ศาล หัก เมือง ต่อ ศาล อุทธรณ์ แล้ว ห้ามมิให้ ศาล
 อุทธรณ์ ถือ ว่า ผู้พิพากษาศาลเดิมเป็น จำเลย ของ ผู้ ฟ้องอุทธรณ์
 เป็น อันขาด แล ห้ามมิให้ ศาล อุทธรณ์ เรียก คำฤๅ ขรรณนิยม เข้มแก่
 ผู้พิพากษาศาลเดิม ฤๅ ยงกับ ให้ ผู้ พิจารณา ศาลเดิม เสีย คำ

ฤชาธรรมเนียม แทน ผู้ฟ้อง อุทธรณ์ ในชั้นความ อุทธรณ์เป็นชั้น
 ซาก เว้นไว้แต่ในคดี อุทธรณ์ ซึ่ง ศาล อุทธรณ์ ต้องพิจารณา
 ในคดี ที่ กล่าวโทษ ผู้พิพากษาเอง ในส่วนที่เป็น ข้อความผิด
 หาว่าประพฤติ การ ทุจริต ล่วงละเมิดพระราชอาญา มีการ รับสินบน ผล
 ประโยชน์เป็นต้น ซึ่งจะต้อง หมายเกาะกุมเอาตัวผู้พิพากษาผู้นั้น
 มาพิจารณาให้เห็นเท็จ และ จริงเช่นนี้ จึงควร ถือ ว่าผู้พิพากษา
 ผู้นั้น เป็น จำเลย ของ ผู้ฟ้อง อุทธรณ์ ควร เรียกเอา คำฤชา
 ธรรมเนียม เหมือนตัวความ ได้ตาม กฎหมาย

ข้อ ๒ เมื่อ โจทก์ จำเลยในคดีเรื่องใด มาขึ้นฟ้อง อุทธรณ์
 กล่าว โทษ คำพิพากษาคำตัดสิน ของศาล เกินแล้ว ก็ให้ศาล อุทธรณ์
 เรียกคำ ฤชา ธรรมเนียม คือ คำรับฟ้องร้อย ละ ๕ ในทุนทรัพย์
 แล คำอื่นๆ ซึ่งเคยเรียกมา แรกก่อน แลให้ศาล อุทธรณ์เก็บ
 รักษาเงิน คำธรรมเนียม เหล่านั้นไว้ กว่าจะ ได้คำตัดสิน เก้าขาด
 ถ้าศาล อุทธรณ์พิพากษาคำตัดสิน ความ อุทธรณ์นั้น ว่า คำพิพากษา
 เกิน เป็น ผิดใน ข้อ สำคัญจริง ตาม คำฟ้อง อุทธรณ์ ก็ให้คืนเงิน
 ซึ่งเคยมาเก็บรักษาไว้ นั้น ให้แก่ผู้ฟ้อง อุทธรณ์ไป ถ้า ไม่
 อนุมัติให้เงิน ซึ่ง เรียกมาเก็บ รักษาไว้ นั้น ข้อ ตรา สะแตมย์
 มีผล ในฟ้อง อุทธรณ์ แล ส่วนความ อุทธรณ์ ลง ตาม ที่ทำมา
 มัด ก่อน หนทุกเรื่อง รวมพิ กติ ข้อตรา คำ ธรรมเนียม ซึ่งกำหนด
 ไว้ให้กฎหมาย และคดี ศาลไทยและพอจดหมายเหตุ
 ให้กฎหมาย และคดี ศาลไทยและพอจดหมายเหตุ
 ให้กฎหมาย และคดี ศาลไทยและพอจดหมายเหตุ

อุทธรณ์ ประ พฤติ แล กระทำให้ถูกต้อง ตาม กฎนี้ ทุก ประการ
กรม ทดวง พิษิต ปรึกษากร

กฎไว้วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๓

ประกาศเปลี่ยนตำแหน่งเสนาบดี

๑ มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ด้วยทรงพระราชดำริเห็นว่า ท่านเจ้าพระยาพลเทพ ที่ สมุหพระกระลาโหม ใ้รับราชการ สมองพระ เกษ พระคุณ โดย ความซื่อ สัตย์ สุจริต มาช้านาน บัดนี้ มีความ ชรา ทุพลภาพ จะรับราชการ ให้แข็ง แรง ถึงแก่ ก่อนไม่ได้ ราชการ กระทรง พระ กระลาโหม บัดนี้ ก็ ไปรบกเกล้าฯ ให้กำกับ การ ทหาร มก ทหาร เรือ ทั้งใน กรุง แล หัวเมือง ปักข์ ได้ ฝ่ายเหนือทั่ว พระ ราช อาณาเขต มี ชื่อ ความ แข็ง อยู่ใน กระ แสพระ บรมราชโอง การ ซึ่งได้ ไปรบกเกล้าฯ ให้ประกาศ อีกฉบับ ๑ แล้ว นำที่ เสนา บิดี กระ ทรง พระ กระ ลาโหม จะ คนัก เน้น ยิ่ง ขึ้น กว่าแต่ก่อน ทรง พระราชดำริเห็นว่า จะ เปน อัน เหลือ กำลัง ร่างกาย ของ ท่านเจ้าพระ ยาพลเทพ จะรับ สมอง พระ เกษ พระคุณไว้ แทนท่านเจ้าพระยาพลเทพ ใ้รับราชการ สมอง ความ ชอบ มาแต่ก่อน จึงไปรบกเกล้าฯ ให้ ยก ขึ้น เปน เสนา บิดี ผู้ใหญ่ ตาม

หน้า ๑๗๑๑ ลักษณะหน้าที่ กระทรวงกระลาโหม มหาคไทย เล่ม ๕
อย่างเช่น เคยมี มา แต่ก่อน แล ให้เข้าไป ใน ที่ ประชุม เสนาภิสภา
ไก่อ เป็น ครั้ง เป็น คราว ตาม เวลา ที่ จะ สามารถ ทำ ได้ คง ให้ มี
บันทึก ก็ ก็ นาม ที่ สมุท พระกระลาโหม ตามเดิม แล ไป รุกเกล้า,
พระราชทาน เงิน ประจำ ปี สำหรับ รักษา เกียรติยศ ด้วย

อนึ่ง ตำแหน่ง เสนาภิ... กระทรวง พระกระลาโหม นั้น ทรงพระ
ราชดำริ เห็น ว่า พระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้า กรมขุน นริศร
นุวัตรวิมล เสนาภิ กระทรวง พระคลัง สมควร จะ สอน พระเกษ
พระคุณ ไก่ จึง ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้ พระเจ้าน้องยา
เธอ เจ้าฟ้า กรมขุน นริศร นุวัตรวิมล เลื่อน มา เป็น ตำแหน่ง เสนา
ภิ กระทรวง พระกระลาโหม แล ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้
พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่น ศิริวิช สังภาค เป็น ตำแหน่ง เสนา
ภิ กระทรวง พระคลัง ต่อ ไป

ประกาศ มา ณ วันที่ ๒๓ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๓
เป็น วันที่ ๑๕๓๑ ใน รัชกาล บัณฑิตนี้

ประกาศ จัดตั้ง หน้าที่ กระทรวงกระลาโหม มหาคไทย

มี พระบรมราชโองการ ใน พระบาท สมเด็จพระปรมินทรมหา
จุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้
ประกาศ ให้ ทราบ ทราบ กัน ว่า

ด้วย ทรง พระราชปรารภ ถึง พลเนกราชการ ที่ แบ่ง เป็น กระ
<https://museum.coj.go.th/>

เล่ม ๕ ลักษณะหน้าที่กระทรวงกระทรวงมหาดไทย หน้า ๑๗๑๒
ทรงทวงทวงการอยู่ต่าง ๆ ทุกวันนี้ ยังเป็นการ ก้าวถอย ปะปนกัน
อยู่ ตามการที่ได้จักมาเป็นครั้งเป็นคราว โดยสมควรแก่กาล
สมัยที่ล่วงมา ทั้งนี้แจ้งอยู่ในประกาศลงวันที่ ๑ เมษายน
รัตนโกสินทรศก ๑๑๑ นั้นแล้ว บัดนี้ ทรงพระราชดำริเห็นว่า
การที่เป็นมาแล้วนั้น กระทำให้เห็นว่า สมควรที่จะต้องแก้ไข
การในกระทรวงต่าง ๆ ให้เป็นแผนกต่าง กัน ตามพนักงานหน้าที่
ของกระทรวงนั้น ๆ เพื่อจะได้ทำการให้สำเร็จ ไปโดยสะดวก
โดยเร็ว ไม่ให้ยุ่งยากลำบากที่จะรักษาราชการตามหน้าที่ต่าง ๆ
ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย มีมั่นคงทั่วไประหว่าง พระกรุณาโปรด
เกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัตินี้ไว้ว่า

ข้อ ๑ บรรดาหัวเมืองชั้นในชั้นนอก แลเมืองประเทศราช
ที่แบ่งเป็นข้าสังกัดอยู่ในกระทรวงกระทรวงมหาดไทย ก็คือ เป็นฝ่ายเหนือ
อยู่ในกระทรวงมหาดไทย ก็คือ แลที่อยู่ในกระทรวงต่างประเทศ
ก็คือ ตั้งแต่บัดนี้สืบไป ให้อยู่ในบังคับบัญชาตราพระราชสิทธิ์กระทรวง
มหาดไทย

ข้อ ๒ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่รักษาราชการภายใน
พระราชอาณาเขตตลอดทั่วไประหว่างวันไว้แต่ในกรุงเทพมหานคร
กับเมืองที่ติดต่อกันใกล้เคียงควรเป็นเขตแขวงกรุงเทพ ฯ ทั้งจะ
กำหนดไว้ในประกาศฉบับหนึ่งอีกต่างหากในภายหน้านั้น คงให้
อยู่ในหน้าที่ ^{พิพิธภัณฑสถานไทยและหอจดหมายเหตุ} ให้เสนาบดี
<https://museum.coj.go.th/>

หน้า ๑๗๑๓ ลักษณะหน้าที่กระทรวงพระยาโสมมहाคไทย เล่ม ๕
กระทรวง มหาคไทย เปนผู้รับ ใบขอกจาก หัวเมืองทั้งปวง นั้น
แล มีทั้งตราพระราชสีห์ ตามพระ กระแส พระบรมราชโองการ
ฎาพระบรม ราโชวาท เพื่อที่จะ ใ้ข้าราชการ รักษาความสงบเรียบร้อย
ร้อย แล ให้มีความเจริญ ในเมืองนั้นๆ

ข้อ ๓ ให้เสนาบดี กระทรวงพระยาโสม มีหน้าที่เป็นผู้กำกับ
รักษาการ ทั้งปวงที่เกี่ยว ข้อง กับ ทหาร ยก ทหาร เวช แล เครื่อง
สรรพาวุธยุทโธปกรณ์ แล บัณฑิต ค่าย คู่อื่น เรือรบ แล พาหนะ สำหรับ
ทหาร แล ให้เป็นผู้รับ ใบขอก รายงาน การ ทหาร แล มีตราพระ
ราชสีห์ ตามพระ กระแส พระบรมราชโองการ ฎาพระบรม
ราโชวาท ในราชการ ทหาร ทั้งหัวเมือง ประเทศราช แล ยักยัด
ฝ่ายเหนือ ทั้ง พระราชอาณาเขต เพื่อจะ ใ้รักษาการ บ้านเมือง
ให้อยู่เย็นเป็นสุขเกษม ปราศจากสรรพภัยอันตราย

ข้อ ๔ กรมยุทธนาธิการ นี้ ให้ขึ้น กระทรวงพระยาโสม
เหมือนอย่าง กรมทหาร เวช กรมช้าง กรมแสง ทั้งที่ ว่าไว้ใน ประ
การลง วันที่ ๑ เมษายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๑ นั้น แต่ผู้
บัญชาการ กรมยุทธนาธิการ ให้คง มียศ เสมอเสนาบดี แล ให้
เข้าไปที่ประชุมเสนาบดี แล เปนผู้กราบบังคมทูล พระกรุณา
แล รับพระ บรมราชโองการ ในเรื่อง แขนง ขรรคมเห็ญ ข้อบังคับ
สำหรับความ ประพฤติปฏิบัติร้อยในกองทหารทั้งปวง

เล่ม ๕ ถิ่นพิจารณาความในศาลไวยุติบาล หน้า ๑๗๑๔

ข้อ ๕ พระราชบัญญัติ แล ประกาศ แต่ ก่อน อันเป็นทศก
ขวาง กับ ความในพระราชบัญญัตินี้ให้ยกเลิกเสีย ให้คงไว้แต่
ความที่ ถูกต้อง สมกับ กับ พระราชบัญญัตินี้ เทอญ

ประกาศ มาแต่วันที่ ๒๓ ธันวาคม รตนโกสินทรศก ๑๑๓
เป็นวันที่ ๙๕๓๙ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

ประกาศตั้ง ศาล ไวยุติบาลเป็น ศาล กองตระเวน ลำหรับ กรุง เทพ มหา นครเพิ่ม ขึ้น อีกสามศาล รัตนโกสินทรศก ๑๑๓

๑ มี พระบรมราชโองการ มารพระราชทาน สรุปลิงหนาท ในพระ
บาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์พระจุลจอมเกล้าฯ เจ้าอยู่
หัวการสืบเนื่องเกล้าฯ ดังนี้ว่า

ทั้งนี้แต่ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง ศาล ไวยุติบาล ขึ้น
ใน รัตนโกสินทรศก ๑๑๒ เป็น ศาล กองตระเวนสำหรับกรุง เทพ
มีหน้าที่ไต่พิจารณาความอาญา ซึ่งฟ้องหาเพียง ละหุโทษ ฤาถึง
มัจฉนิม โทษ กำหนดเข็ญเพียง ๕๐ ที่ลงมา แลจำไม่ถึง
คุกเป็นแต่จำตารางตั้งแต่ ๖ เกือนลงมา กับมี ปรวิไหมเพียง
เงิน ๒ ชั่งลงมา แลความแพ่งซึ่งฟ้องเรียกทุนทรัพย์ทั้งนี้
๒ ชั่งลงมานี้ ศาลไวยุติบาล ก็ไต่ชำระ แลตัดสิน ความวิวาท
พิพธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

หน้า ๑๗๑๕ ลักษณะพิจารณาความในศาลโปริสภา เล่ม ๕

ในระหว่าง รามฎร ทั้ง ปวง ในแขวง จังหวัด กรุงเทพฯ โดย
รวก เร็ว ตาม กระบวน พิจารณา อันมี อยู่ใน พระราชบัญญัติ
ทั้ง ศาล โปริสภา เป็น ศาล ของ กระทรวง สำหรับ กรุงเทพฯ มหานคร
ร, ศ, ๑๑๑ เปลื้อง ไป มาก กว่า มาก แล้ว ก็ ย่อม เป็น ทวิ พยาน
ให้ แล เห็น ปรา ฏอยู่ แล้ว ว่า การ ทั้ง ศาล โปริสภา ชั้น นี้ ย่อม มี
คุณ ประ โยชน แก่ อาณา ประชา รามฎร ผู้ มี คภี วิวาท เล็ก น้อย อัน
ไม่ จำ ต้อง ไป ฟ้อง ร้อง ว่า กล่าว กัน ใน ศาล สูง แต่ แขวง จังหวัด
กรุงเทพฯ มหานคร นี้ ใหญ่ กว้าง ขว้าง มาก ศาล โปริสภา มี อยู่ ศาล
เกี่ยว เท่านั้น เหตุ นั้น จึง มี การ ลำบาก แก่ รามฎร ผู้ อยู่ ต่าง แขวง
อำเภอ กำนัน โกล ศาล ออก ไป เมื่อ รามฎร เกิด วิวาท กัน ชั้น เล็ก
น้อย ซึ่ง เป็น มูล แห่ง ความ แฝง ฤา ความ อาญา ซึ่ง กระทรวง
ของ ศาล โปริสภา ใต้ ชำระ แล ตักสิน แล้ว ต้อง จักรุม มา ส่ง ฤา มา
ฟ้อง กล่าว โทษ กัน เอง ต่อ ศาล โปริสภา ซึ่ง อยู่ ห่าง ไกล จาก ที่ วิวาท
นั้น ก็ ย่อม เป็น การ ยาก แก่ ศาล โปริสภา ที่ จะ ต้อง ไป สืบ สวน
ทวน พยาน ใน ทั้ง ที่ วิวาท แล เป็น การ ลำบาก แก่ รามฎร ผู้ ต้อง
คดี ทั้ง สอง ฝ่าย ใน การ ไป มา ว่า ความ ด้วย

เหตุ นั้น จึง ทรง พระราชดำริห์ คิด แก่ ใจ เสนอ ฝน ให้ ความ ยาก
ลำบาก นั้น ลด น้อย ดอย ลง ไป ตาม สมควร แก่ กาล สมัย ด้วย กำลัง
พระ มหา กรุณา ธิคุณ เพื่อให้ อาณา ประชา รามฎร ทั้ง ปวง อยู่ เป็น
เป็น สุข ทั่ว หน้า กัน เพราะ นั้น หัน แล นี้ ตั้ง ไป ทวย หนึ่ง ให้ เสนาบดี

เล่ม ๕ ลักษณะพิจารณาความในศาลโปริสภา หน้า ๑๗๑๖

กระทรวงยุติธรรม จัด การ ตั้งศาล โปริสภาเพิ่ม ขึ้น อีก ๓ ศาล
เป็น ศาล ประจำสำหรับ ระเบียบ ถ้อยความ รามฎอ อัน อยู่ใน เขตฯ แขวง
กรุงเทพ มหานคร แล ให้ มี ผู้พิพากษา เจ้าพนักงาน ตามสมควร
แล ให้ศาล โปริสภา ซึ่ง ตั้งเพิ่ม ขึ้น อีก ๓ ศาล นี้ กับศาล
โปริสภาเดิม ซึ่ง ตั้งขึ้น ใน รัตน โกสินทรศก ๑๑๒ รวม ๔ ศาล
ด้วย กัน ขึ้น อยู่ใน กระทรวง ยุติธรรม มีหน้าที่ พนักงาน รักษาราชการ
ตาม ที่ ได้กำหนดไว้ ท่อ ไป ดังนี้

แบ่งแขวงตำบลซึ่งจะตั้งศาลโปริสภาออกเป็น ๔ แขวงแลส่ง ความเก่าไปให้ชำระ

ข้อ ๑ ให้เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม คิดแบ่ง แขวง กรุง
เทพฯ ออกเป็น ๔ แขวง ให้ตั้งศาลโปริสภา อยู่แขวงละศาล
เมื่อมูลคดี ซึ่ง เป็น ความ แ่ง ๆ ความ อาญา อันเป็น กระทรวง ของ
ศาลโปริสภา ได้ชำระ แล ทักสิน นั้น เกิดขึ้น ในแขวงใด ก็ให้ ฎาว่าเลข
ผู้ต้อง คำหาตั้ง บ้านเรือน อยู่ในท้องแขวงท้องที่ ฎา ต้องคดี
เกี่ยวพัน อยู่ใน ศาล แขวง ไก่ ก่อน ก็ให้ พ้อง ร้อง ว่ากล่าว กัน
ในศาลโปริสภา ซึ่ง ตั้ง อยู่ใน แขวง นั้น ถ้ามี เหตุพิเศษ เกิดขึ้น ใน
การแบ่ง กระทรวง แก่กัน อันใด จะ เป็น ประโยชน์ แก่การ ยุติธรรม
แล เป็น การ ง่าย แ่งการ พิจารณา ก็ให้ เสนาบดี กระทรวงยุติธรรม
ตั้ง ข้อบังคับสำหรับ จัดขึ้น หน้า ที่ ศาล ทั้งสี่ จะ ได้ ทำการ ให้เป็น การ
เรียบร้อย ท่อไป

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

<https://museum.coj.go.th/>

ศาลโบรสภาใหม่

รื้ออำนาจตามพระราชบัญญัติตั้งศาลโบรสภา ร.ศ. ๑๑๑

ข้อ ๒ ศาลโบรสภา ๓ ศาล ซึ่งตั้งเพิ่มขึ้นใหม่นี้ให้มีอำนาจ แลหน้าที่พิจารณาพิพากษาความแพ่ง ความอาญาตามพระราชบัญญัติทั้ง ศาล โบรสภา เปน ศาล ของ ทั่วประเทศ สำหรับ กรุงเทพมหานคร ร.ศ. ๑๑๑ ึ่งทุกประการ เหมือนทั้งหนึ่งว่า ศาลโบรสภาทั้งสามนี้ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งขึ้นไว้โดย พระราชบัญญัตินั้นมาแต่เดิม แต่ให้ จก เวฬุการลง โทยทวนเสีย ให้พิพากษาเอาตัวจำขังไว้แทน ตามสมควรแก่ โทยมาก แลน้อย ทั้ง ๔ ศาลนั้น

เมื่อเสร็จสำนวน ให้ตัดสินใน ๑๕ วัน

แล้วให้ผู้พิพากษา พุคตัดสินด้วยปาก

ข้อ ๓ ทั้งแต่นี้ต่อไป ให้ผู้พิพากษา แลผู้พิพากษารองทุกนาย ในศาลโบรสภาทั้ง ๔ นี้ ึ่งพิจารณาแลพิพากษาคดีใน ศาล ของ ตนเอง ถ้าพิจารณาคดีเรื่อง โภเสรีสำนวนลงแล้ววันใด ก็ให้พิพากษาคัดสินเสียให้เสร็จขาดในวันนั้น ฤาในวันหลังต่อไป แต่อย่าให้ล่วงเลยเข้าไปกว่า ๑๕ วัน นับตั้งแต่วันพิจารณาเสร็จสำนวนลงเป็นต้นไป

เมื่อเวลาพิพากษาคัดสินนั้น ให้ผู้พิพากษาพูดด้วยปากในที่ประชุมศาล พิจารณาคัดสินตามเสียงของคณะผู้พิพากษา

ซึ่งตนยกขึ้นปรับใหม่ลงโทษ ในคดีเรื่องนี้ให้โทษจำเลย
ฟัง โดยพิศดารให้แจ่มแจ้งชัดเกินก็ คือมีใจความต่อไปดังนี้ว่า

(๑) คำหาภัยคำให้การ รั้งกัน ๆ มีรั้งกันระ การ ใน

(๒) คำพยานซึ่งโทษจำเลย ต่างคนต่างสืบ เอาความ
จริง มาประกอบประหารในคำหาคำให้การนี้ ควรฟังได้
ๆ ฟังไม่ได้ตาม กฎหมาย แลควรฟังเอาว่าคำพยานสมจริง
ข้างฝ่ายใด

(๓) เห็นเห็นชัดว่า กระไร

(๔) ยกด้วยกฎหมาย ขึ้นปรับใหม่ลงโทษ ตามรูปความ

(๕) คำยังคับแก่จขาด ให้ฝ่ายผู้ชนะ กระทำอย่างไร ให้
ฝ่ายผู้แพ้ กระทำอย่างไร

ในเวลาพุดชี้แจงพิพากษาตัดสินอยู่ ณ ผู้พิพากษาจะอ่านคำ
ฟ้องคำให้การ แลคำพยานได้ตามกำหนด การอ้างถึง แลเมื่อ
ยกบทกฎหมาย ขึ้นปรับใหม่ลงโทษนั้น ก็ให้อ่านด้วยบทนั้น
จึงทุกบท

เมื่อตัดสินชี้แจงด้วยปาก ครบได้อธิบายมานี้แล้ว ก็ให้
ผู้พิพากษาคงหมาย ย่อคำพิพากษาศักดิ์ลงไว้ในสมุด สำหรับ
เขียนคำพิพากษาศักดิ์ ซึ่งต้องมีไว้สำหรับศาล คือให้ตกลง
แต่จำเพาะเห็นเห็นชัดว่า ของตนกับด้วยกฎหมาย กับคำบังคับ
เกิดจากเท่านั้น แต่ด้วยกฎหมายนั้นไม่จำต้องคัดลอกลงไว้

หน้า ๑๗๑๘ ลักษณะพิจารณาความในศาลโปริสภา เล่ม ๕

โดยแท้ เป็นแต่อ้างว่า ตามมาความนี้ ในกฎหมายลักษณะนั้น
เท่านั้น ก็พอ แล้วให้ผู้พิพากษาเขียน ชื่อลงลายมือของตนไว้
ข้างท้าย เป็นสำคัญ

ถ้าโจทก์แลจำเลยยอมตามคำพิพากษาศักดิ์สินแล้ว ก็ให้ยก
ทั่วยุทธคดีแล้ว ให้เขียนชื่อลงลายมือฯ ชัดแจ้ง ใต้อำนาจ
ไว้ด้วย ถ้าฝ่ายโจทก์ฯ ฝ่ายจำเลย ไม่ยอมขอทุเลาอุทธรณ์
แล้ว ก็ให้ยกความขึ้นที่ลงไว้แล้ว ให้เขียนชื่อลงลายมือ
ฯ ชัดแจ้ง ใต้อำนาจไว้ เป็นสำคัญ

อุทธรณ์ชั้นฎีกาถ้าไม่ได้ต้องรอนคดีสินแล้ว

ข้อ ๔ ในระหว่างพิจารณาอยู่นั้น โจทก์ฯ จำเลยมีคำ
ประการใด ก็ให้ให้ผู้พิพากษาฎีกาคำนั้น ไปโดยเร็ว ขย่า
ให้เกินกว่า ๓ วัน ขึ้นไป เมื่อฎีกานี้ก็ให้ผูกข้อข้อมือปาก
เหมือนกัน แล้วให้ยกความใจความขึ้นที่ลงไว้ ถ้าโจทก์
ฯ จำเลยฝ่ายใด ไม่ยอมตามคำฎีกานี้ ก็ให้ผู้พิพากษา
ยกความขึ้นที่ลงไว้ ห้ามยังไม่ให้โจทก์ฯ จำเลยผู้ไม่ยอม
ตามคำฎีกานี้ ไปฟ้องอุทธรณ์ก่อน ในระหว่างเวลาพิจารณา
เมื่อผู้พิพากษาพิจารณา และตัดสินคดีก็เกิดขาดแล้ว จึงให้
โจทก์ฯ จำเลยผู้ไม่ยอมตามคำฎีกานี้ ไปฟ้องอุทธรณ์
ทั้งเรื่องความทั้งคดี

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ผู้พิพากษามีหนังสือแจ้งแก่อุทธรณ์

ข้อ ๕ เมื่อฝ่าย โจทก์ จำเลย ไปฟ้องอุทธรณ์ กล่าวโทษ คำพิพากษาคัดสินของศาลโฮริสกาแล้ว ก็ให้ผู้พิพากษาส่ง ถ้อยคำสำนวนในความเรื่องนี้ ไปยังศาลอุทธรณ์จนครบทุก ประการ แล้วให้มีหนังสือแจ้งเหตุผลทั้งปวง ซึ่งคนอาไศรย ในการพิพากษาคัดสิน เหมือนถึงเมื่อวันที่คนได้พบพิพากษาคัดสินด้วยปากนั้น โดยละเอียดของทุกประการส่งไปยังศาลอุทธรณ์ ๆ จะได้ตรวจถ้อยคำสำนวน กับคำชี้แจงเหตุผลของผู้พิพากษาศาลโฮริสกา ซึ่งมีอยู่ในหนังสือแจ้งนั้น แล้วพิพากษาคัดสินความอุทธรณ์ต่อไป

เลขาบดีตั้งกฎขึ้นแรงความสงสัย

ข้อ ๖ ถ้าเกิดความสงสัย ในกระบวนการพิจารณาความแพ่ง แลความอาญาในศาลโฮริสกาทั้ง ๔ ศาล ตามพระราชบัญญัติทั้งศาลโฮริสกา เป็นศาลของกระทรวงสำหรับกรุงเทพมหานคร, ศ, ๑๑๑ แลประกาศทั้งศาลโฮริสกา เป็นศาลของกระทรวงสำหรับกรุงเทพมหานคร เพิ่มเพิ่มขึ้นอีกสามศาล ร.ศ. ๑๑๓ นี้ เมื่อใดก็ได้ให้เสนายกกระทรวงยุติธรรม มีอำนาจตั้งกฎข้อบังคับอธิบายความสงสัยในพระราชบัญญัติ แลประกาศทั้งสองนี้ อย่าให้ผิดขัดคัดข้อพระราชกำหนดกฎหมาย เพื่อให้กระบวนการพิจารณาในศาลโฮริสกาทั้ง ๔ ศาล

หน้า ๑๗๒๑

ลักษณะไว้ทุกข์ในราชการ

เล่ม ๕

ร้อย สกวก ก็ แลข้อบังคับเหล่านี้ คงเป็นใช้ได้ แก่วันไ้ค้ออก
โฆษณาประกาศ ในหนังสือราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไปนี้ ประ
กาศวันที่ ๒๕ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๓ เป็นวันที่ ๒๔๔๑
ในรัชกาลปัจจุบันนี้

ประกาศสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสุวรคต

๑ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่ว
กันว่า สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ
สยามมกุฎราชกุมาร ประสงค์มีพระอาการให้เหนื่อยหอบเป็น
กำลัง แพทย์เห็นว่า พระอระบะระภายในพระอุระพิการ ประ
กอบพระโอสถถวาย พระอาการคลายแล้ว กลับทรงหนักลง
ถึงณวันที่ ๔ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๓ สุวรคต โปรด
เกล้าฯ ให้เชิญพระบรมศพไปประดิษฐานไว้ ณพระที่นั่งดุสิต
มหาปราสาท

ในการที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสุวรคตครั้งนี้ ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ไว้ทุกข์ในราชการกำหนดเกือบหนึ่ง
ประกาศมาณวันที่ ๔ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๓
เป็นวันที่ ๒๔๔๑ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

พระราชบัญญัติ รัฐมนตรี รัตนโกสินทรศก ๑๑๓

๑ มีพระบรมราชโองการ ใน พระบาท สมเด็จพระปรมินทรมหา
จุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ
ให้ประกาศ ให้ทราบทั่ว กันว่า ด้วยทรง พระ ราชปรารภ ว่าพึง
ถึง การ ที่ จะ รักษา ความ สวัสดิภาพ เวียง ร้อย การ ปก ครอง ของ
กษัตริย์ ทราบ อัน จะมี แก่ ตัว แล ทรพัย สม บัติ ของ ประชาชน แล
การ พิจารณา คดี ความ ตาม ยุติธรรม ให้ สำ เร็จ ดี ใน พระราชอาณา
จักร นี้ แล ที่ จะ ทำนุ บำรุง ให้ อาณา ประชาชน มีความ เจริญ ยิ่ง
สืบ ไป จึง ทรง พระราชดำริห์ ว่า เปน การ จำ เป็น ที่ จะ ต้อง ทรวา
ทรา แก่ ไซ การ ประชุม ปกฤษฎาภิภูมามาย แห่ง พระราชอาณาจักร นี้
ให้ ขริ บรูณ ยิ่ง ขึ้น แล พระ ราชบัญญัติ ทั้ง ที่ ปกฤษฎา ราชการ
ผ่าน กัน ขึ้น ใน ปี จุลศก จุลศักราช ๑๒๓๖ นี้ ก็ ได้ เปน
ที่ สำ แทง พระ บรม ราชประสงค์ จำ นอง หมาย ไว้ ว่า จะ ให้ สำ เร็จ
ประ โยชน อัน นี้ แล แต่ บัด นี้ การ ปราบ ภาว ว่า สมควร ที่ จะ จัด การ
เพิ่ม เติม ต่อ การ อัน นี้ ให้ เปน คุณ เป็น ประ โยชน ยิ่ง ขึ้น อีก ใน การ
ที่ จะ ตั้ง ที่ ประ ชุม ปกฤษฎาภิภูมามาย ซึ่ง จะ ได้ เปน ที่ เกื้อ กูล
ใน การ ดำ ริห์ แล แทง พระราชกำหนด กฎหมาย ขึ้น ใหม่ ตาม
นิยม แล ความ ต้อง การ ของ อาณา ประชากร ใน สมัย นี้ จึง ทรง พระ
กรุณา โปรดเกล้า โปรดกระ หม่อม ให้ ทรา พระ ราชบัญญัติ นี้

ไว้สืบไปคือ

มาตรา ๑ ให้มีรัฐมนตรีสภา คือ ที่ประชุม ปกฤษฏาทั้ง กฎหมาย
สำหรับแผ่นดิน อันหนึ่ง ขึ้น สำหรับ พระราชอาณาจักนี้ แลใน รัฐ
มนตรี สภานี้ ให้มีจำนวนรัฐมนตรี เป็น ที่ ปกฤษฏาคือ พวกที่ ๑
เสนายก ๑๑ ผู้แทนเสนายก ในเวลานั้น กับ พวกที่ ๒ เป็น ผู้
ซึ่ง จะ ได้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ทั้งขึ้นอีก ไม่น้อย กว่า ๑๒ นาย
นั้น นับเป็น ที่ ปกฤษฏา ซึ่ง จะ ได้ ดำรงค อยู่ ใน ตำแหน่งเพียงตลอด
เวลาที่ ทรง พระ กรุณา โปรดเกล้าฯ ให้เป็น อยู่ แล้ว

มาตรา ๒ สภานายก คือ ผู้เป็น ประธาน แลอุปนายกผู้
เป็นที่สองรองประธาน กับทั้งสภาเลขาธิการ สำหรับ รัฐมน
ตรี สภานี้ จะ ได้ ทรง พระ กรุณาโปรดเกล้าฯ ทั้งขึ้นไว้ แล ให้
ทำการ ในตำแหน่ง นั้นไป เพียง ตลอดเวลา ที่ ทรง พระ กรุณา โปรด
เกล้าฯ ให้เป็น อยู่

มาตรา ๓ ให้สภานายกแห่ง รัฐมนตรี สภานี้ ทั้งนาย
เวนสำหรับที่ จะ ทำการ ใน ที่นั้นพอ สมควร แลพนักงานอื่นๆ ที่
ต้อง การใช้ นอกจาก นายเวร แล้ว ให้สภาเลขาธิการ เป็น ผู้ตั้ง ขึ้น

มาตรา ๔ สภานายก อุปนายก รัฐมนตรี แลสภาเลขา
รานุการ แห่ง รัฐมนตรี สภานี้ ต้องถือ หน้ากระทำสัตย์สาบาน ว่า
จะ กระทำ การ ตามหน้าที่ ของ คนนั้น โดยซื่อสัตย์สุจริตเสีย ก่อน
แล้ว จึงจะ สมควรเข้ารับตำแหน่งทำการได้

เล่ม ๕ ลัทธิธรรม รัฐมนตรี ปฤกษาทั้งภคตหลาย หน้า ๑๗๒๕

มาตรา ๕ ให้รัฐมนตรี ศาสนา มีอำนาจ บังคับ บัญชา การ
ตาม พระราชบัญญัตินี้ เพื่อ ที่จะ กระทำความ การ ก่อ เพื่อ ที่จะ
ปฤกษาหาๆ ไต่เตียง กัน ก่อ แล เพื่อที่จะ ให้ไป การ ตก ลง กว้าง
ใน การ ทั้ง ฤทธิหมาย ข้อ บังคับ แล ข้อ ความ ตาม ที่ เห็น เป็น การ สม
ควร แก่ การ ที่จะ ให้ มีความ สงบ เรียบ ร้อย แล จะ ให้ มีความ ปกติ ของ
อัน ที่ ใน อาณา ประชา ราช ฏฐ สืบ ไป เว้น เสีย แก่ ที่ มี กำหนด ใน
ข้อ ความ ข้อ ๒ นี้ กับ ที่ จะ มี กำหนด ยก เว้น ๆ แล ก็ ไช อย่าง ไร ก่อ ไป
ตาม ที่ จะ ทรง พระราชดำริ ให้ เห็น สมควร จะ ให้ มี ข้อ ยก เว้น นั้น ขึ้น

มาตรา ๖ ห้ามไม่ให้ใคร ขอปฤกษาในที่ รัฐมนตรี ศาสนา กว้าง
ข้อ ความ ขึ้น นอก จาก ข้อ ความ ซึ่ง ทรง พระราชดำริ เห็น เป็น การ
สมควร ที่ จะ ให้ ปฤกษา กัน โดย มี พระกระแสร วิ่ง ส่ง กระ แล
มายัง ที่ ประชุม นั้น ๆ โดย พระราชทาน พระกระแสร วิ่ง ส่ง ให้ เสนา
บดี ผู้หนึ่ง เสด็จ มา ยัง ที่ ประชุม กับ ทั้ง ข้อ ความ ที่ รัฐมนตรี ขอ
ปฤกษา ขึ้น แล้ว แล มี รัฐมนตรี ผู้อื่น รับ รอง กว้าง อีก สาม นาย
จึง จะ ปฤกษา กัน ไก่

มาตรา ๗ ห้ามไม่ให้ คำ ปฤกษา ที่ ตก ลง ใน ที่ รัฐมนตรี ศาสนา
นี้ เป็น อัน ไช ไก่ ตาม นั้น ก่อน เวลา ที่ ได้ มี พระ ราช ทัด เล ขา
แล ประทับ พระ ราช ฤทธิ ากร เป็น สำคัญ ว่า ทรง พระราชดำริ ให้ เห็น
ชอบ กว้าง แล้ว แล ห้าม ไม่ให้ ไช ยน กว้าง จะ ไช ประ กาศ ใน พระราช
อาณา จักร กว้าง แล ถ้า มี เหตุ อัน ไช ขึ้น เป็น ที่ เห็น ว่า ทรง ประ ชวร

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและศาลจำลองหลายเขต

<https://museum.coj.go.th/>

หน้า ๑๗๓๕ ลักษณะ รัฐมนตรี ปกฤษาทั้ง กฏหมาย เถ่ม ๕

อยู่ช้านาน ๆ ว่าเป็นเวลาที่ไม่ ได้ ประทับอยู่ใน พระมหานคร อย่าง
ไรก็ดี อันเป็น การ ที่ จะ ทรงเป็น พระราชธุระ เอง ไม่ ได้ ใน ขณะ
นั้น แล ถ้า การ นั้น ปรากฏว่า จะ ต้อง วิถีจรไปโดย เร็ว แล้ว
คำ ปกฤษา ที่ ทกลง กัน ใน ที่ รัฐมนตรี สถานี้ แม้ว่า ยัง ไม่มี พระ
ราชหัตถเลขา ก็ เมื่อ ได้ ประภาษ แล้ว ก็ ให้ใช้ ได้ แต่ การ
อัน นั้น ต้อง เป็น คดี นี้ คือ

ข้อ ๑ ใน ที่ รัฐมนตรี สถานี้ ต้อง มี จำนวน รัฐมนตรี เหน
ด้วย โดย ชัดเจน ถึง จำนวน รัฐมนตรี ของ รัฐมนตรี สถานี ทั้ง
หมก นั้น ขึ้น ไป แล ไม่ ท่ำกว่า สาม ส่วน ที่ แบ่ง ที่ สี่ ของ จำนวน
รัฐมนตรี ผู้ ที่ มา อยู่ ใน ที่ ประชุม ปกฤษา การ นั้น ว่าเป็น การ
จำ เป็น ที่ รัฐมนตรี จะต้อง ใช้ คำ ปกฤษา อัน นั้น โดย เร็ว

ข้อ ๒ คำ ปกฤษา อัน นั้น ต้อง ไม่ ให้ ผิด แยก จาก การ ที่
จะ รักษา พระบรม เกษานุภาพ ทั้ง หลาย แล พระ เกษานุภาพ
ของ สมเด็จพระบรม โอรสาธิราช นั้น ให้ ทำรง คง อยู่ แล ไม่
ให้เป็น ที่ เสียด แก่ ความ อิศรภาพ แล ความ เป็น อัน นั้น อัน เกียว
ของ พระราชอาณา จักรนี้ แล ไม่ ให้ ผิด จาก ข้อ ความ ทาม ที่ ได้ มี
ไว้ใน สัญญา กับ ต่าง ประเทศ แล้ว แล ไม่ เป็น การ ที่ จะ อนุญาต
ให้ ที่ดิน ๆ ใด ๆ ให้ เงิน ๆ ใด ๆ ขึ้น อันใด ไป เปล่า ๆ ๆ ไม่ เป็น
การ เลิก ภาษี อากร ที่มี อยู่ ก็ ๆ ไม่ เป็น การ ตั้ง ภาษี อากร ขึ้น
ใหม่ ก็ ก็ เหล่า นี้

ข้อ ๓ การอื่น นั้นต้องเป็น การ ที่ยัง คง รัชชาน พระบรม เสด
นุภาพ แล พระ เกษนา นุภาพ ของ สมเด็จ พระ บรม โอรส ราช วัตร ได้
ใน ภาย นัว่า จะ ทรง ยก เลิก ถอน การ อื่น นี้ ได้ เมื่อ กิจ กิจ
ประกาศ ยก เลิก ได้ เมื่อ นั้น

มาตรา ๘ แห่ง ที่ การ ทำ การ ของ ที่ ประชุม นี้ ทั้ง แด่ สภา
นายก ก็ กิจ อุปนายก ก็ กิจ รัฐมนตรี แล พนักงาน ต่าง ๆ ของ รัฐมนตรี
สภา นี้ ก็ กิจ จะ ต้อง ทำ ตาม พระ บรม ราช วัตร ที่ จะ มี ต่อ ไป นี้
แล ทำ ตาม พระ บรม ราช วัตร อื่น อื่น อีก ซึ่ง จะ ได้ มี พระ
ราช ทัณฑ์ เสด แล ประ ทัก ษรา พระ ราช ลัญจกร พระ ราช ทาเล ใน ภาย
หน้า ด้วย ก็

ข้อ ๑ สภา นายก ๆ เมื่อ สภา นายก ไม่ อยู่ ๆ จะ สามารถ
จะ มา ได้ ก็ ให้ อุปนายก แทน สภา นายก เป็น พิธี ประชุม การ
งาน ใน ที่ รัฐมนตรี สภา แล บักร รัชชาน ความ เรียบร้อย ใน ที่ นั้น
แล รัชชาน ให้ ได้ บักร ขา หา ๆ กับ ทาน รวม เติม

ข้อ ๒ ถ้า สภา นายก แล อุปนายก ไม่ อยู่ ใน ที่ ประชุม นี้
ของ ทาน แล้ว ก็ ให้ ผู้ ซึ่งมี อายุ มาก ที่ สุด ใน พวก เสด ราช วัตร
ประ ชุม อยู่ ใน ที่ นั้น เมื่อ ประ ชุม แล สภา นายก ๆ ถ้า ไม่ มี
เสนาบดี ประ ชุม อยู่ ใน ที่ นั้น ก็ ให้ ผู้ ซึ่งมี อายุ มาก ที่ สุด ใน พวก รัฐ
มนตรี ที่ ประ ชุม อยู่ นั้น เมื่อ ประ ชุม แล สภา นายก

ข้อ ๓ ถ้า เสด ราช วัตร ไม่ อยู่ และ ไม่ มี อายุ มาก ที่ สุด
https://museum.coj.go.th/

หน้า ๑๗๒๗ ลักษณะ รัฐมนตรี ปรากฏว่าทั้ง กฎหมาย เล่ม ๕
แล้ว จะต้อง ออก หมายถึง เวลา ประชุม กัน ทุกคราว ระเบียน
วาร ที่ ปรากฏ เรื่อง ไก่ เป็นลำดับ ใน วัน นั้น ต้อง หักออก ไปใน
หนังสือ นั้นนี้ ทุกคราว

ข้อ ๔ สถาปนาอนุการ กับทั้ง นายเวร ทั้ง หลาย นั้น ต้อง เรียบ
เรียบ ระดมมา เหตุ ที่ ปรากฏ กัน ทั้ง ร้าง แล เขียน หนังสือ ขึ้น ๆ
แล ทำ การ ของ ที่ ประชุม นั้น ทั่วไป ด้วย

ข้อ ๕ ที่นี้ ของ รัฐมนตรี สถาปนา ต้อง ประชุม กัน ที่ ใน พระ
มรรมาหาราชวัง

ข้อ ๖ การ ประชุม นั้น ให้ มี เงื่อนไข ตาม การ ที่ จะต้อง มี
กระทำ แล อย่าง น้อย ที่ สุด ก็ ให้ ได้ ประชุม กัน ไม่ ต่ำ กว่า
อาทิตย์ ละ ครั้ง หนึ่ง เว้น เสีย แต่ ใน ระหว่าง เวลา หยุด การ งาน
ที่ จะ ไก่ ที่ พระ บารมี ไป ระเณลา ไป ระเณลา ให้ มี สำรึก ที่ ประชุม นี้

ข้อ ๗ ใน การ ประชุม ปรากฏ ทุกคราว นี้ ต้อง ให้ ปรากฏ กับ
การ ระเบียน วาร เรื่อง ที่ ไก่ ว่า เหตุ ไฉน แล้ว อย่าง ให้ ไม่ เปลี่ยน แปลง
ลำดับ ไป เว้น ไว้ แต่ รัฐมนตรี ถึง สาม ส่วน ที่ มี สัก ที่ ประชุม
อยู่ นี้ ให้ มี คำ แสง ว่า เป็น การ ระเณ จำ เป็น ที่ จะต้อง แก่ ใจ
เปลี่ยน แปลง ระเบียน วาร นั้น ๆ ๑๑ ๒๒ ปรากฏ การ เรื่อง ขึ้น ที่ ไม่ ได้
มี อยู่ ใน ระเบียน วาร นั้น จึง จะ ปรากฏ กัน ไก่

ข้อ ๘ มรรคา การ ทั้ง ปวง ที่ จะ ปรากฏ ใน ที่ รัฐมนตรี สถา
นั้น ต้อง วิจัย ให้ ได้ ทั่ว ไป และ หลาก หลาย อย่าง ที่ อยู่ ใน ที่

เล่ม ๕ ลักษณะ รัฐมนตรี ปรึกษาทั้งกฎหมาย หน้า ๑๗๒๘
ประชุม นั้น เห็นด้วย มากยิ่ง ถ้า การ อันใด เมื่อ จำผลากกันแล้ว
มีจำนวนผลากเท่ากัน ก็ให้สภานายก ฎา ผู้ เช่น ประธาน แทน
สภานายก นั้น ตักสิน เห็นควร ทกลง ฝ่ายใด ก็ เป็น อัน ทกลง
ตาม ฝ่าย นั้น

ข้อ ๙ ห้ามมิให้ปรึกษา ฎา จำผลากกัน ในการ เรื่อง ใดๆ
เว้นไว้แต่มี รัฐมนตรี มา อยู่ใน ที่ ประชุม นั้น มากกว่า ถึง จำนวน
ของ รัฐมนตรี แห่ง รัฐมนตรี สภา นั้น ทั้ง สิ้น ขึ้นไป

ข้อ ๑๐ เจกหมาย เหตุ ของ การ ประชุม ปรึกษา กฎหมาย ที่ ได้
ทำการ นั้น จะต้องเก็บไว้ทั้งหมด เสมอ ทุกคราว ที่ ประชุม กัน
นั้น แล ต้อง ให้ อ่าน เจกหมาย รายละเอียด วันก่อน แล แก้ไข
กัน ฎา จะ ขึ้น ยื่น ให้ คง ไว้ ก็ ตาม ที่ จะต้อง การ แล้ว จึง ให้ ทำ
การ ขึ้น ใน สภา ต่อ ไป เมื่อ ถึง กำหนด ๑๕ วัน เป็น คราว ครั้ง
นั้น ให้ สภานายก นำ สำเนา เจกหมาย เหตุ รายละเอียด ที่ ได้ ประชุม
ทำการ มา ใน ๑๕ วันที่ ถ่วง มา นั้น ขึ้น ทูลเกล้าฯ ถวาย

ข้อ ๑๑ เมื่อ ได้ ปรึกษา ทกลง กัน ใน รัฐมนตรี สภา แล้ว ก็ ให้
สภานายก นำ คำปรึกษา ซึ่ง วินิจฉัย ทกลง แล้ว นั้น ทูลเกล้าฯ ถวาย
เพื่อ จะ ได้ ทรง พระกรุณา โปรดเกล้าฯ พระราชทาน พระกระแส
พระบรมราชดำริห์ ตาม ที่ จะ ทรง เห็น ชอบ ด้วย ฎา ให้ ยก เติบ
ฎา พระราชทาน พระบรมราชกระแส อย่าง ขึ้น นอก จาก คำปรึกษา
นั้น แล คำปรึกษา นี้ จะ ทูลเกล้าฯ ถวาย และ ทูลเกล้าฯ เสด็จ มา ให้

ถูกต้องต้องแท้เป็นสองฉบับ ประทับตราของที่ประชุม แลลงนามสภา นายกกับเลขาธิการ เป็นสำคัญด้วย

มาตรา ๙ รัฐมนตรีสภานี้ ให้มีอำนาจที่จะเลือกตั้งกรรมการพิเศษได้ มีจำนวนตั้งแต่สามนายขึ้นไป เป็นกองหนึ่ง ซึ่งต้องมีรัฐมนตรีแห่งที่ประชุมอยู่ในนั้นด้วย ไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวน ของรัฐมนตรีแห่ง กรรมการนั้น เพื่อว่าจะได้มอบให้ไปตรวจตราการสำคัญอันใดอันหนึ่ง แล้วจะได้ร่างข้อบังคับสำหรับที่จะใช้การนั้น มาปรึกษาในที่ประชุมต่อไป ผู้ที่เป็นประธานใน กรรมการนั้น สภานายกจะได้เลือกตั้งขึ้นจากพวก รัฐมนตรีใน กรรมการนั้น แลนายเวรที่จะใช้ใน กรรมการนั้น เลขาธิการจะได้เลือกตั้ง จากพวก นายเวร ของที่ รัฐมนตรี สภา นี้ แลความในข้อ ๘ ข้อ ๙ ข้อ ๑๐ แห่งมาตรา ๘ ของพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้ได้ในการปรึกษา ของกรรมการพิเศษทั้งหลายนั้นด้วย เมื่อ กรรมการพิเศษได้ไปกระทำ การ ซึ่งให้ทำนั้นแล้ว ก็ให้เลือก รัฐมนตรีใน กรรมการนั้น สักนายหนึ่ง ภาสองนาย ให้เป็นผู้นำรายงานของ กรรมการ มาเสนอ แลชี้แจงในที่ รัฐมนตรี สภา แลผู้เป็นประธานของ กรรมการนั้น เป็นผู้ซึ่งจะต้องยื่น จดหมาย รายงาน ที่ กรรมการ ได้ประชุม กันทำ การนั้น ต่อ สภานายกแห่ง รัฐมนตรี สภา แลผู้เสนอ รายงาน ของ กรรมการนั้น

เล่ม ๕ ลักษณะตั้งสยามมกุฎราชกุมาร หน้า ๑๗๓๐
เมื่อ การสำคัญ อันที่ ให้ ไป ตีรว นั้น ะ ใ้ ปรุยกษากัน แล ผู้นั้น
ะ ใ้ รัยอนุญาต ให้ มี ความ เหน ใ้ คอย ใน ที่ รัฐมนตรีสถานัน
ด้วย เว้น เสีย แ่ ะ ให้ รัยผลลาก ในการ ที่ ะ วินิฉัย ตก ลง กัน
ไม่ ใ้

มาตรา ๑๐ ให้ รัฐมนตรี สถานัน ทำ ข้อ บังคับ สำหรับ ที่ ะ
ใ้ ในการ ประ ชุม ปรุกษาหา ฤ ของ ที่ ประ ชุม นั้น ใ้ เพียง แ่ ข้อ
บังคับ แล คำ สั่ง ทั้ง หลาย อัน ไม่ ขัด ขวาง ต่อ ข้อ ความ ใน พระ ราช
บัญญัติ นี้ ฤ ที่ มี พระบรมราโชวาท พระราชทาน ไว้ แล แล้ว นั้น

มาตรา ๑๑ กำหนด กำนัน นคร ศักดิ์ แล เงิน เบี้ย เลียง ของ
รัฐมนตรี แ่ รัฐมนตรี สถานัน ะ ใ้ มี พระ ราชกำหนด อื่ ก แ่ แผนก
หนึ่ง ต่าง หาก จาก พระราชบัญญัติ นี้ ด้วย

มาตรา ๑๒ พระราชบัญญัติ นี้ ให้ ใ้ แ่ ทน พระราชบัญญัติ
บ้ ุ ฉศก จุลศักราช ๑๒๓๖ ว่า ด้วย ที่ ปรุกษาราชการ แ่ น คิน
ซึ่ง ไป รก เถล้า ใ้ บก เลิก เสีย โดย ไม่ ใ้ เลิก ถอน การ อัน ไค
ที่ ใ้ ทำ ไป ตาม นั้น แล แล้ว นั้น

ประกาศ มา ณ วันที่ ๑๐ มกราคม วันทโกสินทร ศก ๑๑๓
เป ณ วันที่ ๘๕๔๗ ใน รัชกาล บ้ ุ ย บ้ ุ นี

ประกาศสถาปนา สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช

เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธสยามมกุฎราชกุมาร

๑) ศุภมัสดุ พระพุทธศาสนกาล เปศ อติศักราช ถ่วง แล ๒๔๓๗
พิพิธภัณฑ์ ศาลไทย และ หอจดหมายเหตุ

<https://museum.coj.go.th/>

พระยา ขัตติยบัณฑิต รัตนคตินิยม ตูรวิเศษจักรพรรดิยัชมาศ กาลยักษ
 สัตย์ทิดีกรวาร์ สุริยคตีกาล รัตนโกสินทร ศก ๑๑๓. มกราคมมาศ
 สัตถ์กรรม มาศาคคุณ พิเศษ ปรีเฉท กาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระ
 พระ ประมิตมรมาจุ พาลงกรณ์ ขัตติยเทพยมหา มกุฎ ธรรมยัติน
 ราชรวังษ ธรรมพงษ์ บริพัตร ราชคัตติยราช นิกรโรคม จาตุรนต์บรม
 มหาจักร พระภิราชสังกาศอุทโทสุชาติ สังสุทธ เกราะ หณี จักรกวี
 บรมนารถ มหามกุฎราชวรางกูร สุจริตมูล สุสาชิต อรรคอุภยงูไพ
 ทยล ธรรมพาลยักษคา นิหาร สุภา ขิการ วัชรสมุท ขัตติยลักษณะ
 วิจิตรโสภาคยสรรพางค์ มหาชโนตมางคประนตบาทบงกชยุคล ประ
 สัตติยสรรพคุณผลอุดม บรมสุขุมาล ทิพยเทพาวตาร ไพศาลเกียรติ
 คุณอุบล พิเศษ สรรพเทพเวศรานุรักษ์ วิสิษฐศักดิ์ สมญาพนิต ประชา
 นารถเปรมภะมล ขัตติยราช ประยูร มูลมุขมาตยาภิรมย์อุดมเคษา
 ขิการ บริบูรณ์คุณสาร สยามาทินคร วรรตเมกราชคิลก มหาปรี
 วานายกอนันต์มหันตวรฤทธิเดช สรรพวิเศษศิริวัชร อเนกชน
 นิกรโสไม สรสมมต ประสัติย วรรณคมโหดม บรมราชสมบัติ
 นพปดลเสวตรฉัตรราชฉัตร ศิริวัตรโนปลักษณ์มหาบรมราชา
 ภิเศกาภิสิต สรรพทศทิศวิชัยไชย สกลมโหฬสรวินมहाสวา
 มินทร มหิขรุมหาราชาราชวโรคม บรมนารถชาติอาชาวไศรย
 พุทธาทิไตรรัตนสรณารักษ์ อุดมศักดิ์ อัครนเรศวราธิบดี เมตตา
 กรณาสิทธิพิชัย พินิจอักษรที่กล่าวโดยย่อและย่อลงมาจากหนังสือ ขัตติยลักษณะ สกลไพศาลมหาวิชา

เล่ม ๕ ถิ่น ณ ทัง สยาม มกุฎราชกุมาร หน้า ๑๗๓๒

ชิพกัณท์ ประณิทร ขรรณิกมหาราช ชีราช ขรรณารณ มพิตร

พระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว

ทรง พระราชดำริห์ว่า พระราชบัญญัติที่ได้ ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ประ ภาศไว้ ให้ทราบทั่ว กัน แต่ก่อน เพื่อ ที่ จะ ไ้
รักษา ไบรณ ชัตติยราช ประ เพลิน ได้ เป็น ที่ มั่นคง แน่นนอน แล ยั้ง กัน
สรรพอยู่ทั่ววัน ทราบ ที่ จะ ยั้ง เกิด มี ชื่น ใน แผ่นดิน โดย ความ ที่
ไม่ทราบ แน่น นั้น ก็ มา มี เหตุ ชึ่ง เป็น ที่ โศก เศร้า อย่าง ยั้ง เกิด ชื่น
เสมอ เหมือน นั้น ว่า พระ ราชบัญญัติ แล ขรรณ เนียม ที่ ไ้ ตั้ง
ไว้ ให้ คำนึง ก็ แล้ว แต่ ณ วัน ศุกร เกือบ ยี่ แรม หก ค่ำ มี จอ
อัฐศก จุลศักราช ๑๒๔๘ นั้น เว้น ว้าง อยู่

จึง ทรงพระราชดำริห์ว่า สมเด็จ พระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้า
มหา วิชาวุธ เอกขรรณมหา ขรรณ ขรรณารณ ชีราช เจ้าฟ้า ลงกรณ์
นารณ ราช วโรรส มหาสมมตชัตติยพิสุทธิ ขรรณ มกุฎสุวิสันตติ
วงษ์ อติศัณษัง วโรก ไทสุชติคุณสังกาศวิมลรัตน ทฤษฎณม
สวัตติ ชัตติย ราชกุมาร กรม ชนเทพ ทวารวดี ผู้ เป็น ที่ ทรง
พระราชสีเนหา อย่าง ยั้ง มี พระ เกียรติยศ เป็น ที่ สรรพ ร้อง สมเด็จ
พระ ขรรณโอรสา ชีราช สมควร จะ ดำรง ใน ตำแหน่ง สมเด็จ พระ
ขรรณโอรสา วิชาสมกุฎ ราชกุมาร ไ้

จึง มี พระ ขรรณ ราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ ประ ภาศ สถาปนา
พระ เกียรติยศ สมเด็จ พระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้า มหาวิชาวุธ

ให้ดำรงตำแหน่ง ประมุขฐาน ในตำแหน่ง สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช มกุฎราชกุมาร ให้ปรากฏพระนามว่า สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร ตามตำแหน่งยศ สมเด็จพระอนุชาเจ้าน้องพระทัย ซึ่ง มีมาใน พระราชกำหนด กฎมณเฑียรบาล ซึ่ง ตั้งไว้ในจุลศักราช ๑๒๒๒ ให้ทรงศึกษาหนังสือ สอนสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ อันได้เฉลิมพระราชมณเฑียร เปน พระมหาอุปราช ฝ่ายหน้า ซึ่ง มีมาใน พระราชกำหนด ตำแหน่ง นาพลเรือน ซึ่ง ตั้งไว้ในจุลศักราช ๑๒๒๔ และให้ไปรบกเกล้าฯ ให้ มีพระราชนิพนธ์เฉลิมพระปรมาภิไธย ตามนิยมในพิธีพุทธศาสนาสืบสานสืบนี้ เมื่อเวลาเสด็จกลับคืนมาบังพระนคร จากประเทศยุโรป ที่ได้ทรงศึกษาศิลปวิทยาการอยู่ในประเทศนี้ แล ถึงว่ายังไม่ ได้ ทำพระราชพิธีนี้ ก็ให้ทรงดำรงตำแหน่ง สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช มกุฎราชกุมาร พร้อมทั้งพระเกียรติยศพระเกียรติคุณ แลพระเชษฐาภคินีทรงอย่าง ผู้เป็นรัชทายาท สืบสืบสันตติวงศ์ ซึ่ง ได้ มีพระราชกำหนดประกาศ ไว้แต่เมื่อวันศุกร์ เดือนนี้ แรมหกค่ำ ขึ้น ๑๑ ค่ำ จุลศักราช ๑๒๔๔ นั้นเต็มบริบูรณ์ทุกประการ ด้วยความสัตย์แห่งจิตรที่เลื่อมใสในพระรัตนไตร ขอ ให้ผลอันสำเร็จจงมีโดยพระบรมราชประสงค์ แล ขอ อาราธนาเทพคา ผู้มีเมตตาคุณพิพิธอันเป็นที่ศรัทธาและหลอจดหมายเหตุซึ่ง สดุดย ความดี อยู่ใน ภูมิ พุทธ อาภาศ กาล

อัน ประเสริฐ

รัตนพิมาท ทัว ทุด แห่ล่ง หล้า เปน ข้าทิ คือ เทพย อินทรวง นาม
 สยามเทวาชิราช ซึ่ง เปน อธิปัตย์ ไต่บวรวิรักษ บำรุง กรุง เทพ มหานคร
 อมร รัตน โกสินทร มหินทรายุทธยานี้ แล เทพย เจ้า ผู้ อภิบาลรักษา
 นพ ปกต มหาเสวตร ฉัตร ศิริ รัตน ราไช สวริย์ แล เทพย อินทรักษา
 รัตน บัดลึงก์ พระ ที่ นั้ บรมราชอาศน์ใหญ่ น้อย ใน พระ ราช
 นิเวศน์มหาสถานทุกคำ บล ทั้ง เทพย เจ้า อื่นๆ ผู้ มี ทัพยาณภาพ
 มหิทธิ ฤทธิ ศักดิ์ สิทธิ สิ่ง สถิตย ใน ภูมิ ลำเนา แนว พฤษภ ขรรพทา
 ภาศพิมาท ทุดสถาน ทัว ราชอาณาจักะ บันคา ที่ มี ไม่ ตรี จิตร
 ไต่ล่ง บวรวิรักษ พระบรมราชวงษนี้ สืบ มาจน กาล บัดนี้ จึง ไต่
 ทำนุ บำรุง รักษา สมเด็จ พระ บรมโอรสาธิราช พระ องค์นี้ ให้ ทรง
 พระเจริญ ทฤณ ชน มาย พรวณศุขพล ปฏิภาณ ศิริ สวัสดิ์ พิพัฒน์
 มงคล เกียติยศ อิศิริย ยศ ศักดิ์ เสดาณภาพ ทุก ประการ ขอ ให้
 พระ เกียรติคุณ อกลุยยศ ปรางกฎ ไป สิ้น กาล นาน เทอญ

ประกาศตราสำหรับตำแหน่ง

๑ มี พระ บรมราชโอง การ ใน พระ ยาท สมเด็จ พระ ปรมินทร
 มหาจุฬาลงกรณ พระ จุลจอมเกล้า เจ้า อยู่หัว ก้าวรสถเนื้อเกล้า ,
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า ตำแหน่งเสนาบดีเจ้ากระ
 ทรวงแต่ก่อนมา ย่อมมีตราประจำตำแหน่งทุกกระทรวง ครั้น

เมื่อ รัตนโกสินทรศก ๑๑๑ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งพระ
<https://museum.cbj.go.th/>

ราชบัญญัติเพิ่มเติม ตำแหน่งเสนาบดีชั้นอีก เสนาบดีที่ไปรบก
ให้ยกขึ้นใหม่นี้ บัง ทามี ทราสำหรับตำแหน่งไม่

จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เสนาบดี ซึ่งยัง
ไม่มี ทราสำหรับตำแหน่งนั้น ถ้อย ทราสำหรับตำแหน่งดังนี้

เสนาบดี กระทรวง พระคลัง มหาสมบัติ ถ้อย ทรา สุริยมณฑล

เสนาบดี กระทรวง โยธาธิการ ถ้อย ทรา พระรามทรงพล

เสนาบดี กระทรวง ขรรพการ ถ้อย ทรา ขุนบก ตามประทิว

เสนาบดี กระทรวง ยุติธรรม ถ้อย ทรา จันทรมณฑล

เสนาบดี กระทรวง มรชากร ถ้อย ทรา พระพรหมนั่งแท่น

อนึ่ง กรมยุทธนาธิการ นั้น ก็เป็น กรมใหญ่ ผู้บัญชาการ
มียศเสมอเสนาบดี สมควรจะมี ทราประจำตำแหน่ง จึงมีพระ
บรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ
ถ้อย ทรา นารายณ์เกษียรสมุทร

อนึ่ง กรมทหารเรือ นั้น ก็เป็น กรมใหญ่ คู่กัน กับ กรมยุทธนา
ธิการ สมควรจะมี ทราประจำตำแหน่งด้วย จึงมีพระบรมราช
โองการโปรดเกล้าฯ ให้ผู้บัญชาการกรมทหารเรือ ถ้อย ทรา
ครุ พระขรรค์

อนึ่ง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งพระราชบัญญัติ
รัฐมนตรีสภาขึ้น สถาปนาใน รัฐมนตรีสภา ก็มีตำแหน่งอัน
สูง สมควรจะมี ทราประจำตำแหน่งด้วย จึงมีพระบรมราชโองการ

โปรดเกล้าฯ ให้เสกานาบกใน รัฐมนตรีสภา ถือนามารายณ์
ทรงราชู

ตราสำหรับตำแหน่งทั้งปวงนี้ ให้เป็นอันใช้ได้ตั้งแต่วันที่
ได้โปรดเกล้าฯ ให้ประกาศนี้ไป

ประกาศมาฉวัน ที่ ๑๗ มกราคม รตนโกสินทรศก ๑๑๓
เป็นวันที่ ๙๕๖๔ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

พระราชบัญญัติลักษณะขน รตนโกสินทรศก ๑๑๓

พระราชปรารภ

หมวดที่ ๑ ว่าด้วย ชื่อ พระราชบัญญัติ แลอธิบาย คำ

แลยกเลิกกฎหมายเดิม

หมวดที่ ๒ ว่าด้วยคนจำพวกใด ควรอ้างเป็นพยานได้

หมวดที่ ๓ ว่าด้วย วิธี สืบพยาน ๓ ประการ

หมวดที่ ๔ ว่าลักษณะ อ้างสรรพหนังสือต่าง ๆ

เป็น พยาน

หมวดที่ ๕ ว่าด้วย ลักษณะ กระปรี่เต็น ข้อ สืบ สักชี พยาน มาประ
กอบเอาความจริง ลงใน คำชี้แจงสองสถาน

หมวดที่ ๖ ว่าด้วย สืบพยาน นอกกรุงเทพฯ แลศาลหัวเมือง
สืบพยานในกรุงเทพฯ

หมวดที่ ๗ ว่าด้วยโทษแก่คนจำพวกเจ้าพนักงาน
พิพจน์คดี พิพจน์คดี และพิพจน์คดี

หมวดที่ ๘ ว่าด้วยโทษที่เกี่ยวเนื่องกับการสืบพยาน

หมวดที่ ๘ ว่าด้วย กฎหมายเดิม ซึ่งยังคงให้ใช้ต่อไป
ยกเอา มา รวมไว้ ในพระ ราชบัญญัตินี้ ด้วย

ตา ทราย หมายเลข ๑

คา ทราย หมายเลข ๒

[illegible]

๑ มี พระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม ผู้ทรงพระคุณบรมอันทรงพระเสริฐ ท้าวสเหนื้อเกล้าฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ด้วยทรงพระราชปรารภว่า ทุกวันนี้บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรืองขึ้น ด้วยโอกาสสมัยศิริสมบัติพัฒนาการกว่าแต่ก่อนๆ มาก รวยการไพร่บ้านพลเมืองมีทรัพย์สินสมบัติ แลเจริญด้วยวิชาความรู้ ประกอบการทำกิน แลซื้อขายแก่กัน แลแก่คนนานาประเทศ ด้วยทุนสินอันมากหลาย แลกระทำการโดยลัทธิชนแลประเภท อันพิเศษพิสดารต่างๆ ก็ย่อมเป็นเหตุให้เกิดวิวาทต่อสู้เป็นคดีแก่กัน โดยมากซึ่งแลซับซ้อนมากขึ้นโดยธรรมดา ฝ่ายวิถีการพิจารณาพิพากษาซึ่งโรงศาลทั้งคดีอาชญาได้เคยใช้เคยกระทำมาแต่เดิมเคยนิยม

แต่เดิม มา หา พอแก่เหตุการณ์ ที่เกิด มีขึ้นใหม่ ๆ บัดนี้ ไม่
ทั้งเวลาอาการ แลอำนาจ ที่จะ ใ้ยัง คับ ขัด ขา แก่ ใ้ การ ทั้ง
ปวง จึง ตัก ขัด ค้าง ไป ต่าง ๆ แล บัดนี้ ไ้ทรง พระราช คำริห์
เห็น ว่า กฎหมาย ลักขณ พยาน เป็น ที่ ต้อง การ แก่ ใ้ ก่อน จึง
ทรง พระมหา กรณา โปรก เกล้า ให้ ทั้ง เป็น พระราช กำหนด กฎ
หมายไว้ ก็นี้ สืบ ไป เมื่อ น้า

หมวดที่ ๑

ว่าด้วยชื่อพระราชบัญญัติและอธิบายคำเลยกเล็กกฎหมายเดิม

ให้ ใ้ พระราชบัญญัติ ทั้ง แก่ วันที่ ๑ เมษายน รศ ๑๑๔

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ ให้เรียก นาม ว่า พระราชบัญญัติ
ลักขณ พยาน ปีรัตนโกสินทร ศก ๑๑๓ แลให้ ใ้ เป็น กฎ
หมายไว้ ทั้ง แก่ วันที่ ๑ เดือน เมษายน รัตนโกสินทร ศก ๑๑๔
เป็น ต้น ไป

อธิบาย คำว่า “ ศาล ”

มาตรา ๒ คำที่ ว่า “ ศาล ” ซึ่ง ใ้ ใน พระราชบัญญัตินี้
อธิบายให้ เข้า ใจ แล ถึง ว่า ผู้ พักษา ตระลาการ ๆ เจ้าพนักงาน
คนใดคนหนึ่ง ซึ่ง มีอำนาจ พักษา ๆ พิจารณา คดี ใน ศาลใดศาลหนึ่ง

เลิก กฎหมายเดิม

มาตรา ๓ บรรดา มาตราต่าง ๆ ในลักษณะรับฟ้อง ส่วนที่
ว่าด้วย ตักพยาน แล ในลักษณะพยาน ใน กฎหมายเดิม ๑ แล
กฎหมายรับสั่ง ใน กฎหมายเดิม ๒ แล พระราชบัญญัติลักษณะ
พยาน ทั้งที่ ได้กล่าวไว้ใน คำตราลงหมายเลข ๑ ใน ท้ายพระ
ราชบัญญัตินี้ นั้น ทั้ง แก่นี่ สืบ ไปให้ยกเลิกเสีย มิให้ใช้เป็น
กฎหมายต่อไป

หมวดที่ ๒

ว่าด้วย คน จำพวกใด ควร อ้าง เป็นพยานได้

คน ชนิดใด เป็นพยานได้ แล ไม่ ได้

มาตรา ๔ บรรดาชนใด ๆ ชาย ก่ กี่ หญิง ก่ กี่ ซึ่งมีสติ
รู้คิด ผิด แล ชอบ เข้าใจ ความ จะ ให้การ เป็นพยาน ฝ่ายใด ทบ ๆ
ฝ่าย จำเลย คู่ความ โดย อ้าง ก่ กี่ เว้น ไว้แต่ ชน ที่ ต้องห้าม ตาม
พระราชบัญญัตินี้ ๆ ชน ซึ่ง ศาล ก็ เห็นว่า เป็น ผู้ไม่
สามาถ จะ เข้าใจ ข้อถาม ๆ ไม่ สามารถ จะ ให้การ ตอบ ข้อถาม
ได้ เพราะเหตุว่า เป็น คน มี อายุ ยัง เยาว์ ชน นี้ ๆ เป็น คน มี
อายุ สูง แก่ ชรา มาก ๆ เป็น คน มี โรค ภายใน กาย ๆ ภายนอก กาย
เจ็บ ปวด ถึง สิ้นสติ ไม่ อาจ จำ เหตุ การ สิ่งใด ได้ เท่านั้น
พิพธิ ภักดิ์ ศาล ไทย และ หอ จัด ทนาย เหตุ

อ้างคนไข้อย่างพยาน

มาตรา ๕ ชาย ก ที่ ๑ คนึง ก ที่ ๑ ซึ่งเป็นไข้ ภายมา นุญย์ มี ๑ ก็ให้อ้างเป็นพยาน ได้เมื่อศาลชี้แจง อธิบายมูลคดีวิจาท ในระหว่างโจทก์จำเลยให้คนไข้อย่างใจก็ได้แล้ว ก็ให้คนไข้อย่างเขียนตัวอักษร ฤา รูปภาพ ฤา แสดง กิริยาท่าทาง แทนคำให้การให้เป็นที่ยอมรับได้ แต่การที่จะเขียนตัวอักษร ฤา รูปภาพ ฤา แสดง กิริยาท่าทางนี้ ต้องให้คนไข้อย่างเป็นพยานมาทำในศาล ต่อหน้าคนทั้งปวง คำให้การของคนไข้อย่างนี้ ก็ให้ถือว่าคำให้การด้วยปากเหมือนกัน แต่การที่จะรับสืบถามคนไข้อย่างเป็นพยานนี้ ให้ศาลชี้แจง ข้อสาขาลแลพิจารณาโทษ ถ้าผู้ให้คนไข้อย่างใจรู้ความว่าตนจะต้องกล่าวแต่ที่จริง เมื่อคนไข้อย่างแล้ว ก็ให้ถือว่าเป็นอย่างอื่นได้กระทำการสำคัญ อธิบาย ตาม บทกฎหมาย แลในการที่จะอ้างคนไข้อย่างเป็นพยานนี้ ถ้ามีพยานอื่นแล้ว อย่าให้ต้องสืบคนไข้อย่างเป็นพยานอีกเลย

โจทก์จำเลยอ้างกันเป็นพยานได้

ฤา อ้างเป็นพยานตามสมควรตามสมควร แต่คนไข้อย่างเป็นพยานนี้

มาตรา ๖ ในระหว่างความแพ่งทั้งปวง โจทก์จะอ้างจำเลยเป็นพยาน ฤา จำเลยจะอ้างโจทก์เป็นพยานก็ได้ ฤา ตัวโจทก์จะอ้างตัวของตัวเองเป็นพยานก็ได้ ฤา โจทก์จำเลยจะอ้างบุคคลอื่นเป็นพยานก็ได้

พพิณภรณ์พิศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

มารดา ญาทิ บุตร สามี ภรรยา คำ ทาย ของ ตน เอง ก็ ที่ ญา คนใดคน
หนึ่ง นอก จาก ที่ กล่าว มา นี้ ก็ ก็ ก็ ให้ อ้าง เป็น พยาน ได้ ไม่ ห้าม
ปราม ยก เลียบ แท่ง คน ซึ่ง ไม่ สามารถ จะ ให้ การ เป็น พยาน ได้ ตาม
พระราชบัญญัตินี้ แต่ ใน ความ อาญา ซึ่ง มี โทษ หลวง คือ โทษ
ประหาร ชีวิต รัย ราชยา ทว่า จำคุก เช่น นี้ ตัว ผู้ ร้าย ญา จำเลย
จะ อ้าง ตัว ของ ตัว เอง เป็น พยาน ญา จะ อ้าง บิด มารดา สามี ภรรยา
แล บุตร ของ ตน เป็น พยาน ไม่ ได้ เป็น อัน ซาก แล ความ อาญา อื่น ๆ
ซึ่ง ไม่ มี โทษ หลวง ดัง ว่า มา นี้ มี แต่ เข้ม ปรียบ เพียง สิบ ไหม พิณ
ก็ ให้ โจทก์ อ้าง เลียบ อ้าง พยาน ได้ เหมือน ใน ความ แพ่ง ทุก ประการ

ผู้พิพากษา ฤๅ ตรีเสนา

ไม่จำเป็น ต้องให้การเป็นพยานใน ขาง เรื่อง

มาตรา ๙ ถ้าไทยๆ จำเลย อ้าง ผู้พิพากษา ๓ คน ศาล
 เป็นพยาน ใน คดีแพ่งอาญา ทั้งปวง ผู้พิพากษา ๓ คน
 ซึ่งถูกอ้าง นั้น ไม่จำเป็นจะต้องให้การตอบข้อถาม ข้อใดข้อหนึ่ง
 ซึ่งถามถึง อาการ กิริยาแลความประพฤติ ของ ผู้พิพากษา ๓
 คนนั้นเอง. ในศาลในระหว่างเวลา ซึ่ง ตนหนึ่งกระทำการ
 ตามหน้าที่ ผู้พิพากษา ๓ คน อยู่ แล ไม่จำเป็นจะต้องให้การ
 ตอบข้อถาม ข้อใดข้อหนึ่ง ซึ่งถามถึง เหตุการ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่ง
 ตนได้รู้ ในส่วนหน้าที่ของตน ซึ่งเป็นผู้พิพากษา ๓ คน ศาล

เว้นไว้แต่เสนาบดี กระทรวงยุติธรรม ฤๅ ศาลใหญ่ ศาลไ ศาลหนึ่ง
 ฤๅ ผู้พิพากษา ฤๅ ข้าราชการ คนหนึ่ง ซึ่งมีอำนาจ ยัง คับ ขัด ขัด
 ทน ได้ โดยทางราช การ จะมีคำสั่งให้ตน ขอมให้ การ จึง
 ต้องให้ การ ทอ ข้อ เกม นั้น ๆ

ห้ามมิให้พยานให้การเกี่ยวกับข้อ

ด้วยข้อราชการแผ่นดินซึ่งยังมีไว้เปิดเผย

มาตรา ๘ ถ้าโจทก์จำเลย อ้าง คนใดคนหนึ่งเป็นพยาน ห้าม
 มิให้คนนั้นให้ การ กล่าวด้วยข้อความ ซึ่งตนได้รู้จาก หนังสือ
 ราชการ ซึ่งยังมีไว้เปิดเผยให้ชนทั้งปวงรู้ อันเป็นเหตุ ความ
 เกี่ยวกับข้อราชการแผ่นดินเป็นอันขาด เว้นไว้แต่คนที่
 อนุญาตจากเจ้าพนักงาน ผู้เป็นอธิบดี ใน กรม ฤๅ กระทรวง นั้น ๆ ก็น
 จึง ให้ การ ได้

โจทก์จำเลยจะอ้างพยาน

ฝ่ายละมากน้อยเท่าใดก็ได้ ไม่มีกำหนดห้าม

มาตรา ๙ โจทก์จำเลย จะอ้างพยานสืบถาม ประเด็นข้อ ทา
 ซึ่งมีไว้กับกันในส่วนนั้นจะต้อง สืบ มาก ตลอด คน ที่ ได้ ไม่มี ก่า
 ทน แต่เมื่อ ศาล พิจารณา เห็น ว่า ข้อ ได้ สืบ พยาน สมควร พอ
 อยู่ แล้ว ควร พึง เอา ข้อ นั้น เป็น เท้า ฤๅ เป็น วิ่ง ได้ ศาล
 ก็มี อำนาจ ไม่ ได้ สืบ พยาน ใน ข้อ นั้น ต่อ ไป ได้

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและห้องจดหมายเหตุ

หน้า ๓

ว่าด้วยวิธีสืบพยาน ๓ ประการ

วิธีสืบพยาน ๓ ประการ

มาตรา ๑๐ อันว่า กระบวนสืบพยาน ซึ่งศาลมีอำนาจจะบังคับ
ใต้นั้น ม.อยู่ ๓ ประการถึงจะว่าต่อไปนี้ คือ

เกิน ๗๕๐๐ สบ

(๑) ให้ศาล ชั่ง คับให้ โจทย์ จำเลย นำ ภาระการ ฎา เข้า
พนักงาน คนใด คนหนึ่ง ไป เค้น ฝืนญี สืบพยาน คนใดคนหนึ่ง
จน ที่ บ้าน เรือน ของ พยาน ฎา ที่ ทำมด ใดคำบล หนึ่ง ก็ ได้ สุก แล้ว
แต่ ศาล จะวินิจฉัย เห็น สมควร แก่ เหตุ การ นั้น ฎา

เรียก พยาน สืบ ใน ศาล

(๓) ถ้าศาลวินิจฉัยเห็นว่า ไม่จำเป็นจะให้ โจทก์จ่าย
นำกระดาษการ ๆ เจ้าพนักงาน ไปเก็บหลักฐานถึงว่ามาขึ้น ศาลจะ
ออกหมายเรียกตัวพยานมาให้สืบแลเบิกความในศาลก็ได้ก็ได้
ให้ ออกหมายลงชื่อ ประทับตรา ของผู้พิพากษาเอก ถ้าพ้นวัน
เดือน ปี แลเวลาซึ่งจะให้พยาน มาเบิกความในศาลนั้น ไปยัง
พยานให้ทราบล่วงหน้าก่อนแก่ทุกคน ๆ

ส่ง ประเพณี ไปสืบ

(๓) ถ้าบุคคลใดได้ปล่อยสัตว์ไปจะปลดปล่อยตนให้ ไภพ

จำเลย นำ ภาระการ ฤๅ เจ้าพนักงานไป เค้น เฝง ฤๅ ออก หมาย
เรียก พยาน มา สืบ ใน ศาล ตั้ง ว่า มา แล้ว นั้น ศาล จะ ได้ คัด ประเด็น
ข้อ สืบ ใน คำ ชี้ สอง สถาน แล ข้อ คำน ข้อ คึง ของ โจทย์ จำเลย
ส่ง ไป ให้ เจ้าพนักงาน ภาระทรวง ฤๅ กรม ใด ๆ ให้ ช่วย สืบ พยาน
ให้ โดย อ่าง ก็ ได้ สุด แก่ ศาล จะ เสนอ สมควร แก่ เหตุ การ อัน จำ เปน
ศาล มี อำนาจ เต็ม ใน การ เลือ ก สืบ ประการ ใด ประการ หนึ่ง

ใน คติ ทุก ๆ เรื่อง ศาล มี อำนาจ เต็ม ที่ จะ เลือ ก สืบ พยาน จำ
พวก ใด ฤๅ พยาน คน ๆ ตาม ประการ ที่ ๑ ฤๅ ประการ ที่ ๒ ฤๅ ประ
การ ที่ ๓ ก็ ได้ สุด แล้ว แต่ ศาล จะ พิจารณา เห็น ควร ตาม เหตุ
อัน จะ กล่าว ต่อ ไป ใน พระราช บัญญัติ นี้

พยาน ชำ ขึ้น ไม่ ยอม สาขาล

ฤๅ ไม่ ยอม เบิก ความ ให้ ประจักษ์ ตาม มาตรา ๕๑

มาตรา ๑๑ ศาล บังคับ ให้ โจทย์ จำเลย นำ ภาระการ ไป เค้น
เฝง สืบ พยาน ก็ ก็ ฤๅ บังคับ เรียก พยาน มา สืบ ใน ศาล ก็ ก็
ฤๅ ศาล บังคับ ตรวจ ว่า การ ไป สืบ พยาน เปน จริง วัค ใน ฐาน
ที่ ก็ ก็ เมื่อ ภาระการ บังคับ ตาม พยาน แล้ว พยาน แกล้ง
บิดพลิ้ว ชัก ขึ้น ไม่ ยอม สาขาล ทั่ว ฤๅ ไม่ ยอม กล่าว คำ ปฏิญาณ
ทั่ว แทน คำ สาขาล (เว้น ไว้ แต่ โจทย์ จำเลย ทั้ง สอง
ฝ่าย) พยาน ไม่ อดใจ ให้ พยาน สาขาล กล่าว คำ ปฏิญาณ

ๆ ไม่ยอมเบิกความ ตาม ประเด็น ข้อ อ้าง ๆ ไม่ยอมตอบแก้ข้อ
 คำน ข้อตั้งเพราะ เห็น แก่หน้าบุคคล ด้วยเจตนาจะมีให้คดีวิวาท
 ของ คู่ความ แล้ว ไปโต้แย้ง ก็ให้ศาล ทอด โฉนด มาทนายเรียก
 ๆ ทนายเถาะ ๆ ทนายจับ เอาตัวพยาน ผู้ นั้น มาชำระใต้สวนกุ
 ถ้าพิจารณาเป็น สัตย์จริง ว่า มา นี้ ก็ให้ปรับลงโทษ เป็น ข้อ บังอา
 ชัก ขึ้น อำนาจ ศาล ตาม มาตรา ๕๑ ของทุก ประการ

พยาน หลบตัวเสีย ไม่ให้สืบถึง ๓ ครั้ง

จะออก ทนาย จับ ๆ จะนำความ ขึ้น เสนอ เสนอบก ก็ได้

มาตรา ๑๒ บรรดาพยาน เช่น ว่าไว้ใน มาตรา ๑๐ นั้น เมื่อได้
 รับรังสี นักสืบ ของศาล แล้ว แก้ง หลบตัวเสีย ถึง ๓ ครั้ง
 ไม่ให้พบ ระยะเวลาการ ผู้ ซึ่งโทษจำเลย นำไป สืบถึงนี้ ถ้าศาล พิ
 เเคราะห์ดู เห็นว่าสมควร จะให้ออก ทนาย จับเอาตัว มาศาล ตาม
 ความใน มาตรา ๑๗ แล้ว ก็ให้ออก ทนาย จับได้ โดยทันที
 ถ้าศาล พิเคราะห์ดู เห็นว่า การ นี้ เป็น ชัก ช้อง สมควร จะต้อง นำ
 ความ ขึ้น เสนอ ต่อ เสนอบก กระทวง บุติกรรม เสียก่อน เพื่อ จะ
 ใ้รับคำสั่ง ท่อ ไปถึงนี้ ก็ได้ สุดแต่เห็น ควร แก่เหตุ การ

พยานคน ใรู้ ทนาย เรียกให้มาเบิกความ ใน ศาล แล้ว

ชักขึ้น เสียไม่มา ตาม กำหนด ก็ให้ลงโทษโดย โทษานุโทษ

มาตรา ๑๓ พยานคน ใรู้ ซึ่งศาล เห็นสมควร จะออก ทนาย เรียก
 พิพธิ์ รั้ง ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

พยาน มาเบิกความในศาล ทั้ง ว่าไว้ใน มาตรา ๔๐ ประการ ที่ (๒) ก็ให้ศาล ออกหมายเรียก ถึง สังกัด มูลนาย ของ พยาน ได้ยัง กับ ผู้ที่ ต้อง อ้าง เป็นพยาน ฎา จะหมาย ถึง ตัว ตรง ก็ ใ้ตาม นั้น ถ้า แล ศาล ใ้ ออกหมายเรียก ให้ ไปเบิกความใน ศาล แล้ว มูลนายเพิกเฉย เสีย ไม่ใ้ยังกับ ให้มายังศาล ก็ ฎา ผู้ นั้น ยังอาจ ชักขึ้น ฝน พระราชบัญญัติ ไม่ไปยังศาล ตามกำหนด ทาย แลมีใ้ชี้แจง เหตุ ชัก ช้อง มีการ บ่วยเจ็บ เป็นต้น ที่ ศาล จะพึง พิจารณา เห็นว่าเป็น เหตุ สมควร จริงๆ เมื่อพิจารณา เป็น สักย ว่า แกล้ง ชักขึ้น พระราชบัญญัติ ก็ให้ตร โทษ โทษ โทษ โทษ ตาม ข้อ ยังกับ ใน พระราชบัญญัติ นี้

อ้าง พระสงฆ์ สามเณร ให้ไปเดิน เฝษญ สืบ

ถ้าไม่ยอมใ้การ ก็ไม่ ต้องสืบ ต่อ ไป

มาตรา ๑๔ ถ้า โทษ จำเลย อ้าง พระภิกษุ สงฆ์ สามเณร เป็นพยาน แล้ว ห้ามมิใ้ ออกหมายเรียก มาใ้การในศาลๆ ต้อง ยังกับ ให้โทษ จำเลย นำ กระดาษการ ไปเดิน เฝษญ สืบ นอกศาล ึง ทุกครั้ง แล ห้ามมิใ้ พระ ภิกษุ สงฆ์ สามเณร ซึ่ง เป็นพยาน สาขาล เป็น อันขาด ใ้ อ่าน ประเด็น ข้อ สืบ ให้ฟัง เท่านั้น ถ้า พระภิกษุ สงฆ์ สามเณร ซึ่ง เป็นพยาน ไม่ยอมใ้การ ก็ ฎา ึง เสีย ก็ ฎา ศาล ไม่มี อำนาจ จะ ยังกับ ว่ากล่าว ประการ ไ้ ไ้ ้วย เป็น โมฆะ พยาน คือพยาน ที่ พิพธัณท์ ศาลไทย และ หอจดหมายเหตุ

พ้นแล้ว ไม่ต้องสืบ พระภิกษุสงฆ์ สามเณร ของคนนั้น ต่อไป

อ้าง นัก บวช ถือ ศาสนาต่าง ๆ ให้สืบเหมือน ขนรวาค

มาตรา ๑๕ ถ้าโจทก์จำเลย อ้าง ผู้ ถือ บวช ประพฤติพรต พหุ
กรรม มี ประเภท ต่างๆ เช่น หลวง จัน หลวง ญวน กัถิ ประหารรูป ชี
กัถิ พรหมเนหาราย โปโลติคโยค ปุชก กัถิ บาท หลวง หมอ สาส
นาถุญ เตียน กัถิ ไทะ ท่วน ชะยี่ สะหยักถือ สาสนามหมัก กัถิ ได้
สืบ กับ ขนรวาควิสัย แลให้สาบาล กระทำปฏิญาณ สัจจา ธิฐาน
ถามลัทธิ ศาสนา พืช ที่ ผู้ เปน พยาน นั้น เคารพ นับ ถือ จง ทุกประการ

ว่าด้วย นักการ ถือ หมายถึง ไปให้พยาน ถ้าพยาน ไม่รับ

ให้ทั้ง หมายถึงให้ต่อ หน้าอำเภอ ฤๅ สรรวัค แขวงนาย พลตระเวร

มาตรา ๑๖ นักการ ถือ หมายถึง ไปส่งให้ แก่ มูล นาย ของ พยาน กัถิ
ส่ง ตรงถึงพยานคน ใดคน หนึ่ง ณะที่ใด ๆ มูล นาย ของ พยาน ฤๅ
พยาน ไม่ยอม รับเอาหมายไว้ ก็ให้นักการ ไป แจ้งความ ต่อ นาย
อำเภอในแขวงที่ผู้นั้น ตั้งบ้านเรือน ฤๅ ไป แจ้ง ต่อ สรรวัค แขวงนาย
พลตระเวร ประจำท้อง ที่คน ใดคน หนึ่ง ด้วยเหตุ ที่ มูล นาย ของ
พยาน ฤๅ พยาน ไม่รับ หมายถึงไว้แล้ว ให้ นายอำเภอ ฤๅ สรรวัค แขวง
นายพลตระเวร พา นักการ กลับไป เพื่อ ให้ส่ง หมายถึง แก่ มูล นาย
ของ พยาน ฤๅ พยาน ถ้า มูล นาย ของ พยาน ฤๅ พยาน ยัง ขึ้น
ไม่รับ หมายถึงไว้ ก็ให้ทั้ง หมายถึง ให้แก่ มูล นาย ของ พยาน ฤๅ พยาน
ต่อหน้า นายอำเภอ ฤๅ สรรวัค แขวงนาย พลตระเวร ให้รับ

พิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้องและลดหย่อนโทษ

เป็น พยานไว้ด้วย แล้ว หมายถึง เป็น อัน เชื้อ ไท ว่า ได้ ถึง ผู้ ท้อง
เรียกเป็นพยานแล้ว ต้อง ถือ ว่า เหมือน พยาน ได้ รับ หมายถึง ไว้ ณ

พยานไม่มาศาล ตาม นัด ให้ รับ ตาม มาตรา ๔๘

มาตรา ๑๗ ถ้า พยาน คน ไก ผู้ ซึ่ง ศาล ได้ ออก หมายถึง เรียก
แล้ว ทราบ ความ ว่า จะ ต้อง เรียก เป็น พยาน แล้ว หลบหนี เสีย ไม่
ให้ นัก การ พย ที่ จะ ส่ง หมายถึง ก็ ได้ รับ หมายถึง แล รู้ เวลา วัน เดือน
ปี ซึ่ง ตน จะ ต้อง ไป ให้ การ โทษ อ้าง ใน ศาล แล้ว แกล้ง บิด
พลั่ว เสีย ไม่ ไป ศาล ตาม เวลา นัด ก็ ได้ ศาล ออก หมายถึง จับ พยาน
ผู้นี้ มา ชัง ไว้ กว่า จะ ให้ การ เสรี แล้ว ให้ ศาล ได้ สอน พิการณา
กฏ ถ้า เห็น ว่า พยาน ผู้นี้ แกล้ง หลบหนี บิด พลั่ว ชัก ขึ้น อำนาจ ศาล
ทั้งนี้ ก็ ให้ ตัก สิบ ปรีย แด ลง โทษ พยาน ผู้นี้ ฐาน บัง อาร
ชัก ขึ้น อำนาจ ศาล ตาม มาตรา ๔๘ จึง ทุก กราว ไป

ถ้า พยาน มี เหตุ ชัก ช้อง จะ มา ศาล ตาม นัด ไม่ ได้

ก็ต้อง มา แจ้ง ความ แก่ ศาล เสีย ก่อน

มาตรา ๑๘ ถ้า พยาน คน ไก ได้ รับ หมายถึง นัด แล้ว มี เหตุ ชัก
ข้อง ก็ จะ ว่า ไว้ อ้าง ดัง นี้ จะ มา ให้ การ ใน ศาล ตาม กำหนด นัด
ไม่ ได้ ก็ ต้อง รีบ มา แจ้ง ความ แก่ ศาล ให้ ทราบ เสีย ก่อน
วัน นัด ถ้า ศาล พิเคราะห์ ญ เหตุ ชัก ช้อง นี้ เป็น การ จำ
เป็น จะ ต้อง พิจารณา ศาล ไทย แล เห็น ว่า ควร ให้ ศาล เลื่อน วัน นัด

สืบพยานคนนั้น ท่อไปวันอื่นตามสมควรแก่เหตุการณ์ เว้นไว้
แต่ศาลเห็นว่าไม่มีเหตุจำเป็นจะต้องยกพยานคนนั้น ต้องมาไต่
ถามตามหมายนัด เหตุที่ศาลควรยอมให้เลื่อนวันสืบพยานนั้นคือ

(๑) พยานมีกิจธุระในส่วนตัวซึ่งเป็นการจำเป็นที่จะละเว้น
มาให้การในศาลตามนัดไม่ได้จริง ๆ

(๒) พยานติดราชการสำหรับตัวซึ่งจะละทิ้งเสียในเวลา
ศาลนัดสืบไม่ได้จริง ๆ

(๓) พยานป่วยไข้มีอาการหนัก ไม่สามารถจะมาศาล
ได้ในวันนัด

ศาลให้ไปชั้นสูตรอาการพยานได้

ถ้าไม่ป่วยเจ็บให้ออกหมายนัดซ้ำอีก

ถ้าพยานป่วยเจ็บดังนี้ ต้องให้คนไปแจ้งความแก่ศาลโดย
เร็ว ศาลจะให้นัดการมาชั้นสูตรดูก็ได้ ถ้าศาลมีมูลเหตุ
หลักฐานควรเชื่อได้ว่า พยานป่วยไข้มีอาการไม่หนักหนาพอ
จะมาศาลได้ แล้งบิพพลวเสียไม่มากก็ ถ้าไม่ป่วยไข้แล้ง
บอกว่าย่อยเจ็บมีอาการมากก็ ก็ให้ศาลออกหมายนัดซ้ำ
ไปยังพยานอีก ถ้าพยานไม่มาศาลตามนัดก็ให้ลงโทษโดย
ฐานล่วงละเมิดราชบัญญัตินี้

ผู้อ้างต้องเสียค่าหมายค่าธรรมเนียมพยานตามอัตรา

มาตรา ๖๖๖ ถ้าผู้ต้องหาโดยที่ผู้ต้องหาหรือทนายผู้ต้องหา
ไม่มาศาลตามนัดโดยที่ผู้ต้องหาหรือทนายผู้ต้องหา

หนึ่ง ซึ่ง ต้องพิพากาในคดีนี้ก็ จะ ขอให้ ศาล ออกหมาย เรียก
พยาน มาให้การใน ศาล ต้อง เสีย ค่า หมายถึง ค่าเดินทาง แล ค่า
ช่วย การ ของ พยาน ตาม อัคราพิทักษ์ ค่า ขรรณเนียม พยาน มี แจ้ง
อยู่ในคาทรวง หมายเลข ๓ ในท้ายพระราชบัญญัตินี้ แล้ว

ค่า ขรรณเนียม เช่นกล่ามานี้ ผู้ อ้างพยาน ต้อง เสีย ให้ แก่
พยาน ก่อนเวลาให้การ เว้น แต่ ค่า หมายถึง นั้น ต้อง เสีย เมื่อเวลาขอ
ให้ศาล ออก หมาย แต่ ถ้าศาล เห็นสมควร จะ เรียก เอาค่า ขรรณ
เนียม พยาน ล่วง นำไว้ก่อน แล้วจึง ออกหมาย ก็ได้ เพื่อ พยาน มา
ศาล แล้วจึงให้ศาล คิดค่าช่วย การ ให้ แก่พยานตาม อัครา ถ้า
พยาน คน ใด ไม่รับค่า ช่วย การ ซึ่ง ตน ควร ได้ โดย พระราชบัญญัติ
นี้ ก็ให้ ศาล คิดเงิน ค่าช่วย การ ให้ แก่ผู้ อ้าง งบครบ

หนึ่ง พยาน ซึ่ง ศาล ควร คิดค่า ช่วย การ แล ค่าเดินทางให้ นั้น จำ
เพาะ แต่ พยาน ซึ่ง ศาล ออกหมาย เรียก ตัว มา ให้การ เบิก ความ
ในศาล เท่านั้น พยาน นอก จากนี้ อย่าให้ศาล คิดค่า ช่วย การ ค่า
เดินทางให้เป็น อัน ชาติ

หนึ่งพยาน อยู่ใน กรุง เทพ ๑ ก็ ก็ ฤา อยู่ใน หัว เมือง ใกล้ ไกล
ก็ ก็ ถ้าต้องมา เบิก ความ ในศาล แล้ว ก็ให้ศาล คิดค่า เดินทาง
นอก จาก ค่าช่วย การ ให้ อีก คือ ค่าเช่ารถ ค่าเช่าเรือ ค่าจ้าง
คนพาย เรือ แว เรือ ตามทางใกล้ทาง ไกลให้สมควร แก่ ขรรณ
เนียมจ้างกัน ^{พิพิธิภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ} อย่าให้เหลือ เกิน มาก ไป ถ้าพยานมิได้ ออก ทุน

เสียค่าเดินทางแล้ว ก็อย่าให้ศาลคิดค่าเดินทางให้เลย แต่ใน
การที่ศาลจะคิดค่าธรรมเนียม ค่าข่วย กวให้ แก่พยานตาม
อัตราพิภัท ค่าธรรมเนียมพยานในศาลวางหมายเลข ๓ ในท้าย
พระราชบัญญัตินี้ ศาลต้องพิจารณาเหตุ ตามสมควร แก่พยานว่า
ถึงขอรับค่าตอบแทน ผู้จะ ต้องเสีย แล ค่าอื่นๆ ของ พยาน ผู้จะ ได้
โดย ยุติธรรม

ถ้า ผู้อ้าง พยาน สำนัด ตัว ได้ ว่า ตน ไม่มี ทพีย ราคา
เกินกว่า ๖๐ บาท ขึ้น ไป ไม่ ต้อง เรียก ค่า ขรรณเนียมพยาน
มาตรา ๖๐ ถ้า ผู้อ้าง พยาน เป็น คน อาณาชากร ณ ไม่มี
เงินเสียค่า ขรรณเนียมพยาน สำนัด ตัว ได้ ว่า ตน ไม่มี วิทยุณณณะ
ทพีย วิทยุณณณณะทพีย สิ่งใด สิ่งหนึ่ง ซึ่ง รวมราคา ไม่ เกิน กว่า ๖๐
บาท แล้ว ก็อย่าให้ศาลเรียกค่า ขรรณเนียมพยาน แก่ผู้ นี้เลย
ให้ ออก หมายเรียก พยาน มา ให้การ ตาม พระราชบัญญัตินี้ จง ทุก
ประการ

อ้างคน ต่าง ประเทศ มาเป็น พยาน

มาตรา ๖๑ ถ้า โจทก์ จำเลย อ้างคน ใน มณฑล ต่าง ประเทศ ซึ่ง
มี หนังสือ สำนัด ทาง พระราช ไมตรี ทพีย กรุง สยาม มาเป็น พยาน
ก็ ให้กระทรวง ยุติธรรม ญา ผู้พิพากษา มี หมาย แจ้ง ความ ต่อ กง
สุลต่าง ประเทศ ให้ มจรับ ตัว พยาน มา ให้การ ใน ศาล ตาม กำนทก
ตุกรสุล ต่าง ประเทศ นี้

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ลักษณะ หมายถึง

ถ้าแลมีเหตุขัดข้อง ประการใด ใน การนี้ ก็ให้ศาล แจ้ง ความ
แก่เสนาบดี ให้ว่ากล่าว ตาม ทาง ราชการ ต่าง ประเทศ นั้น

หมวด ที่ ๔

ว่าด้วยลักษณะอ้างสรรพหนังสือต่าง ๆ เป็นพยาน

หนังสือ ชนิดใด ควร อ้าง เป็น ตัว พยานได้

มาตรา ๒๒ สรรพ หนังสือ ต่าง ๆ ซึ่ง โจทก์ จำเลย ควร อ้าง เป็น
ตัว พยาน เขา ความจริง มา ประกอบ กับ ข้อ หาคำ ให้ การนี้ มี
ดังนี้ จะ ว่า ต่อ ไป นี้

(๑) กฎหมาย พระราชบัญญัติ หมายถึง ประกาศ กฎรับสั่ง
กระแสพระบรมราชโองการ บรมราชซึ่งได้เขียน จาตุรไว้ กัด ๆ ลง
พิมพ์ไว้ กัด ๆ ซึ่ง คง ใช้ อยู่ เป็น ตัว บท กฎหมาย สำหรับ พระ ราช
อาณาจักรสยาม

(๒) ประกาศ ข้อ บัง กับ ๆ กฎเสนาบดี ซึ่งเสนาบดีใน
กระทรวง ทบวง ให้ออก โฆษณา ประกาศ ไว้ สำหรับ กระทรวง นั้น ๆ

(๓) สรรพ หนังสือ ราชการ ใน กระทรวง ต่าง ๆ ซึ่ง เป็น การ
เปิดเผย แล้ว

(๔) สรรพ หนังสือ เอกสาร สำคัญ ต่าง ๆ เช่น ต้น ว่า สาร
กรม ธรรม ทาย กู้หนี้ ประกัน สัญญา ต่าง ๆ

ปวง ทวีฏิกดาใบเสร็จใบรับนำ โฉนด ทราแคง ทาง ว่าว แล พิ ในย กรรม
ทาง ๆ ที่ไว้ทำถูก ต้อง ตาม กฎหมาย

(๕) ส่วน ความแพ่ง ความอาญาทั้งปวง คือ ฟ้อง เรื่อง
ราว คำให้การ คำพยาน คำปฤกษา คำตัดสิน ฤฯ สรรพ หนังสือ
ต่าง ๆ ซึ่งอยู่ใน ส่วนความเหล่านั้น

(๖) ขาญชีสารบบแผนที่ เจตหมายเหตุต่าง ๆ ฤฯ หนังสือ
เรื่องต่าง ๆ ฤฯ สรรพ หนังสือ ไก ๆ ซึ่งเขียน จาฤก ไว้ กัก ฤฯ ซึ่ง
ก็พิมพ์ไว้ กัก ฤฯ ซึ่ง ทำลง ไว้ด้วย วิธ อย่าง ไก อย่าง หนึ่ง ซึ่ง ส
มารต จะ อ่าน เข้าใจ ได้

ถ้าผู้มี ใ้ อัง ไม่ รับ ว่า หนังสือ นั้น ถูกต้อง ก็ให้ ผู้ อัง สืบ พยาน
อื่น มา ประกอบ ไ้

แต่บรรดาหนังสือต่าง ๆ ซึ่งว่ามา ถ้าโดย ฤฯ จำเลย เห็น ว่า
จะ อัง เปน ทวี พยาน มา ประกอบ ข้อ หา คำให้การ เอา ความจริง
ฝ่าย ตน ไ้ ก็ให้ อัง ตาม ประสงค์ ถ้า หนังสือ สำคัญ อยู่ แก่
ผู้ อัง แล้ว ก็ให้นำ มา ขึ้น ต่อ ศาล ศาล จะ ใ้ ฝ่าย ผู้ มี ใ้ อัง
ตรวจ ฤฯ ถ้าผู้มี ใ้ อัง ยอม รับ ว่า ถูกต้อง แล้ว ผู้ อัง ไม่ ต้อง สืบ
พยาน อื่น มา ประกอบ อีก ต่อ ไป ถ้าผู้มี ใ้ อัง ไม่ รับ ว่า ถูก ต้อง
ฤฯ ว่า ไม่ รู้ เห็น มา แต่ ก่อน ฤฯ ก็ กัก คำน ทุ่ม เลียง ว่า หนังสือ ซึ่ง อัง นั้น
ไม่ ควร จะ เชื่อ ฟัง ด้วย เหตุ ประการ ไก ๆ กัก ก็ให้ ผู้ อัง สืบ พยาน
อื่น มา ประกอบ ไ้

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ศาล หมายถึง เรียกบุคคล

ญาติพนักงานให้นำเอาหนังสือซึ่งต้องอ้าง นั้นมาให้สืบในศาล
มาตรา ๒๓ ถ้าหนังสือสำคัญใด ๆ ซึ่ง โจทก์จำเลย อ้าง นั้น
มิได้อยู่กับตัวผู้อ้าง อยู่แก่บุคคลอื่น ๆ ก็คือ ถ้า อยู่ใน กระทรวง
ญาติ ต่าง ๆ ก็คือ ก็ให้ผู้อ้าง แจ้งความแก่ศาลว่า หนังสือ
ซึ่งจะ อ้าง เป็นพยาน นั้น เป็น หนังสือ ชนิดใด อยู่ใน ความ รักษา
ของ บุคคลใด ถ้า กระทรวงใด ให้ ใ้ ความ ชักเจน แล้วให้ศาล มี
หมาย ไปยัง บุคคล ผู้ นั้น ถ้า พนักงานใน กระทรวง นั้น ให้นำ
เอาหนังสือ ฉบับ นั้น มา ให้สืบ ยัง ศาล ตาม วัน กำหนด นัก จง ได้
ถ้าผู้ใด ชัก เจน ไม่ นำเอา หนังสือ มา ศาล ก็ให้ลงโทษ ตาม มาตรา
๔๘ ถ้าแล บุคคล ถ้า พนักงาน เช่น ว่ามานี้ รู้ หมาย นัก แล้ว
ไม่ นำเอา หนังสือ ซึ่งต้อง อ้าง นั้น มา ยัง ศาล ตาม นัก เช่นนี้ ก็
ให้ศาล ออกหมาย จับเอาตัว มาลงโทษตาม มาตรา ๔๘ แต่ พระ
ราชบัญญัตินี้ ถ้า มี หนังสือ ต่อว่า ไปยัง ผู้ใหญ่ใน กรม ต่าง ๆ ที่
การ ทิด ชัก นั้น ให้ยัง คับ ขัน วิชา โดย ทาง ราชการ ตาม แต่ ศาล จะ
เห็น สมควร เพื่อ รักษา อำนาจ พระราช บัญญัติ ให้เป็นไป โดยควร
แก่ ราชการ นั้น เว้น ไว้แต่

(๑) ผู้ นั้น จะ มาศาล ต่อ ศาล แล ให้การ จำหน่าย ว่า
หนังสือ ฉบับ ที่ โจทก์ จำเลย อ้าง เป็น พยาน นั้น มี ได้ อยู่ ใน ความ

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

รักษาๆ ใน อำนาจ ของ คน ๆ. ไม่สามารถ จะ นำ เขามา ยัง ศาล ได้
แต่ ถ้า คน ^{ผู้}รู้ว่า หนังสือ นั้น อยู่ กับ ใคร แล้ว ก็ ต้อง แจ้ง ความ ให้ ศาล
ทราบ

(๒) ผู้ นั้น จะ สาบาล ต่อ ศาล แล ให้ การ จำหน่าย ว่า หนังสือ
ซึ่ง ช่าง นั้น สูญ หาย เสีย จริง แล้ว คน จะ ยอม ให้ การ ยก
ข้อ ความ ใน หนังสือ นั้น ต่อ ศาล ตาม ที่ กำหนด จำไว้ ใต้ ตาม สัจจริง

โจทก์ จำเลย อ้าง หนังสือ ซึ่ง คู่ความ ข้างหนึ่ง รักษาไว้
ผู้ใด ขัด ขัง คับ ศาล ไม่ ส่ง หนังสือ มา ให้ สืบ ศาล ตักสิน

กตกะคือเป็นแพ้อย่างอื่นที่สมควรได้

มาตรา ๒๔ ถ้า ฝ่าย โจทก์ อ้าง สรรพ หนังสือ ใด ๆ ซึ่ง อยู่
กับ จำเลย ก็ ก็ ถ้า ฝ่าย จำเลย อ้าง สรรพ หนังสือ ใด ๆ ซึ่ง อยู่
กับ โจทก์ ก็ ศาล ยึด กับ ฝ่าย โจทก์ จำเลย ผู้ เจ้า ของ หนังสือ ซึ่ง
ต้อง อ้าง นั้น ให้ นำ มา ยื่น ต่อ ศาล ถ้า โจทก์ จำเลย ผู้ เจ้า ของ
หนังสือ นั้น ๆ แกล้ง ซึ่ง ล้าง ทำลาย เสีย ๆ ขัด ขัง ข้อ ขัง คับ ศาล
ไม่ นำ หนังสือ มา ยัง ศาล ศาล มี อำนาจ ที่ พิพากษา ตักสิน กตกะคือ
ของ ผู้ ที่ ขัด ขัง นั้น เป็น แพ้ ๆ จะ ยึด อย่าง อื่น ตาม สมควร ได้
ตาม บทกฎหมาย แล ความ ยุติธรรม

ถ้า จะ นำ คำนวณ กับ หนังสือ มา สืบ ไม่ ได้ ก็ ให้ สืบ สำเนา

ๆ สืบ ผู้ รู้ ข้อ ความ ใน หนังสือ ประ กอบ กัน

มาตรา ๒๕ ถ้า ฝ่าย โจทก์ อ้าง สรรพ หนังสือ ใด ๆ ทั้ง

เช่นกล่าวไว้ในมาตรา ๒๒ แห่ง พระราชบัญญัตินี้ จะเอาทั้งฉบับ
มาสืบในศาลไม่ได้ ด้วยเหตุประการใดประการหนึ่งก็ว่าได้ ก็ได้
สืบสำเนาหนังสือฉบับนี้ก็ได้ ถ้าจะสืบพยานอื่น ๆ ซึ่งเป็นผู้
รู้ข้อความในหนังสือนี้ก็ได้ สุดแต่ให้ได้รับความจริงมาประกอบ
กับข้อหาทำให้การ ซึ่ง ศาล จะ ได้ วินิจฉัยต่อไป

หมวดที่ ๕

ว่าด้วยลักษณะกระบวนข้อสืบ ลักขีพยาน มาประกอบเอาความจริงลงในคำชี้แจงสองสถาน

ข้อหาข้อใด จำเลย รับรู้ ถูก ทั้ง แล้ว

ไม่ต้องสืบ พยานต่อไปฟังได้

มาตรา ๒๖ ก่อนเวลากำหนดวันนัดสืบพยานนั้น ให้ศาล
เรียก โจทก์ จำเลย มาพร้อมกัน แล้วให้ศาล อ่าน ทรว คุ พ้อง แล
คำให้การ จนตลอด ถ้าข้อหาข้อใดในฟ้องนั้น จำเลย รับรู้
ทั้งในคำให้การ แล้ว ข้อนี้ ไม่ต้องสืบ ลักขีพยานเป็นอันฟัง
ได้ตามกฎหมาย ให้จดหมายบันทึกไว้เป็นสำคัญ

ถ้าโจทก์ มีคำร้อง ให้ ศาล ทัก สืบ ใน ข้อหา ซึ่ง รับ กัน แล้ว ให้
จำเลย มีคำโต้แย้ง ได้

หนึ่ง ถ้าโจทก์ มีคำร้อง ขอ ให้ ศาล ทัก สืบ ใน ข้อหา ซึ่ง จำเลย
รับ แล้ว นั้น ก็คือ ข้อหา ที่ ได้ มา ใน ข้อหา ซึ่ง จำเลย ประกอบ ใน ข้อหา อื่น

ต้อง ด้วย บทกฎหมายเสีย ชั้นหนึ่ง ก่อน แลฝ่ายจำเลย มีคำโต้แย้ง
ยังไม่ยอมให้ศาลตัดสิน ก่อน ด้วยเหตุประการใดประการหนึ่ง
อันชอบด้วยกฎหมาย

ศาลจะตัดสินว่า ไม่ตัดสินก่อน ก็ได้ สุดแต่ศาลเห็นสมควร

ก็ได้ให้ศาลพิเคราะห์คำทั้งสอง แลข้อหาซึ่งรับกันนั้นจึง
ถองแท้ ถ้าเห็นว่าข้อหาซึ่งรับกันนั้น ควรที่จะบังคับสถาน
ใดสถานหนึ่งตามกฎหมายไปแล้ว ก็ให้ศาลตัดสินในข้อ
หาซึ่งรับกันนั้น ให้แล้วเสียก่อน โดยทางยุติธรรม ถ้าศาล
เห็นว่าข้อหาซึ่งจำเลยรับแล้วนั้น ยังไม่พอที่จะตัดสินได้ จำ
ต้องรอให้สืบพยานเอาความจริง มาประกอบกับข้อซึ่งจำเลย
มีรับนั้นเสียก่อน ถ้าเห็นว่าถ้าจะตัดสินเสียก่อนเช่นว่ามาแล้ว
นั้น จะเป็นเหตุชักข้ออ้างแก้ทางพิจารณาให้เห็นชัดต่อไปดังนี้ ก็ได้
ศาลอนุญาตยกคำของโจทก์เสีย แลบังคับให้โจทก์ใช้คำขรร
เนียมชั้นจำเลยมีคำโต้แย้งให้แก่จำเลยจึงเริ่ม

ข้อใดในฟ้องแลคำให้การเป็นความมุ่งเดียวกัน

ด้วยบทกฎหมาย ก็ได้ตัดสินในคำทั้งสองสถาน

ได้เรียกว่าข้อประเด็นควรหาฤๅ น

มาตรา ๒๗ ถ้าข้อหาใดในฟ้องเป็น ข้อความที่อ้างบทกฎหมาย
พระราชบัญญัติหมาย ประการใด ๆ อันเกี่ยวข้อ ต้องด้วยมูล
วิพาทในระหว่างฟ้องโจทก์แลคำให้การของจำเลยก่อนสืบพยานอื่น ๆ

มาประกอบเอาความจริง แลฝ่ายจำเลยมีวิธีให้การ
ว่าบทกฏหมาย ซึ่งโทษอ้าง มาใน ข้อหานี้ ถูก ต้อง กลับต่อสู้
อ้าง บทกฏหมายอื่น ๆ นอกจากที่ โทษ อ้าง นั้น มาโต้แย้ง บทที่
อ้างมานี้ อีก ก็ที่ ๆ ขัดหา ข้อใด ข้อหนึ่งในฟ้อง ซึ่งศาล
พิจารณาเห็นว่า เช่น ข้อความ ซึ่ง คู่มีเถียง กัน ระเบียบ กฎหมาย
จำเลยมีวิธีว่าถูกต้อง กลับให้ การ โต้แย้ง ต่างๆ ไม่จำเป็นต้อง
สืบพยาน มา ประกอบเอาความจริง ควรจะวินิจฉัยว่าฝ่ายใดถูก
ฝ่ายใดผิดโต้แล้ว ก็ให้ ศาล เก็บความ ใน ข้อหาแล คำให้
การ อัน คู่มีเถียง กัน ด้วยบทกฏหมายนั้น เว้นลง ใน คำชี้ของ
สถาน ให้เรียกว่า ข้อประเด็น ซึ่ง ควรหา ๆ บท ที่ จะ ไม่ ย้อง
สืบพยานอื่น มา ประกอบเอาความจริง นอกจาก วินิจฉัย ตาม
กฏหมายนั้น

โทษ ๆ จำเลย จะมี คำร้อง

ให้ศาล ทักสิน ใน ข้อ ประเด็น ควรหา ๆ บท เลียบก่อน ก็ได้

ข้อ ประเด็น ซึ่ง ควร หา ๆ บทนี้ โทษ ก็ จำเลย ก็ จะมี
คำร้อง ให้ศาล ปฎิญา ทักสิน เลียบ ก่อน แลฝ่ายหนึ่ง ยังไม่ยอม จะ มี
คำโต้แย้งไว้ ๆ ทั้ง สอง ฝ่าย พร้อมใจ กัน ยอม ให้ ปฎิญา ทักสิน
เลียบ ก่อน ที่เถียง ก็ได้ ถึงเช่น มี คำให้ ศาล ทักสิน ใน ข้อหา ซึ่ง รับ
กัน เช่นว่า ให้ในข้อหา ๒๐ นั้น ถ้าศาลยังไม่จำเป็น

จะ ต้อง ปฎิภาณ ทักสินใน ชั้นนี้ ด้วยเหตุประการใดประการหนึ่ง
อัน ชอบด้วย กฎหมาย แล ทาง ยุติธรรมนี้ ก็ให้ ปฎิภาณ ยก คำ
ของ โจทก์ ว่า จำเลย ผู้ร้อง ขอให้ ทักสิน นั้น เสีย แล ให้ ยักยอก
เงิน ค่า ขรรณเนียม ชั้นนี้ คำ ให้แก่ ผู้มี คำ โท้แย้ง จึง เต็ม เว้นไว้
แต่ โจทก์ จำเลย ทั้ง สอง ฝ่าย พร้อมใจ กัน มี คำ ร้อง ให้ ทักสิน
ก็ให้ โจทก์ จำเลย ทั้ง สอง ฝ่าย ต่าง เสีย ค่า ขรรณเนียม

ศาล จะ ทักสิน ก็ เกี่ยว ภาย ไร

ก่อน ก็ ไ้ สุก แล้ว แต่ จะ เหน สมควร

ถ้า ศาล เหน ควร จะ ทักสิน ใน ชั้น นี้ เสีย ก่อน ด้วย เหตุใด เหตุหนึ่ง
อัน ต้อง ด้วย กฎหมาย แล ยุติธรรม ก็ให้ ทักสิน เสีย ก็ เกี่ยว ตาม
คำ ของ ฝ่าย โจทก์ ว่า จำเลย ผู้ร้อง แล ให้ ผู้มี คำ โท้แย้ง ไร นั้น
ใช้ ค่า ขรรณเนียม ชั้นนี้ คำ ให้แก่ ผู้มี คำ ร้อง ให้ ศาล ทักสิน นั้น
จึง เต็ม

ข้อใด ใน พ้อง แล คำ ให้ การ

ซึ่ง มี รับ กัน นี้ ให้ ทัก ลง ใน คำ ชี้ สอง สถาน

ให้ เรียก ว่า ข้อ ประเด็น ควร สืบ พยาน เอา ความ จริง

มาตรา ๒๘ ถ้า ขำหา ข้อใด ใน พ้อง ซึ่งมี ข้อ ข้อ ความ

อัน ทุ่ม เจริญ กัน ด้วย บท กฎหมาย ก็ ควร หา ว่า ขำ ทัก ว่า ไร ใน

มาตรา ๒๖ พินิจ ข้อ ข้อ ความ นี้ เห็น ได้ ข้อ ข้อ ความ ซึ่ง กล่าว หา ด้วย มี เหตุ ต่าง ๆ

ซึ่ง จำเลย ปฏิเสธ ฤฯ คำภาค รมย์ ภาค ปฏิเสธ ใน คำให้การ ของ
 จำเลย นั้น เป็น ข้อ ความ ทุ่ม เถียง ไต่แย้ง เข้า มา ประ การ ไก ๆ
 ซึ่ง จะ ต้อง สืบ พยาน มา ประ กอบ เอา ความ จริง ด้วย กั กั ก็ ให้ ศาล
 เก็บ ข้อ ความ เช่น กล่าว มา นี้ เรียบ เรียง ลง ใน คำชี้ สอง สถาน
 เป็น ข้อ ประ เต้ น โดย ลำ ดับ เป็น ข้อ ๆ ให้ เรียก ว่า ข้อ ประ เต้ น
 ซึ่ง ควร สืบ พยาน เอา ความ จริง มา ประ กอบ คัด ท่อ ข้อ ประ เต้ น
 ซึ่ง ควร หา ฤฯ บท นั้น ลง มา

ถ้า ข้อ ประ เต้ น ซึ่ง กระ ลง ใน คำชี้ สอง สถาน นี้ ยัง ขก พร่อง
 อยู่ ให้ โจทก์ แล จำเลย ชี้แจง แล ร้อง จะ ให้ ศาล แก่ เสีย ได้
 หนึ่งใน คำ กระ ข้อ ประ เต้ น ลง ใน คำชี้ สอง สถาน นี้ ให้ อ่าน ให้
 โจทก์ จำเลย ฟัง ถ้า โจทก์ จำเลย เห็น ว่า ข้อใด ความ ยัง เก
 พร่อง อยู่ ไม่ แจ่ม แจ่ม ชัด เจน เข้าใจ คี่ ก็ ให้ ร้อง ชี้แจง ต่อ ศาล ได้
 ทั้ง สอง ฝ่าย ฤฯ เห็น ว่า ข้อใด ควร จะ ต้อง สืบ เอา ความ จริง แต่
 ศาล หา ไต่ กระ ลง ใน คำชี้ สอง สถาน กั กั ฤฯ ข้อใด ไม่ ควร จะ ต้อง
 สืบ เอา ความ จริง แต่ ศาล กระ ลง ใน คำชี้ สอง สถาน กั กั ก็ ให้ ฝ่าย
 โจทก์ ฤฯ ฝ่าย จำเลย ร้อง ต่อ ศาล ใน ทัน ที ขอให้ แก่ ไข เสีย ให้ ถูก
 ต้อง โดย ทาง ยุติธรรม เมื่อ โจทก์ ฤฯ จำเลย ร้อง ทั้ง นี้ ก็ ให้ ศาล
 พิเคราะห์ ฤฯ ถ้า เห็น ว่า คำ ร้อง ของ โจทก์ ฤฯ จำเลย นั้น ถูก ต้อง
 ก็ ให้ ศาล แก่ ไข เสีย ถ้า เห็น ว่า คำ ร้อง นั้น ถูก ต้อง เป็น แต่ การ

ประเว ประวิง ไปต่าง ๆ ก็อย่าให้ศาลฟัง คำร้อง นั้น ต่อไปให้ วัช
กะช้อ ประเด็น ลงใน คำชี้ สอง สถานให้แล้วโดยเร็ว

กำหนด นักสืบ พยานเมื่อ นัดแล้ว ฝ่ายใด จะขอ เลื่อน
ต้องเสีย ค่า ขรรมนิยม แทน ฝ่ายผู้ไม่ไปขอเลื่อน วัน

มาตรา ๒๔ เมื่อ ศาล กระประเด็น ลงใน คำชี้ สอง สถานแล้ว
ก็ให้กำหนดวัน นักสืบ พยาน ลงใน หมายชี้ความ แล้วให้ ออก
หมาย นัดวัน เดือน ปี แล เวลา สืบพยาน ให้ โจทก์ จำเลย รู้ ทัว
ล่วงหน้า เสีย ก่อน ถ้าถึง วัน นัดแล้ว ฝ่ายใด ขี้ขลาด ไม่มา การ
ไม่หนัก หมาย อย่างไร ๆ มีกิจอะไร อย่างไร จะขอ เลื่อน วัน นัด สืบ
ต่อไป โดย ความเห็น ชอบ ของ ศาล อีกก็ได้ แต่ต้อง เสีย
ค่า ขรรมนิยม แทน ฝ่าย ผู้มี ใ้ขาด นัก พง เต็ม ก่อน คือ ค่า หมาย
เรียก พยาน ค่า เดินทาง แล ค่า ขี้ขลาด การ ราย วัน ของ พยาน ซึ่ง ผู้
มี ใ้ขาด นัก ต้อง เสีย ไป ตาม มาตรา ๑๔ แห่ง พระราชบัญญัติ ให้
ถ้า ผู้นั้น ยอม เสีย เงิน ให้ ทันทิ ก็ให้ ศาล เลื่อน วัน นัด สืบ เสีย
ใหม่ ลง ใน หมายชี้ความ แล ให้ ออก หมาย นัด ให้ โจทก์ จำเลย แล
พยาน ทั้ง ปวง ทราบ ทัว กัน

ถึงวัน นัด สืบ แล้ว ฝ่ายใด ขี้ขลาด ไม่มา จำต้อง ให้คน มา

แจ้ง ความ ต่อ ศาล ผู้มา แจ้ง ความ ต้อง สืบมา ทัว ก้วย

มาตรา ๓๐ ถ้าโจทก์ จำเลย ไม่มา ศาลให้พิจารณาคดีโดยมีอาการ

หนักหนาจริง ๆ จะมา สัมภาษณ์ตาม วัน นี้ไม่ได้ก็ต้อง ให้แพทย์
ผู้รักษา ยา บิณฑามารดาบุตร ภรรยา ยา ญาติ พี่น้อง มีคนหลาย คน
โศกคนหนึ่ง มาแจ้งความต่อ ศาล แล้วให้ศาล ยัง คับให้สาบาล ทัว
เสียว่า โจทย์ ยา จำเลย ผู้ ขาด นัก นั้น เจ็บ บ่อย ไข้ มีอาการหนัก
จริง ๆ ไม่สามารถ จะมา ศาล ได้ ทั้งนี้ ก็ให้ศาล ลงค สัมภาษณ์ ไว้
กว่า ผู้ นั้น จะทุเลาหาย ก็ ถ้า ผู้ มาแจ้งความ นั้น สาบาล ไม่ ได้ก็
ให้ศาล ถือ ว่า โจทย์ ยา จำเลย ผู้ นั้น ขาด นัก

ถ้า ผู้ บอก บ่อย มิใช่ ทั่ว ความ เป็น แต่ ทนาย ยา ผู้ ว่า ต่าง
ศาล มี อำนาจ ยัง คับให้ ทั่ว ความ มา ว่า ความ เอง ยา เปลี่ยน
ทนาย ยา ผู้ ว่า ต่าง ใหม่

อนึ่ง ถ้า ผู้ บอก บ่อย นั้น เจ็บ มา ถึง เกือบ หนึ่ง อาการ ก็ ยัง ไม่
ทุเลาหาย ก็ ศาล เห็น ว่า จะมี อาการ บ่อย ไข้ ไป อีก ซ้ำ นาน ถ้า
ผู้ นั้น เป็น แต่ ทนาย ยา ผู้ รับ ว่า ความ ต่าง บิณฑามารดาบุตร ภรรยา
ญาติ พี่น้อง ยา ใน ความ เรื่อง นี้ มี โจทย์ ยา จำเลย หลาย คน
ผู้ นั้น เป็น แต่ รับ ประกัน แก่ ต่าง ว่า ต่าง คน อื่น ๆ ใน คดี เรื่อง เกียว
กัน เช่น นี้ ก็ให้ศาล มี อำนาจ ยัง คับให้ ผู้ เจ้า ของ ความ ยา ทั่ว
ความ คน อื่น ๆ ซึ่ง ไว้ ความ ให้ ผู้ บอก บ่อย ว่า ต่าง นั้น มา ว่า ความ
ต่อไป ยา ให้ แต่ง ทนาย ยา ไว้ ความ ให้ คน อื่น ว่า ต่อ ไป อย่า
ให้ คดี ต้อง ดำเนิน พิพากษา อยู่ เพราะ เหตุ ที่ ผู้ บอก บ่อย ๆ ไข้ ไม่ มี

เวลา กำหนด ทาย ได้

โจทก์ จำเลย ต้อง ระบุ ชื่อก่อน พยาน ต่อ ศาล

ศาล จะ ได้ ออก หมาย เรียก

มาตรา ๓๑ ก่อน เมื่อ ศาล จะ ออก หมาย กำหนด วัน สิบ พยาน นั้น โจทก์ จำเลย จะ อ้าง พยาน ที่ ตน จะ นำ มา ให้ ศาล สืบ ที่ ศาล เอง ได้ เป็น หญิง แล ชาย ก็ คน ก็ ให้ กำหนด ลง ไว้ ถ้า แล จะ ขอ ให้ ศาล ต้อง เรียก แล ทามา สืบ ฝ่าย ละ ก็ คน ก็ ให้ บอก ระบุ ชื่อก่อน ทว่า ๆ ชื่อก่อน แล สังกัณณ นาย ของ พยาน แล ตำแหน่ง บ้าน ของ พยาน ให้ ศาล ทราบ ๆ ๆ อ้าง สรรพ หนังสือ สำคัญ ไต ๆ ซึ่ง อยู่ แก่ ตัว เอง ๆ อยู่ แก่ ตัว คู่ ความ นั้น ๆ อยู่ แก่ บุคคล คนอื่น ๆ เจ้าพนักงาน ใน กระทรวง ไต ๆ ก็ บอก แก่ ศาล ให้ เรียก ต้อง ชัก เหน ศาล จะ ได้ ออก หมาย เรียก ทว่า พยาน แล สรรพ หนังสือ สำคัญ เหล่า นั้น มา ศาล ๆ จะ ให้ โจทก์ จำเลย นำ ไป เติมน เชน ชื่อย สิบ ๆ ส่ง ไป เติมน ไป สืบ ก็ สุก แล้ว แต่ ศาล จะ เหน สมควร แก่ เหตุ การ จึง ว่า ไว้ แล้ว

ถึง วัน นั้น สิบ ฝ่าย โจทก์ ๆ จำเลย

ขาด หน้า ให้ ศาล บังคับ ตักสิน ใต้ ตาม สมควร

มาตรา ๓๒ ถ้า ศาล ได้ กำหนด เวลา วัน เดือน ปี แล ที่ สิบ พยาน ให้ โจทก์ จำเลย ทราบ ลง แล้ว ฝ่าย โจทก์ ก็ ทว่า ฝ่าย จำเลย ก็ มิ ได้ มา ตาม วัน เดือน ปี ที่ ศาล กำหนด ไม่ มา ก็ สมควร จะ มา ไม่

ไต่จริง ณี่ ภายหลัง ตน จะขอ สืบ พยาน ของ คน อีก ไม่ ไ้ ต่อ ไป
 ต้อง ถือ ว่า คน ของ ตน เป็น เสรี จิตน์ สำนวน อยู่ เพียง เวลา ที่ ตน
 ฆาต นัก เท่านั้น เว้น ไว้ แต่ ความ ชาญ ทรน อด สำคัญ ซึ่ง
 ศาล พิเคราะห์ ญ เหน เหตุ อัน จำ เน้น แท้ ที่ จะต้อง ยอม ให้ สืบ เอา
 ความ จริง จง ไ้ แล้ว ก็ ให้ ศาล ยอม อนุญาต กำหนด คน ให้ สืบ
 ไ้ อีก ครั้ง หนึ่ง

อนึ่ง ถ้า โทษ ฎา จำ เลบ ผู้ ฆาต นัก สบาย ทั่ว ไ้ ว่า มี เหตุ
 อัน จำ เน้น เกิด ขึ้น แก่ ตน จริง จึง มา สืบ พยาน ตาม คน ไม่ ไ้ ทั้ง นี้
 ก็ ให้ ศาล ไ้ ส่วน วินิจฉัย ญ จง ยุติ ธรรม ว่า เหตุ อัน นี้ จำ เน้น ฎา
 ไม่ ถ้า ศาล เห็น ว่า เหตุ อัน นี้ เป็น การ จำ เน้น จริง ซึ่ง โทษ
 ฎา จำ เลบ ผู้ ฆาต นัก จะ มา สืบ พยาน ตาม เวลา กำหนด คน ไม่ ไ้
 แล้ว ก็ ให้ ศาล อนุญาต ยอม ให้ โทษ ฎา จำ เลบ ผู้ ฆาต นัก นั้น สืบ
 พยาน ของ ตน ไ้ ต่อ ไป

พยาน ต้อง สบาย ตาม ศาสนา ซึ่ง ตน นับ ถือ

มาตรา ๓๓ ผู้ ไ้ ต้อง อ้าง เป็น พยาน ฝ่าย โทษ ก็ ที่ ฝ่าย
 จำ เลบ ก็ ที่ ให้ ศาล ยัง คับ ให้ สบาย ทั่ว ตาม วิธี สบาย ซึ่ง
 นับ ถือ ตาม ชาติ แล ศาสนา ของ ผู้ ที่ ต้อง อ้าง เป็น พยาน นั้น เว้น ไว้
 แต่ โทษ จำ เลบ พร้อ ม กัน ยอม ไม่ ให้ ผู้ นั้น สบาย จึง ให้ ศาล ยก
 ข้อ ยัง คับ ให้ ไ้ ศาล ไ้ ศาล ไทย และ หอ จด หมาย เหตุ

ๆ จะ ทำ คำ ปฏิญาณ แทน สาบาล ก็ ได้

ประการ หนึ่ง ผู้ ที่ ต้อง อ้าง เป็น พยาน นั้น เป็น ผู้ มี บัญชี คำนึง ที่ สูง
ซึ่ง พระบรมราชานุญาต มิ ให้ ต้อง สาบาล ก็ ที่ ๆ พยาน นั้น มีความ
จริง เกิน เสง ไสย แสลง ทน ว่า ไม่ ศรัทธา ใน ศาสนา ไก่ ศาสนา หนึ่ง
แล้ว จะ ขัด ขืน ไม่ ยอม สาบาล ตาม วิถี สมถ สาบาล ที่ ใช้ อยู่ ใน ศาล
นั้น แล้ว ร้อง ขอ กระทำ สัตย์ ปฏิญาณ ตน แทน สมถ สาบาล นั้น
เมื่อ ศาล พิจารณา เห็น ตาม เหตุผล ว่า สมควร แล้ว ไซ้ ก็ ให้ อนุญาต
ให้ กระทำ สัจ จา ฐาน ปฏิญาณ ตน ไก่ คำ ปฏิญาณ นี้ ถ้า ผู้ ที่ ต้อง
อ้าง เป็น พยาน นั้น อ้าง ว่า กล่าว เท็จ ต่อ สู้ เป็น ขำ คึก แก่ คำ ปฏิ
ญาณ ของ ตน ก็ ให้ ถือ ว่า เหมือน ตั้ง ตน สาบาล ตาม กฎหมาย
แล้ว มิ โทษ ไก่ ตาม นั้น ทุก ประการ

คำ พยาน ใช้ ภาษา ไทย

ศาล ต้อง เป็น ข้าราชการ กล่าว มา แปล

มาตรา ๓๔ แต่ บรดา คำ พยาน ต้อง ตาม เป็น ภาษา สยาม แล
หาก ใด เป็น ภาษา สยาม ถ้า คุ้ ความ ๆ พยาน เป็น คน ชาติ ภาษา อื่น
ที่ ไม่ รู้ ภาษา สยาม ศาล ต้อง เรียก เจ้า พนักงาน กล่าว มา สาบาล
ว่า จะ แปล โดย สุจริต แล้ว แปล คำ ตาม พยาน แล แปล คำ พยาน
เบิก ความ ให้ ศาล แล โจทก์ จำเลย ที่ ไม่ รู้ ภาษา ให้ รู้ ถ้อย คำ แล
ความ ที่ พยาน เบิก ความ นั้น ฝ่าย โจทก์ ฝ่าย จำเลย ที่ ไม่ รู้ ภาษา
สยาม นั้น จะ ทำ สัตย์ จา ฐาน ปฏิญาณ

พิพิธิฐานเจ้าศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

นั้น ก็ได้ ถ้าถามฝ่าย โจทก์ จำเลย จะ ทัก ท้วง ว่า เจ้าพนักงาน
ถาม แผล ผิด ทำให้ เสีย ความ จริง ประการ โท เจ้าพนักงาน ถาม จะ
ยอม แผล แก่ ใหม่ ๆ จะ ไม่ ยอม ก็ ได้ เพราะ เจ้าพนักงาน ถาม
ได้ สายลแล้ว ให้ คง ถือ เจ้าพนักงาน ถาม เป็นใหญ่ ใน กระบวน
พิจารณา ใน ศาล แต่ ถ้า ถาม ผู้ กำนัน ฝ่าย โจทก์ จำเลย ยัง เห็น อยู่ ว่า
เจ้าพนักงาน ถาม แผล ข้อ ความ ผิด มาก กระ ทำให้ เสีย ความ ถึง
แพ้นะ แต่ เจ้าพนักงาน ถาม ไม่ ยอม แผล แก่ ใหม่ ก็ ให้ ถาม
ผู้ กำนัน ฝ่าย โจทก์ จำเลย ร้อง ต่อ ศาล ให้ ศาล พิจารณา ข้อ คำ
นั้น ลง ไว้ ให้ ชัด เจน ทั้ง สอง ฝ่าย แต่ ให้ ศาล พิจารณา ด้ วย ปร มาณ
แต่ ข้อ คำ ที่ ต่อเถียง กัน นั้น ถ้า ศาล เห็น เป็น ข้อ คำ สำคัญ ใน ความ
ราชทัณฑ์ ที่ โทษ หลวง ก็ ควร ให้ หา ผู้ รู้ ภาษา ที่ ศาล เห็น สมควร
จะเป็น ที่ เชื้อ ฟัง มา ตรวจ สอบ แต่ เฉพาะ คำ ที่ วิวาท โต้เถียง
กัน นั้น ใน เวลานั้น ๆ เวลา หนึ่ง เวลา ใด ก็ได้ แต่ ถ้า ศาล เห็น
ว่า ข้อ ความ ที่ ต่อเถียง กัน นั้น ไม่ เป็น การ สำคัญ จำ เป็น จะ ต้อง ทำ
ดังนี้ ๆ เพื่อ ความ เจริญ เป็น แต่ ชัย ความ แฝง อาญา อย่างอื่น ก็
ให้ บัง คับ เจ้าพนักงาน ถาม แผล ความ ที่ จะ ต้อง เบิก ไป จน ตลอด
กระบวน พิจารณา มิ ให้ ต้อง ง่ วน ความ เจริญ นี้ ไว้ เป็น อัน ชาติ
เมื่อ ความ เรือง นี้ ตัก สิ้น แล้ว เสรี ฝ่าย คู่ ความ ที่ ถาม ผู้ กำนัน ของ
คน ได้ ทัก ท้วง แล้ว นั้น จะ แพ้ ความ ลง เพราะ คำ ที่ เจ้าพนักงาน ถาม
แผล ผิด นั้น พิพจน์ ได้ ด้ วย ความ นี้ ด้ วย นั้น พิจารณา เจ้าพนักงาน ถาม โดย ฐาน

(๓) บ้านเรือน ที่ อยู่ ของ พยาน อยู่ เขต แขวง เมือง ไท ตำบล บ้าน ไท ไน บ้าน ที่ อยู่ ของ พยาน แล บ้าน เรือน ฝ้าย ไท ฝ้าย จำเลย อยู่ ใกล้ อยู่ ใกล้ กัน ประมาณ เท่า ไฉ

(๔) การ ทำ มา ทา หิน แล ความ ประพฤติ เป็น ไป ของ พยาน เป็น ต้น ว่า ทำ นา ทำ สวน ค้า ขาย ฤฯ ทำ ราชการ แล เป็น ลูกจ้าง หา ผล ประโยชน์ เลี้ยง ชีวิต รักษากิจ สิ่ง ไท ใน ปี ไฉ เดือน ที่ มา เป็น พยาน นั้น แล การ เลี้ยง ชีวิต ของ พยาน ไท เกี่ยว ข้อง ต้อง อาศัย รวย แก่ ผล ประโยชน์ ของ ฝ้าย ไท ฝ้าย จำเลย อย่างไร บ้าง

(๕) พยาน มี สาเหตุ อธิวิวาท กับ ฝ้าย ไท ฝ้าย จำเลย ฤฯ บุตร ภรรยา ญาติ พี่น้อง ของ ฝ้าย ไท ฝ้าย จำเลย บ้าง ฤฯ ไม่ ถ้า ได้ มี สาเหตุ ให้ แจ้ง ชัก ว่า มี สาเหตุ กัน มา แล เมื่อ ไฉ ชำ เร็ว เพียง ไฉ

(๖) พยาน ไท เกี่ยว ข้อง เป็น ทาษ ฤฯ เป็น ลูกหนี้ ของ คู่ ความ ฤฯ บุตร ภรรยา ญาติ พี่น้อง ของ คู่ ความ บ้าง ฤฯ ไม่

(๗) พยาน ไท เกี่ยว ข้อง เป็น มิตรสหาย ญาติ พี่น้อง กับ คู่ ความ ฝ้าย ไท ฝ้าย ไฉ บ้าง ฤฯ ไม่

ศาล ชัก ถาม พยาน ให้ เขิก ความ

ตาม ประเด็น ข้อ อ้าง จน สิ้น กระแส ความ

มาตรา ๓๗ พยาน ที่ ได้ อ้าง เป็น ประเด็น ข้อ อ้าง นั้น ต้อง บอก ไว้ ใน คำ ชำ

สอง สถาน แล้ว ก็ให้ศาล ชักถาม พยาน ให้พยาน เปิดความ แต่
โดย สัตย์โดย จริง ตามที่ ตน ได้รู้ ได้เห็น ได้ยิน จน สิ้น กระแส
ความ ใน ประเด็น ข้อ สืบ จึง ทุก ประการ เมื่อ ศาล พิเคราะห์ ที่
เห็น ว่า พยาน เปิดความ จน สิ้น กระแส ความ ใน ประเด็น แล้ว ไม่
มี ข้อใด จะถาม พยาน อีก ต่อ ไป ดังนี้ ก็ให้ศาล ถาม โจทย์ ฤ
จำเลย ซึ่ง เปน ผู้ อ้าง พยาน ว่า ยังมี ข้อ ความ อันใด ซึ่ง อยาก จะ
ถาม พยาน อีก นอก จาก ที่ ศาล ได้ถาม แล้ว ยัง

แล้ว ผู้อ้าง จะขอ ให้ถาม อีก

ศาล จะถาม ให้ ฤ ไม่ก็ สุก แล้ว แต่ เสนอ สมควร

ถ้า ผู้อ้าง ยัง จะมี ข้อ ความ ถาม อีก ก็ให้ ยอก แก่ ศาล ให้ ชัด เจน
แต่ ศาล จะยอม ถาม พยาน ตาม คำถาม ของ ผู้อ้าง อีก ต่อ ไป ฤ
จะไม่ถาม ก็ สุก แล้ว แต่ ศาล จะ เสนอ ควร แก่ ประโยชน์ แห่ง
ความ ยุติธรรม

ถ้า ศาล ไม่ถาม ต้อง จดหมาย ยัน ทัก ไว้ จึง ทุก คราว

ถ้า ผู้อ้าง ร้อง ขึ้น จะให้ ถาม พยาน อีก จึง ได้ แต่ ศาล ไม่ เสนอ
ควร จะถาม ทั้ง นี้ ก็ให้ศาล จดหมาย ยัน ทัก คำถาม ของ ผู้อ้าง
แต่ คำวินิจฉัย ของ ศาล ใน เหตุ ที่ ไม่ควร ถาม อีก ต่อ ไป นั้น ลง ไว้
ใน ทุก ครั้ง ทุก คราว

ให้ผู้ซึ่งมิได้อ้างพยาน กระข้อ คำน ถาม พยาน โดย สถานใด

มาตรา ๓๕ เมื่อพยานได้กระเปิดความตามประเด็นข้อสืบ

เสร็จแล้ว ทนายโทษ ฤา จำเลย ซึ่งมีใช้เป็นผู้อ้าง พยาน นั้น จะมี
ข้อ คำนถาม พยาน สัก ก็ ข้อ ก็ให้เขียน ข้อ คำนถาม ลง ใน กระดาษ
เรียงเป็น ข้อ ๆ โดยลำดับให้แก่ศาล ฤา ยอก แก่ ศาล ด้วยปาก
ก็ได้ แล้ว ให้ศาลซัก ถาม พยาน ให้บอก ความ คอบ ข้อ คำนถาม ต่อไป
ข้อ คำนถาม นั้น ให้ ถาม ถัง นี้

(๑) ถาม สัก ฤา ถัง พยาน เพื่อให้ พยาน บอก ความ ให้
ปรากฏว่า ความจริง ใน เรื่อง นี้ สม ประเด็น ข้อ สืบ ฝ่าย ตน
อย่าง เกี่ยว

(๒) ถาม ซัก ใช้ไล่เลียง พยาน ให้ พยาน อธิบาย ชัดแจ้ง ว่า
เหตุใด พยาน จึงได้ รู้ ได้ เห็น ได้ยิน เหตุ การ ต่าง ๆ ใน ข้อ พิพาท
ฤา ได้ รู้ ได้ เห็น ได้ยิน ถึง การ ต่าง ๆ ซึ่งเป็น มูลคดี วิวาท ใน ระหว่าง
โทษ จำเลย ทั้ง ที่ พยาน ได้ ให้ การ บอก ความ ตาม ประเด็น ข้อ สืบ
เมื่อ เวลา ที่ ศาล ถาม นั้น แล้ว

(๓) ถาม ซัก ฟอก พยาน ต่าง ๆ เพื่อ จะ จับ คำเท็จ ของ พยาน
ออก ให้ ปรากฏ

(๔) ถาม ซัก พยาน เพื่อ จะ ให้ พยาน รับ ว่า พยาน เป็น คน
ประพฤติการ อันธพาล ชั่ว ซ้ากต่าง วาจา ซึ่ง ไม่ควร เชื่อ ฟัง เป็น
ความจริง ได้

พยานต้องให้การ ตอบข้อคำถาม ตาม คำบังคับของศาล

ศาล จะต้อง บังคับให้พยานให้การ ตอบข้อคำถาม ทั่วทุกข้อ เว้น
ไว้แต่ศาลเห็นสมควร จะ ให้พยาน ให้การ ตอบแก้ข้อคำถาม ด้วยเหตุ
ใดเหตุหนึ่ง อันชอบด้วย ความยุติธรรมเท่านั้น ถ้าพยาน
ชักขึ้น ไม่ยอม ให้การ ตอบแก้ข้อคำถาม ตาม คำบังคับ ของ ศาล
แล้ว ก็ให้ลงโทษ แก่พยานตาม มาตรา ๔๘ แห่งพระ ราช
บัญญัตินี้

ข้อคำถามนอก ประเด็นพยาน ไม่ต้อง ตอบ

เว้น แต่ ศาล บังคับ ings ตอบ

หนึ่งถ้า ข้อคำถาม ข้อใด อันมิใช่เกี่ยว ข้อง กับ ประเด็น ข้อสืบ
เป็นความ นอก ประเด็นโดยแท้ (เว้นแต่ ข้อถาม ด้วย ความประ
พจน์เลียง ชีบ ชั่วก็ ของ พยานทั้ง ว่าไว้แล้ว) ศาล จะต้อง พิจารณา
เพราะเหตุใดโดยทางยุติธรรม ว่าควร จะ บังคับ ให้พยาน ให้การ
ตอบ ฤๅไม่ ก็สุด แล้ว แต่ ความวินิจฉัย ของ ศาล ถ้าศาล เห็น
ว่าไม่ควร จะ ให้พยาน ให้การ ตอบแล้ว ก็ให้ศาล บอก พยาน อย่า
ให้พยาน ให้การ ตอบเลย

ห้ามมิให้เอาข้อคำถาม อันเป็นคำอธิบาย เข้าถามพยาน

มาตรา ๓๘ ถ้า ข้อคำถาม ข้อใด เป็น ข้อความ ฤๅ ด้อย คำถาม
อัน อธิบาย คำพิพจน์ ศาล หรือ พยาน และบุคคล หนึ่ง ให้ ได้ ความ

อาย อตฺตฺย อย่าง ไร แม้ว่าเป้น การ เกี้ยว ชิง โย เร่ง เร่ง ความ ก ก็
 คาล มิ อำนาร จะ ห้าม มิ ให้ เอา ข้อ คำน นั้น ตาม พยาน แล ห้าม มิ ให้
 พยาน ให้ การ คอบ

วัน แต่ เป้น ข้อ ตาม ใน ประ เค้น ข้อ สืบ โดย แท้

วัน ไว้ แต่ คาล เหน ว่า เป้น ข้อ ตาม ใน ประ เค้น ข้อ สืบ โดย แท้
 ซึ่ง เป้น การ จำ เป้น ที่ พยาน จะ ต้อง ให้ การ ออก ให้ ปรากฏ แก่ คาล
 เพื่อ จะ ได้ เป้น หลักฐาน ใน การ พิพากษา ตัก สิ้น ต่อ ไป

อนึ่ง คาล มิ อำนาร ห้าม มิ ให้ เอา ข้อ คำน ข้อ โศ ข้อ หนึ่ง ซึ่ง เหน
 ปรากฏ ชัก ใ้ ว่า ผู้ ซึ่ง มิ ใ้ อำน พยาน นั้น มีความ เจตนา จะ ตาม
 เล่น เป้น การ ทุ กฏ หมีน ประ มาท อาย ชำ ต่อ พยาน ฤ ผู้ ขึ้น
 เป้น คำ อัน ไม่ เป้น ประ โยชน แก่ ทาง พิจารณา ออก ตาม พยาน เป้น
 อัน ขาก

ให้ ผู้ อำน พยาน กระ ข้อ ดึง ตาม พยาน โดย สดณ ใน

มาตรา ๔๐ เมื่อ พยาน เบิก ความ แก่ คอบ ข้อ คำน เสร็จ แล้ว
 โทษ ฤ จำ เลย ผู้ ซึ่ง อำน พยาน จะ มิ ข้อ ดึง ตาม พยาน ลัก ก็ ข้อ
 ก็ ให้ เขียน ข้อ ดึง ลง ใน กระ ตาย เรียง เป้น ข้อ ๆ โดย ลำ คับ ให้ แก่
 คาล ฤ ขอก แก่ คาล ด้วย ปาก ก็ ได้ แล้ว ให้ คาล ชัก ตาม พยาน
 ให้ เบิก ความ คอบ ข้อ ดึง ต่อ ไป ข้อ ดึง นั้น ให้ กระ ตาม กัน นี้

(๑) ความ ไท ๆ ซึ่ง พยาน ได้ กระ คอบ ข้อ คำน ซึ่ง เป้น ข้อ
 ความ แปร ดึง ขึ้น ได้ มี นอก จาก ข้อ ความ ซึ่ง ให้ การ ตาม ประ เค้น

ข้อสืบซึ่งศาลได้ถามแต่แรกนั้น ก็ให้ถามพยานให้พยานได้
การชี้แจงอธิบายมูลความ ซึ่งเกิดขึ้นใหม่นี้ให้ชัดเจนจน
สิ้นสงสัย

(๓) ถามสอบพยานให้พยานชี้แจงข้อความ ซึ่งพยาน
ได้ให้การตอบข้อคำถามข้อใดข้อหนึ่ง ไปโดยความพลั้งพลาด
หลงลืม แลให้ชี้แจงว่าเหตุใดจึงหลงลืมให้การพลั้งพลาดไป
หนึ่งห้ามมิให้กระข้อถึงถามพยานด้วย ข้อความอันใดอันหนึ่ง
ซึ่งมิได้เกิดขึ้นจากคำให้การของพยาน ในการตอบข้อคำถามเป็น
อันขาด

เมื่อพยานให้การแล้ว ศาลมีอำนาจ

จะถามอีกได้ในเวลาใดเวลาหนึ่ง

มาตรา ๔๑ เมื่อพยานให้การตอบข้อคำถามข้อใดเสร็จแล้ว
ศาลพิจารณาเห็นว่า ยังมีข้อความเคลือบแฝงสงสัยอยู่ ก็
ถามคำซึ่งพยานให้การตอบข้อคำถามข้อใดนั้นยังไม่สิ้นกระแสความ
ยังเป็นข้อสงสัยอยู่ ศาลมีอำนาจจะซักฟอกถามพยานให้
การจนสิ้นความสงสัยได้

อนึ่ง พยานซึ่งให้การเบิกความเสร็จแล้ว อยู่มาภายหลังมี
เหตุอันเป็นข้อสงสัย ในคำให้การของพยานเกิดขึ้นอีกเมื่อใด
แลศาลเห็นเป็นการจำเป็น เพื่อประโยชน์แก่การยุติธรรม
จะหมายเรียกพยานผู้นั้นมาให้การอีกต่อไปก็ได้

โทษ ฤๅ จำเลย จะพิสูจน์ต่อ พยาน ซึ่ง ตน มิได้อ้างไว้ ๓ ประการ
 มาตรา ๔๒ โทษ ก็ที่ จำเลย ก็ที่จะขอพิสูจน์ต่อ พยาน ของ
 ฝ่าย คู่ความ ที่ตน มิได้อ้าง นั้น ศาล ก็วินิจฉัย เห็นสมควร ตาม
 เหตุ กิจ จะ กล่าวต่อไป นี้ ก็ให้อนุญาต ให้ พิสูจน์ต่อ พยาน นั้น ได้

(๑) โทษ ก็ที่ จำเลย ก็ที่ ผู้ที่จะ พิสูจน์ต่อ พยาน นั้น มีเหตุ
 ผล อันเป็น หลักฐาน ฤๅ พิสูจน์ ร้อง รอย อันควร สงสัย แสดง
 ให้ ปรากฏ ว่าควร เชื่อ ว่า พยาน นั้น เป็น คน ประพฤติ ทุจริต ว่าจา
 ไม่ควร เป็น ที่ เชื่อฟัง ฤๅ มีเหตุควร เชื่อว่า พยาน นั้น ได้ ซัก ซอย
 บิดพลิ้ว ไขว่คว้า มิความ ซาหาย ปรากฏา จะ ให้การ ปฏิเสธ ว่าใน
 ประเด็น โทษ ก็ที่ จำเลย ก็ที่ ผู้ที่จะ พิสูจน์ต่อ พยาน นั้น จะขอ
 เรียก พยาน ซึ่ง เป็น คนมี หลักฐาน มีนัย ควร เป็น ที่ เชื่อ
 ฟัง ได้ มา แต่เดิม

(๒) โทษ ก็ที่ จำเลย ก็ที่ ผู้จะ พิสูจน์ต่อ พยาน นำ สิ่ง
 สำคัญ ฤๅ หนังสือ อันใด อันหนึ่ง ซึ่ง เป็น หลักฐาน ที่ จะ แสดง
 ให้ เห็นเท็จจริง ได้ ว่า พยาน คน นั้น รับ สนิทจาง สนิทสนม ให้การ
 ปฏิเสธ ว่าฝ่าย หนึ่ง เข้าด้วย ฝ่าย หนึ่ง ฤๅ ได้ รับ สัญญา กับ ผู้ใด
 ผู้หนึ่ง ที่ จะ อาศัย มาเป็น พยาน ให้ การ ปฏิเสธ ว่าเพื่อ ปรากฏา เห็น
 แก่ อามิส ผล ประโยชน์ ก็ที่ ให้ ศาล รับ เป็น ข้อ พิสูจน์ต่อ พยาน
 นั้น ไว้ ประการ หนึ่ง

(๓) โทษ ก็ที่ จำเลย ก็ที่ ผู้จะ พิสูจน์ต่อ พยาน นั้น นำ

สิ่งสำคัญ ๆ หนึ่งคือ อันใดอันนี้เป็นหลักฐาน แสดง ให้ ประจักษ์ ว่า
 พยานผู้นี้ให้การ ไว้แต่ละครั้ง ก่อน ในคดีเรื่องเดียวกันนั้น ไม่
 ต้อง กับ คำที่ ให้ การ ไว้ภายหลัง นี่ ก็ ให้ ศาลรับ ไว้เป็น ข้อ
 พิสูจน์ พยาน ประการ หนึ่ง แต่ การ ที่ ศาล จะ อนุญาต ยอม ให้ โจทก์
 จำเลย หา พยาน มา ยืนยัน ต่อ สืบ พิสูจน์ เพื่อ จะ ลด ลง ทั้ ภาย พยาน
 ของ คู่ ความ ฝ่าย ข้าง หนึ่ง นี้ ศาล ต้อง วินิจฉัย เลง ญ่ งบ ต้อง แทะ ถ้า
 เห็น ว่า มี พิสูจน์ ร่อง รอย โน้ต คืบ เติม แล คำ พยาน ที่ ตกใจ ถ้า มี
 มูล อัน เป็น หลักฐาน ใน พยาน ซึ่ง จะ เวน มา ใหม่ ๆ ใน หลักฐาน
 สิ่ง สำคัญ ซึ่ง โจทก์ จำเลย จะ นำ มา ให้ เห็น ประจักษ์ เสีย ก่อน แล ึ่ง
 ควร อนุญาต ให้ ได้ ถ้า หา ไม่ ก็ อย่า พึง อนุญาต ให้ เป็น การ เสีย
 เวลา สืบ พยาน อื่น ๆ ต่อ ไป เลย

โจทก์ จำเลย จะ ตาม ข้อ คำน

ข้อ คึง เอง ก็ ได้ ไม่ ต้อง ให้ ศาล ตาม

มาตรา ๔๓ ก่อน เวลา ที่ ศาล ย่อม ใ้ ชัก ตาม พยาน ตาม ประ
 เ็น ข้อ สืบ คึง ว่า ไว้ ใน มาตรา ๓๖ นี้ ถ้า โจทก์ จำเลย จะ ยอม
 ตก ลง กัน ว่า ทั้ง คน ต่าง จะ ชัก ตาม พยาน ตาม ข้อ คำน ข้อ คึง
 เอง ไม่ ต้อง เขียน ๆ บอก ข้อ คำน ข้อ คึง แก่ ศาล ให้ ศาล ตาม
 แทน เป็น เหตุ ให้ เสีย เวลา ชัก เข้า คึง นี้ ก็ ให้ ศาล ยอม อนุญาต
 ให้ โจทก์ จำเลย ตาม พยาน เอง ตาม ข้อ คำน ข้อ คึง ได้ ึ่ง ทุก
 ประ การ พิพิธ ภัณฑ์ ศาล ไทย และ หอจดหมายเหตุ

กำหนดให้ พ้อง พยาน

แต่ในสามเดือน แล ไม่ได้ พ้อง เป็น ความ แพ่ง

มาตรา ๔๔ ในเวลา พยาน กำลัง ให้ การ อยู่ ก็ ก็ ๆ ให้ การ
เสร็จ แล้ว ก็ ก็ โจทก์ จำเลย จะ ร้อง ขอ อายัด ตัว พยาน ไว้ ต่อ ศาล
เพราะ สงสัย คิด ใจ ว่า พยาน รับ สัน จ้าง สัน บน ทน สบาย ไม่ ได้
เป็น อัน ชาติ ห้าม มิ ให้ ศาล รับ อายัด ไว้ ถ้า โจทก์ จำเลย จะ
พ้อง พยาน หา ว่า รับ สัน จ้าง สัน บน ทน สบาย ประการ ใด ๆ ก็ ต้อง
ไป พ้อง กล่าว โทษ พยาน เป็น ความ อาญา สุฐาน อำ พวง โน สัตยา
วิฐาน ทน สบาย เป็น คดี หนึ่ง ต่าง หาก ไม่ เกี่ยว ข้อง กับ คดี หนึ่ง
ใน ระหว่าง โจทก์ จำเลย นี้ ศาล ต้อง พิจารณา พิพากษา ตัด สัน ไป
ให้ แล้ว โจทก์ เร็ว ตาม กฎหมาย ไม่ รอ คอบ กว่า คดี หนึ่ง โจทก์ ๆ
จำเลย พ้อง กล่าว โทษ พยาน ไว้ ใหม่ นี้ จะ แล้ว เสร็จ ก่อน เลย

ถ้า โจทก์ จำเลย ๆ คน ใด คน หนึ่ง จะ พ้อง กล่าว โทษ พยาน หา ว่า
เป็น คน ทน สบาย ดัง ว่า ไว้ ใน มาตรา ๖๐ มาตรา ๖๑ มาตรา ๖๒
มาตรา ๖๓ ก็ ให้ พ้อง แต่ ใน กำหนด ๓ เดือน นับ แต่ วันที่ เปิด
ความ ใน ศาล แล จับ พิสูจน์ ของ พยาน ได้ ว่า เป็น คน ทน สบาย
ให้ การ กลับ แท้ เป็น จริง กลับ จริง เป็น แท้ ได้ นั้น เป็น ต้น มา ถ้า
พ้น ๓ เดือน ไป แล้ว ห้าม มิ ให้ รับ พ้อง ไว้ พิจารณา การ ที่
พ้อง พยาน เช่น ว่า มา นี้ ต้อง พ้อง เป็น ความ อาญา ทุก เรื่อง ห้าม
มิ ให้ พ้อง เป็น ความ แพ่ง เว้น กลับ ใหม่ พิ โขย ๆ ทน ทน พย อย่าง
ใด อย่าง หนึ่ง ก็ พิสูจน์ ได้ ศาล ไทย และ หอ จดหมาย เหตุ

หมวดที่ ๖

ว่าด้วย สืบพยานนอกกรุงเทพ ฯ

แต่ศาลหัวเมืองสืบพยานในกรุงเทพ ฯ

สืบพยานในหัวเมือง

มาตรา ๔๕ ถ้าโจทก์จำเลยอ้างพยานคนใดคนหนึ่ง ซึ่งอยู่ในหัวเมืองเอก โท ทรี จัตวา ปักชำไต้ฝ่ายเหนือ ฤๅ ในเมืองประเทศราชทั้งปวง ก็ให้ศาล คัก ประเด็น ข้อ สืบ ออก จาก คำชี้สองสถาน แล คำถาม ข้อ คำน ข้อ ทิง ของ โจทก์จำเลยให้กระทรวง ยุติธรรม ส่งไป ยัง กระทรวงมหาดไทย ที่ไต่บั๊ญคัยหัวเมืองนั้นให้มิตรฯออกไป ถึงผู้รักษาเมือง กรมการสืบพยานผู้นั้น ตาม ประเด็นข้อสืบ แล คำค้ำน คำทิง ซึ่ง ส่ง ออก ไปนั้น แล้วให้ส่งคำให้การ ของพยานเข้ามากรุงเทพ ฯ โดยเร็ววันไว้แต่

(๑) โจทก์จำเลย พร้อมใจ กัน จะ ขอ ใ้ ตระลาการ ฤๅ เจ้าพนักงานคนใดคนหนึ่ง ซึ่ง ศาล อนุญาตให้ไป ..ทน ตระลาการออกไปสืบพยานในหัวเมือง ผู้อย่าง ทั้ง สอง ฝ่าย ต่างคนต่างยอม เสีย ค่าเดินทางคนละครึ่ง ฤๅ ฝ่าย ผู้อย่าง จะยอมเสียแทนผู้มีไต่อย่างให้แก่ตระลาการ ฤๅ เจ้าพนักงานมากน้อยเท่าใดก็มิได้กำหนดไว้แต่อย่างใด

ตามทางไกลแลใกล้ ๆ

(๒) โจทก์ จำเลย ผู้อ้าง จะขอให้มีการออกไป เรียก
พยานเข้ามากรุงเทพฯ ยอมเสียเงินค่าเดินทาง แล ค่าเบี้ย การ
ของ พยาน ตาม อัตราพิกัตค่าธรรม เนียมพยาน ซึ่ง มีแจ้ง อยู่ใน
กฏหมาย หมายเลข ๓ ในท้าย พระราชบัญญัตินี้

แต่การสืบพยานทั้ง ๓ อย่างนี้ ถ้าศาลเห็นสมควร จะให้
ให้สืบอย่างไร ก็ได้แล้ว แต่ศาลจะวินิจฉัย ให้ชอบด้วยทาง
ยุติธรรม อย่าให้เป็น การลำบากยาก แก่โจทก์จำเลย แล ทวิ
พยาน ได้

ศาลหัวเมืองสืบพยาน

ในหัวเมืองแลในกรุงเทพฯ

มาตรา ๔๖ ถ้าโจทก์ จำเลย ต้องคดี อยู่ในหัวเมืองใด
หัวเมืองหนึ่ง จะอ้างพยานผู้ซึ่ง อยู่ในจังหวัด แขวงหัวเมือง
อื่นไกลๆ ใกล้ ก็ ถ้า อยู่ในกรุงเทพฯ ก็ ก็ ให้ศาลหัว
เมือง กระทำตามความในมาตรา ๔๕ จะควรมิใช่บอกส่งประเด็น
ข้อสืบเข้ามา ขอให้ศาลในกรุงเทพฯ ยังสืบได้ แลในระหว่างหัว
เมืองต่อหัวเมือง จะมีหนังสือเจรจาความกันไป ขอให้กรม
การเมือง ที่ พยาน อยู่ที่นี่ ช่วยสืบพยานให้ๆ ให้จำเลย นำเวลา

การ ไปสืบ ๆฯ จะขอให้บังคับส่งตัว พยาน ออก ไป ยังศาล
หลวงเมืองนั้น แต่อย่างใดอย่างหนึ่ง ก็ให้ โจทก์ จำเลย
ปรึกษาด้วย ศาล ให้เป็น การตกลง พร้อมกัน แลบังคับ ไปตาม
ที่ศาล จะเห็นเป็นการ สมควร แก่ การที่ จะ เสนอ ประโยชน์ ยิ่ง
แก่คพ อันต้องเกี่ยวข้องด้วย กัน ทั้ง บ่วงนั้น

หมวดที่ ๗

ว่าด้วย โทษลเมิดอำนาจ เจ้าพนักงาน

โทษลเมิด อำนาจ เจ้าพนักงาน ๔ ประการ

มาตรา ๔๗ พระเจ้าอยู่หัวตั้งแต่ง ข้าราชการ การ ให้มีหน้าที่
รักษาบังคับบัญชาราช การ ที่ชอบด้วย กฎหมายนั้น ทำให้ทำ
ตามข้อ คำสั่ง คำบังคับบัญชา ของเจ้าพนักงานนั้น ถ้าแล ผู้
ใด หลบ หลีกละ เว้น นาน ที่ อับ ท่าน บังคับ ให้ตน กระทำก็ ก็ ขัด
ขึ้นไม่ยอมกระทำให้ตาม คำบังคับ ที่ชอบนั้น ก็ที่ กล่าว หลอกลวง
เพทุบาย ด้วยความเท็จ แต่เจ้าพนักงาน ก็ที่ ขัดขวางเจ้าพนักงาน
มิให้กระ ทำการ ตามหน้าที่ อันบังคับ ไว้ตาม กฎหมาย แลชอบ
ด้วย ราชการ ก็ที่ ท่านว่า ผู้นี้ลเมิดอำนาจ เจ้าพนักงาน อันพระ
เป็นเจ้าอยู่หัวท่าน ตั้ง แต่ง ไว้ ให้ บังคับ ตาม กฎหมาย

โทษ ไม่ทำ การ ตามหน้าที่อันมีใน กฎหมาย

มาตรา ๔๘ ผู้ใดฝ่าฝืนคำสั่งเจ้าพนักงานอันมีอำนาจตามกฎหมาย 'ก็

ออกหมายเรียก หมายนัด หมายบังคับแล้ว

- (๑) หลบหลีกตนเสีย เพื่อจะไม่รับหมายนัดก็
 (๒) ซักขวงผู้ถือหมาย ไม่ให้ส่งหมายนั้นไต่ถาม
 (๓) ซักขวงไม่ให้เจ้าพนักงานยึดหมายอยู่ที่แห่งใด ๆ
 ซึ่งบังคับไว้ตามกฎหมาย ๆ หยิบฉอน ทำลายหมายอันได้ยึด
 ไว้ ณ ที่นั้น แล้วก็

(๔) ซัก ขวงไม่ให้เจ้าพนักงาน ประกาศโฆษณา ข้อความ
 ที่ข้าราชการผู้มีอำนาจตามกฎหมาย บังคับให้ประกาศ ก็ ๆ

(๕) ไม่รับแล ทราบหมายเรียกแล้ว ทั้งใจละเลยเสีย
 ไม่ได้ไปด้วยตนเอง ๆ ไม่ให้ผู้แทนตัวไป ใน การที่ควรแทน
 ตามคำสั่งคำหมาย ก็ ๆ

(๖) ไปแล้วตามคำสั่งคำหมาย แต่กลับเสีย ก่อน
 เวลา ที่ควร จะ กลับไต่ถาม

(๗) ไม่รับหมาย บังคับให้ส่งหนังสือสำคัญ ที่ อยู่แก่ตน ๆ
 ทราบความ แล้วกลับละเลยเสีย ไม่นำหนังสือ มาส่งแก่เจ้าพนักงาน
 ตาม ซึ่ง ทำมา บัง คับ ไว้ ในกฎหมาย ก็

ผู้ใด กระ ทำผิด ละเมิดอำนาจเจ้าพนักงานเช่นว่ามานี้ แต่
 ข้อใดข้อหนึ่งให้ลง โทษ สถานหนึ่ง ให้จำไว้ไม่เกินกว่า เดือน
 สถานหนึ่งให้ปรับเป็นพินัย เป็นเงินไม่เกินกว่า ๕ ชั่ง สถาน
 หนึ่งให้ลงโทษ ทั้งจำทั้งปรับพร้อม

พินัยปรับและลงโทษและลงโทษตามเหตุ

หมายบังคับนี้ เป็นหมายของผู้พิพากษา ในศาล สถิติยุติธรรม
ผู้ใดกระทำผิดล่วงละเมิดอำนาจศาลให้ลงโทษ สถานหนึ่งให้จำ
ไม่เกินกว่า ๖ เดือน สถานหนึ่งให้ปรับเป็นพินัยหลวง เงิน
ไม่เกินกว่า ๑๐ ชั่ง สถานหนึ่งให้ลงโทษทั้งปรับทั้งจำด้วย
ตามสมควร แก่โทษนี้

โทษไม่จำไม่พาไม่ให้ข้อความ

ตาม ที่ บังคับ ไว้ ใน กฎหมาย

มาตรา ๔๙ มีคนร้าย คิดจะ กระทำทุจริต คิดต่อ พระราช
อาญาฝ่าฝืน ต่อ พระราช กำหนด กฎหมาย ด้วย ประการใด ๆ
ให้เป็น อันตราย แก่ ชีวิต มนุษย์ แลทรัพย์สิน สมบัติของ ราษฎร
ใน จังหวัด เขต แขวง อำเภอ ที่ ท่าน บังคับ ให้คน รักษา ฤา ใน รว
งที่ ที่ ท่าน อยู่ ผู้ใด รู้ ฤา เชื่อว่า จะ มี เหตุ เกิด ขึ้น ดังนี้ ถ้า ฤา
ได้ รู้ แล้วว่า มี เหตุ ดังนี้ เกิด ขึ้น ถ้า ฤา แล ตน มี นำ ที่ อัน ท่าน
บังคับไว้ ให้ นำ ข้อความ มา ย ออ กล่าว ร้อง เวียน ต่อ เจ้าพนักงาน
งานเป็น คำนับ ใน กำหนด เวลา แล ณ ที่ สถาน ซึ่ง ท่าน บังคับไว้
ให้ทำ ตาม กฎหมาย ดังนี้ ผู้ใด จงใจ ละเลย เลี่ยง ไม่ นำ ข้อความ มา
ร่ำ เวียน เสนอ ถึง ท่าน บังคับ ไว้ นี้ ให้ลงโทษ สถานหนึ่งให้จำไว้
ไม่เกิน กว่า เดือน ๑ สถานหนึ่ง ให้ปรับเป็นพินัยเงิน ไม่เกิน
กว่า ๕ ชั่ง สถานหนึ่งให้ลงโทษทั้งปรับทั้งจำด้วย ถ้า แล

พิพากษาในคดีนี้โดยศาลไทยและห้องพิจารณาคดี

ความที่ ผู้นี้ จะพื้งนำมาร้องเรียน บอกกล่าวนี้ เป็นการ
 เพื่อที่จะ บังคับ คนทำผิด คิดร้าย อันมีโทษ ให้ลงโทษ
 แก่ผู้ที่ ใจ ใจ ละเอียด ไม่นำความมาแจ้ง ต่อเจ้าพนักงานนั้น สถาน
 หนึ่งให้จำไม่เกินกว่า ๖ เดือน สถานหนึ่งให้ปรับเป็นพินัยหลวง
 เงินไม่เกินกว่า ๑๐ ชั้ว สถานหนึ่งให้ลงโทษ ทั้ง ปรับ
 ทั้งจำด้วย

โทษ ไม่ช่วย ข้าราชการ ตามหน้าที่ บังคับ ไว้ ในกฎหมาย

มาตรา ๕๐ ผู้ใด อันมีหน้าที่ ทำ บังคับ ไว้ตามกฎหมาย
 (ทั้ง มีคนทั้ง ไฟ ให้ช่วยกัน ผู้ร้าย หนี ถูกหนี ตรารให้ช่วย
 เจ้าพนักงาน จับกุม คนร้าย ต่อสู้ เจ้าพนักงาน ทำการ หน้าที่
 ให้ช่วย บังคับ กัน ต่อสู้ แล เกิด โจร ปล้น สกมภ์ ใน ชาวบ้าน รวง วัค
 ที่ คน อยู่ ให้ช่วย ต่อสู้ โจร ผู้ร้าย หนี เป็น ต้น) ผู้นั้น ใจ
 ละเอียด เสีย ไม่ช่วย ข้าราชการ ในเวลา ที่ควร ช่วย ให้สำเร็จ การ
 ตามหน้าที่นั้น มีโทษ สถานหนึ่งให้จำไว้ ไม่เกิน กว่า เดือน ๑
 สถานหนึ่งให้ปรับเป็นพินัยหลวงเงินไม่เกินกว่า ๒ ชั้ว สถานหนึ่ง
 ให้ลง โทษ ทั้ง ปรับ ทั้ง จำด้วย ถ้า แล การ ที่ควร ช่วย นั้น เป็น ไป
 เพื่อ ประโยชน์ ที่ จะ บังคับ ตาม คำสั่ง คำบังคับ ของ ศาล สถิติ
 ยุติธรรม ให้สำเร็จ ก็ ถ้า เพื่อ จะ บังคับ ไม่ให้ คน ทำความ ผิด
 ร้าย ถ้า เพื่อ ประโยชน์ รวม คน วิชา ต่อสู้ กัน ก็ ถ้า เพื่อ จะ จับกุม

คนที่ต้องฟ้องหาว่าทำความผิดร้าย ๆ คนที่หนีจากตรง
กัก ก็ให้มีโทษแก่ผู้ที่จะ เว้น ไม่ช่วยนั้น สถานหนึ่งให้ปรับเป็น
เงินไม่เกินกว่า ๕ ชั่ง สถานหนึ่งให้จำไม่เกินกว่า ๖ เดือน
สถานหนึ่งให้ลงโทษทั้งปรับทั้ง จำด้วย

โทษ ชักขึ้น ไม่ทำตามกฎหมาย ท่าน บังคับ ไว้

มาตรา ๕๑ ผู้ใด (๑) ชักขึ้นไม่ กระทำ สำรากฐาน
สาบาลตัว ๆ กระทำ ปรักฐาน เพื่อ จะ ให้ การ ตามจริง ในเวลา
ที่ ข้าราชการ อัน มีหน้าที่ สมควร บังคับ แล้ว ให้ กระทำ กัก

(๒) ๆ ชักขึ้นไม่ ตอบ คำถาม ที่ ข้าราชการ ได้ถาม ตาม กฎ
หมาย กัก

(๓) ๆ ชักขึ้นไม่ ลง ชื่อ ใน คำ ให้ การ อันใด อันหนึ่ง ที่ คน
ได้ ให้ การ ใ้ นั้น ในเวลาที่ ข้าราชการ ผู้ มีหน้าที่ อัน สมควร นั้น
ได้ บังคับ แล้ว กัก ผิด ด้วย ประการ ที่ กล่าว มา นี้ แต่ ชื่อใด ชื่อหนึ่ง
ให้ลง โทษ สถานหนึ่ง ให้ จำไว้ ไม่เกินกว่า ๖ เดือน สถานหนึ่ง
ให้ปรับเป็น เงิน ไม่เกินกว่า ๑๐ ชั่ง สถานหนึ่ง ให้ลง โทษ
ทั้ง ปรับ ทั้ง จำด้วย

โทษ นอก แรง ความ ด้วย คำ เท็จ ต่อ เจ้าพนักงาน

มาตรา ๕๒ ผู้ใด อัน ท่าน บังคับ ไว้ ตามกฎหมาย ให้ นำ ความ
มาบอก แต่ เจ้าพนักงาน ได้ถาม มา ณ ที่ นั้น จด นำ ความ เท้า มา บอก

กล่าว ว่าเป็นจริง โดย คน รู้แล้ว ญาติ เหตุเป็น ที่ควร เชื่อไว้
แล้ว ว่าเป็น คำเท็จ นั้น พิจารณาเป็น สัตย์ ว่าผู้นั้น แกล้ง เอาคำ
เท็จ เพื่อบุยาย หลอกลวง เจ้าพนักงาน ท่านให้ลงโทษ สถานหนึ่ง ให้จำ
ไว้ ไม่เกิน กว่า ๖ เดือน สถานหนึ่ง ให้ปรับ เป็น พินัย เงิน ไม่เกิน
กว่า ๑๐ ชั่ง สถานหนึ่ง ให้ลงโทษ ทั้ง ปรับ ทั้ง จำด้วย ถ้า แล
ข้อ ความ ที่ คน กล่าวเท็จ นั้น เป็น ไป เพื่อ จะ บัง กัน คน ทำผิด ร้าย
ก็ ให้ลงโทษ ผู้กล่าวเท็จ หลอกลวง เจ้าพนักงาน นั้น สถานหนึ่ง
ให้จำไว้ ไม่เกิน กว่า ๒ ปี สถานหนึ่ง ให้ปรับ เป็น พินัย ทั่ว คุณ
สถานหนึ่ง ให้ลงโทษ ทั้ง ปรับ ทั้ง จำด้วย

โทษ แจ้งความเท็จ ต่อ ข้าราชการ

ด้วย ประสงค์ จะ ชัก ให้ ข้าราชการ ใช้ อำนาจ ผิด กฎหมาย

มาตรา ๕๓ ผู้ใดจงใจแจ้งความด้วยคำเท็จ ด้วย ประสงค์
จะ หลอกลวง ด้วย บูล บุย ให้ ข้าราชการ ใช้ อำนาจ ตาม กฎหมาย
ที่จะ ทำให้ ผู้อื่น เสียหาย ก็คือ ญาติ ประสงค์ จะ หลอกลวง ด้วย บูล
บุย ให้ ข้าราชการ กระทำการ ที่ไม่ควร จะทำ ญาติ เว้น
การ ที่ ไม่ควร จะ ละเว้น นั้น เสีย ก็คือ ผิด ด้วย ประการ นั้น ให้ลง
โทษ สถานหนึ่ง ให้จำไว้ ไม่เกิน กว่า ๖ เดือน สถานหนึ่ง ให้ปรับ
เป็น พินัย เงิน ไม่เกิน กว่า ๑๐ ชั่ง สถานหนึ่ง ให้ลงโทษ ทั้ง ปรับ
ทั้ง จำด้วย

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

โทษบอกแจ้งความเท็จในเวลาที่ยาบาลตัวแล้ว

มาตรา ๕๔ ผู้ใด บอกแจ้งความแก่ข้าราชการในเวลาที่ยา
กระทำสำเนาฐานยาบาลตัวแล้ว ด้วยคำเท็จ แล คำซึ่ง ตน รู้
แล มีเหตุควร เชื่อ ว่าเป็นคำเท็จ แล คำซึ่ง ตน ไม่เชื่อ ว่า เป็น
ความจริงเช่นนี้ให้ลงโทษ สถานหนึ่งให้จำไว้ไม่เกินกว่า ๓ ปี
สถานหนึ่งให้ปรับเช่นพินัยเงิน ไม่เกินกว่า ๓๐ ซึ่ง สถานหนึ่ง
ให้ลงโทษ ทั้ง ปรับ ทั้ง จำด้วย

โทษ ขัก ขวาง ไม่ทำตามคำสั่ง คำบังคับ ข้าราชการ

มาตรา ๕๕ ผู้ใด (๑) เจงใจ ขัก ขวาง ข้าราชการ ซึ่งกระ
ทำการ ตามหน้าที่ท่าน บังคับ ไว้ก็ดี

(๒) ขัก ขวาง ข้าราชการ ผู้มีอำนาจ ตามกฎหมาย ไม่ให้
ขายทรัพย์สิน สมบัติ ตามคำสั่งเจ้าพนักงาน ผู้มีหน้าที่ กัก ฝึก ด้วย
ประการ ฉนี้พิจารณาเป็นสัจย์ให้ลงโทษ สถานหนึ่ง ให้จำไว้ไม่เกิน
กว่า ๓ เดือน สถานหนึ่งให้ปรับเป็นพินัยเงินไม่เกินกว่า ๕ ซึ่ง
สถานหนึ่งให้ลงโทษ ทั้ง ปรับ ทั้ง จำด้วย

โทษ ขัก ขวาง ค่อ สู้ ข้าราชการ ผู้มีอำนาจ ตามกฎหมาย

มาตรา ๕๖ ผู้ใด ขัก ขวาง ค่อ สู้ ข้าราชการ ผู้มีอำนาจ ตาม
กฎหมาย ในเวลาที่ยา ยาก ยัก ก็ถือเอาทรัพย์สินสมบัติ ที่ไม่ควร
ชักนั้น ให้ลงโทษ สถานหนึ่ง ให้จำไว้ไม่เกินกว่า ๖ เดือน

สถานหนึ่งให้ปรับเป็นพินัยเงินไม่เกินกว่า ๑๐ ซึ่ง สถานหนึ่ง
ให้ลงโทษทั้งปรับทั้งจำคุก

โทษ ชักคำสั่ง คำบังคับ คำตัดสินของข้าราชการ

มาตรา ๕๗ ผู้ใดจงใจไม่ทำตามคำสั่ง คำบังคับ คำตัดสิน
อันข้าราชการ ผู้มีอำนาจให้สั่ง ตามกฎหมายนั้น ถ้าการที่ชัก
เสียบไม่ทำตามคำสั่งนี้ เป็นเหตุที่จะทำให้เกิด การ ชักข้อใน
หน้าที่นั้น ฤ็ทำให้เสียหายนถึง ผู้ที่ทํานี้ด้วย ให้ลงโทษผู้
ชักคำสั่งนั้น สถานหนึ่ง จำไว้ไม่เกินกว่า ๑ เดือน สถาน
หนึ่งให้ไหม้ไม่เกินกว่า ๒ ซึ่ง สถานหนึ่งให้ลงโทษทั้งปรับทั้ง
จำคุก แต่ถ้าการที่ชักขึ้นนั้นเป็นเหตุที่จะทำให้เกิด วิวาท
ฤ็ทำให้เป็นภัยอันตราย แก่ชีวิตรรมมนุษย์ ฤ็ทำลายความ ผาสุก
แห่ง ประชุมชนทั้ง ปวง ทําให้ลงโทษ แก่ผู้ชักคำสั่งนั้น
สถานหนึ่งให้จำไว้ไม่เกินกว่า ๖ เดือน สถานหนึ่งให้ปรับเป็น
พินัยเงินไม่เกินกว่า ๑๐ ซึ่ง สถานหนึ่งให้ลงโทษทั้งปรับ
ทั้งจำคุก

โทษ ชู้เซ็น ข้าราชการ

มาตรา ๕๘ ผู้ใด ชู้เซ็น ฎะกระทำร้าย แก่ข้าราชการ ฤ็
แก่ผู้ใดผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นที่ เชื่อได้ว่า เกี่ยวข้องด้วย ข้าราชการ
นั้นเพื่อ จะชักพาให้ ข้าราชการ นั้น กระทำ การ อันใดอันหนึ่ง

จากวันวิ่ง รอเสีย จากราช การ อันใดอันหนึ่ง ซึ่ง เป็น น้ํา ที่
ของ ข้าราชการ ผู้นั้น ท่าน ให้ลง โทษ แก่ผู้ ชู ขึ้น นั้น สถาน หนึ่ง
ให้ จำ ไว้ ไม่เกิน กว่า ๒ ปี สถาน หนึ่ง ให้ ปรับ เป็น พินัย เงิน ไม่
เกิน กว่า ๒๐ ชั่ง สถาน หนึ่ง ให้ลง โทษ ทั้ง ปรับ ทั้ง จำ กว้ย

โทษ ชู ขึ้น ผู้อื่น ไม่ให้ พ้อง ร้อง

มาตรา ๕๙ ผู้ใด ชู ขึ้น ว่า จะกระทำร้าย เพื่อ จะชัก นำ ให้ผู้
หนึ่งผู้ใด งบ เว้น จากการ ที่ จะ พ้อง ร้อง กล่าวโทษ ผู้ที่ จะ กระทำ
ผิด เพื่อ ที่ จะ ได้ รับ ความ ปก ครอง บ้าง กัน ตาม กฎหมาย อย่าง
ใดอย่าง หนึ่ง ก็ กิ ให้ลงโทษ แก่ผู้ ชู ขึ้น นั้น สถาน หนึ่ง ให้
จำ ไว้ ไม่เกิน กว่า ๑ ปี สถาน หนึ่ง ให้ ปรับ เป็น พินัย เงิน ไม่ เกิน
กว่า ๑๐ ชั่ง สถาน หนึ่ง ให้ลง โทษ ทั้ง ปรับ ทั้ง จำ กว้ย

หมวดที่ ๘

ว่าด้วยโทษที่เกี่ยว ข้องกับการ สืบพยาน

อํพราง คำพยาน

มาตรา ๖๐ ผู้ใด อัน ท่าน บัง คับ ไว้ ให้กล่าว ความ จริง ตาม
กฎหมาย โดย ที่ ได้ กระทำ สัจจา อธิฐาน สาขาล แล้ว ก็ กิ โดย
ที่ ได้ กระทำ ปฏิญาณ กว้ย ประการ ใด ๆ ว่า จะกล่าว ความ จริง
ใน เรื่อง ใด ๆ ก็ กิ ผู้นั้น เบิก ความ อย่าง ใด อย่าง หนึ่ง กว้ย
ปาก กล่าว ภาย ภาย ภาย อัน ๆ อัน เป็น ความ เจริญ เช่น ข้อ ที่ ผู้นั้น

รู้อยู่แล้ว ถ้า เชื่อว่าเป็นเท็จ ถ้า ผู้หนึ่งไม่เชื่อว่าเป็นความจริง
ทั้งนี้ ท่านว่าผู้หนึ่ง จำพวกร คำพยาน

กระทำพยานเท็จ

มาตรา ๖๑ ผู้ใด ก่อเหตุ ให้เกิด ให้มี ขึ้นด้วย ประการใด ๆ
ก็ ถ้า ถ้า กระทำ ขาญจี้ ๆ จกหมาย เหตุ ที่ เป็น เท็จ ถ้า กระทำ
เอกสาร ปลอมแปลง ด้วย ความ เท็จ ก็ ถ้า โดย มี ประสงค์ ว่า เหตุ
การ เช่นนี้ เพื่อ จะได้ ปรากฏ ใช้ เป็น พยาน ใน ศาล ๆ ใน ที่ แห่ง ไก
อื่น จะมาถึง เฉพาะ หน้า เจ้าพนักงาน ผู้ พิจารณา ก็ ๆ เพื่อ เป็น
พยาน สำหรับ อนุญาต โท ศาล การ ๆ คน กลาง จะได้ พิจารณา ก็
คำพยาน นั้น จะ เป็น เหตุ ให้ ผู้ พิจารณา เห็น ความ ผิด ไป จาก ความ
จริง ใน ส่วน นวน แล ข้อใจ ความ นั้น ก็ ทั้ง นี้ ท่าน ว่า ผู้หนึ่ง เป็น ผู้
กระทำพยานเท็จ

โทษ จำพวกร คำพยาน แล กระทำพยาน เท็จ

มาตรา ๖๒ ผู้ใด จำพวกร คำพยาน เบิก ความ เท็จ ๆ กระ
ทำพยานเท็จ เพื่อ ปรว โยชน์ สำหรับ ใช้ ใน การ พิจารณา คดี แห่ง
ศาล ใน ชั้น ไก ๆ พิจารณา เป็น สัตยให้ ถึง โทษ ผู้หนึ่ง สถาน หนึ่ง
ให้ จำคุก ไว้ ไม่เกิน กว่า ๗ ปี แล ให้ ปรว เป็น พินัย ด้วย ถ้า แล จำ
พวกร คำพยาน แล กระทำพยาน เท็จ ใน ที่ ขึ้น นอก จาก การ พิจารณา
คดี เช่นนี้ ให้ มี โทษ ให้ จำคุก ไว้ ไม่เกิน กว่า ๓ ปี แล ปรว เป็น พินัย ด้วย

พพธิภณทตศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

โทษ อำพราง คำพยาน แล กระทำ

พยานเท็จ เพื่อให้ผู้ไม่มีผิดต้องราชทัณฑ์

มาตรา ๖๓ ผู้ใด อำพรางในคำพยานเบิกความเท็จ ฤ็ กระทำพยานเท็จ ให้ใช้ ใน กระบวน พิหารณา หมายจะให้ผู้ที่ไม่ผิดต้อง ด้วย ราชทัณฑ์เป็น อุกฤษฏ์โทษ ถึง รัช ราชบาทว์ ประหารชีวิตร ถัก ฤ็ ให้ต้อง ด้วย ราชทัณฑ์เป็น มหันตโทษ ต้อง อาญาจำอง ต้อง แพรเทศ พุทธดิน รฐาน ด้วย ประการ ไท ๆ แล ผู้ที่หาผิด มิไ้ นั้น ต้อง รัช โทษ แต่ อย่างใด อย่าง หนึ่ง เช่น กล่าวมาแล้วนี้ เพราะ เหตุ ทำ อำพราง แห้ง พยาน แล คำมัน กระทำพยานเท็จ ขึ้น วัณนี้ ท่าน ให้ลงโทษ แก่พยาน เท้า นั้น สถาน หนึ่ง โทษที่ผู้ไม่มีผิด ด้รับ ฉ้น ไคให้กระทำ แก่ มัน ฉ้น นั้น สถาน หนึ่ง ให้จำไว้ ใช้ราชการ หนัก ๑๐ ปี สถาน หนึ่ง ให้จำไว้ ใช้ราชการ หนักเพียง ๗ ปี อย่าง ึง แล้ว ปรับเป็น ฟินัย ด้วย สถาน หนึ่ง ให้ ทวน ด้วยไม้หวาย ๕๐ ที แล้ว ปรับเป็น ฟินัย ตาม รุปลความ โทษ ทั้ง นี้ ควรสถาน ไคให้เฮา แต่ สถาน หนึ่ง

การ ปรับโทษผู้ กระทำ ผิด ล่วง ลเมิก พระราชบัญญัติ นี้

แล เหตุ ที่ ควร ลง ห้อย ฝน โทษ ให้ น้อย ลง

มาตรา ๖๔ บรรดาโทษ ต่าง ๆ ซึ่ง ศาล จะวาง บท ปรับ ผู้ กระทำ ผิด ล่วง ลเมิก พระราชบัญญัติ นี้ ด้รับ ให้ ทวน ให้ ใน มาตรา ๔๘

มาตรา ๕๙ มาตรา ๕๐ มาตรา ๕๑ มาตรา ๕๒ มาตรา ๕๓
 มาตรา ๕๔ มาตรา ๕๕ มาตรา ๕๖ มาตรา ๕๗ มาตรา ๕๘
 มาตรา ๕๙ มาตรา ๖๐ และมาตรา ๖๑ มีโทษจำคุก ๓ ปี
 ไม่เกินกว่าเท่านั้น ซึ่งเขียนไม่เกินกว่าเท่านั้นที่ ฎาปรับโทษ เช่น
 เงิน ไม่เกินกว่าเท่านั้น ซึ่ง ฎาบทนั้น ให้พึงเข้าใจ ว่าไม่จำเป็น
 ที่ศาล จะต้อง วางโทษผู้กระทำความผิด ให้เต็ม ตามกำหนด ทั้ง
 กล่าวไว้ในมาตราเหล่านี้ทุกเรื่องเลย เว้นไว้แต่ศาลพิเคราะห์
 ฎาโดยลเอียดต้องแท้ เห็น ว่าความผิดของผู้กระทำความผิด
 ลมึก พระราชบัญญัตินี้มีน้ำหนักมาก ไม่มีเหตุอันสมควร อย่าง
 ใด ที่จะลดหย่อน ผ่อนโทษให้น้อยลงได้แล้ว ก็ควร ที่ศาล
 จะวาง โทษ ให้เต็ม ตาม ที่ ได้กำหนดไว้ ใน มาตราเหล่านี้
 ทุกประการ

มูล เหตุ ซึ่งศาลควร พิจารณา ไตร่ตรอง ในการ ลด หย่อน ผ่อน
 โทษ ผู้กระทำความผิด โดยทางกรณีนี้ มีดังนี้ กล่าวต่อไปนี้ คือ

(๑) ผู้กระทำความผิดไม่ได้ตั้งใจ ฎาทั้งใจ ทำการผิด โดย
 แสดงอาการ อย่างใดอย่างหนึ่ง

(๒) ผล ของ การ ผิด ซึ่งผู้กระทำความผิดได้ทำลงแล้ว
 นั้น ไม่สู้ใหญ่หลวง ถึงกับให้เป็นภัยอันตรายแก่ตัวคน
 อื่นมาก

(๓) พิจารณา ศาลที่ผู้กระทำความผิดได้ลงมือเป็นครั้งแรก

คราวแรก โดยมิให้รู้ถึงการที่ตนกระทำลงนี้เป็นการผิด
หาใช่ครั้งแรกที่สองที่สามไม่

เมื่อศาลพิพากษาคักสิน วางโทษผู้กระทำผิดลงลงเมื่อก่อน พระ
ราชบัญญัตินี้แล้ว ก็ให้บังคับให้เจ้าพนักงานกระทำโทษ ตาม
คำพิพากษาคักสิน โดยเต็มใจทุกประการ เว้นไว้แต่ฝ่ายผู้
กระทำผิด ขอทูลเกล้าฯ ขอทูลเกล้าฯ คำพิพากษาคักสินเท่านั้น
ก็ให้ศาลงดการกระทำโทษไว้ก่อน ในระหว่างเวลากำหนดฟ้อง
อุทธรณ์ อันถ้าศาลอุทธรณ์วินิจฉัยเห็นว่า คำพิพากษาคัก
สินของศาล ซึ่งต้องอุทธรณ์นั้น ถูกต้องของทั่วยกกฎหมายแลทาง
ยุติธรรมที่แล้ว ผู้กระทำผิดไม่มีมูลอันสมควร จะมาฟ้อง
อุทธรณ์นอกจากความเจตนา ที่จะประวิงไว้ให้เห็นช้าดังนี้
ก็ให้ศาลอุทธรณ์วางโทษเพิ่มเติมลงไว้อีก ในส่วนที่ศาลซึ่งต้อง
อุทธรณ์ลดหย่อนไว้ ฎีกาในโทษสถานใดสถานหนึ่ง ซึ่งศาลซึ่งต้อง
อุทธรณ์ไม่วางไว้แต่เดิม ตามแต่ศาลอุทธรณ์จะเห็นสมควร

หมวดที่ ๕

ว่าด้วยกฎหมายเดิมซึ่งยังคงให้ใช้ต่อไป
ยกเอามารวมไว้ในพระราชบัญญัตินี้ด้วย

ในลักษณะรับฟ้อง

๑ มาตราหนึ่งกระทำความผิด ขัดประเพณีไปโดยอ้าง

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

คู่ความนำ ทระลาการ ไปเฉลย แล คู่ความอ้าง มิได้ นำ ไป ถึง
สถานที่ พยาน อยู่ ไป ถึง แก่ ทละลาการ คน ทาง ผู้อ้าง พา ทระลาการ กลับ
คืนมา ท่านว่ามี ชอบ พยานนั้น ผู้อ้าง มิต้อง แท้ มัน จึง พา ทระ
ลาการ กลับ คืน มา ให้ ทัก เขา คดี มัน เปน แพ้

๒ มาตราหนึ่ง ทระลาการ คัด ข้อ ประเด็น ให้ คู่ความ นำ ทระ
ลาการ ไป เฉลย โดยอ้าง แล ทระลาการ ยังมี ได้ เฉลย มัน
คู่ความ โทษ ก็ ก็ จำเลย ก็ ก็ หลีกหนี ถักถอบ ไป สู่หาเวร ชัก
ซ้อม ย้อม แปลง ขน ขาน พยาน ของ มัน ผู้อ้างเอง ให้ รับ ก็ ก็ แล
ฝ่าย ผู้มิได้ อ้าง รู้ว่า ผู้ใด จะ เปน พยาน ฝ่าย ข้าง หนึ่ง แล ไป
สู่หา ชัก ซ้อม ย้อม แปลง ขน ขาน พยาน ข้าง ผู้อ้าง มิ ให้ รับ ก่อน
ทระลาการ มิ ได้ เฉลย จึง ได้ มา ขอก แก่ ทระลาการ ก็ ก็ ต่อหน้า
สุภา ทระลาการ ก็ ก็ สืบสวน เปน สัตย์ จึง ให้ เขา คดี มัน ผู้ ชัก ซ้อม
ย้อม แปลง ขน ขาน พยาน เปน แพ้ แก่ สำนวน ถ้า โทษ จำเลย ให้
ญาติ ที่ อ้าง ผู้คน ลูกเมีย เขา หนึ่ง สืบ ขน ให้ ทัก รับ สิ่ง ของ ไป
ชัก ซ้อม ขน ขาน พยาน ให้ พยาน หลบ มิ ให้ พบ ทัก ก็ ก็ ให้ พยาน
รับ โดย อ้าง ก็ ก็ มิ ให้ รับ ก็ ก็ ทำ ถล อู ขาย ว่า ฝ่าย ข้าง หนึ่ง ได้ ขน ขาน
ชัก ซ้อม ย้อม แปลง พยาน พิจารณา เปน สัตย์ ให้ เขา ผู้ ใช้ ให้ ขน ผู้ ให้
ทำ ถล อู ขาย เปน แพ้ แก่ สำนวน ส่วน พยาน ผู้ รับ สินจ้าง สิน ขน นั้น
ถ้า เนื้อ ความ ที่ ทัก กัน เปน แต่ ยี่สิบ โทษ ให้ ปรับ โทษ พยาน ลา
หนึ่ง ตาม บรรดา คดี ถ้า เปน ความ มี คน โทษ ให้ ปรับ โทษ พยาน

สถานหนึ่ง ทวีคูณ เปน พันยี่ หลวง โดย พระราช กฤษฎีกา

๓ มาตราหนึ่ง ถ้า โจทย์ ถ้า จำเลย แล บุตร ภรรยา ญาติ พี่น้อง พวก พ้อง ฝ่าย โจทย์ ฝ่าย จำเลย ไปสู่หาเจรจา ด้วย พยาน ฝ่าย โจทย์ ก็ ถ้า ฝ่าย จำเลย ก็ ถ้า ฝ่าย ข้าง หนึ่ง รับ ได้ สืบ ลวน เปน สัตย์ ว่า ไปสู่หาเจรจา ด้วย พยาน แต่ มิ ให้ ปรากฏ ออก ข้อ ความ ว่า ชัก ช้อม ประการ ไค อย่า เพื่อให้ เขา เนื้อ ความ เปน แพ้ ก่อน ให้ สืบ ตาม พยาน ว่า มา เจรจา ว่า กล่าว นั้น ประการ ไค ถ้า พยาน สยด สบาย ได้ การ ว่า ตัว ความ มา ชัก ช้อม ขน บาน ให้ พยาน รับ ก็ มิ ให้ พยาน รับ ก็ ให้ เขา เนื้อ ความ ผู้ ชัก ช้อม ขน บาน เปน แพ้ แก่ ส่วน ณ ถ้า คู่ ความ มิ ได้ ใช้ ให้ ลูก เมีย ญาติ พี่น้อง พวก พ้อง ไป ขน บาน ชัก ช้อม พยาน หาก ว่า ญาติ พี่น้อง พวก พ้อง กล่าว ความ จะ แพ้ ไป ขน บาน ชัก ช้อม พยาน แต่ อ้า เกอ ใจ เอง ให้ เขา ตัว ผู้ ชัก ช้อม มา ปรับ ไหม ตาม รูป ความ เปน พันยี่ หลวง แล พยาน นั้น ให้ ยก เลียบ แล คัก ซึ่ง ตัว มิ ได้ ชัก ช้อม นั้น ให้ เร่ง บัง คับ ขัน ขา ฟง แล้ว

๔ มาตราหนึ่ง ผู้ มี คัก อั้ง สัก ชี พยาน ตระลาการ คัก ประ เท็น คู่ ความ นำ ตระลาการ ไป เสด็จ ญ ท้าว คำ โดย ข้าง แล ตระ ลาการ ตาม พยาน โดย ประเด็น พยาน ให้ การ ขาค ข้อ เหลือ ข้อ ประเด็น ไม่ แจ้ง คัก พยาน ให้ การ แก่ ค้าน พยาน อีค เอื้อน หนึ่ง อยู่ แล โจทย์ ก็ ถ้า จำเลย ก็ สอน แนะ นำ ข้อ ความ ให้ พยาน ฟัง ให้ ปรากฏ ออก ข้อ เนื้อ ความ ว่า ขอ น เป็น คน ขอ น เป็น คน ประการ

เล่ม ๕

ลักษณะ สืบ พยาน

หน้า ๑๗๘๔

โตเมื่อ ลักษณะ ทรลาการ สืบ ๗ เจริญ อยู่ในที่ ทรลาการ ให้อยู่ใน แก่
โสทร ประสาท ก็ให้เอาคอก ข้าง มั่น ผู้ สอน แนะ นำ เปน แพ้ แก่
สำนวน

๕ มาตราหนึ่ง ผู้มี อรรถ คก ก็ นำ ทรลาการ ไป ๗ เจริญ พยาน
โดย อ้าง พยาน ออก มาถึง สำหนัก ที่ ควร แล้ว มั่น ผู้ อ้าง ก็ ที่ มั่น ผู้
มิ ให้อ้าง ก็ ก็ มิ ให้ออก อารู อก แนะ นำ ข้อ เนื้อ ความ สอน พยาน
พวก พ้อง มั่น ผู้ มี คก ซึ่ง ไป ด้วย ทั้ง ๒ ฝ่าย บอก ข้อ ความ ว่า
กล่าว แก่ พยาน ประ การ ใด เมื่อ พยาน ยังมี ใ้ สืบ ขาด ทัว ก็ ก็
ใ้ สืบ ขาด ทัว แล้ว ให้ การ อยู่ ก็ ก็ ท่าน ว่า มั่น แกล้ง จะ ให้ พยาน
หลง ลืม ให้ ยก กระบี่ ตรี ความ โส คอ มั่น ผู้ ว่า แล ชัย พวก พ้อง
เสีย ให้ พ้น อย่า ให้ อยู่ โกล่ พยาน ๆ จะ ใ้ ตำ รุก ทา ว่า กล่าว แก่
ที่ อัน จริง

๖ มาตราหนึ่ง ผู้มี อรรถ คก ทั้ง สอง อ้าง พยาน โดย สุภาพ
พยาน คน เกียว อ้าง ร่วม กัน ทั้ง สอง ข้าง ทรลาการ คก ประ เต้น
ซาก ข้อ จะ สืบ ตาม อ้าง ทั้ง สอง โจทย ก็ ก็ จำเลย ก็ ก็ คก ใ้ คำ
พยาน ร่วม กัน ให้ คก เอา คก มั่น ผู้ คำ เปน แพ้ ใ้ เอา คก ผู้
ซึ่ง มิ ใ้ คก ใ้ คำ จริง

๗ มาตราหนึ่ง ผู้มี คก ทั้ง สอง นำ ทรลาการ ไป ๗ เจริญ พยาน
โจทย ก็ ก็ พยาน จำเลย ก็ ก็ มั่น กัน โจทย ชู รู่ คุง คำ ราม พยาน

ว่า จะหาความพยาน จะให้ต้อง จำ ของ ประโยชน์ใหม่ ชัย เหมน โยชศักดิ์
 วิชาชาตราชจะเอาเพลิงเผาเรือนเผาบ้านฆ่าฟัน ชูรู้ สำนัคต้อง
 ภัย ประการใด ๆ จะให้พยาน ของ มั่น กลัว รับ สม คำ มั่น กัก
 แล ชูรู้ สำนัคพยาน ฝ่าย ข้าง หนึ่ง จะมิให้รับ กัก ทำน ว่า มั่น เท้า
 ให้เอาสำนวน มั่น ผู้ ชูรู้ กัน ไชก พยาน เช่น แพ้ แก่ ผู้ มิ ใ้ ชูรู้
 กัน ไชก พยาน ตาม พระราชกฤษฎีกา

๘ มาตราหนึ่ง ผู้ มี อรรถ กัก ทั้ง สอง คน อัง พยาน ตนเอง
 พยาน มี รับ สม คำ ตน ๆ ว่า จะ ต่อ พยาน ของ ตน ถึง พิสุทธิ อีก เล่า
 ทำน ว่า มิ ใ้ มั่น พิสุทธิ ด้วย พยาน ทำน ให้ กัก เอา กัก มั่น เป็น
 แพ้ มี พัง ให้ ใ้ เจริญ สืบ ไป เลบ เหตุใด จึง กล่าว ดังนี้ เหตุ มั่น จน
 แก่ พยาน

ใน ลักษณะ พยาน

อนึ่ง ให้ ผู้ พิพากษา สุภา กระลา การ เล็ง คุ คำ พยาน นั้น โดย ระบุ สำ
 นวน ควร ที่ จะ พัง กัก ให้ พัง มิ ควร ที่ จะ พัง อย่า ให้ พัง ให้ พัง
 เอา คำ พยาน แต่ ที่ อัน จริง ใ้ เห็น ความ ประ การ ไค จึง ให้ เล็ง
 คุ คำ สัก ชี พยาน แล ให้ ผู้ พิพากษา ตั้ง สติ ขัน ญญา ผูก พัน ขัน ใน
 อารมณ พิจารณา คุ โทษ อัน ไหญ่ อัน น้อย อัน มี ใน ภายใน ภายใน นอก
 สรรพการ แห่ง อาตมา ภาพ ใ้ แจ่ง ใน ขัน ญญา ก่อน แล จึง ให้ ตั้ง
 ใจ ปลง พัง คำ พยาน จน หัก อย่า ให้ ล อำนาง แก่ ใจ อัน เป็น ขาย
 แล พิพากษา ว่า กจาว พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ
 ประ กอบ ด้วย ขัน ญญา จึง ลโดย ก อย่า ให้

เหลาะแหละ ปากเขา จึงจะ สมเป็นใหญ่ ในที่พิพากษา ปรบคัก ทั้ง
 ปวง แม้จะ ว่ากล่าวพิพากษาเนือ ความ คัก ทั้ง ปวง นั้น ให้ถึง
 ใน คำ พยาน แล ทาง ความ ให้เห็น แน่ใน ใจ คน เกียวก่อน ถ้าได้
 พิพากษา ว่ากล่าว ออก ไป แล้ว มีผู้ เห็น คัก นั้น ยมิควร แล จะ
 ทัก ท้วง ควรให้ รื้อพิพากษาพิจารณาไป ใจ ไ้จริง อย่าดูอำนาจ
 มัวเมา ถือ ทฎฐิมานะ จะ ไ้ปราไซย แก่ผู้ มี ชัยญาเป็นอัน
 เกียง แท้

๑ อันลักษณะ พยาน นั้นมี ๓ จำพวก คือว่าพิพยานหนึ่ง
 อุตฺรพยานหนึ่ง อุตฺวิพยานหนึ่ง อันว่าพิพยาน นั้น คือว่าพระ
 ภิกษุ ทรง อกรรม พวามหน่าจารยอันอยู่ แก่ศีล แล อกรรม แล
 นักปราชญ์พิทย อัน อยู่ แก่ ธรรม แล ชุนนาง ผู้มี ขรรคาศักดิ์
 การจราช

๒ อุตฺรพยานนั้น คือ นาย ห้วพัน ห้วปาก ภูคาช พหัมรงค์จำ
 เสมียน นักการ พ่อค้า แม่ค้า คน ทำไร ไถนา ฟัง เขา เป็น มูล ความ

๓ อุตฺวิพยานนั้น คือว่าพี่น้อง พ้อง พันธุ์ญาติกาตนเอง
 แล มิตรสหาย เพื่อน กัน อยู่ สม่เเล คน ชู้ยากเป็น วรณพิณ แล คพพยาชิ
 เรือ หู หนวก ความออก อันอยู่ รัถยาทางยามิไ้

๔ นาทรา หนึ่ง ผู้มี ขรรคศักดิ์ ทั้ง สอง เป็น ความ กับ อัง พยาน
 ฝ่าย ช้าง หนึ่ง อัง ไ้ พิพพยาน กัก อุตฺรพยาน กัก อุตฺวิพยาน
 กัก ทำ ให้ พิพพยาน คำ พยาน ส่วน ประการ นี้ ไ้ ถ้าว่า สม
 พพิภณเทศาลไทยและห้องจดหมายเหตุ

ทวิษณุ อ่าง ให้ฟังพิพาทา คณู มี อรรถ กษิ ทั้งสอง นั้น ผู้ใดเป็นอูก
ผู้ใด มิได้เป็น อูกให้พิพาทาตาม โทษ นั้นเจ็ด

๕ อนึ่ง ทั้งสอง อ่าง พยาน ร่วม กัน อันเดียว ถ้าสมข้าง ผู้ใด
ให้เอา ข้างผู้หนึ่งเป็น ชนะแก่ความ ท่านเรียก ว่าสมพยาน ถ้าสม
พยาน มี พิสูจน์ ท่านเรียก ว่าอสมพยาน ท่าน ว่ามี เช่น ชนะ แก่
ความให้เล้ง กุเขาทั้งสอง สถานนี้ ให้พยาน นั้น พิสูจน์ ตัวเอง
ถ้า ชนะ แก่ พิสูจน์ แล้วเป็น ชนะ แก่ความ กล่าว มา ทั้ง นี้ ชื่อว่า
สม พยาน แล อสมพยาน

๖ อนึ่ง ถ้า โทษ จำเลย อ่าง พยาน ต่างๆ กัน ชื่อ นานาพยาน
ถ้า อ่าง ร่วม กัน ชื่อ สม พยาน สม คำ ผู้ใดเป็น ชนะแก่ความ ให้ใคร
คุทัฬ พยาน อูก พยาน อุดวิ พยาน ที่ ระ ฟัง ได้ ฤา มิได้ ให้ฟัง เอา
แต่ที่ อันจริง ถ้าผู้หนึ่ง อ่าง พยาน ครั้น ไปลง เชิญ พยาน ใดๆ ให้
การ ว่ามี ผู้รู้ เห็น ได้ยิน เป็น ๓ คัด ออกไป ชื่อ โยน พยาน สมคำ
อ่าง ฟัง เอา เป็น พยาน ได้

๗ อนึ่ง โยน พยาน นั้น คือ ทั้งสอง อ่าง พยาน ๒ คน ๓ คน
พยาน พิสูจน์ ตัวแล้ว กล่าว กษิ สม อ่าง แล มี คำ พยาน นั้น ระบ ว่า
มี ผู้รู้ เห็น ได้ยิน ด้วย อีก คน หนึ่ง สองคน ก็ ก็ ท่าน ว่าให้เอา คำ
พยาน ซึ่ง ระบ อ่าง ต่อ ไปนั้น กฎเอา ไว้ แล้วให้ ขัง คับ ขัน ษา
ถ้า มิควร ระ สืบ อย่าให้ สืบ ถ้าควร ที่ ระ สืบ ให้ สืบ ถ้า โยน พยาน
นี้ กล่าว สม คำ พยาน ท่าน ว่า ชัด ชะ สม พยาน ถ้า โยน พยาน

พพิภณท์ศาลไทยและห้องตำหนักเหตุ

กล่าวอีก มีสม อย่าวให้ฟัง ถ้อยคำมีผู้เท็จ

๘. อนึ่ง โยนพยานนั้น คือ วาน ท่านไป หน้า รัฐ เหนด้วย แลคน
นั้น ก็รับ ว่ามี ผู้ รัฐ เหนสาม ต่อ ใช้ ท่านให้ พิเคราะห์ หัก คำ เขา ทั้ง
สอง นั้น ถ้าสม แล้วให้ ฟัง เขา คำ พยาน นั้น ไก่

๙. อนึ่ง กลพยานนั้น คือ วาน ท่านไป ตาม เปน คำ นัย ข้างหนึ่ง
รับ ท่านให้ พิเคราะห์ ดู ถ้า เปน ทิพ พยาน อหฺร พยาน ฟัง ได้ ถ้า อหฺร
พยาน ฟัง เขา มิ ได้ ท่าน ว่า มาป ญญ คุณ โทษ ไว้ แก่ ผู้ กล่าว

๑๐. อนึ่ง สม พยานนั้น คือ ว่า โทษ จำเลย ทั้ง สอง อย่าง พ่อแม่
พี่น้อง ญาติ ฝ่าย ข้าง หนึ่ง เปน พยาน ๆ พิสูจน์ ทัก แล้ว กล่าว สมอ้าง
ผู้ นั้น ท่าน ว่า เปน องค์ พยาน เปน ชะนะ แก่ ความ มาป ญญ คุณ โทษ
ไว้ แก่ ผู้ กล่าว

๑๑. ทิพ พยาน นั้น มี ๑๕ ประการ ๆ หนึ่ง อ้าง ผู้ อยู่ แก่ คัด
ทรงพรต ประการ หนึ่ง อ้าง นักปราช ราชบัณฑิต ผู้ อยู่ แก่ ขรรณ
ประการ หนึ่ง อ้าง ท่าน ผู้ มี บรรดา ศักดิ์ ประการ หนึ่ง อ้าง พยาน
ร่วม กัน ประการ หนึ่ง พระภิกษุ วิวาท กัน พระครู เจ้า วัด พยาน
ประการ หนึ่ง ศิษย์ โยม วิวาท กัน ครูบา อาจารย์ ชีตน์ เปน พยาน
คู่ ความ ทั้ง สอง วิวาท กัน สุภาครระลาการ เปน พยาน บิคา มารคา
วิวาท กัน บุตร เปน พยาน บุตร เปน ความ กัน บิคา มารกา เปน พยาน
พี่ วิวาท กัน น้อง เปน พยาน น้อง วิวาท กัน พี่ เปน พยาน หลาน
วิวาท กัน ผู้ ประการ หนึ่ง อ้าง ว่า อด อด เปน พยาน ผู้ อ้าง ตา ยาย

ลุงบ้านน้ำ อาร อารวิาทกัน หลานเป็นพยาน บ่าววิาทกัน นายเป็น
พยาน ค่าเป็นความกัน เจ้าเงินเป็นพยาน กล่าวมาทั้ง ๑๕ ประ
การนี้ พิสูจน์ตัวชนะ แก่พิสูทธิ์ กล่าว มาคก็ สม ท่านได้
เอาเป็น ทิพ พยานชนะ แก่ความ ขาป ขญคุณ โทษ ไว้แก่ กล่าว

๑๓ ลักษณะ พยาน อันจะฟังเอาเป็น มูลคดี นั้น คือว่า อยู่ด้วย
กัน ไปด้วย กัน ทำกัน ด้วย กัน จะ ฟังเอาเป็นพยานได้ แล
มิได้ นั้น มีดังนี้ คือ เมื่อน้อย เมื่พลวง วิาทกัน อ่างฉั่วเป็น
พยาน ท่าน มิให้ฟังเอาได้ เหตุฉั่ว มีค มั่ว ด้วย เส้นหัวรัก ไกร
แล อาไศรย อยู่ใน ทรัพย สิ่ง ของ มิได้ กล่าว แต่ที่ อันจริง ท่าน ให้
ฟังเอาแก่ ชาว บ้าน ชาวเกลอ แล เพื่อน บ้าน เป็น พยาน ใน มูลคดี
ความ ประการ หนึ่ง ใน คงคามหาสมุท ชาวเรือ ชาว สำเภา วิาท
กัน เพื่อนเรือ เพื่อน สำเภาเป็น พยาน ประการ หนึ่ง ชาวเรือ
ชาว สำเภา ลำเคี้ยว กัน วิาทกัน ผู้ไป เรือ ไป สำเภา ลำเคี้ยว กัน
เป็น พยาน ประการ หนึ่ง เดิน ทน ทาง ด้วย กัน ผู้เดิน ทน ทาง ด้วย กัน
เป็น พยาน ประการ หนึ่ง เดิน ทน ทาง ไป อาไศรย ศาลา ด้วย กัน
วิาทกัน ผู้เดิน ทน ทาง อาไศรย ศาลา ด้วย กัน เป็น พยาน ประการ
หนึ่ง ไป กลาง บ้าง กลาง รง ด้วย เขา ด้วย กัน วิาท แก่กัน เขาพยาน
บ้าง แล โขมค บ้าง ผู้ไป ด้วย กัน เป็น พยาน ประการ หนึ่ง ไป ทำบุญ
ให้ท่าน ฟังธรรม เทศนา ในพระ วิหาร การ ขุเรีญญ วัคคา อาราม วิาท
กัน ผู้ไป ทำบุญ ให้ท่าน ฟังธรรม เทศนา ในพระ วิหาร การ ขุเรีญญ วัคคา อาราม วิาท

เรือ วิวาทกัน เพื่อนบ้าน เพื่อน เรือ เป็น พยาน หนึ่ง ชาว ตลาด
 วิวาทกัน ชาว กำนัน ตลาด เป็น พยาน หนึ่ง ชาว นา แล ชาว นา
 วิวาทกัน ชาว นา เป็น พยาน แล พยาน มี ประการ ดังนี้ ชนะ
 แก่ พิสุทธ ก่อ คำ สม อัง เป็น มูล คดี

๑๔ มาตราหนึ่ง ถ้าเกิด วิวาทกัน ใน ย่อม นาย ย่อม แล นัก เลง
 เป็น พยาน ถ้า วิวาทกัน ใน ที่ โรง ทำ เกือก ช่าง เกือก เป็น พยาน
 ถ้า วิวาทกัน ใน ที่ ทำ ประ โมง ชาว ประ โมง เป็น พยาน ถ้า วิวาท
 ใน ที่ เสพ สุรา ผู้ เสพ สุรา เป็น พยาน เล่น งาน ตุง งาน มโหรี ศพ
 วิวาทกัน ผู้ ตู ผู้ เล่น เป็น พยาน กล่าว มา ทั้ง นี้ เป็น มูล คดี หา
 สัก ชี พยาน อื่น มิ ได้ พยาน ชนะ แก่ พิสุทธ แล กล่าว ถ้อย คำ ประ
 การ ไค ขา ย บัญ คุณ โทษ ไว้ แก่ ผู้ กล่าว

๑๖ หนึ่ง คู่ ความ ทั้ง สอง อัง พยาน ๆ ให้ การ ว่า มิ ได้ เสน แก่
 ักษ มิ ได้ ยิน แก่ ไสคร เป็น แต่ ผู้ มี คดี มา ขอก เล่า จึง รู้ ท่าน ว่า
 ทิพ พยาน กั ทิ อุกร พยาน กั ทิ อุกร วิ พยาน กั ทิ ท่าน มิ พึง ให้ พัง
 เอา พยาน นี้ เลย

หนึ่ง ผู้ มี อรรถ คดี ทั้ง สอง เป็น ความ กัน อัง พยาน สม ทิพ พยาน
 ชนะ แก่ อุกร พยาน อุกร พยาน ชนะ แก่ อุกร วิ พยาน อุกร วิ พยาน
 ชนะ แก่ พยาน อาษา ถ้า อัง ได้ ทิพ พยาน อุกร พยาน อุกร วิ พยาน
 ้วย กัน ให้ พิเคราะห์ คำ พยาน ทั้ง สอง ผู้ มี สม แล พิรุธ
 ถ้า สม อัง ผู้ ทิพ พยาน ได้ เข้า ช้าง นี้ เป็น จริง

๑๗. อนึ่ง ทั้งสองเป็นความกัน ข้างหนึ่ง อ้างพยาน ข้างหนึ่ง
 อ้างด้วยสิ่งพิสดาร ถ้าฝ่ายข้างผู้อ้าง ๆ องค์พยานก็ชี้ อ้าง
 ทิพพยาน วัตถุพยาน ก็ชี้ พยานกล่าวสม ผู้อ้างนั้นเป็นจริง
 แล ผู้อ้างพิสดารนี้ ท่านให้สืบไว้หาพยานจริงได้ ถ้าสืบมิ
 ได้ พยานท่านว่าสำนวนมันพร่องอย่าให้ฟังฟัง

๑๘. หนึ่ง ทั้งสอง อัง พยานตนเอง พยาน มีรัชสม คำตั้น ๆ ว่า
จะขอ ค่อย กัวย พยานของตน ถึง พิสุทธ อีกเล่า ท่าน ว่า อย่า ให้มัน
พึง พิสุทธ กัวย พยาน ท่าน ให้ถก เขา คก็ มัน เปน แพ้ บัง ให้
เฉลียว สืบ ไป เหตุ ไก จึง ถ้าว ถึงนี้ เหตุ มัน จน แก่ พยาน

๑๙. หนึ่ง ทั้ง สอง เป็น ความ กัน อ้าง พยาน ๆ มี ต่าง กัน ให้
พิจารณา ดู ผู้ใด เป็น ทิพ พยาน เป็น อุตฺร พยาน เป็น อุตฺร วิพยาน แล
พิจารณา ดู เขา ทั้ง สอง เป็น ความ กัน นี้ ถ้า พิรุทธ ใช้ ให้ ดู ตาม
พิรุทธ ถ้า มิ ได้ พิรุทธ ให้ เขา เป็น ชนะ แก่ ความ

๒๑. อึ้ง อ่าง ประชาวรูปี ๕ ท่านให้สืบถึง พยาน ๓ ว่าคนนั้น

๒๓. อนึ่ง ข้าฯ สักขี พยาน มิเท่า อ้าง โฉนด ฎีกา ทราสาร กฎหมาย เพราะ แส เดียบบ แล บอก คดี แก่ ท่าน ผู้ บวร คาศักดิ์ คำนวณ ราช ถ้า เปน พยาน อาจา ให้ ไหม ลาหนึ่ง เปน พินัย หลวง โดย บวร คาศักดิ์ อนึ่ง จะ เชิญ หนังสือ บรคน สัญญา ถ้า โฉนด ฎีกา ทราสาร ให้ ตระ ลาการ เชิญ เขา มา ใส่ กับ ต้น สำนวน ถ้า โจทก์ จำเลย คือ ใน ใน พยาน ขี้ น้อย น้อย จิตต หนึ่ง สอง ถลาย ท่าน

ให้ดู อักษร ถลาย นั้น ถ้าอักษร มี ตัอง กัน ท่านให้ บังคับ บัญชา ว่า ถลาย

๒๔ อนึ่ง ถ้า โจทก์ จำเลย ตัดใจ ว่าหนังสือ ทั้ง สอง นั้น ตัวอักษร ถลาย มี ตัอง กัน ให้ลักษณะ ดู ทำนอง อักษร ทั้ง สอง นั้น ตัว ทำนอง อักษร ฝนทอง ฟองมัน หัน อากาศ ราชย์ กษี พินซ์ เอก พินซ์ โท นฤคหิต ทัดดา นาวา ไม่ มี ม้วน ไม่ มี ลาย ขา ท พินซ์ ลาก ต่าง ทำนอง อักษร นั้น ตัอง กัน ท่านให้ ฟัง เขา เป็น ทำนอง อักษร อัน เกือบ ถ้า โจทก์ จำเลย ว่า หนังสือ อักษร นั้น มี ได้ เขียน ก็ ดี แล เขียน ให้ ว่า มี ใ้ ถลาย มี ก็ ดี ให้ ผู้ เขียน นั้น เขียน หนังสือ ใหม่ ให้ อา ลักษณะ ดู ทำนอง อักษร เก่า ใหม่ ถ้า ทำนอง อักษร เก่า ใหม่ นั้น ตัอง กัน ท่าน ให้ ฟัง

๒๕ อนึ่ง ทั้ง สอง ข้าง ระวัง ทรา จำ นำ เจ้า กรม แล ทรา สำคัญ ให้ ตระลาการ ไป เสด็จดู ถ้า แล ทั้ง สอง ตัดใจ ทวง ทรา ว่า มี ใ้ แล แล วง เกือบ ทรา นั้น เคลื่อน คลาก นึก เพี้ยน แล ให้ เขา ทวง ทรา นั้น มา พิเคราะห์ ดู ถ้า ตัอง กัน ท่าน ให้ ฟัง ถ้า แล แล วง เกือบ ค้าย คลึง มี ตัอง กัน ท่าน ว่า อย่า ได้ ฟัง ให้ ผู้ พิพากษา แล ลักษณะ เด็ง ดู อักษร แล ทวง ทรา โดย ขรรณ จะได้ ทวง ทัก จัก ชู

๒๖ อนึ่ง สิบ คน กลาง แล คน กลาง นั้น ให้ การ มี พยาน อัน เจอ คำ นั้น ตัอง กัน ท่าน ให้ ฟัง เขา คำ คน กลาง นั้น ได้ ถ้า แล คำ พยาน

๕ มี ค. ๒. ๒. กับ คำ ก. ๒. ก. ๒.

มี จะกล่าว ถึง ฤา มี หัก ฟัง ฟัง

เอาคำนี้ไปเลย

๒๗. ชื่นชอบความดี : สารภรณ์ ; ธรรม์ เตทนต์ สิบ นริศน สัณญา
มี พยานอันเจือ กนิศวัยท่าว่า ฟังไก่อ

๓๐ ฉะนั้น มี อรรถ กติ กล่าวหาพิพาทกัน เมื่อ ลักขณ วิวาท
กัน นั้น มี สักชี พยาน ขึ้น เสนอ หลาย คน ครั้น ทราบ การ ไป ณ เจ็ด
โดย อ้าง แล พยาน หลาย คน หัก ร ข้อใจ ความ มิ ค้อง กัน ท่าน
ว่า ลักขณ อัน เกี่ยว พยาน กล่าว มิ ค้อง กัน อย่า ให้ ฟัง ฟัง ถ้า ลักขณ
อัน เกี่ยว พยาน กล่าว คำ ค้อง กัน ท่าน ให้ ฟัง เขา เป็น พยาน
ได้ ยาย ขุนยุดะ โทษ ไว้ แก่ ผู้ กล่าว

๓๒. อหิงงิโยทโยจําลยนำทระลาการไปเสฉินพยาน แลคู้
ความขู้ฉั้วนี้มิได้นำไปฉีระสถานทึอยู่แห่งพยานผู้นั้น ไปฉี
กลางทางแล้วกลัษคึนมาฉ่าใช้ ทวรให้ทระลาการ ทคเอาคู้
ความขู้ฉั้วนี้เยอแพ้วฉ่าคคึ

๓๔. ท้าวสารนาทระลดาจารย์ เสด็จขึ้นเขามา เสด็จขึ้นผู้ อัง กัก
ผู้ มิใช่ อัง กัก มี ไปสู่หาเราจากวัย พยาน เสด็จ ชัก ช้อม
พยาน จัก ได้ เสด็จ สัก ให้ ได้ เรา ค มี เสด็จ แพร่ ถ้า รับ มี
ให้ ช่าง ผู้ มี คาน พยาน ๆ หาก มี คาน อย่า หัก ชัก ช้อม ช้าง
เรา จิ มี เสด็จ กัก ท้าว ให้ เรา เสด็จ แท้ ที่ อัง จริง

๓๕ ๑. พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ มิน. ๕ ข้าง
<https://museum.coj.go.th/>

๔๑. อนึ่ง ทั้ง สอง ข้าง พยานคนเดียวกัน กับ ถ้า สม อ่าง ข้าง
 ผู้ใด ผู้หนึ่ง ชนระ แก่ กติ ถ้า แล ข้าง ผู้ใด คติใจ คำน พยาน ร่วม กัน
 ก็ กติ แนะนำ เพื่อ ความ สอน พยาน ร่วม กัน ก็ กติ แล ชู รู่ สำ ทับ
 พยาน ร่วม กัน ก็ กติ เมื่อ ลักษณะ ภาระ การ ผลิต อยู่นั้น ให้ กติ
 เขาคติ เป็น แพ้ แก่ ผู้ มิ ไ้ คติใจ แล แนะนำ สอน พยาน แล มิ ไ้
 ชู รู่ สำ ทับ พยาน

๔๒. อนึ่ง อนุญัตร์ พยาน นั้น คือ คู่ ความ ข้าง พยาน นำ ภาระ
 การ ไป ผลิต ถึง บ้าน เรือน พยาน ยัง มิ แล พยาน แต่ ไ้ ปรากฏ ชื่อ
 บ้าน แล เรือน พยาน แล ภาย หลัง คู่ ความ กลับ นำ ภาระ การ ไป
 ผลิต พยาน ณ เรือน อื่น ภาระ การ หา พยาน ย่อม มา ผลิต ที่ ควร
 แล ถาม พยาน ว่า ชื่อ อื่น มิ ไ้ ต้อง ชื่อ ปรากฏ เมื่อ ไป หา ครัง
 ก่อน ไ้ ถ้า ให้ กติ เขาคติ มัน เป็น แพ้

๔๓. อนึ่ง ผู้ มิ อรรถ คติ คติใจ คำน พยาน เมื่อ ลักษณะ ภาระ
 การ ไป ผลิต นั้น จึง ให้ ภาระ การ เจียน เขา คำ คำน นั้น ถาม
 พยาน ถ้า พยาน แก่ ครัว ให้ แก่ เมื่อ ลักษณะ ภาระ การ ถาม นั้น
 ตาม ผู้ มิ อรรถ คติ คติใจ คำน นั้น แล ให้ พยาน แก่ คำน โดย ที่ อื่น
 จริง ถ้า พยาน แก่ คำน ให้ การ มิ จริง เข้า ด้วย ฝ่าย ข้าง ทั้ง
 ท่าน ว่า พยาน อาษา ท่าน มิ ไ้ ฟัง ฟัง

๔๔. อนึ่ง พยาน แห่ง โจทก์ จำ โดย ทั้ง สอง ข้าง แล สม ด้ ขัย
 คำ แห่ง โจทก์ จำ โดย ทั้ง สอง ให้ ภาระ การ พิจารณา ด้วย คำ พยาน

ทั้งสองข้างนั้น แล ถ้อยคำพยานได้ฟัง หลาย กระทั่งใช้ให้
 เอาคำพยาน ประกอบด้วยคุณวุฒิ จึงควรฟัง อนึ่ง ถ้าพยานนั้น
 กล่าวมี ข้อ ด้วย มูลคดี ใช้ข้อว่า ให้เอาเป็นพยาน ถ้าถ้อย
 คำพยาน กล่าว ต้อง มูลคดี ใช้ จึงให้ ฟัง เอา เป็นพยาน ได้

๔๖ อนึ่ง ทั้งสอง เป็น สำนวน ด้วย กัน อยู่ในตระลาการ แล
 อ้าง พยาน ใน สำนวน สุภา ตระลาการ ได้สืบ พยาน โดย สำนวน
 แล้ว ก็ มี ยี่ มิ ได้นำตระลาการ ไปเผชิญ โดยอ้าง ก็ มี ฝ่าย ผู้
 มี อรรถคดี มี ถ้อย คำ ท่วง ทึง คัด สำนวน อ้าง ที่ สืบ สัก ชี้ พยาน
 นอก สำนวน ท่าน มี ให้ ยี่ มิ ยี่ มิ ขัด ขัด ขัด พยาน นอก สำนวน นั้น
 ก่อน ท่าน ให้ ยี่ มิ ยี่ มิ ขัด ขัด ขัด สุภา ตระลาการ ซึ่ง ได้ เห็น แยก
 จัก ขัด ขัด ขัด ต่อ โสตร แล ยี่ มิ ทัก เทพมา ยี่ มิ ท่าน ฟัง ให้ ฟัง คำ สุภา
 ตระลาการ เป็น เกียรติ หาก ถ้า พยาน นอก สำนวน สายล ด้วย แล้ว
 ให้ การ ต้อง คำ กับ สุภา ตระลาการ ท่าน จึง ให้ ฟัง ถ้า ลักษณะ อัน
 เกี่ยว กล่าว มี ข้อ กัน ท่าน มี ให้ ฟัง

๔๗ อนึ่ง พยาน ให้ การ สืบ ประเด็น เหลือ ประเด็น ท่าน มี ให้
 ฟัง เอา เป็น พยาน ถ้า พยาน ให้ การ ต้อง ประเด็น จาก ประเด็น ฟัง
 ไว้ ถ้า พยาน ให้ การ ใจ ความ สม พล ความ ไม่ ให้ คัด เอา ว่า สม
 ถ้า พล ความ สม ใจ ความ ไม่ สม ให้ คัด เอา ว่า ไม่

๔๘ อนึ่ง โจทย์ จำเลย รับ กัน ใน สำนวน ฟัง ได้ อ้าง พยาน

สืบ คน รับ สม พิพิเคราะห์ ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ
 สืบ คน รับ สม อ้าง ไม่ เทา โจทย์ จำเลย รับ กัน ใน สำนวน

๔๘. เห็น โทษย์ จำเลยหลายคน มี ได้รับ แก้ว ต่าง กัน ตาม คน
 ตระสาหนอย เมล็ดสารภาพกัน แล จำเลย ผู้ ซึ่ง ตาม ราย ครั้น นั้น มี รับ
 โทษย์ อย่าง คำ รับ ซึ่ง ตาม ใน ส่วน แยก แล เม ไร่ เก่า ก่อน นั้น ก็ คือ
 โทษย์ จำเลย มี รับ กัน อย่าง คำ รับ ใน ส่วน แยก ก็ คือ ทว่า พึ่ง เขา
 มี ได้ หัก พึ่ง เขา คำ สัก ชี ยาน ดัว ดัก ที่ ซึ่ง เปน รว ก แก้ว
 แห้ว โทษย์ จำเลย นั้น

๕๓. เห็น ดัว โทษย์ จำเลย ก็ คือ ทั้ง สอง เปน ส่วน แยก อยู่ รับ กัน
 ใน ทุกระดานการ แล ฝ่าย ข้าง หนึ่ง ให้ ทรัพย์ เงิน ทอง ไป แขน ยาน
 พยายาม มี หัก รับ ก็ คือ ให้ รับ ก็ คือ ให้ พยายาม แล เลียน มี ให้ พยายาม ก็
 จับ ไป ให้ พิจารณา เปน สืบ ว่า มี แขน ยาน พยายาม เงิน ทอง ทว่า ว่า
 มี หัก รับ ก็ คือ ถ้า จับ ผู้ ยาน ไป มี ว่า มี หัก รับ แล ข้าง หนึ่ง
 ก็ มี ทำ กล ธิบาย ใช้ หัก แขน ยาน แล ถ้า เปน สืบ เงิน ทอง ให้ ก
 เอา คำ ทำ กล ธิบาย นี้ แล แล

๕๔. เห็น ผู้ ยาน รด กัก ก้อง พิน ท อยู่ ใน สภา ทุกระดานการ แล
 ฝ่าย ข้าง หนึ่ง จับ ได้ ว่า ฝ่าย ข้าง หนึ่ง ใช้ ข้าง คน ไป ซัก ซอย แขน ยาน
 พยายาม แล แขน ยาน ก้อง พิน ท ทว่า ว่า พึ่ง พึ่ง เขา คำ ข้าง คน
 นั้น ก้อง เพราะ ว่า ข้าง แขน ยาน มี คราว ที่ จะ พึ่ง ถ้า พิจารณา เปน
 ถัด บ้าง กล่าว มา นั้น เงิน ทอง หัก แขน ยาน มี ผู้ ใช้ ทำ กล ธิบาย นี้
 เปน แล แล ส่วน แยก

ญาติพี่น้องพี่น้อง พี่เขาสองฝ่าย ปักขวย เมื่อเสร็จธุระยามเย็น
 นั้น พลเขามีสรรพคดีมีไว้ว่ากล่าวใช้สอยพวกพี่น้องเขา แล
 พวกพี่น้องพี่น้องเขา หากไปฉวนเรือนพจน แลมันไปผูกจาก
 แนะ นำสอนพจนก็ทำ เมื่อลัทธิฉวนกระลาการ ฉนวน เย็นนี้ ได้
 กระลาการพิจารณาแต่ที่อื่นจริง แลสืบถามเขาว่าถึงแก่ที่ว่า
 เมื่อพวกพี่น้องมีมาพูดจา ขวัญพจนนี้ เป็นข้อนี้ ความสิ่ง
 อันใด ถ้าแลพจนให้ฟังว่า มันพวกพี่น้องมาขนบานให้ทรัพย์สิน
 เงินทองประการใด ๆ ให้รับก็มิให้รับก็มิ แลพิจารณา
 เห็นสลับว่า พวกพี่น้องมีผู้มี สรรพคดีมาชักชวนขนบานจริง
 ใช้ ทำให้อาตมาผู้มาชักชวนขนานนี้ ประโยชน์ตามรูป
 ความเจตนาเช่นพินัย หลวง แลซึ่งคำมันเป็นส่วนด้วย กันนั้น
 ให้กระลาการเร่งพิจารณาตามสำนวน เหตุใดจึงกล่าวถึงนี้
 เหตุว่า มันผู้มีคดีมีไว้ว่ากล่าวใช้สอย พวกพี่น้องมันหากไป
 ชักชวน ขวัญพจน

๕๕ โฉนดจำเลยสำนวน ให้การแก้พินัยโดยสำนวน ท่าน
 ให้บังคับบัญชาเอาคำ ยาม แต่ที่อื่นจริง

๕๖ โฉนดโทษระบุจำเลยสำนวน ว่ามี สักขีพยาน ให้บังคับ
 บัญชาสืบสักขีพยาน ซึ่งมีแก้พิพทแลสำนวน ถ้าแลคำพยาน
 นี้กล่าวถึงในสำนวน ท่านให้บังคับบัญชาโดยคำสักขีพยาน

๖๑ มาตราพิณกำหนดศาลไทยนั้นยังพอที่ฝนน้ำฝนเหตุท่านบ้ำถึง

เรือกสวน ขวน ขาง บ่าวไพร่สรรพ ความ อ้างเพลาพระตำราจระ
ประ ทวน กัก อ้างว่ามีชื่อในทาง วัว กัก แล แทง ตำล บ้าง
คำบลนา คำบลสวน คำบลไร่ ว่ามีชื่อในสวน กรม ธรรม กัก
ว่ามีผู้รู้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง แลเมื่อสืบสวนสม อ้าง ท่านว่าให้
เอาผู้นั้นเป็นชะนะ แก่ความ ถ้านำไปมีสม อ้างใช้ ให้เอาผู้นั้น
อ้างนั้นจน แก่คำเองพิรุณ เธอเป็น แพ้แก่ความ

๖๒ มาตราหนึ่ง ผู้มีคดี อยู่ในตระลาการ ฝ่าย ข้างหนึ่ง
ว่าผู้หนึ่ง ละตระลาการ เสีย ไปชักซ้อมพยาน ถ้าจับมิได้อย่าให้
พิพากษาคำมันเลย ให้เร่งว่าสำนวนเดิมสืบไป ถ้าข้างผู้ละ
ตระลาการ ไปนี้มัน ว่าเป็น คำตกรรจ์ต่อหน้า สุภาตระลาการ
ว่า มันไปชักซ้อม อย่าเพื่อ ให้ฟัง คำมัน ก่อน ให้สืบพยาน
ซึ่งมันทั้ง สอง ข้าง ถ้าพยานสาขาว ให้การ ว่า ฝ่าย ข้างหนึ่ง
ไปชักซ้อมพยานเป็นสัจใช้ ให้กตเอาคดีมันเป็นแพ้ ถ้า
พยานให้การ ว่า มิได้มาชักซ้อม ขน ขานไว้ ให้ยกแต่ คำพยาน
เสีย ให้นำผลเชิญ ตามอ้าง

๖๔ มาตราหนึ่ง ทั้ง สอง นำตระลาการไปผลเชิญ พยาน แล ฝ่าย
ข้างหนึ่ง มิได้ อ้าง คัดใจ คำพยาน แล้ว แล มันว่าพยานคน นี้ ต้อง
ข้อ มันอ้าง ท้ายตระลาการผลเชิญ ตาม อ้าง แล ฝ่าย ข้างหนึ่ง
กลัด คัดใจ คำพยาน อีก เล่า มัน ทั้ง สอง ถ้อย ที่ ถ้อย คำพยาน

ร่วมกัน พึงพิเคราะห์ด้วยสติปัญญาและเหตุผลจนกว่าจะ
มีความยุติกัน กษา ให้รับคำ ไว้ ยัง คัด ยัญชา คำ
<https://museum.coj.go.th/>

พยานร่วมกัน สม ช้าง ผู้ใดเป็น ที่พึงใจ

๖๕ มาตราหนึ่ง ระยะเวลาการจะให้ โจทก์ จำเลย นำไป สัม พยานโดย ช้าง โจทก์ จำเลย ไม่นำ ไป สัม ให้หนังสือ สม ช้าง สม คำน พึงใจ ถ้าปฤกษาสำนวนมิได้ เนื้อ ความ ให้ผู้พิพากษาเร่งดู คำพยาน ข้ออื่น ถ้ามิได้ เนื้อ ความ ให้ สัม สักขี พยาน ซึ่ง ให้ หนังสือ สม ช้าง สม คำน ไว้แล้ว เอาความจริงจงได้

๖๖ มาตราหนึ่ง วิวาทกันในสถานแห่งมีคดี ฎีกา วิวาท กัน ในทาง สาม แพร่ง ฎีกา หา สักขี พยาน มิได้ ให้พิเคราะห์คดีมูล คดี จด ถ้วน ถ้าจริง แล้วท่าน ให้เอา ยาก เจ็บ สาคิด นั้น เป็น พยาน

๖๗ มาตราหนึ่ง โจทก์ จำเลย ช้าง พยาน ๆ ต้อง คำน ต้อง คึง ให้ถึง ๆ ถ้าเป็นพล ความ ได้ยก เสีย ถ้า ใจ ความ เป็น อาวุธ ความ ให้ผู้เป็น เสนา คี พึง คำน หา ราก แก้ว จึง จะ ว่า ความ นั้น ได้ โดย ยุติธรรม

ลักษณะ ระยะเวลาการ

๕ มาตราหนึ่ง ถ้าวิวาทกันในที่ระโหฐาน ฎีกา ในทุ่ง ในป่า ฎีกา อลัด ขิลา หาพยาน ขมิได้ ฉินะ ภินะ ซึ่ง จะ เปน อุบาย ทำตนเองมิได้ หาก จะ เป็นพยาน แก่บุคคล ผู้ นั้น แล

ประกาศ มา วันที่ ๓๓ มกราคม รัตนโกสินทร ศก ๑๓ เป็นวันที่ ๒๕๒๕ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ทำพระราช หมาย เลข ๑

ว่าด้วย กฎหมาย แล พระราชบัญญัติ ซึ่ง ให้ยกเลิกเสีย

กักราช เกี้ยน ปี ซึ่ง ทั้ง พระราชบัญญัติ	ชื่อ กฎหมาย พระราชบัญญัติ ประกาศ	ยกเลิกทั้ง หมก ๆ แต่ส่วนหนึ่ง
ณวัน ๑ เดือน ๔ ขึ้น ๘ ค่ำ ปี มะเมีย โทศก จุลศักราช ๑๒๓๒	พระราชบัญญัติ เวียงพยาน ในราชกิจจานุเบกษา ปี จอศศก ศักราช ๑๒๓๖ หน้า ๑๙๐	ยกเลิกทั้ง หมก ๗ มาตรา
ณวัน ๔ เดือน ๑๑ ขึ้น ๔ ค่ำ ปี ฉลู นพศก จุ ศักราช ๑๒๓๙	พระราชบัญญัติ ลักษณะ พยาน ในราชกิจจานุเบกษา ปี ฉลู นพศก ศักราช ๑๒๓๙ หน้า ๒๓๙	ยกเลิกทั้ง หมก ๑๑ มาตรา
ณวัน ๑ เดือน ๗ แรม ๑๑ ค่ำ ปี ชาน มหาศักราช ๑๘๙๔	กฎหมาย ลักษณะ พยาน ซึ่ง ประทับ ตรา ๓ กว และกฎหมาย พิมพ์เล่ม ๑ แต่หน้า ๔๑ ถึง หน้า ๕๒๘	ยกเลิกเป็น ส่วน ๑๐ ๒๘ ๑๕ ๒๙ ๒๐ ๓๑ ๒๑ ๓๓ ๓๘ ๔๓ ๕๖ ๕๐ ๕๗ ๕๑ ๖๐ ๕๓ ๖๒ รวม ๑๗ มาตรา
ณวัน ๓ เดือน ๑๑ แรม ๑๑ ค่ำ ปี ชาน อัฐศก จุลศักราช ๑๐๔๘	กฎหมาย กฎ ตาม สิบหก ข้อ ซึ่ง ประทับตรา ๓ กว แล กฎหมาย พิมพ์เล่ม ๒	ยกเลิก กฎ ที่ ๑๑ บท กำหนด สิบพยาน หน้า ๔๙
ณวัน ๖ เดือน ๕ ขึ้น ๖ ค่ำ ปี มะเสง นพศก จุลศักราช ๑๐๙๙ ณวัน ๖ เดือน ๘ ขึ้น ๘ ค่ำ ปี ฉลู เบญจศก จุลศักราช ๑๐๙๙	กฎหมาย พระราชกำหนดเก่า ซึ่ง ประทับตรา ๓ กว แล กฎหมาย พิมพ์เล่ม ๒	ยกเลิกกฎ ที่ ๒๗ ว่า ด้วยพยาน ไม่ไว้ กัน หน้า ๓๓๑ กฎ ๔๗ ว่าด้วยตาม พยาน หน้า ๓๖๗
ณวัน ๖ เดือน ๑๑ ขึ้น ๓ ค่ำ ปี มะโรง จศก จุลศักราช ๑๑๔๖	กฎหมาย พระราชกำหนด ใหม่ ซึ่ง ประทับตรา ๓ กว แล กฎหมาย พิมพ์เล่ม ๒	ยกเลิกกฎ ๗ ว่า ด้วยโทษพยาน หน้า ๔๑๖

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ตารางหมายเลข ๒

ว่าด้วย กฎหมาย แล พระราชบัญญัติ ซึ่ง คง ใช้ต่อไป

ศักราช ปี เดือน วัน ซึ่ง คง พระราชบัญญัติ	ชื่อ กฎหมาย พระราช บัญญัติ ประกาศ	ชื่อ มาตรา ซึ่ง ให้ คง ใช้ เป็น กฎหมายต่อไป
พ.ศ. ๒๔๖๖ ชั้น ๑ คำ บัญชา มหา ศักราช ๑๙๒๖	กฎหมาย ลักษณะ รัช พ้อง บท คัก พยาน	คง ใช้ ทั้ง สิบ ๔ มาตรา
พ.ศ. ๒๔๖๗ แรม ๑๐ ค่ำ ยี่ สาม มหา ศักราช ๑๙๒๘	กฎหมาย ลักษณะ พยาน ซึ่ง ประทับตรา แล กฎหมาย พิมพ์ เล่ม ๑ หน้า ๔๖๒ ถึง หน้า ๔๖๘	คง ใช้ อยู่ ๕๐ มาตรา คือ มาตรา ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐
พ.ศ. ๒๔๖๗ แรม ๑ ค่ำ ยี่ ออก มหา ศักราช ๑๙๑๐	ลักษณะ ฎีกาการ ซึ่ง ประทับตรา แล กฎหมาย พิมพ์ เล่ม ๑ หน้า ๔๕๗ ว่า ด้วย ฉิน ภินะ	มาตรา ๕

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

<https://museum.coj.go.th/>

การกระจายหมายเลข ๓

วิสัยทัศน์ อัคราพิทักษ์ ค่าธรรมเนียมพยาน

จำพวกที่หมายเรียกมาสืบที่ศาล ตาม มาตรา ๑๔

คุณาณูรูปของพยาน ซึ่งควรได้รับเงินค่าช่วยการต่างๆ กัน	ควรได้เงินค่าช่วยการ วัน หนึ่ง	
	ไม่เกินกว่า	ไม่น้อยกว่า
ถ้ามาเบิกความในศาลจึงควรได้เงินค่าช่วยการ	บาท	บาท
พระบรมวงษา นวษ ผู้ใหญ่ผู้ช่วย	๖๐	๕
เจ้าราชการ ผู้ใหญ่ผู้ช่วย ซึ่งมีสัญญาบัตร	๔๐	๔
เจ้าราชการ ซึ่งไม่มีสัญญาบัตร	๑๐	๒
พ่อค้านายห้าง	๓๐	๔
ครูอาจารย์สอนศิลปศาสตร์ และวิชาทั้งปวง	๒๐	๔
พวกแพทย หมอ ยา ฤา หมอ รักษาโรคต่างๆ	๒๐	๔
พ่อเรือน	๑๐	๒
ไพร่พล	๕	๑
ทาส	๒	๑
พนักงานอื่นรักษาบ้าน ปะ	๒๐	๕
ค่าหมายเรียกพยานมาเบิกความ ในศาล หมายละ		บาท
		๑

ถ้าสืบพยานโดย เคน ฉ.เสีย ฤา ส่ง ประ เก็น ไป สืบ ให้เรียกค่าธรรมเนียม
กรม พระราชบัญญัติ ตั้ง กระทรวง ยุติธรรม รัฐธรรมนูญ ศก ๑๑๑ ตาม มาตรา ๗

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

<https://museum.coj.go.th/>

ประกาศว่าด้วยแบ่งแขวง

ของ ศาล ไบรียา ทั้งสี่ ศาล ในกรุงเทพ ฯ

ด้วย พระเจ้า ฮ่อง ยาวะอ กรมหลวง พิษิตปรีชากร เสนาบดี
กระทรวงยุติธรรม รับพระบรมราชโองการ ใส่เกล้าฯ ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ให้จัดแบ่งแขวง กรุงเทพมหานคร
ออกเป็น ๔ แขวง ตามความใน ข้อ ๑ แห่ง ประกาศตั้ง
ศาล ไบรียาเพิ่มเติม มีรัตน โกสินทร ศก. ๑๑๓ ไว้เป็นกำหนด
ก่อนไปดังนี้

กำหนดแขวงของ ศาล ไบรียา ที่หนึ่ง

ข้อ ๑ ศาล ไบรียา ที่หนึ่งนี้ ตั้งอยู่ในท้องที่ กรุงเทพ ฯ
ฝ่ายฝั่งตะวันออกตอนข้างใต้ หมายเขต ข้างทิศเหนือ เสมอ
กำแพงคลองรอบพระนครตอนใต้ (คลองโองช้าง) ไปตาม
ฝั่งคลองรอบพระนคร ฝั่งใต้แลตะวันออก จนถึงคลองแยก
มหานาค แล้วเลี้ยวไปตามฝั่งคลอง มหานาค ข้างฝ่ายปาก
ใต้ จนถึงคลอง แสนสลับต่อไป จนจดแขวงเมืองละเชิงเทรา
เป็นที่สุก แลที่ หมายเขต ทิศใต้ดังนี้ ทั้งกำแพงคลองรอบพระ
นครตอนใต้ ลงไปตามริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ปากตะวันออก
จนจดแขวงเมืองนครเขื่อนขันธ์เป็นที่สุก แลที่ หมายเขต นอก
นี้ ท่อ ทิศกับแขวงเมือง นครเขื่อนขันธ์ แลเมืองละเชิงเทรา

พิพิธภัณฑศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

<https://museum.coj.go.th/>

ตาม ท้อง ที่ เขต แหวง อำเภอ กำนัน กรุง เทพ ๑

ข้าง ฝั่ง ทวัน ออก

ก้าน ใต้ ใต้ ว่า กล่าว มา แต่ ก่อน นั้น

ใน ท้อง ที่ เขต แหวง ที่ กำหนด แบ่ง ไว้ นี้ มี ศาล โปริสภา ที่
หนึ่ง ตั้ง อยู่ ที่ ริม ถนน เจริญ กรุง (ตลาด น้อย) ใน เวลา นี้
พระ ยำ เมือง ผู้ พิพากษา ชุม ธรณี ขาล ผู้ พิพากษา รอง เป็น เจ้า
นำ ที่ ได้ พิพากษา พิพากษา คดี ความ ความ พระ ราช กำหนด กฎหมาย
สำหรับ ศาล โปริสภา ทั้ง ปวง แหวง หนึ่ง ได้ ทำการ มา ตั้ง แต่ ต้น
ปี ร, ค, ๑๑๓ แล้ว

กำหนด แหวง ของ ศาล โปริสภา ที่ ๒

ข้อ ๒ ศาล โปริสภา ที่ สอง นี้ ตั้ง อยู่ ใน ท้อง ที่ กรุง เทพ ๑
ฝ่าย ฝั่ง ทวัน ออก ตอน ข้าง เหนือ หมาย เขต ข้าง ทิศ ใต้ ตั้ง แต่ ปาก
คลอง รอย พระ แคร ทอน ใต้ ไป ตาม ฝั่ง คลอง รอย พระ นคร ฝั่ง
ใต้ แล ทวัน ออก จนถึง คลอง แยก มหานาค แล้ว เลี้ยว ไป ตาม
ฝั่ง คลอง นั้น ฟาก ข้าง ใต้ ไป จนถึง คลอง แสน แสบ ต่อ ไป จน เจ
แหวง เมือง ละ เซิง เทว เป็น ที่ สุด แล ที่ หมาย เขต ฝ่าย ทิศ ทวัน
ตก แต่ ปาก คลอง รอย พระ นคร ทอน ใต้ ขึ้น ไป ตาม ฝั่ง แม่ น้ำ
เจ้า พระ ยา ฟาก ทวัน ออก ตลอด จนถึง ที่ ต่อ แคน เมือง นนทบุรี
แล เมือง ประทุมธานี ตลอด จนถึง เขต เมือง ปราชินบุรี เป็น ที่ สุด

ท้อง ที่ เขต แหวง ที่ กำหนด แบ่ง ไว้ นี้ ให้ ตั้ง ศาล โปริสภา
ที่ สอง ที่ ริม ถนน เจริญ กรุง และ พระ ถนน เจริญ กรุง ผู้ พิพากษา

เล่ม ๕ ลักษณะ แบ่ง แขวาง ศาล ไบรีสภา หน้า ๑๔๑๓

จำจิตร นุกูล เป็น ผู้พิพากษารอง เป็นเจ้าหน้าที่ ได้พิจารณาพิพากษา
คดีความ ตามพระ ราชกำหนด กฎหมาย สำหรับ ศาล ไบรีสภาทั้ง
ปวง ดังนี้ต่อไป

กำหนด แขวาง ของ ศาล ไบรีสภา ที่ ๓

ข้อ ๓ ศาล ไบรีสภา ที่ สามนี้ ตั้ง อยู่ใน ท้อง ที่ กรุง เทพ
ฝ่าย ฝ่ายวัน ตก ทอน ไค หมายถึง เขต ข้างทิศเหนือ ทั้ง แต่
ปากคลอง มอญ ฝ่ายใต้ตลอด ออก ไป จนถึง เมือง นครไชยศรี
แล้ว หมายถึง เขต ฝ่ายทิศ วัน ออก ทั้ง แต่ ปากคลอง มอญ ฝ่ายใต้
ไป ตามริม ฝ่ายแม่น้ำเจ้าพระยาปาก วัน ออก ทั้งตามแม่น้ำใหญ่
ทอน ไคนี้ด้วย จนถึง เขต เมือง นคร เซียน ชื่น ไป ต่อเขต
เมือง สมุทรสาคร ตลอด จนถึง เขต เมือง นคร ไชยศรี เป็น ที่ สุด
ใน ท้อง ที่ เขต แขวาง ที่ กำหนด ไว้ นี้ ให้ตั้ง ศาล ไบรีสภา ที่ สาม
ที่ ฝ่ายแม่น้ำฝ่าย ปาก วัน ตก แลให้นาย หักบ่าว เป็น ผู้พิพากษา
แลหลวงพิริย โภคย์เป็น ผู้พิพากษารอง เป็นเจ้าหน้าที่ ได้พิจารณา
พิพากษาคดี ความ ตาม พระ ราชกำหนด กฎหมาย สำหรับ ศาล
ไบรีสภาทั้ง ปวง ทั้ง นี้ไป

กำหนด เขต แขวาง ศาล ไบรีสภา ที่ ๔

ข้อ ๔ ศาล ไบรีสภา ที่ สี่นี้ ตั้ง อยู่ใน ท้อง ที่ กรุง เทพ
ฝ่าย ฝ่ายวัน ตก ทอนเหนือ หมายถึง เขต ข้างทิศใต้ ทั้ง แต่ ปาก
คลอง มอญ ฝ่ายใต้ตลอดไป จนถึง เมือง นคร ไชยศรี แล

หน้า ๑๘๑๔

ลักษณะภาษีไม้ไผ่สี่สูก

เล่ม ๕

หมาย เขตฯ ฝ่าย ทิศ ทวัน ออก ตั้ง แด่ปากคลอง มอญ ไป ตามริม
ฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ฟาก ทวัน ออก รวมทั้งลำแม่น้ำใหญ่ตอน
ข้างเหนือ ค้วย จนถึงเขต แขวง เมือง นนทบุรี แล้วต่อ ไป จก
เขตฯ เมือง นครไชยศรี เป็น ที่ สุก

ในท้อง ที่ เขตฯ แขวง ที่กำหนด แยก ไว้ นี้ ให้ตั้ง ศาล โบริสภา
ที่ สี่ ที่ ใน ลำคลอง ขางนอก น้อยฝั่ง ใต้ ให้ขุนเสพสุภาเป็น
ผู้พิพากษา รอง (ในระหว่างยัง ไม่มี ตัว ผู้พิพากษา) เป็นเจ้า
หน้าที่ ได้พิจารณาพิพากษาคดี ความ ตามพระ ราชกำหนด กฎหมาย
แล พระราชบัญญัติสำหรับ ศาล โบริสภา ทั้ง ปวง ตั้งแต่นี้ต่อไป

ประกาศมา ณ วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๑๓
เป็นวันที่ ๔๑๐๔ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

ประกาศเลิกอากรกอไม้ไผ่สี่สูก

มี พระบรม ราช โองการ ใน พระบาท สมเด็จพระปรมินทรมหา
จุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ
ให้ประกาศ แก่มหาชน ทั้งหลาย ซึ่ง อยู่ใน อาณาจักรสยาม
ให้ทราบทั่วกัน

ด้วย ทรงพระราช ดำริห์ว่า ภาษี อากร กอไม้ไผ่สี่สูก ซึ่ง เก็บ
อยู่ทุกวันนี้ เป็นสอง แฉก อยู่ คือ ข้าง ฝ่าย กระทรวงพระคลังมหา
สมบัติ กับอีกฝ่ายหนึ่งได้ขึ้น อยู่ ณ ออกรับของอยู่ ส่วน หนึ่ง

เล่ม ๕

ลักษณะ ภาษี ไม้ ฝ้าย สัก

หน้า ๑๘๑๕

ตาม พระราช บัญญัติ ภาษี ภายใน ฝ่าย กระทรวง เกษตร พานิช
การ ก็เก็บ อากร กอ ละ ๔ อัฐ อีกส่วนหนึ่ง ตาม ประกาศ
อากร กอ ไม้ ฝ้าย สัก ลง วัน พฤหัสบดี ที่ เกือบ สี่ ชัน คำ หนึ่ง บัญ
สัปดาห์ รุศ ศักราช ๑๒๓๗ นั้น ควร จะเก็บ แยก ภาษี เล็ก อากร
เสีย เพราะเรื่อง เก็บเงิน กอ ไม้ ฝ้าย นี้ เป็น ความ ลำบาก วุ่น วาย กัน
มา หลาย ครั้ง ถ้า จะ ไม่ เล็ก ถอน เสีย ใน อย่าง ไต อย่าง หนึ่ง สัก ฝ่าย
หนึ่ง แล้ว ก็ จะ เป็น ที่ เกือบ ร้อน แก่ ราม ฎร ไพร่ บ้าน พล เมือง
ด้วย ต้อง เสีย ทั้ง ภาษี แล อากร เป็น สอง ซ้ำ ควร จะ เล็ก เสีย ส่วน
หนึ่ง ไก่ โดย ทรง พระมหา กรุณา แก่ ไพร่ ฟัว ข้าง แผ่นดิน

จึง มี พระบรม ราช โองการ โปรดเกล้าฯ ให้ ยก เล็ก ประกาศ
อากร กอ ไม้ ฝ้าย สัก ที่ ลง วัน พฤหัสบดี ที่ เกือบ สี่ ชัน คำ หนึ่ง บัญ
สัปดาห์ รุศ ศักราช ๑๒๓๗ นั้น เสีย ให้ กระทรวง เกษตร พานิช
การ เล็ก เก็บ อากร กอ ไม้ ฝ้าย สัก ตั้งแต่ บัดนี้ ไป ให้ กระทรวง
พระคลัง มหา สมบัติ คง เก็บ แยก ภาษี แก่ ผู้ พา ล่วง ค่าน ตาม
พระราช บัญญัติ ภาษี ภายใน ฝ่าย เกียว

ประกาศ มา แก่ พระที่นั่ง จักรกรี มหา ปราสาท

วันที่ ๕ มีนาคม วันโกสินทร ศก ๑๑๓ เป็นวันที่ ๗๖๑๑
ในรัชกาล บัณฑิตนี้

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

<https://museum.coj.go.th/>

ประกาศ

พระเจ้าอยู่หัวฯ ขอ กรมหมื่นภูเบศรธำรงศักดิ์ ซึ่งสำเร็จราชการ กรมพระนครบาล รับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศ แก่ราษฎร บัด ชาวต่างประเทศ ให้ทราบทั่วกัน ว่า เติมทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ห้ามมิให้ผู้ใหญ่ชก ชวน เต็ก เล่น การพนัน ต่าง ๆ รวม ๑๔ อย่าง มีแจ้งอยู่ใน ประกาศลง วันอาทิตย์ เดือนเก้า ขึ้นสาม ค่ำ ปีฉลูนพศกนั้นแล้ว บัดนี้ มีผู้ตั้งร้าน วาร ของ ชาย ห่วง เล่น การพนัน ขึ้น หลายแห่ง หลาย ตำบล ทุกตรอก ทุก ตำบล มี ชก ชุม มาก ขึ้น ความทรงทราบ ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ว่า การ ซึ่ง ตั้ง ชาย ห่วง โยน ห่วง นี้ มิใช่เป็นการซื้อ ขาย กันตาม ขนบเนียม เป็น การ พ้อหลวง ราษฎร ที่เป็นคนโลก และไม่รู้เท่าให้เสียทรัพย์เปล่า ๆ วันละหลายร้อยคน หลายพันคน ไม่เป็นการหาเงินโดยสุจริต และเป่าเหตุ ก่อ การ วิวาท รุ่มเถียง กัน จะทำให้เป็นการลำบากใน โรงศาล ต่อไป เพราะฉะนั้น ตั้งแต่วันจันทร์ เดือนเก้า ขึ้นสี่ ค่ำ ปีแม่มะแมญจศกศักราช ๑๒๔๕ นี้ สืบไป ห้ามมิให้ผู้หนึ่ง ผู้ใด ตั้งร้าน ชาย ห่วง โยน ห่วง ฤๅ ทำอุบายขาย ของ ด้วย การ พ้อหลวง เอาเปรียบราษฎร อย่าง เช่น การ เล่น โยน ห่วง นี้ ในที่ แห่งหนึ่ง แห่งใด เป็นอันขาด ถ้าผู้หนึ่ง ผู้ใด ยัง ชก ชวน เต็ก เล่น การพนัน ชาย ห่วง และพ้อหลวง ถึง ที่ว่ามานี้

ถ้า อำเภอลิขิต จัตุ ตั้ง ร้านขาย ห่วง โยน ห่วง ได้ จะปรับใหม่
 เหมือน กับ หมาย ประกาศ ห้าม เลื่อน การ พนัน ๑๙๔๕ อย่าง ซึ่ง ได้ ห้าม
 มาแต่ ก่อน นั้น ให้ อำเภอลิขิต เอา คำ ประกาศ นี้ ยาว ร้อง ให้
 ราษฎร แล ชาว ต่าง ประเทศ ทราบ ทัก กัน ตั้งแต่วัน กำหนด ใน
 หมาย ประกาศ ไป ถ้า ผู้ใด ยัง ชื่น ตั้ง อยู่ จะ ให้ เจ้าพนักงาน จ้าง มา
 ทำโทษ ตาม กฎหมาย ประกาศ มา ณ วัน จันทร์ เดือน สิบสอง แรม
 สิบสอง ค่ำ ปี มะแม เบญจ ศก

พระราชบัญญัติ สำหรับ เครื่องราชอิสริยาภรณ์

อัน มี เกียรติคุณ รุ่งเรือง ยิ่ง มหาจักรกรี

บรมราชวงษ์ แก่ ไขใหม่ ร. ศ. ๑๙๔

มี พระ บรม ราชโองการ ใน พระ บาท สมเด็จ พระ พรหมินทร์ มหา
 บุพาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรด
 เกล้าฯ ให้ ประกาศให้ทราบทั่วกัน ว่า พระ ราชบัญญัติ สำหรับ
 เครื่องราชอิสริยาภรณ์ อัน มี เกียรติคุณ รุ่งเรือง ยิ่ง มหาจักรกรี
 บรมราชวงษ์ รัตนโกสินทรศก ๑๑๒๒ นั้น บัดนี้ ทรง พระ ราช
 คำริศเห็นว่า ขาด มาตรา ใน พระ ราชบัญญัติ นี้ ควร จะ แก่ ไข
 เปลี่ยนแปลง ยัง จึง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ ประกาศ
 แก่ ไข ดัง ข้อความ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติ
สำหรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ซึ่งมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่ง
มหาจักร กวีบรมราชวงษ์แก้ไขใหม่ รัตนโกสินทรศก ๑๑๔

มาตรา ๒ ตามความในมาตรา ๑๖ แห่งพระราชบัญญัติ
รัตนโกสินทรศก ๑๑๒ ว่าด้วยเครื่องประดับสำหรับลัญจกร
ภินาณนั้น คำว่า มีสายสร้อยลงยาราชาวิศรวมสอ นั้น ให้แก้
เป็น สายสร้อยทอง คำสวมสอ แลตัดคำตั้งแต่ที่ว่า แลมี
เครื่องยศเหมือนอย่างคณาภยันทร จนถึง คำที่ว่า เป็นแต่เพิ่ม
สายสร้อยอีกสายหนึ่ง นั้น ออกเสีย แลหักคำเหล่านี้ลงแทนว่า
ถ้าพระบรมวงษานุวงษ์ ซึ่งเป็นคณาภยันทร จะให้ทรงรับคำ
ตำแหน่งนี้ ก็ให้คงทรงเครื่องยศอย่างคณาภยันทรทุกอย่าง เป็น
แต่เพิ่มสายสร้อยสำหรับหน้าที่นี้ อีกสายหนึ่ง ถ้าทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้ผู้ที่มีให้เป็นคณาภยันทรรับตำแหน่งนี้ ให้มี
เครื่องยศเหมือนอย่างคณาภยันทร ยกแต่หมวกนั้นให้เสียบ
ขนนกกระชอกเทศสี่ ขาวแทนขนนกการเวก เสือครุยพันเหลือง
แทนเสือครุยทอง แลห่มผ้าไหมสีเขียวแก่แทนสีแดง

มาตรา ๓ ข้อความอื่นๆ ในพระราชบัญญัติ รัตนโกสินทร
ศก ๑๑๒ ที่ไม่ได้แก้ไขอันใดนั้น ให้คงอยู่ตามเดิม

ประกาศมาณวันที่ ๑๒ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๔
เป็นวันที่ ๒๗๓๐ พุทธศักราช ๒๔๕๓

พระราชบัญญัติว่าด้วยแบบอย่าง ของสยาม

มีพระบรมราชโองการ ดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่าแต่ก่อน มาซึ่งที่ใช้ในราชการต่าง ๆ ยังหาเป็นแบบอย่างแน่นอนไม่ได้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่ง กอง ข้าราชการให้ทรง แบบอย่าง ที่สมควร แล้วจึง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติไว้เป็นแบบอย่างสืบไป ให้ผู้ที่มีหน้าที่ต่าง ๆ ที่ต้องใช้ของ นั้น ๆ ทำให้ ถูกต้องตามพระราชบัญญัตินี้ทุกประการ

ข้อ ๑ ของบรมราชบัญญัติ มหา สยามินทร์

ข้อ ๑ ของบรมราชบัญญัติ มหา สยามินทร์ นั้น พื้นนอกสี่แฉก พื้นในสี่ข้างเป็นรูปโล่ตราแผ่นดิน มีจักรกรีไขว่กันอยู่บน โล่ มหาพิไชยมงกุฏสวมบน จักรกรีมีเครื่องสูง ๗ ชั้นสองข้าง ใน โล่ตราแผ่นดินนี้ ข้องบนเป็นรูปช้างโอบรอบคตสามเศียรพื้นเหลือง ขอกนาม สยามเหนือ สยามใต้ สยามกลาง ข้องล่างข้าง ขวานั้น เป็นรูปช้างเผือกพื้น ชมพู เป็นนาม สัญญา แห่ง มลาว ประเทศ ข้องล่างข้าง ซ้ายนั้นเป็นรูป กฤษคค แดทรง สอง อันไขว่กันพื้น แดง ขอก สัญญานาม มลายู ประเทศ และมีแท่นรองโล่แลเครื่อง สูง ๗ ชั้นพื้นเหลือง รวม สัญญานาม ที่หมายเหล่านี้ทั้งสี่ จึง เป็นบรมราชบัญญัติ มหา สยามินทร์ สำหรับพระองค์ ของพระบาท

หน้า ๑๙๒๐

ลักษณะ ใช้นั่งต่างๆ

เล่ม ๕

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสยามมกุฎราชกุมารแห่งไทรบุรี
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับ
อยู่ที่นั่น ชักในเรือพระที่นั่งฯ เรือรบแล้ว ต้องชักขึ้นที่
เสาใหญ่อยู่เป็นนิตย์

ข้อ ๒ ขงจุฑาธิปไตย

ข้อ ๒ ขงจุฑาธิปไตย คือราชวิธีสำหรับแผ่นดินกรุง
สยาม เช่น รูปช้างไทยราชทูตสามเศียร ทวงเครื่องขึ้นแท่น มี
ขลุ่ยกลอง เครื่องสูง ๗ ชั้น สีธงฯ ในกลาง ขลุ่ยกลอง มีอักษรฯ
จุฬาลงกรณ์บรมราชาริราชไชยวัณ เป็นพระนามาภิไธยในพระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันนี้มีจุฬามงกุฎใน
หนึ่งว่า พระเกี้ยว ขอกอยู่บนอักษรพระนามนี้ (ที่หมายพระ
นามาภิไธยใน ขลุ่ยกลองนั้น เปลี่ยนตามรัชกาล) ราชวิธี สำหรับ
ชักขึ้นในพระมหาเศวตฉัตร เวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัว มีกิจทรงประทับอยู่ในพระบรมมหาราชวัง แลใช้
เป็นราชวิธีสำหรับพลหลวงที่เรียกว่าทหาร กรมต่างๆ ถ้า
ทหารกรมหนึ่ง กรมใดจะไปราชการสงคราม แต่พระบาทสม
เด็จพระเจ้าอยู่หัว มีกิจเสด็จพระราชดำเนินในกองนั้น ต้อง
ใช้นั่งนี้ เช่น ที่หมายสำคัญ แทนพระองค์ฯ เวลาที่ออกขึ้นแถว
รับเสด็จฯ ให้นำขลุ่ยกลองไปยืนเคียงขวาหน้าหน้า
พิพิธภัณฑสถานไทยและหอจดหมายเหตุ

ข้อ ๓ ของเบาวราชวรัช

ข้อ ๓ ของเบาวราชวรัช สำหรับราชตระกูลนั้น เหม็น
 อย่างของบรมราชวรัช ก็ที่มีได้ตราแผ่นดินแต่จักรกรี ยก
 แต่มหาพิไชย มงกุฎเกรียงสูงแทน แลพื้นน้ำเงินเท่านั้นสำหรับ
 ชักขึ้นที่เสาใหญ่ในเรือรบ แลเรือพระที่นั่งลำหนึ่งลำใดซึ่ง
 ราชตระกูลพระองค์นั้น ให้เสด็จไป โดยราชอิศริยยศทางราช
 การ เช่นที่หมายว่าราชตระกูลนี้อยู่บนเรือรบ ฤ็เรือพระ
 ที่นั่งลำนี้ ของเบาวราชวรัชนี้ จำเพาะใช้แต่พระบรมราชเทวี
 พระราชเทวี พระราชโอรส พระราชธิดาของพระเจ้าแผ่นดิน แล
 พระบรมวงษ์ กรม สมเด็จ กรม พระ กรมหลวง กรม ขุน กรม หมื่น
 แลพระองค์เจ้า ในพระบรมมหาราชวังเป็นต้น ซึ่งมีราชอิศริ
 ยศสมควรที่จะรับสละอย่างหลวง ในเรือรบทหารขึ้นเลา
 แลถึงสลุต ๒๑ นก ทหารบกขึ้นแถวกล่ของราชูปถัมภ์ของไชย
 เกลิมพล แตรเข้าเพลงสรรเสริญบารมีดวยคำนับเป็นเกียรติยศ
 เท่านั้น ราชตระกูลนอกนี้ถ้ามีราชการไป ต้องพระบรม
 ราชานุญาตเป็นกาพิเศยก่อน จึงใช้ของเบาวราชวรัชสำหรับ
 พระองค์ได้

ข้อ ๔ ของไชยเกลิมพล

ข้อ ๔ ของไชยเกลิมพล พิธีรับใช้ในพิธีและในโอกาสอันควร
 พิธีรับใช้ในพิธีและในโอกาสอันควร ตามแต่
<https://museum.coj.go.th/>

ทหาร ระเหิน สมควร แต่ที่ มุม ข้าง บน มี แพร แคง, เป็น รูป ของ
 โทณ ใน หก ส่วน ของ หง ใหญ่ มี รูป ข้าง เล็ก ทรง เกรือง ยืน
 แทน ที่ พ้น ของ นอก จาก หง ข้าง ที่ มุม มี ทรา สำหรับ กอง ทหาร
 นั้น เป็น หง สำหรับ ใ้ เมื่อ มี การ รับ เสด็จ ใน เวลา พระ ราช พิ
 ชี ใหญ่ แล สำหรับ เกียรติยศ ตาม ซึ่ง จะ ไป รบ เกล้า ให้ รับ แล
 เมื่อ กอง ทหาร จะ ไป ปราม ศัตรู ก็ ใ้ หง นี้ ไป ใน กอง ทักษิ

ข้อ ๕ ของ ข้าง เล็ก ทรง เกรือง ยืน แทน

ข้อ ๕ ของ ข้าง เล็ก ทรง เกรือง ยืน แทน ที่ มุม ของ ข้าง บน มี โล
 ทรา แผ่น กีน แล มี จักร กริ มงกุฎ ข้าง บน นั้น สำหรับ ราช ทูต
 ของ พระ บาท สม เ็จ พระ เจ้า อยู่ หั้ว แล ข้าง หลวง ใหญ่ ไป ราชการ
 พิเศษ ซึ่ง ผู้ ที่ รับ ราช การ ไป นั้น อยู่ใน สถาน ตำแหน่ง ผู้ ที่
 แทน พระ องค์ พระ เจ้า แผ่น กีน ฤา ผู้ แทน คอ เวณ เมนต์ จึง จะ
 ใ้ ใ้ เป็น ที่ หมายถึง ของ ผู้ ที่ รับ ราช การ นั้น ชัก ขึ้น ที่ เสา หน้า

ข้อ ๖ ของ ข้าง เล็ก ทรง เกรือง ยืน แทน

ข้อ ๖ ของ ข้าง เล็ก ทรง เกรือง ยืน แทน ที่ มุม ข้าง บน มี
 โล ทรา แผ่น กีน สำหรับ กอง สล ปรจ ำ ราชการ ต่าง ประเทศ

ข้อ ๗ ของ ข้าง เล็ก ทรง เกรือง ยืน แทน

ข้อ ๗ ของ ข้าง เล็ก ทรง เกรือง ยืน แทน ที่ มุม ของ ข้าง บน
 มี วง ขาว กลม โท หนึ่งใน ส่วน ของ กว้าง แห่ง หง นั้น ใน กลาง
 พิพิธภัณฑสถานไทยและหอจดหมายเหตุ

วง มีตราตำแหน่ง ของ ผู้ซึ่ง ไป ราชการ นั้น ถ้า เป็น ผู้ว่าราชการ
เมือง ก็ ให้ ใช้ ตรา นาม เมือง ใน วง นั้น

ข้อ ๘ ของจาง เลือก ทรง เกรือง ยืน แทน

ข้อ ๘ ของจาง เลือก ทรง เกรือง ยืน แทน ที่ มุม ข้างบน มีจักร
สำหรับ ชัก ท้าย เรือ พระที่นั่ง แล เรือรบ หลวง

ข้อ ๙ ของเกตุ

ข้อ ๙ ของเกตุ เป็น รูป จ้าง เลือก ทรง เกรือง ยืน แทน พื้น ของ
นี้ สี ขาว สำหรับ ชัก ขึ้น ที่ หน้า เรือ รบ แล เป็น ของ สำหรับ หมาย ยศ
แม่ทัพ เรือ ตำแหน่ง ที่ นายพล เรือเอก ชัก ขึ้น ที่ เสา ใหญ่ ตำแหน่ง
ที่ นายพล เรือ ไท ชัก ขึ้น ที่ เสา หน้า ตำแหน่ง ที่ นายพล เรือ ตร
ชัก ขึ้น ที่ เสา ท้าย

ข้อ ๑๐ ของหาง แฉง แฉว

ข้อ ๑๐ ของหาง แฉง แฉว ข้าง ต้น พื้น แฉง กลาง เป็น
วง จักร สี ขาว ๔ กวง ข้าง ปลาย หาง แฉง แฉว นั้น สี ขาว สํา
หรับ หมาย ตำแหน่ง ยศ นายพล เรือเอก ชัก ขึ้น ที่ เสา ใหญ่ มี จักร
๔ กวง ตำแหน่ง ยศ นายพล เรือ ไท มี จักร ๓ กวง ตำแหน่ง
ยศ นายพล เรือ ตร มี จักร ๒ กวง ตำแหน่ง ยศ นายพล เรือ จั
วามี จักร

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ข้อ ๑๑ ของทางจระเข้

ข้อ ๑๑ ของทางจระเข้ ข้างต้นพื้นแกง กลางเขนวงจักร
สี่ขา ๔ คอง ข้างปลายสี่ขา ยาว ๓๐ ฟีก กว้าง ๖ นิ้ว
สำหรับใช้ในเรือรบทั้งหลาย เป็นที่หมายยศ ตำแหน่ง ผู้บังคับ
การดังนี้ ตำแหน่งที่นายเรือเอก มีจักร ๔ คอง ตำแหน่งที่
นายเรือโท มีจักร ๓ คอง ตำแหน่งที่นายเรือตรี มีจักร ๒ คอง
ตำแหน่งที่นายเรือจัตวา มีจักร ๑ คอง

ข้อ ๑๒ ของนำร่อง

ข้อ ๑๒ ของนำร่องของกรุงสยาม เป็นรูปช้างเผือกเปล่า
พื้นแกง ขอบนอกขาวทั้ง ๔ ด้าน สำหรับชัก ขอก เป็นที่หมาย
ชักขึ้นที่ไถนำร่องอยู่ที่นี่

ข้อ ๑๓ ของชาติสยาม

ข้อ ๑๓ ของชาติสยาม เป็นรูปช้างเผือกเปล่าพื้นแกง ใช้
ในเรือกำปั่นแลเรือทั้งหลาย ของพ่อค้า เรือกำปั่นแลเรือต่างๆ
ของไพร่เวศทั่วไปในชาวสยาม

ประกาศมาแต่พระที่นั่งจักรวรมหาปราสาท ลงวันที่ ๒๕
มีนาคม รักษากองสันนิษฐาน ๑๑๐ เป็นวันที่ ๘๕๓๖ ในรัชกาล
ปัจจุบันนี้ พิพิธภัณฑสถานไทยและหอจดหมายเหตุ

สารบัญ

(ในพระราชบัญญัตินี้)

ที่ ๑ ของบรมราชโองการมหา สยามินทร์ สำหรับ พระบาท สม

เด็จพระเจ้าอยู่หัว

ที่ ๒ ของจุฑาธิปไตย คือราชวิธี สำหรับแผ่นดิน กรุงสยาม

ที่ ๓ ของเยาวราชวิธี สำหรับราชตระกูล

ที่ ๔ ของไชยเฉลิมพล สำหรับกองทหาร

ที่ ๕ ของช้างเผือกทรงเครื่องขึ้นแท่น สำหรับผู้แทนพระองค์
พระเจ้าแผ่นดินฯ ผู้แทนคอ เวณแมนต์ที่ ๖ ของช้างเผือกทรงเครื่องขึ้นแท่น สำหรับกงสุลประจำ
ราชการต่างประเทศที่ ๗ ของช้างเผือกทรงเครื่องขึ้นแท่น สำหรับผู้ซึ่งไปราช
การแลผู้ว่าราชการเมืองที่ ๘ ของช้างเผือกทรงเครื่องขึ้นแท่น สำหรับเรือพระที่นั่ง
แลเรือรบหลวง

ที่ ๙ ของเกตุ สำหรับยศทัพเรือ

ที่ ๑๐ ของหางแซงแซวสำหรับ ท้ายแท่น ยศนายพลเรือ

ที่ ๑๑ ของหางจระเข้สำหรับใช้ในเรือรบต่างๆ เป็นที่หมาย

ยศตำแหน่งผู้บังคับการ

ที่ ๑๒ ของช้างนำร่อง สำหรับเป็นที่หมายชักขึ้นที่ใด
พิพิธภัณฑสถานไทยและหอจดหมายเหตุ

นำร่อง อยู่ที่ ๕

ที่ ๑๓ ของช้างชาติสยาม สำหรับใช้ในเรือไปรเวทไว้ทั่วไป
พระราชบัญญัตินี้โปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์เผยแพร่เล่มมีตัวอย่าง
ของด้วยแล้ว แต่ยังไม่ได้ประกาศ ในราชกิจจานุเบกษา
จึงนำมาลงในแผ่นนี้

ข้อบังคับ สำหรับ รัฐมนตรีสภา

ซึ่งที่ ชุม มุม ปฏักษาเรียบมเรียบ ไร่

เมื่อ วันที่ ๒๗ มีนาคม รัตน โกสินทร ศก ๑๑๓

រំលឹក ការ បោះបង្គោល

การนัดชุมนุม

ข้อ • การชุมนุมกันนี้ มีอาการ สอง อย่าง คือ

๑ การ ชุมนุม ปรกติ

๒ การชุมนุมพิเศษ

เมื่อจะมีการชุมนุมกันนี้ รัฐมนตรีจะรีบช่วยหาการ
ค้ำถ่วงก่อนไปนี้

การ ชุ่มนุมน ปรกติ

๑ การชุมนุมปรกตินี้ บ่อมจะได้มีในเขตรทุก ๗ วัน
ครั้งหนึ่ง ตามพระราชมัญญuti ยกแต่ละเวลาขบการ กังจะ
พัพพภณเทศาลไทยและหอจดหมายเหต

ได้ มี พระราชบัญญัติ พระราชทาน พระบรม ราชานุญาตไว้
แต่กำหนดวันที่ จะ ได้ ชุมนุม ประกตินี้ ใน วันใด เวลาใด สภา
นายก จะ ได้ แสดง ใน ที่ ชุมนุม ให้ รัฐมนตรี ทราบ ทัว กัน ใน คราว
เกี่ยว ไม่ ต้อง มี หมาย นัด เชิญ ชุมนุม ยก เลิก แต่ ผู้ ที่ มี ได้ อยู่
ใน ที่ ชุมนุม นั้น สภา เลขาธิการ จะ ได้ รับ คำ สั่ง สภา นายก แจ้ง
ความ ไป ให้ ทราบ ใน ครั้ง แรก คราว เกี่ยว เหมือน กัน

การ ชุมนุม พิเศษ

๒ การ ชุมนุม พิเศษ นั้น ถ้า จะ มี เมื่อใด สภา เลขาธิการ
จะ ได้ รับ คำ สั่ง สภา นายก ผู้ รักษา พระราชบัญญัติ รัฐมนตรี
มี หมาย นัด เชิญ ชุมนุม ตาม พระราชบัญญัติ อย่าง นั้น

นัก กัน โดย คำ บอก ใน ที่ ชุมนุม อย่าง นั้น แต่ อาการ ที่ นัก
กัน อย่าง นี้ ถ้า รัฐมนตรี ผู้ใด มิ ได้ อยู่ใน ที่ ชุมนุม เวลานั้น ก็ จะ
ต้อง มี หมาย นัด ไป อีก ทัว

ใน อาการ นัด ชุมนุม พิเศษ ทั้ง สอง อย่าง นี้ จะ ได้ กำหนด วัน
เวลา แล ระเียบวาระ ให้ ทราบ โดย ชัด เจน

การ ชุมนุม พิเศษ นอกจาก อาการ สอง อย่าง นี้ ยังมี อีก อย่าง
หนึ่ง คือ มี เหตุ การณ์ อันใด ซึ่ง เปน การ สำคัญ ไม่ ได้ หมายความว่า
กัน รัฐมนตรี ต่าง มาสู่ ศาลา รัฐมนตรี สภา แล เต็ม ใจ ชุมนุม
เปน การ วิเศษ แล ได้ แจ้ง ความ ต่อ สภา นายก ฤา อุปนายก

ก้วย แล้ว

การ ชุมนุม ทุก อย่าง เหล่านี้ ถ้าเป็น ของที่ ชุมนุม ตาม พระราช
บัญญัติ แล้ว ก็เป็น ชุมนุม ได้

รัฐมนตรี ต้อง มา ชุมนุม ตาม กำหนด

ข้อ ๒ เมื่อ รัฐมนตรี ได้ ทราบ กำหนด ชุมนุม โดย อาการ
อย่างใด อย่างหนึ่ง แล้ว ต้อง มา ยัง ศาลา รัฐมนตรีสภา ให้ทัน
ตาม วัน แล เวลา ที่ กำหนด นั้น แล้วยก แก้วเจ้าพนักงาน ให้ลง
นาม แล เวลา ที่ มา ถึง นั้น ไว้ ใน สมุท สำหรับ การ นั้น ด้วย ถ้า
ลง ชื่อ ด้วยลายมือ ตนเอง ก็ได้

รัฐมนตรี จะ มา เข้า ที่ ชุมนุม ไม่ได้

ถ้า รัฐมนตรี ผู้ใด ทราบ กำหนด ชุมนุม แล้ว แล จะ มา เข้า ที่
ชุมนุม ตาม กำหนด ไม่ได้ ด้วยเหตุ มี ราชการ อัน จำเป็น ก็
ตนเอง ถ้า ผู้ที่ เกี่ยว ข้อง บ่อย เจ็บ ถ้า มีกิจธุระ ประการ ใดๆ
ก็ ก็ บัดดา เป็น ข้อ ขัดข้อง อัน จะ มา เข้า ที่ ชุมนุม ไม่ได้ แล้ว จะ เข้า
มา ปฏิบัติ ด้วย ตนเอง ถ้า จะมี หนังสือ ถ้า จะ ส่ง รัฐมนตรี คนใด
ให้ มา แจ้ง ต่อ ผู้เป็น ประธาน ก็ได้ แต่ ต้อง ให้ คำชี้แจง นั้น มา ถึง
ยัง ที่ ชุมนุม ทัน ตาม เวลา ที่ กำหนด ชุมนุม นั้น ใน คำชี้แจง นั้น
ต้องมี กำหนด เวลา ที่ จะ มา เข้า ที่ ชุมนุม ได้ เมื่อใด ด้วย ผู้เป็น
ประธาน จะ ให้ ทราบ การ ขัดข้อง นั้น ใน สภา ได้ ทราบ ใน เวลา แรก

ถ่ม ๕ ลักษณะ การ ประชุม รัฐมนตรี หน้า ๑๔๒๘

ชุมนุมกัน นั้น ถ้าคำชี้แจง นั้น มาไม่ทัน กำหนดเวลาชุมนุม
เท่าใด ก็ยังเป็น อันขาดชุมนุมเท่าเวลาที่ล่วงไปนั้น

ถ้าคำชี้แจง นั้น มิได้มี กำหนดเวลาที่ จะมาเข้าที่ ชุมนุม ได้
แล้ว แลจะมี การชุมนุมต่อไป เมื่อใด อีก
ก็ จะ ได้ มีหมายนัดไป ทด ทรว ชุมนุม ถ้าผู้ นั้น จะ ยังมา เข้าที่
ชุมนุม ไม่ ได้ อีก ก็ต้อง ส่ง คำชี้แจง มา ทด ทรว ถ้ามิได้มี
ตอบ มา ก็ นับเป็น ขาด ชุมนุม

รัฐมนตรี ละไปเสียบ จาก ที่ ชุมนุม

ข้อ ๓ รัฐมนตรี ผู้ใด ได้ เข้ามา แล้ว ยัง ที่ ชุมนุม ผู้ นั้น ต้อง
อยู่ชุมนุมไป จนถึง เวลาเลิก ในระหว่าง ที่ ชุมนุม กัน อยู่ นั้น
ผู้ใด ละไปเสียบ จาก ที่ ชุมนุม จน ไม่ ยิน เสียง สด ทหา ปรุกษา หา ฤ
กัน โดย การ ไม่ จำ เป็น แล้ว ผู้ นั้น เป็น อันขาดชุมนุม เท่าเวลา
ที่ ละไปเสียบ นั้น

รัฐมนตรี ละ การ ชุมนุม โดย ความ จำเป็น

ข้อ ๔ ในเวลาชุมนุมกัน อยู่ นั้น รัฐมนตรี ผู้ใด มีกิจธุระ
ในทัว ฤา เกิดความ ขวบ ไข ฤา มีราชการ อัน จำเป็น จะ ต้อง
ละไปเสียบ จาก ที่ ชุมนุม แล้ว ก็ให้กล่าวชี้แจง เหตุ ชั้น ขอ ลา
ก่อน ผู้เป็น ประธานก่อน จึงจะ ที่ ชุมนุม ไป ได้

รัฐมนตรี ขากชุมชุม

ข้อ ๕ รัฐมนตรีผู้ใด ขาดมิได้มาชุมนุม ก็ ฤ มาไม่
ทัน กำหนดเวลาชุมนุม ฤ มาเข้าที่ชุมนุมแล้ว ละไปเสีย ก่อน
เวลาเลิกชุมนุม ก็ ฤ ขากชุมชุม ไปด้วย อารมณ์ อย่างใด ๆ
ให้นับกำหนดระยะ ที่ ขาด ด้วย ขาดนาฬิกาส่วนละ ๖ นาที
แต่ ถ้ามีผล ประโยชน์อื่นใด พระ ราชทาน แก่ที่ ชุมชุม ในวันนั้น
ให้ยกเลิก ส่วน ของ ผู้ นั้น ลง เท่า เวลา ที่ ขาด ไป นั้น และ เมื่อ ถึง
กำหนด ๑๕ วัน ผู้ เปน ประธาน จะ ได้ ทำ รายงาน รวมเวลา ผู้ ที่
มาชุมนุม แต่ มิ ได้ มา ด้วย เหตุใด ๆ ทูลเกล้าฯ ถวายด้วย

หน้าที่เจ้าพนักงาน

หน้าที่ ผู้ เปน ประธาน

ข้อ ๖ เมื่อเวลาชุมนุม กันนั้น สภานายก ฤ อุปนายก ฤ
อรัฐมนตรี ผู้หนึ่ง ซึ่ง จะ ได้ เปน ประธาน ใน ที่ ชุมชุม รัฐมนตรี
ตามความ ใน ข้อ ๒ แห่ง มาตรา ๘ ของ พระราชบัญญัติ นั้น
ผู้ เปน ประธาน ต้อง นั่ง ณ ที่ สูง ซึ่ง จะ แล เห็น หน้า รัฐมนตรี ได้
โดยสะดวกทั่วกัน แต่ ไม่ควร จะ ไปเสีย จาก ที่ ซึ่ง นั่ง ใน ที่ ชุมชุม
จนกว่า จะมี ผู้ นั่ง แทน มี อำนาจ แล นำ ที่ เปน สำคัญ ๕ ประการ คือ

กัก สิ้น ระ เขียว

(ประการที่หนึ่ง) ประการหนึ่ง ผู้ เปน ประธาน

ได้ คัดเลือกความ ประพฤติ ของ รัฐมนตรี ว่า ผู้ใด ผิดแล ชอบ
ในเวลา ที่มี เหตุ เลียง กัน ตาม ขรรณ นิยม แล ข้อ บังคับ

นำ ปฎิภา

(ประการ ที่ สอง) ประการ หนึ่ง ผู้ เปน ประธาน เปน ผู้ ที่ จะ
ชี้แจง ข้อ ความ อัน ปฎิภา กัน นั้น ต่อ ที่ ชุมชุม เพื่อ ให้ ที่
ชุมชุม ได้ เข้าใจ ความ โดย ชัด เจน แล เปน ผู้ ยก ข้อ ชี้ให้ ที่ ชุมชุม
ชี้ ชาก กว้าง

รักษาระเบียบ

(ประการ ที่ สาม) ประการ หนึ่ง ผู้ เปน ประธาน เปน ผู้ รักษา
ระเบียบ ให้ เคร่งครัด คือ เปน ผู้ ญแล รัฐมนตรี ใน ที่ ชุมชุม เวลา
เมื่อ กล่าว คำ ขอ ปฎิภา ฎา กล่าว คำ โต้ เลียง ข้อใด ข้อ หนึ่ง นั้น
ให้ ได้ ประ พฤติ ตาม อากา ร กิริยา อัน สมควร แล เปน ผู้ คัด สิ้น
ข้อ ความ ทั้ง ปวง ที่ ว่า คว้ ย ระ เียบ ของ ที่ ชุม ชุม เมื่อ ที่ ชุม
ชุม เลือ ก สรร ผู้ เปน กรรมการ แล วั เปน ผู้ แต่ง กรรมการ นั้น กว้าง

ทำการ ชุมชุม ให้ สำเร็จ

(ประการ ที่ สี่) ประการ หนึ่ง ใน การ ที่ จะ ให้ การ งาน สำเร็จ
ไป ใน ที่ ชุมชุม นั้น ผู้ เปน ประธาน จะต้อง เปน ผู้ เอาใจ ใส่ คอบ
ชักนำ ให้ รัฐมนตรี ใน ที่ ชุมชุม ได้ ทำ การ อยู่ เสมอ แล จะ
ต้อง คัด เกื้อ ณ รัฐมนตรี ให้ มา แล ทำ การ ตรง ตาม เวลา อย่าง ได้
ช่วย การ งาน ให้ เป็ น เกื้อ ณ ชุมชุม ไป ได้

ในการ องค์สภา

(ประการ ที่ ห้า) ประการ หนึ่ง เมื่อ ถึง กำหนดเวลา ชุมนุม
ผู้เป็น ประธาน จะ ได้ ตรวจ ดู ให้ รู้ ว่า มี ผู้ มา ชุมนุม ครบ กำหนด
เป็น องค์สภาตาม พระราชบัญญัติ ฤๅ ยัง ไม่เป็น ถ้า เห็น ว่า
ยังไม่ครบ องค์สภา ได้ ล่วง ถึง ชั่วโมง ไป ทั้ง แต่ เวลา ที่ กำหนด
ชุมนุม นั้น แล้ว ผู้เป็น ประธาน จะ ให้ เลื่อน การ ชุมนุม นั้น ต่อ ไป วัน นั้
ก็ เป็น ระ เียบย ได้ เพราะ ไม่ครบ องค์สภา

ถ้า ใน เวลา หนึ่ง ชุมนุม กัน อยู่ แล้ว มี เหตุ ที่ จำ เป็น ผู้ หนึ่ง ชุมนุม
ขาด ไป ไม่ครบ องค์สภา ตาม พระราชบัญญัติ แล้ว ผู้เป็น ประ
ธาน ต้อง ประกาศ ความ ข้อ นั้น ขึ้น แล้ง การ ชุมนุม นั้น เลิ
เพราะ เป็น การ ผิด ต่อ พระราชบัญญัติ ถ้า ไม่ ได้ ครบ กัน อีก
ก็ ต้อง เลื่อน ชุมนุม ต่อ ไป

การ ซึ่ง ทำ ค้าง ไว้ ใน เวลา ชุมนุม ต้อง เลื่อน เช่น กล่าว มานี้
เพียงใด ถึง คราว ชุมนุม นั้ จะ รีบ ทำ การ ต่อ จาก เพียง นั้ ไป
ก็ เป็น ระ เียบย ได้

หน้าที่ อุปนายก

ข้อ ๗ อุปนายก มี หน้าที่ เป็น ผู้ ช่วย สภา นายก ในการ วิชาการ ทั้ง
ปวง ให้ เป็น ไป ตาม พระราชบัญญัติ สำหรับ รัฐมนตรี แล เป็น ผู้
ทำการ แทน สภา นายก ใน เวลา ที่ สภา นายก มา ยัง ศาลา รัฐมนตรี
สภา ไม่ ได้ ฤๅ เมื่อ

หน้าที่ สภาเลขาธิการ

ข้อ ๘ หน้าที่ ของ สภาเลขาธิการ นั้น มีเป็น สำคัญ ๖ ประการ คือ

(ประการ ที่ หนึ่ง) การ นัดหมาย

(ประการ ที่ สอง) ใน การ เตรียม การ ชุมนุม

(ประการ ที่ สาม) ใน การ อ่าน

(ประการ ที่ สี่) ใน การ จด รายงาน

(ประการ ที่ ห้า) ใน การ รักษาหนังสือ สำคัญ กับ

(ประการ ที่ หก) ใน การ เรียก ชื่อ ตาม ทาง ว่าว แล ลง ชื่อ มีความ พิศการ กิจนี้

ออกหมายนัดเชิญ ชุมนุม

(ประการ ที่ หนึ่ง) เมื่อ สภาเลขาธิการ ได้ รับ คำสั่ง ผู้เป็น ประธาน ให้เชิญ รัฐมนตรี มา ชุมนุม เมื่อใด ให้สภาเลขาธิการ ออกหมายนัด รัฐมนตรี มีกำหนด วัน เวลา แล ระบียบ ชุมนุม ได้ทราบ จดไว้ ถัด ก่อนเวลา ที่จะ ชุมนุม ๖ วัน เต็ม นี้ ว่าตามการ ประกติ ถ้ามี ราชการ สำคัญ อัน จำเป็น จะ ต้อง ชุมนุม เมื่อใด ก็เชิญ ชุมนุม ได้ทุกเมื่อ แต่ต้อง จัก การ ให้ รัฐมนตรี ได้ทราบ โดยเร็วที่สุด ที่จะ ทำได้

เตรียม การ ชุมนุม

(ประการ ที่ สอง) ประการ หนึ่ง สภาเลขาธิการ ต้องเตรียม เครื่องใช้สอยสำหรับ ในการ ที่ประชุม และ หอจดหมายเหตุ ในที่ ชุมนุม ให้ ถูกต้อง

หน้า ๑๘๓๔

ลักษณะ การ ประชุม รัฐมนตรี

เล่ม ๕

ตามที่ควร แล ต้องมาบังคับศาลา รัฐมนตรี สภา อย่าง น้อย ที่ สุด
เพียง ครึ่ง ชั่วโมง ก่อน เวลา ชุมนุม

ใน การ อ่าน

(ประการ ที่ สาม) ประการ หนึ่ง เป็น ผู้ อ่าน ระเบียน แล ชื่น
กาหนังสือ ทั้ง ปวง แจก ต่อ ที่ ชุมนุม

จกรายงาน

(ประการ ที่ สี่) ประการ หนึ่ง เป็น ผู้ เจตนาหมาย ใจ ความ การ ที่
ปกครองหาญา แล วินิจฉัย ตก ลง ใน ที่ ชุมนุม นั้น แต่ คำ ใด ที่ ตอบ
เถียง กัน แล คำ ขอร้อง หลาย ที่ ไม่ ใด ซ้ำ ซาก กัน ใน ที่ ชุมนุม นั้น
ไม่ต้อง เจตนา ใ้ การ ที่ กล่าว มา นี้ ว่า การ ทำ กฎหมาย แต่ ใน การ
ชุมนุม ทำ การ อื่น ๆ ย่อม มี รายงาน ไม่ เฉพาะ แต่ การ ที่ ได้ ทำ
แล้ว อย่าง เกือบ ให้ มี ทั้ง ข้อ ความ ใด ที่ ตอบ เถียง กัน ของ ที่ ชุมนุม
นั้น ด้วย เว้น แต่ การ ปกครองหาญา ญา ใด เถียง กัน เฉพาะ ด้วย ยัง
มิได้ ยก เป็น ข้อ ชื่น กล่าว ญา ใด เถียง กัน ตาม ระเบียน ของ การ
ชุมนุม (ก็ ยัง เป็น แต่ โจท ๆ กัน อยู่ นั้น) ก็ ไม่ จำ เป็น ที่
จะต้อง เจตนา ใ้ ด้วย

หนึ่ง เมื่อ รัฐมนตรี ผู้ใด กล่าว ข้อ ความ ชื่น ใน ที่ ชุมนุม แล้ว
ภายหลัง ขอ คืน คำ นั้น เสีย แล ปรารถนา ว่า จะ มี ให้ เจตนา ใ้ ใน รายงาน
ด้วย ถ้า ที่ ชุมนุม ยอม อนุญาต แล้ว ก็ ให้ ถอน เสีย จาก รายงาน
นั้น

การ ทรวา ทรา แล การ ลง พิมพ์ ทั่ว

รักษาหนังสือสำคัญ

(ประการที่ห้า) ประการหนึ่ง สภาเลขาธิการ จะต้องเก็บ
เรียบเรียง หนังสือสำคัญ ทั้ง ปวง เข้า เป็น เล่ม ใน เวลา เมื่อ ได้ อ่าน
หนังสือ นั้น เสร็จ แล้ว แล เป็น ผู้ รักษา หนังสือ นั้น ไว้ ไม่ ให้ ผู้
ผู้ใด เอา ไป ได้ เว้น ไว้ แต่ ได้ รับ พระ ราช ทาน พระบรมราชานุญาต
ๆ ได้ รับ อนุญาต แต่ ที่ ชุม มุม แล้ว จึง ให้ ได้

เรียบเรียงลงข้อ

(ประการที่หก) ประการหนึ่ง เมื่อ ผู้ เป็น ประ ชา น มี คำ สั่ง
ให้ ขาน ข้อ รัฐมนตรี ใน ที่ ชุม มุม ตาม ทาง ว่า เพื่อ จะ ได้ ทรวา
ผู้ อยู่ ๆ จะ ทรวา แยก ค แนน ชี้ ขาด ก็ คือ สภาเลขาธิการ จะต้อง
ทำ ตาม สั่ง นั้น แล จะ ต้อง เป็น ผู้ แจ้ง ความ แก่ ผู้ ที่ ต้อง แต่ง
เป็น กรรมการ ให้ รู้ ตัว แล ให้ รู้ การ ที่ จะ ให้ ไป พิจารณา นั้น ด้วย
แล ทั้ง ลง ข้อ เป็น สำคัญ ใน หนังสือ ทั้ง ปวง ที่ ออก จาก ที่ ชุม มุม
ด้วย

ผู้ช่วยสภาเลขาธิการ

ข้อ ๘ ถ้า การ ชุม มุม ทรวา ใด มี งาน มาก ผู้ เป็น ประ ชา น จะ
ให้ มี รอง สภาเลขาธิการ ซึ่ง จะ เป็น ผู้ ช่วย ผู้ แทน สภาเลขา
ร ตาม สมควร แก่ การ ที่ ทำ นั้น ก็ ได้

วิธี ชุมชุม

การ ชุมชุม สอง อย่าง

ข้อ ๑๐ การ ปฎิภาสาหาฤาถันใน ที่ ชุมชุม นั้น มี สอง อย่าง
คือ รัฐมนตรี ชุมชุม กัน เรียก ว่า รัฐมนตรี สภา มี กำหนด ของ ก์ สภา
ตาม พระราชบัญญัติ ประการ หนึ่ง

รัฐมนตรี สภา ทั้ง กรรมการ ขึ้น ตาม ความใน มาตรา ๘ แห่ง
พระราชบัญญัติ รัฐมนตรี ประการ หนึ่ง แล กรรมการ นี้ แบ่งเป็น
สอง ชนิด คือ

กรรมการ วิเศษ

(ประการ ที่ หนึ่ง) กรรมการ วิเศษ เป็น กรรมการ ที่ ตั้ง ขึ้น
ไป ทำ การ ครัง หนึ่ง คราว หนึ่ง เฉพาะ การ เรื่อง ใด หนึ่ง ทำ แล้ว
ก็ เลิก เสีย ไม่ เป็น กรรมการ อีก

กรรมการ ประจำ

(ประการ ที่ สอง) กรรมการ ประจำ เป็น กรรมการ ที่ ตั้ง ขึ้น
ไว้ ทำ การ ชนิด หนึ่ง ประจำ อยู่ เรื่อง หนึ่ง แล้ว ก็ ไม่ เลิก ถอน มี การ
เรื่อง อื่น ชนิด ใด หนึ่ง มา ก็ ให้ ทำ อีก

ระเบียบ การ ชุมชุม

ข้อ ๑๑ เมื่อ เวลา ผู้ เป็น ประธาน เรียก รัฐมนตรี เข้า ระเบียบ
การ ชุมชุม เมื่อใด รัฐมนตรี ทุก ๆ คน ต้อง เข้านั่ง ยืน ที่

เป็น ทัศนภาพ เมื่อ นั้น

อ่าน สอดทาน รายงาน

ข้อ ๑๒ เมื่อ รัฐมนตรีมา ครบ องค์สภา แลเข้าที่ ชุม นุ่ม
แล้ว สภาเลขาธิการ จะ ได้แจ้ง คำ ลา ของ รัฐมนตรี แลอ่าน
สอด ทาน หมาย รายงาน ของ ที่ ชุม นุ่ม ซึ่ง ได้ มี คำ ถาม ว่า รายงาน
นั้นเขาเป็น ใช้ ได้ แล้ว ฤฯ บัง เมื่อ เทน ซอยพร้อม กัน แล้ว
จะ ได้เขาเป็น ใช้ ได้

ระเบียบ การ งาน

ข้อ ๑๓ เมื่อ ได้ สอดทาน รายงานเขาเป็น ใช้ ได้ แล้ว ระเบียบ
ซึ่ง จะ ทำการ อ่าน ฟัง ฤฯ พูกรากัน ด้วยเรื่อง เหล่านี้ ต่อไป คือ

(ประการ ที่ หนึ่ง) พระ บรม ราช กระแส รับ สั้ว ให้ ปรึกษา นั้น
ได้ มา เวลา ใด ต้อง อ่าน เวลา นั้น

(ประการ ที่ สอง) รายงาน มาจาก กรรม การ ทั้ง หลาย ที่
พิจารณา การ

(ประการ ที่ สาม) คำ ขอล่วง หน้า ข้อ ที่ จะ ขอ ปรึกษา ต่อไป

(ประการ ที่ สี่) คำถาม การ ต่าง ๆ ที่ จะ ให้ เข้าใจ กัน
ด้วย คำ ทอบ

เมื่อ ทำการ เหล่านี้ เสร็จ แล้ว สภาเลขาธิการ จะ ได้ อ่าน ระเบียบ
วาระ แล้ว จะ ได้ ปรึกษา กัน ต่อไป ตาม เรื่อง ที่ ปรึกษา กัน มา ฤฯ

ยังไม่ได้ปรึกษาหารือกัน

อำนาจ แลหน้าที่ รัฐมนตรี ใน ที่ ชุม มุม

ข้อ ๑๔ การ ปรึกษาหารือ กัน รัฐมนตรี ทุก คน ซึ่ง มา
ชุมนุม อยู่ ที่ เดียว กัน หวัง ประโยชน์ ยุติธรรม อัน เดียว กัน ทั้ง นี้
ก็ เปน หน้าที่ ของ รัฐมนตรี จะ แสดง ความ เห็น ของ ตน โดย เติม บัญ
ญัติ มี ข้อ เกรง ใจ ผู้ หนึ่ง ผู้ ใด ด้วย ฐาน ันต ร์ ศัก กิ เปน ต้น เพื่อ จะ
ให้อุท หนุน ความ สม มัค คี แล ทำ การ ให้ สำ เร็จ ตลอดจน ไป ได้

กิริยา ของ รัฐมนตรี

ข้อ ๑๕ รัฐมนตรี ผู้ ใด ผู้ หนึ่ง อยาก จะ กล่าว ความ ข้อ ใด ข้อ
หนึ่ง ขึ้น จะ ได้ กล่าว แก่ ผู้ เปน ประชาน ๗ ได้ ยิน แล้วย จะ ได้
เรียก นาม ๗ ตำแหน่ง ผู้ นั้น เปน การ วัณ ว่า จะ พัง คำ ผู้ นั้น กล่าว แล้วย
ที่ ชุม มุม จะ ได้ ตั้ง ใจ พัง คำ ของ ผู้ นั้น ผู้ กล่าว นั้น ถ้ายิน ได้ ก็ ควร

อำนาจ กล่าว ข้อ ความ

ข้อ ๑๖ เมื่อ รัฐมนตรี จะ กล่าว ข้อ ความ ขึ้น พร้อม กัน ๗
เกือบ พร้อม กัน สอง คน ๗ หลาย คน ก็ ผู้ เปน ประชาน ต้อง ตัก
สิน ให้ ผู้ ใด ผู้ หนึ่ง กล่าว ก่อน โดย เรียก นาม ผู้ ที่ ควร กล่าว นั้น
ผู้ นั้น จะ ได้ กล่าว ต่อ ไป เว้น เสีย แต่ ที่ ชิง กัน กล่าว แล้วย ยอม กัน
ให้ ผู้ ใด ผู้ หนึ่ง กล่าว แล้วย ก็ ไม่ ต้อง ตักสิน

เคารพ ต่อเป็น ประธาน

ข้อ ๑๗ เพื่อผู้เป็นประธาน จะกระทำคำชี้แจงข้อหนึ่งข้อใด รัฐมนตรีผู้ใดพูดข้อความอันใดอยู่ในเวลานั้น ต้องระงับไว้ให้ที่ชุมนุมได้ฟังคำของผู้เป็นประธานนั้น

การ ขอก ล่วง นำ ก่อน ปฎิภาสา แล ถาม

ข้อ ๑๘ รัฐมนตรีผู้ใดผู้หนึ่ง ขยาก็ถามข้อความแก่ผู้ใดผู้หนึ่ง ต้องให้ผู้ขอถามนั้นบอกข้อความนั้นไว้ในที่ชุมนุมว่า จะถามผู้ใดเรื่องอะไรแลกำหนดวันสำหรับที่จะได้ถาม แลตอบกันในที่ชุมนุมคราวหน้าแล้ว สภาเลขาธิการจะได้แจกหมายลงไว้ในสมุด เรียกว่า ระเบียนวาระ

ถ้าไม่มีโอกาสจะขอกลวงนำในที่ชุมนุมได้แล้ว จะเขียนหนังสือแจ้งความแก่สภาเลขาธิการนั้นก็ได้เหมือนกัน แต่ต้องขอกลวงนำอย่างน้อยที่สุดสามวัน ก่อนวันจะถามความข้อนั้น สภาเลขาธิการจะได้แจ้งความแก่ผู้เป็นประธานแล้ว จะได้ให้ส่งไปยังผู้ที่รับคำถาม สองวันเต็มก่อนเวลาที่จะถามนั้น

คำซึ่งไม่ต้อง ขอก ล่วง นำ

ข้อ ๑๙ บัญญัติคำทั้งหลายต่อไปนี้ ไม่ต้องขอกลวงนำก่อน ผู้หนึ่งผู้ใด ขยาก็มีคำขอ นั้นก็ได้

(ประการที่หนึ่ง) ศาลรัฐธรรมนูญที่จะตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติ

ของที่ชุมนุม ซึ่งได้อ่านสอบทานกัน อยู่ นั้น ให้เป็น การตกลง
ไปตามเดิม ก็

(ประการที่สอง) ขอให้รับรายงานของ กรรมการ ไกกรรม
การหนึ่งก็

(ประการที่สาม) คำหนึ่ง คำใดขอให้เอาหนึ่งสี่ ๆ
ให้เอาเรื่อง รว ร้องขอด้วยใดด้วยหนึ่ง ออกวาง กลาง โต๊ะ
ๆ ออกตีพิมพ์ก็

(ประการที่สี่) คำหนึ่ง คำใดที่ขอให้เลื่อน การ ชุม มุ
ๆ ขอให้เลื่อน คำ ปรึกษา อันหนึ่ง อันใด ต่อไปเวลาอื่น ก็

(ประการที่ห้า) คำหนึ่ง คำใดขอให้งดข้อบังคับ สำหรับ
การ ชุม มุไว้คราวหนึ่งก็

(ประการที่หก) คำหนึ่ง คำใด ขอให้ยกความ ข้อหนึ่ง ข้อ
ใดไปยัง กรรมการ ก็

(ประการที่เจ็ด) คำหนึ่ง คำใดขอให้คนที่ไม่ใช่เป็น
พวกในที่ชุมนุม ออกไปเสียจากที่ชุมนุม ก็

(ประการที่แปด) คำหนึ่ง คำใดที่ขอให้ทำการ อันนั้น
เป็น การเร็ว การ สำคัญ ก็

คำทั้งหลายเหล่านี้ ไม่ต้อง บอกล่วงหน้าก่อน ก็มีคำได้

ห้าม ปรึกษาใน คำถาม ที่มี คอบ

ข้อ ๓๐ เมื่อมีคำถามที่ได้ออกล่วงหน้าไว้แล้วให้มีคำคอบ

แล้ว ห้ามไม่ให้ปรึกษาโต้ตอบกันในข้อนี้ อีกต่อไป

๕ ข้อความ

ข้อ ๒๑ ถ้อยคำอันหนึ่งอันใด ที่มีผู้กล่าวขึ้นแล้ว ไม่มี
ผู้ใดรับรอง ควรเข้าใจว่าถ้อยคำนั้นไม่มีผู้ใดเห็นชอบ
ด้วยทั้งหมท โดยอาการอันคุณสมบัติภาพนั้นแล้ว ถ้อยคำนั้น
เป็นอันระงับไม่ต้องยกขึ้นปรึกษา

ถ้ามีผู้รับรองด้วยแล้ว ผู้เป็นประธานจะต้องชี้ข้อความนั้น
ให้ปรึกษากัน ถ้ายังไม่ได้ชี้ให้ปรึกษาก็ปรึกษากันไม่ได้
ด้วยยังไม่นับว่ามาถึงที่ชุมนุม ถ้าชี้ชี้ให้ปรึกษาแล้ว จะกลับ
คืนไม่ปรึกษากันได้เพียงที่จะมีคำขอ ที่มีผู้รับรองให้เลิกถอน
คำปรึกษานั้นเสีย จึงไม่ต้องปรึกษากันต่อไป

๕ แห่งคำปรึกษา

ข้อ ๒๒ เมื่อวิสามัญผู้หนึ่งผู้ใด ไม่เข้าใจในข้อคำ
ปรึกษานั้นแล้ว จะขอให้ผู้เป็นประธานชี้แจงให้ก็ได้

เขียนนำคำปรึกษา

ข้อ ๒๓ ถ้าคำปรึกษานั้น จะได้ปรึกษากันแล้ว ผู้ที่มี
คำขอปรึกษานั้น ควรจะเขียนคำขอนั้นลงให้ชัดเจนสำหรับ
เป็นประธาน ภา สภาเลขานุการ จะได้อ่านชี้คำนั้น ให้ที่
ชุมนุมปรึกษากันได้โดยง่าย

ระเบียบ ข้อ ความ เวลาหนึ่ง

ข้อ ๒๔ ถ้าที่ชุมนุมเห็นว่า การเรื่องนี้ ไม่เป็นผลวิเศษ
อันใด อันหนึ่ง ก็ที่ ๆ จะมีความปรารถนา ที่จะมีเวลาได้พิจารณา
เรื่องนี้ต่อไปอีก ก็ที่ ๆ จะมีโอกาสที่จะมีคำขอแก้ไข
ให้เป็น ที่เห็นชอบได้ ก็ที่ ๆ ระเบียบข้อความนั้นเลย อย่างน้อย
ที่ทุกช่วงเวลาหนึ่ง โดย รัฐมนตรีผู้ใด ผู้หนึ่ง จะมีคำขอให้
พักไว้เสียก่อนก็ได้

ถ้าที่ชุมนุมเห็นชอบด้วย คำขอให้ระงับนี้แล้ว คำขอปรึกษา
เดิมทั้งความ ทั้ง ปวงที่เกี่ยว ข้อง กับคำขอ ปรึกษานี้ ก็ไม่ต้อง
ให้ชุมนุมปรึกษาจนกว่า จะถึงเวลาอันสมควร ซึ่งที่ชุมนุมจะ
ปรึกษากันต่อไป

ถ้าที่ชุมนุมไม่เห็นด้วย กับคำขอให้ระงับนี้แล้ว ก็จะได้
ปรึกษาคำขอเดิมนี้ต่อไป เหมือนหนึ่งไม่ไ้มีคำขอ ให้ระงับ
เหมือนกัน

ถาม ข้อ ความ ต่อ ที่ชุมนุม

ข้อ ๒๕ ในการ ที่จะถาม ความ ข้อหนึ่ง ข้อใด ต่อ ที่ชุมนุม
นี้เมื่อ ได้พิจารณา โดยละเอียด แล้ว ก็ที่ ได้เปลี่ยนแปลง แล้ว ก็ที่
ได้แก้ไข แล้ว ก็ที่ ๆ ได้ทำเป็นประการ หนึ่ง ประการ ใด ตาม
เหตุ การ ที่ควร แก่ ข้อความ นั้น แล้วดังนี้ ผู้เป็นประธาน จะต้อง
ถาม ที่ชุมนุมว่า ^{พิพิธภัณฑสถานไทยและหอจดหมายเหตุ} ที่ชุมนุมจะ เห็นพร้อมกัน ในข้อความ นั้น ๆ หรือไม่

ถ้าไม่มีผู้หนึ่งผู้ใด แะจะ นำ จะ ให้ทำ อย่างไร ต่อ ไป อีก แล้ว ผู้

เป็น ประธาน ก็ จะ ต้อง ชี้ ข้อ ความ นั้น เหมือนดังกล่าว มา ใน

ข้อ ๒๑ เป็น คำ รบ หลั แล้ว แล จะ ได้ ชี้ ขาด ความ เหน้ กัน

ตาม ข้อ ความ ที่ ควร จะ เป็น ไป นั้น ด้วย

ถ้า รัฐมนตรี ผู้ใด ได้ มี คำ หนึ่ง คำ ใด แล มี ผู้ ร้อง ด้วย

แล้ว จะ กลับ คืน คำ นั้น เสีย ไม่ได้ แต่ ถ้า ไม่มี ผู้ใด ทัก ท้วง

แล้ว ผู้เป็น ประธาน จะ ไม่ ถาม ความ เหน้ ที่ ชุม นุ ม ด้วย คำ นั้น ก็ได้

ข้อ เอา ข้อ ความ ขึ้น อีก

ข้อ ๒๖ ข้อ ความ ซึ่ง ได้ พัก ไว้ เวลา หนึ่ง แล้ว เมื่อ ครบ

กำหนด เวลานั้น รัฐมนตรี มี อำนาจ ที่ จะ เอา ข้อ ความ นั้น มา มี คำ

ขอให้ ปรึกษา อีก ได้ ห้าม ไม่ ให้ ชัก ช้า ฤ ปรึกษา เรื่อง อื่น กัน ต่อ

ไป ใน ขณะ นี้ ผู้เป็น ประธาน จะ ต้อง ถาม ข้อ ความ นั้น ขึ้น ตก ที่

ชุมนุม ว่า ที่ ชุม นุ ม จะ ทำ การ ต่อ ไป ตาม ระเบียบ วาระ ฤ อย่าง

ไร ถ้า ที่ ชุม นุ ม ตัก สิ้น เหน้ ชอบ ด้วย แล้ว รัฐมนตรี ทั้ง หลาย ใน

ที่ ชุม นุ ม ก็ จะ ได้ พิจารณา ก็ ธุระ นั้น ตาม วันที่ กำหนด ไว้

ข้อความพิเศษ สำคัญ

ข้อ ๒๗ ใน จรรณ เนิบ ที่ ชุม นุ ม ปรึกษา นั้น มี อยู่ ว่า เมื่อ

กำลัง ปรึกษา ข้อ ความ อัน หนึ่ง อยู่ แล้ว ห้าม ไม่ ให้ มี คำ ขอ ปรึกษา

ข้อความอื่น เว้นแต่ที่จะ กล่าวต่อไป ซึ่งเรียกว่าข้อความ
พิเศษสำคัญ มีลักษณะเรียงกันเป็นระเบียบดังนี้

คำมีผู้รับรอง แลถามแล้ว

(ประการ ที่ หนึ่ง) ข้อความอันหนึ่ง ซึ่งได้มีคำขึ้นแล้ว
มีผู้รับรอง แล ผู้เป็น ประธาน ได้ถามข้อความนั้น ต่อที่ชุมนุม
แล้ว ต้องให้ที่ชุมนุม ได้ตัดสินใจ โดยชี้ขาดความเห็นกัน
เสียก่อน สิ่งอื่นจึงจะ มาเข้าระเบียบปรึกษาได้

คำขอเลื่อน

(ประการ ที่ สอง) 'คำขอเลื่อนเวลาชุมนุมอันหนึ่ง ซึ่ง มี
ผู้รับรองด้วยนั้น เป็นใหญ่กว่าคำขึ้นทั้งปวง ข้อความนี้ เมื่อ
ผู้ใด ๆ มีคำ แลรับรองขึ้น ได้ถามที่ชุมนุมแล้ว ก็ให้ ฤกว่าถึง
ยังชี้ขาดอยู่ ก็ ผู้ นั้นจะ มีคำขึ้นไม่ได้ อีก ภายในชั่ว โมงหนึ่ง

ระเบียบวาระ

(ประการ ที่ สาม) ระเบียบวาระ มีลักษณะนับถัดต่อมา คือว่า
ข้อความอันหนึ่ง ซึ่ง ได้พักไว้ มีกำหนดเวลาปรึกษาเวลาหนึ่ง
นั้น ถ้าผู้ซึ่งเป็น ประธาน อยู่ในความข้อนี้ จะมีคำขอให้ถือเอา
ข้อความนั้นปรึกษา แล จักการ ไป ตามควรแล้ว คำเช่นนี้ก็
นับว่าเป็นระเบียบได้

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

คำขอ ส่ง กรรมการ

คำขอ พัก คำขอ แก้ไข

(ประการ ที่ ๔) ถ้ามีคำขอ แก้ไข เป็น ประการ ไค ประการ
หนึ่ง กับคำขอ พัก ขึ้น ด้วย กัน แล้ว ต้องให้ ผู้ เป็น ประธาน ตาม
ที่ ชุม มุม ด้วย คำขอ พัก นั้น ก่อน คำขอ แก้ไข เพราะ ว่า ถ้า ตก
ลง เป็น พัก ฤๅ ฤๅ ไร้น เวลา ไค แล้ว จะ มี คำขอ แก้ไข ใน เวลา
นั้น ก็ ได้ ด้วย เป็น เวลา ที่ จะ ไค พิจารณา เรื่อง เกิน นั้น

ถ้า คำขอ พัก นั้น มี คำขอ ให้ ส่ง กรรมการ หนึ่ง ฤๅ ฤๅ แล้ว
ต้อง ให้ ตาม คำขอ ส่ง กรรมการ นั้น ก่อน ตาม คำขอ พัก

อ่าน หนังสือ

ข้อ ๒๘ ถ้ามี คำขอ ให้ อ่าน หนังสือ ซึ่ง เกี่ยวกับ ข้อ ความ ใหญ่
ที่มี คำขอ ให้ ฤๅ ฤๅ นั้น แล้ว ก็ จะ ต้อง ตาม ด้วย คำขอ ให้ อ่าน
ก่อน ตาม ด้วย ข้อ ความ ใหญ่ นั้น

ระเบียบ ส่ง กรรมการ

ข้อ ๒๙ ถ้ามี คำขอ ให้ ส่ง กรรมการ ไค กรรมการ หนึ่ง แล้ว
ระเบียบ ที่ ว่า ขอ ให้ ส่ง กรรมการ นั้น ต้อง ตาม ก่อน หลัง ตาม ลำ
ข้อ กรรมการ กิจนี้

(ประการ ที่ ๑) กรรมการ ประจำ แล

(ประการ ที่ ๒) กรรมการ วิเศษ

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ระเบียบคำต่าง ๆ

ข้อ ๓๐ ถ้ามีคำหนึ่งขึ้นแล้ว และมีคำอื่นต่อติดกันในทันที
จะเป็น คำขอ ให้ส่ง กรรมการ ถัดไป ให้พักไว้ก็ได้ ให้แก้ไข ก็ได้
ถ้าให้พักไว้จะหนึ่ง ก่อน กัก ถ้อยคำเหล่านี้ ต้อง ตาม
ความ เหน ด้วย

(ประการ ที่ ๑) คำขอ ให้พัก ไว้จะหนึ่ง นี้ ก่อน เมื่อ
ไม่ตกลง ตาม คำถาม นี้แล้ว จึงถาม

(ประการ ที่ ๒) คำขอ ให้แก้ไข ถ้าตกลงว่าไม่ควร ให้
แก้ไขแล้ว ต้องถาม

(ประการ ที่ ๓) คำขอ ให้พักแล้ว จึงถาม

(ประการ ที่ ๔) คำขอ ให้ส่ง กรรมการ ปฏิเสธ

(ประการ ที่ ๕) ถ้าไม่สำเร็จตามความ เหน ใน ข้อ ความเดิม
เป็นที่ สุก ของ คำทั้ง ปวง

(ประการ ที่ ๖) ถ้ามีคำขอ พัก ข้อ ความ นี้ ไว้ปฤกษาเวลา
ใด จะมีคำขอ แก้ไขเวลานั้นก็ได้ แล คำขอ แก้ไขอันนี้ จะ
มีคำขอ แก้ไขอีก ขึ้นหนึ่ง ก็ได้ด้วย คำแก้ไข ของ คำแก้ไข นั้น
ต้อง ถาม แล้ว จึงถึง

(ประการ ที่ ๗) คำแก้ไขของ ข้อความ ทั้ง เรื่อง นั้น

(ประการ ที่ ๘) ถ้ามีคำขอ ให้เพิ่มเติม ถ้า ถัด ทอน ความ
ข้อใด แล ข้อที่จะเพิ่มเติม ถ้า ถัด ทอน นั้น มีคำขอ แก้ไขอีก

พิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยและห้องจดหมายเหตุ

แล้ว คำขอแก้ไขนี้ต้องถามก่อน คำขอเพิ่มเติมภาคักทอนนั้น

(ประการที่ ๙) ที่ว่างในร่างหนังสือไว้สำหรับเติมเรื่องเงิน ถ้าเติมศุภมาตวันคืนนั้น จะต้องถามคำที่ว่าจำอะไรเงินน้อยที่สุดก่อนมาก ถ้าคำที่ว่าเวลานั้นที่สุดก่อนยาว

(ประการที่ ๑๐) ข้อซึ่งเจียง ไม่ตกลงกัน ในระหว่างที่ชุมนุมกัน จะต้องจัดไปให้แล้วก่อน ที่จะถามในข้อความต้องเรื่องนี้

(ประการที่ ๑๑) คำร้องขอทบทวนคำตัดสินของผู้เป็นประธานต่อที่ชุมนุม ถ้าเป็นคำขอให้ถอนคืน ข้อความอันหนึ่งอันใด ต้องให้ทำการนั้น ก่อนเวลาที่ จะถามข้อความต้องเรื่องนี้

ทั้ง กรรมการ วิเศษ

กรรมการ ประจำ

ข้อ ๓๑ การเลือกทั้ง กรรมการ เป็น กรรมการ วิเศษ ก็คือ แะกรรมการ ประจำ ก็คือ กำหนดตัวผู้เป็นกรรมการ ควรจะมีเวลาน้อยเท่าใด แลที่ชุมนุมจะเลือกทั้ง ๆ จะได้ผู้เป็นประธานเลือกทั้งนี้ ผู้เป็นประธานต้องถาม ให้ ใ้ความตกลงในที่ชุมนุมก่อนแล้ว จึงให้จัดการไปตามนั้น

ผู้ ที่สมควร เป็น กรรมการ

ข้อ ๓๒ ผู้ที่สมควรเป็น กรรมการนั้น มีคุณสมบัติที่จะ

เลือกเอา ผู้ที่เห็นชอบด้วยในการเรื่องนี้ให้ อยู่ข้างมาก ข้างน้อยนั้นจะเลือกเอาผู้ที่ไม่เห็นชอบด้วย เพียงแต่ความ ข้อหนึ่ง ข้อใดในเรื่องนั้นก็ได้ แต่ผู้ที่ไม่เห็นด้วยในการเรื่องนี้เลยก็ เกือบแล้วไม่ควรจะตั้งเข้าในกรรมการนั้น ถ้าผู้ที่ไม่เห็นชอบ ด้วยถูกเลือกเข้าแล้ว ให้แจ้งความให้ที่ชุมนุมทราบ ว่าตัว เป็นผู้ที่ไม่เห็นชอบด้วยในการเรื่องนี้ ที่ชุมนุมจะได้ยกเลิยจาก กรรมการ นั้น

เรียก ประชุม กรรมการ

ข้อ ๓๓ เมื่อได้ตั้ง กรรมการ ขึ้นแล้ว ผู้เป็น ประธาน ของ กรรมการ เป็นผู้จะเรียกพวกที่อยู่ใน กรรมการเข้า ชุมนุมกัน โดยเร็วที่จะเรียกได้เพียงใด ก็เรียก กันชุมนุมเพียงนั้น แต่ห้ามไม่ให้กรรมการนั้น ชุมนุมกัน ในเวลาที่หนึ่ง ชุมนุม ใหญ่ เว้นไว้แต่ที่มีคำสั่ง ให้ชุมนุม จึงชุมนุมกัน ได้

รายงาน กรรมการ

ข้อ ๓๔ ในการ ตั้ง กรรมการ ไปนั้น ไม่เป็น การ จำเป็น จะ ต้องสั่งให้ ทำรายงาน เมื่อ กรรมการ นั้นได้ พิจารณาตกลง เห็น มากด้วยกัน ข้างใด ผู้เป็น ประธาน ของ กรรมการ ต้อง ทำ รายงาน ตามความ เห็น ข้างนั้น มา ขึ้น ต่อ ผู้ที่ แยกไปเป็น กรรมการ ผู้ที่ เห็น ด้วย ข้าง น้อย จะ ทำ รายงาน ตามความ เห็น มา ขึ้น ทาง หากก็ได้

พิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยและห้องจัดนิทรรศการ

ถ้าตกลงเห็นความ ไม่มากกว่ากัน ถ้า ไม่ตกลงกัน ได้ แล้ว
กรรมการ นั้น ต้อง ทำ รายงาน มา ขึ้น ตาม ความ ที่ เปนจริง นั้น แล
ขอให้ถอน เสีย จาก กรรมการ นั้น เมื่อ ได้ ถอน กรรมการ นั้น จะ
แต่ง กรรมการ ใหม่เหมือน แต่ ก่อน ถ้า การ เรื่อง นี้ จะ จัก ให้
แล้ว ไป ใน รัฐมนตรี สภา ก็

รับ รายงาน

ข้อ ๓๕ เมื่อ ได้ ทำ รายงาน เสร็จ แล้ว ผู้ เปน ประธาน ถ้า
ผู้ แทน ผู้ เปน ประธาน ของ กรรมการ ต้อง ขึ้น ขึ้น ใน รัฐมนตรี สภา
แล แจ้ง ความ แก่ ผู้ เปน ประธาน ของ รัฐมนตรี สภา ว่า กรรมการ
นั้น ได้ ทำ รายงาน พร้อม เสร็จ ใน การ ที่ กรรมการ ได้ พิจารณา ผู้
แจ้ง ความ นี้ จะมี คำ ขอให้ รับ รายงาน แล ถ้า กรรมการ นั้น จะ เปน
กรรมการ วิเศษ แล จะมี คำ ขอให้ พ้น เสีย จาก กรรมการ ด้วย
ก็ ได้ ถ้า รัฐมนตรี คน อื่น ใน ที่ รัฐมนตรี สภา จะมี คำ เช่น ว่า
นี้ ก็ ได้ ผู้ เปน ประธาน ของ รัฐมนตรี สภา จะ ได้ ถาม ข้อ ความ
นั้น ต่อ ที่ ชุม นม ว่า จะ รับ รายงาน ใน เวลา นี้ ถ้า ยัง ถ้า แล ไม่ รับ
ใน เวลา นั้น แล้ว ให้ กำหนด เวลา ว่า เมื่อ ไร จึง จะ รับ

รายงาน ต้อง เขียน

ข้อ ๓๖ ผู้ เสนอ รายงาน ใน ที่ ชุม นม นี้ ควร นำ มา เปน
หนังสือ แล อ่าน ขึ้น ณ ที่ นั้น ของ ตน แล้ว จึง ส่ง รายงาน แล หนังสือ
พพธภณชาติศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

สื่อทั้งปวง ที่ เกี่ยว กับ เรื่อง นี้ ต่อ สภา เลขาธิการ ฎา จะ ส่ง ราย
งาน ให้ สภา เลขาธิการ อ่าน ก็ ได้ เมื่อ ได้ อ่าน แล้ว ที่ ชุม นุม จึง จะ
ได้ คำ วิห การ ที่ จะ รับ ราย งาน นั้น และมี ผู้ รับ รอง แล้ว ผู้ เชน ประ
ธาน จะ ประกาศ ว่า ได้ รับ ราย งาน นั้น แล้ว ไม่ ต้อง ให้ จู้ ชาติ กัน
แต่ ถ้า มี ผู้ คัก ค้าน อยู่ ปรากฎ แล้ว จึง ต้อง ให้ จู้ ชาติ กัน ใน ข้อ นี้ ด้วย
ถ้า มี การ ซึ่ง จะ ต้อง พิจารณา อีก เมื่อ เลิก ถอน กรรม การ นั้น
เสีย แล้ว จะ ส่ง ข้อ ความ นี้ ไป ยัง กรรม การ นั้น อีก ก็ ได้

คำสั่งถึง กรรม การ

ข้อ ๓๗ เมื่อ ส่ง ข้อ ความ อัน หนึ่ง อัน ใด ไป ยัง กรรม การ นั้น ๆ
ที่ ชุม นุม จะมี คำ สั่ง ให้ กรรม การ ตรวจ ตรา ใน เรื่อง นี้ ตาม ความ
ปรากฎ ของ ที่ ชุม นุม ก็ ได้ แล ให้ กรรม การ นั้น เสนอ ราย งาน ใน
การ ที่ กระทำ นั้น ทั้ง หมก ด้วย กัน ฎา แต่ ส่วน หนึ่ง ก็ ได้ ตาม แต่
จะ เห็น ควร การ ส่วน หนึ่ง จะ ให้ กรรม การ กอง หนึ่ง กระทำ แล
การ ที่ เหลือ อยู่ อีก ซึ่ง มี การ เกี่ยว พัน กัน ใน ข้อ สำคัญ ที่ เปน ต้น
เค้า หลาย อย่าง ต่าง กัน นั้น จะ ให้ กรรม การ กอง อื่น ทำ ก็ ได้

ที่ ชุม นุม แห่ง กรรม การ

ข้อ ๓๘ กรรม การ นั้น จะ ชุม นุม กัน ณ ที่ ใด ก็ ได้ ตาม ชอบ
ใจ เว้น ไว้ แต่ ที่ ชุม นุม จะมี คำ สั่ง ให้ ชุม นุม แห่ง ใด จึง ต้อง
ชุม นุม ณ แห่ง นั้น แล จะ ชุม นุม กัน เวลา ใด ๆ ซึ่ง ไม่ เปน เวลา ที่
ชุม นุม ไหว้ หน้า รับ หน้า กัน แล ไทย แล ญวน แล อังกฤษ แล

ประชุมหมก กรรม การ

ข้อ ๓๘ รัฐมนตรี ซึ่งไม่ได้ไปประชุม การ นั้น จะไปนั่งฟัง
การ ปรึกษาใน กรรม การ นั้น ด้วย ก็ ได้ ไม่เป็นที่ ห้าม แต่ต้อง
รักษา ปรึกษา ความ สงบ เรียบร้อย ของ ที่ ชุม หมก คือ ไม่ นำ เอา ข้อ
ความ ต่าง ๆ ๆ คำ ที่ เป็น พาหิรภดา ซึ่ง นอก จาก ที่ ที่ ชุม หมก
กัน นั้น ขึ้น กล่าว ใน ที่ ชุม หมก กรรม การ ทำให้ โดะ เลื่อน เสีย เวลา
ไป ได้ ถ้า มี การ จำ เบน ที่ จะ ต้อง พุด ๆ ออก แก่ กรรม การ ที่
อยู่ ใน ที่ ชุม หมก นั้น ด้วย ข้อ ราชการ ร้อย อัน ไค ก็ ต้อง ขอ โอกาส
ต่อ ที่ ชุม หมก ให้ รัฐ ตัว เสีย ก่อน ถ้า ที่ ชุม หมก ยอม อนุญาต ให้ กล่าว
แล้ว จึง กล่าว ได้ แต่ จะ ไป ชี้ ขาด ความ เหนใน กรรม การ นั้น
ด้วย ไม่ได้

เติม ข้อ ความ

ข้อ ๔๐ เมื่อ มี คำ ขอ แก่ ใจ ให้ แชก เติม ความ วรรค ไค แล
ที่ ชุม หมก ยก ทั้ง วรรค นั้น ๆ คำ นั้น เสีย แล้ว ความ วรรค นั้น ๆ
คำ นั้น จะ เขามา มี คำ ขอ เติม ให้ อีก ต่อ ไป ต่อ เมื่อ ได้ เติม เติม
ความ ๆ คำ เข้า จน เสร็จ ย็น ใจ ความ ไป แล้ว เท่านั้น

เมื่อ มี คำ ขอ แก่ ใจ ให้ ยก ทั้ง คำ ไค ๆ วรรค ไค แล ที่ ชุม หมก
ให้ ชี้ ขาด ให้ คำ นั้น คง อยู่ แล้ว ภาย หลัง จะ คัด ทอน คำ นั้น ออก
ไม่ได้ เว้น เฉพาะ คำ ที่ ๔๐ คำ นี้ เข้า กับ คำ นั้น ทำให้ ใจ ความ

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและห้องจัดหมายเหตุ

เปลี่ยนแปลงไปจากที่หมายไว้แต่ก่อนแล้วก็ตัดทอนได้

แบ่ง ข้อความ เป็น ส่วน

ข้อ ๔๑ เมื่อข้อความอันเกี่ยว มีความที่ขอให้คิดเป็น
สองส่วน ๆ ๒ หลายส่วน ก็ ที่ชุมนุมจะเห็นด้วยส่วนหนึ่ง แต่
ไม่เห็นด้วยกับอีกส่วนหนึ่ง ทั้งนี้ ควรจะแบ่งด้วยคำนี้ ออกเป็น
ส่วน ๆ สำหรับที่ชุมนุมจะได้เห็นชอบด้วย ๆ ยกทั้งเสีย
เพื่อจะไม่ให้ช่วยการเวลาที่จะต้องปรึกษา มีคำขอแก้ไขกัน
อีกยาวไป การที่จะขอแบ่งด้วยคำเป็นส่วนนี้ จะเป็นไปได้
ด้วย รัฐมนตรี มีคำขอให้แบ่งความ ผลบอกความหมายที่จะ
แบ่ง ออกเป็นส่วนอย่างไร ให้ทราบด้วย

ผู้ใดควร จะกล่าว ก่อ

ข้อ ๕๒. เมื่อว่า โดย รัฐมนตรี หลาย คน ซึ่งมีความ ปรารถนา
จะ กล่าว ใน ที่ สุ่ม นุ่ม พร้อ ม กัน ใคร ควร จะ ได้ กล่าว ก่อน กัน แล้ว ก
มี ขรรณ เนิบม ว่า

(ประการที่หนึ่ง) ผู้นำเข้าเรื่องใดมาในที่ชุมนุม
ควรจะมีข้อเขียนที่ผู้นำเรื่องนั้นได้กล่าวก่อนผู้อื่น

(ประการที่สอง) ผู้มีค่าขอให้เดือน ชุม นม แด่ ไก่ ตก
ลง ตามคำของผู้ นั้น แล้ว ผู้ นั้น ควร จะ ไก่ ก้าว ก่อน ผู้อื่น ในที่
ชุม นม ควรจะ ตก ให้ผู้ ชุม นม นั้น อีก ตาม คำขอ ที่ขอ เดือน
พพิณอันจำค่าสเทยและห้องงาหมายให้ดู

มาก่อน นั้น

(ประการที่สาม) รัฐมนตรี สอง คน ที่ขึ้น ชั้น ด้วย กัน
นั้นผู้ซึ่ง ไม่เห็นชอบ ด้วย เรื่องที่ปรึกษานั้น ควรจะได้กล่าว ก่อน
ผู้ซึ่ง เห็นชอบ ด้วย เรื่องนั้น

วิธี ชี้ขาด

ตกลง กัน โดยคุณธิภาพ

ข้อ ๔๓ เมื่อผู้แทน ประชามติ ถาม ข้อความ อันใด ข้อที่ชุมนุม
เพื่อ จะ ขอความเห็น แล ที่ชุมนุม แสดง อาการ เป็นคุณธิภาพ
อยู่ทั่วกัน ควรเข้าใจ ว่า ข้อความ นั้น มีผู้เห็น ชอบด้วย ทั้ง หมก
มิได้มีผู้ใด คัดค้าน แล้ว ข้อความ นั้นเช่น อัน ตกลง โดย อาการ อัน
คุณธิภาพ ของ ที่ชุมนุม นั้น

ลักษณะ ชี้ขาด

ข้อ ๔๔ การถามความเห็น ที่ชุมนุม ใน ข้อความ อันใด ซึ่ง
มีคำโต้แย้ง กัน มิได้ตกลง เพื่อ จะ ให้ตกลง กัน โดย ให้ที่
ชุมนุม ชี้ขาดด้วย ราก ตามความใน ข้อ ๘ แห่ง มาตรา ๘
ในพระราชบัญญัติ รัฐมนตรี นั้น มีวิธี อยู่แยก สอง อย่าง คือ
ชี้ขาดโดยปาก

(ประการที่สี่) รัฐมนตรี สอง คน ที่ขึ้น ชั้น ด้วย กัน ผู้ซึ่ง มีความ

แทน ไม่ได้ให้ผู้อื่นรู้ว่า คนจะแทนข้างใด ในวิธีชักขาดนี้ มีเป็น
สอง อย่าง

คะแนนลับ

(อย่าง ที่ ๑ ประการที่ ๑) อย่าง ที่หนึ่ง ใช้ด้วย คะแนน สอง สี่
คือ สี่ แดง กับ ขาว แจกวิธีมนุษยที่ชุมนุมอยู่ในเวลานั้น คนหนึ่ง
สี่ละ อัน แจก มีที่ขบในหนึ่งมีฝาเป็นช่องสำหรับที่จะ ไข สอด มือ
ลงไป ใน คีบ เพื่อ ผู้ชักขาดจะเลือกเอาคะแนนสี่ใด ลงในช่อง
ตาม ที่ คน จะ อนุมัติ ฤๅ ปฏิเสธ ใน ถ้อยคำซึ่งถาม ความ เห็น
มิได้ ผู้ใด แทน แลสี่ขาวเป็น อนุมัติ สี่แดงเป็น ปฏิเสธ แล
สภาเลขาธิการ จะ ได้นับ คะแนน ชักขาด นั้น ให้รู้จำนวน มาก น้อย
ทั้งสอง ข้าง

กาชื้อลับ

(อย่าง ที่ ๒ ประการที่ ๑) อย่างที่สอง ถ้าเป็นการ จะ
เลือกคน ๓ คน ฤๅ หลาย คน จากพวกหนึ่งพวกใด ซึ่ง จะ ไม่
ให้รู้กัน ว่า ใคร เลือกใคร แล้ว ก็แจก ราย ชื้อ ผู้ซึ่ง จะ ต้อง เลือก
นั้น แจกวิธีมนุษยที่ชุมนุมทั่วไป แลบอกให้รู้กัน ว่า ถ้า แทน
ควร ผู้ใด จะ รับ ตำแหน่ง ที่ใด ให้ ชักขาด ความ เห็น ผู้ นั้น ด้วย
หมาย กาะ ขาท ลงตรง ชื้อ ของ ผู้ นั้น ถ้าเป็นการ เลือกหลาย
ตำแหน่ง ใน ที่ เกี่ยวแล้ว ก็ให้ใช้ กาะ ขาท หมาย เป็น ตำแหน่ง
ที่หนึ่ง ใช้วิธีชักขาด เป็นที่สอง ใช้วิธีชักขาด เป็นที่สาม

ๆ จะใช้เครื่องหมายใดๆ ที่จะจำลายมือกันไม่ได้แล้ว ก็ให้
ใช้เครื่องหมายนั้นๆ ให้ ตามแต่จะตกลงกันในเวลาซึ่งชกนั้น
ซึ่ง ชกใช้คเณย

(ประการที่ ๒) การ ซึ่ง ชกใช้คเณย เช่นวิธีหนึ่ง ซึ่ง ผู้มี
ความเห็น แสวง ออกให้ปรากฏทั่วกัน วิธีนี้ ก็แบ่งเป็นสองอย่าง
คเณน เข็ค

(อย่างที่ ๑ ประการที่ ๒) อย่างที่หนึ่ง สำหรับ ซึ่ง ชก
ความข้อเกี่ยว เหมือนเช่น กล่าวมาแล้ว ใน (อย่างที่ หนึ่ง ประ
การที่ หนึ่ง) ที่ว่า ด้วย คเณน ลับ ผิดกัน แต่เพียง คเณน ที่
ใช้นั้น มี ข้อ ผู้ ซึ่ง ชก คเณน อยู่ ด้วย แล การ ซึ่ง ชก อย่างนี้
มี ประเภท แปรค ออกไป อีก สี่ ประการ คือ

เรียก ซึ่ง

(ที่ ๑ อย่างที่ ๑ ประการที่ ๒) ประการหนึ่ง สภาเลขาณการ
จะได้อ่านทางว่าเรียก ซึ่ง วิรูปหัตถ์ ตามลำดับ ผู้น้อย ก่อน ผู้ใหญ่
ถูก ซึ่ง ผู้ใด อยู่ใน ที่ชุมนุม ผู้นั้น จะ ได้ บอก คำอนุมัติ ฤๅปฏิเสธ
ตามความเห็น ของ ตน ใน เรื่อง ที่ ปฎิภาณอยู่ นั้น ได้ สภาเลขาณการ
ตกลง ไว้ ใน ฌานูชี เพื่อ จะ ได้ รู้ ว่า มี ผู้ เห็น ด้วย แล ไม่ เห็น ด้วย
มาก น้อย เท่านั้น

ยก มือ

(ที่ ๒ อย่างที่ ๑ ประการที่ ๒) ประการหนึ่ง ใช้เรียก ได้

ยกมือขึ้น เช่น ที่ หมายถึง ความเห็น สัก แต่ผู้เป็น ประธาน จะ
บอก ว่าความ ที่ถาม นั้น ให้ผู้ที่เห็นด้วย ก็นึก ๆ ผู้ที่ไม่เห็น
ด้วย ก็ก๊อ ยกมือขึ้น อย่างใด ต้องยกมือขึ้นฝ่ายเดียว ผู้ที่
ไม่มีความเห็น อย่างนั้น ไม่ต้อง ยกมือ เป็น คุณณภาพ อยู่ ก็รู้ ได้
ขึ้น

(ที่ ๓ อย่าง ที่ ๑ ประการที่ ๒) ประการหนึ่ง ใช้เรียกให้
ขึ้นขึ้นทำนองเดียวกัน กับให้ยกมือเป็น แต่เปลี่ยน อาการ ที่ทำ
เดิน

(ที่ ๔ อย่าง ที่ ๑ ประการที่ ๒) อีก ประการหนึ่ง ใช้แบ่งที่
ชุมนุม ให้ พวก ที่เห็น ด้วย แยกไป อยู่ทาง ทางหนึ่ง กับพวก
ที่ไม่เห็น ด้วย แยกไป อยู่ทางหนึ่ง ตาม ที่ ซึ่ง ผู้เป็น ประธาน
จะชี้ ให้ ในเวลาที่ถามความเห็น นั้น

ผู้บอก

ในการชี้ จาก ตาม อย่าง (อย่าง ที่ ๑ ประการที่ ๒) กระแนะ
เปิดนี้ ให้มี ข้าง พวก ที่ จะ รับ เห็น ด้วย ๆ นั้น ข้างอนุมติ ก่อน
ข้างปฏิเสศ ถ้าจะ ตรวจนับ แล้ว ผู้เดียวไม่ไหวแล้ว ผู้เป็น
ประธาน ก็มีอำนาจที่จะตั้งผู้ บอก จำนวน ที่ จะให้รับ นั้น ได้หลาย
คน ตาม การ ที่สมควร จะ ตั้งทำ

จาก ช่อ

(อย่าง ที่ ๒ อย่าง ที่ ๑) และอันนี้ หมายถึง ผู้ที่ จะให้ชี้

ขาด ความเห็นเป็นความ หลาย ข้อ ใน ที่ เกี่ยว เหมือน อย่าง เช่น
จะเลือกคน เป็น กรรมการ ใดๆ เป็น ประธาน ของ กรรมการ ทั้ง นี้
เป็น คำนึง ก็ให้ รัฐมนตรี ผู้ที่ ชุมชุม เขียน ข้อ ผู้ซึ่ง คน จะ เลือก
เป็น ตำแหน่ง นั้น ตาม ที่ ได้ถาม ความ เห็น ไปยื่น ต่อ สภาเลขา
การ ผู้จะ ได้เก็บรวบรวม กันจน อีกครั้ง หนึ่ง

ความสำเร็จ การ ชุ ขาด

ข้อ ๔๕ เมื่อได้ ชุ ขาดความเห็น กัน จะเป็นตามวิธี อย่าง
ใดอย่าง หนึ่ง ซึ่งได้กล่าว มา นี้ แล้ว ผู้เป็น ประธาน จะ ได้ ประ
กาศ จำนวนความ เห็น นี้ ต่อ ที่ ชุมชุม แล้ว จึงเรียกว่า ชุ ขาดกัน
เสร็จ แล้ว ได้

ชุ ขาด แทน กัน

ข้อ ๔๖ รัฐมนตรี ผู้ใด มีกิจ อัน จำเป็น ที่ จะมา ใน ที่ ชุมชุม ไม่
ได้ ๑ เวลา กำลัง จะ ชุ ขาดกัน อยู่ นั้น จะมอบ ฉันทะ ให้ รัฐมน
ตรี ผู้หนึ่ง เป็น ผู้ ชุ ขาดความเห็น แทนคน ที่ ได้ แต่จะแทน กัน
ได้ แต่ในวิธี ที่ ชุ ขาดเดิม เจบ แล ผู้ที่ มอบฉันทะ นั้น ต้อง แสดง
ความ เห็น ของ คน ว่าเห็น ด้วย ฤฯ ไม่เห็น ด้วย ให้ รัฐมนตรี ผู้อื่น
นอกจาก ผู้ที่ รับ ฉันทะ นั้น รัฐเห็น ไว้ ด้วย อีก สัก สอง คน ถ้า ชุ
ขาดกัน โดย วิธี ปกติ แล้ว จะรับ ชุ ขาดแทน กัน ไม่ได้
พพิทธิณชาติศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

รัฐมนตรี มาถึงเวลาชี้ขาดกัน

ข้อ ๔๗ ถ้าชี้ขาดกันยังไม่ทันเสร็จ มีรัฐมนตรี คนหนึ่ง คนใด เข้ามาถึง ยังที่ชุมนุมใหม่ จะขอชี้ขาดในข้อความที่กำลังชี้ขาดกัน อยู่ นั้นด้วย ผู้นั้น ก็ชี้ขาดได้ แต่ถ้าผู้นั้น เข้ามา เป็นเวลาผู้เป็น ประธาน จะประกาศ จำนวน ชี้ขาด อยู่ แล้ว จะขอชี้ขาด อีก ด้วย ไม่ ได้

วิธีทำกฎหมาย

ข้อ ๔๘ ในการชุมนุม ปฤกษา ด้วยการ ทำกฎหมาย นั้น ทั้งนี้ ฎีกา กฎหมาย แรก ที่ ชุมนุม (ประการ ที่ หนึ่ง) ถ้าจะทำได้ทันการ แลเวลา แล้ว ให้ตีพิมพ์ฎีกา กฎหมาย ฎำ ร่าง นั้น แจกแก่ รัฐมนตรี แต่ สอง วัน ก่อน เวลา ที่ จะได้อ่าน ใน ที่ ชุมนุม เป็น ครั้ง แรก ครั้น ชุมนุม อ่าน ปฤกษา ครั้ง แรก ที่ ชุมนุม จะได้ ปฤกษา ว่า จะควร ปฤกษา ตาม นั้น หรือไม่ ฎำ จะยกเลิก ก็ได้ แล้ว แต่ จะตกลง กัน ถ้าตกลง จะ ปฤกษา ตาม นั้น แล้ว ก็ ให้ อ่าน ปฤกษา ครั้ง ที่ สอง ฎำ จะ ได้ ลง ให้ ส่ง กรรมการ ไป ตรวจ ก็ได้

ที่ ชุมนุม จะได้ พิจารณา เมื่อ อ่าน ครั้ง ที่ สอง แล้ว

(ประการ ที่ สอง) เมื่อตกลง จะอ่าน ฎีกา กฎหมาย นั้น เป็น ครั้ง ที่ สอง ใน ที่ ชุมนุม แล้ว ก็ ให้ ฎำ รวบรวม กรรมการ พิจารณา เห็น ตกลง และ หอจดหมายเหตุ แล้ว ก็ ให้ ที่ ชุมนุม นั้น จะ ได้ พิจารณา ความ ที่ ลงชื่อ แล แก้ไข

ตามที่ เหน้ สม ควร ว่าจำเ็น ต้อง แก่

อ่านครั้งที่ สาม

(ประการที่ สาม) ถ้าฎีกาฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่ง ซึ่ง
ให้อ่าน ปฎักษาครั้งที่ สอง แล้ว จะต้อง อ่าน ปฎักษาเป็นครั้งที่ สาม
ใน ที่ ชุม นุม นั้น ผล ทำให้เป็น การ ตก ลง ล่วง แล้ว ไป ใน ที่ ชุม นุม นั้น
ส่ง ยัง กรรมการ อีก เมื่ออ่านครั้งที่ สาม

(ประการที่ สี่) ถ้า รัฐมนตรี ผู้ใด มีความ ปราศจากะกัก
ทอน ฤฯ แก่ ไข ความ ข้อหนึ่ง ข้อใด ซึ่งมี อยู่ใน ฎีกาฎหมายนั้น
ใน เวลา ชุม นุม อ่านครั้งที่ สาม ก็ ฤฯ จะนำ ความใหม่ อันใดอัน
หนึ่ง เข้า เติม อีก ก็ ผู้ นั้น จะมี คำขอ ให้ส่ง ฎีกาฎหมายนั้น ให้
พวกรวม การ ทววจ อีก ก็ ไ้ เมื่อ กรรมการ ไป ทววจ มา แล้ว แล้ว
ให้ รัฐมนตรี สถาปฎักษากันให้ ตกลง ใน เวลาอ่านครั้งที่ สาม นั้น

ส่งฎีกาไปยัง กรรมการ ครั้ง

ข้อ ๔๙ ฎีกาฎหมายนั้น จะส่ง ให้กรรมการ วิเศษ กัก ก็ กรรมการ
การ ประจำ กัก ก็ ใน ชั้น ที่ ปักษากัน อยู่ ชั้นใดก็ ส่ง ได้ ชั้น นั้น

ฎีกาฎหมาย ล่วง แล้ว ไป

ข้อ ๕๐ เมื่อ ฎีกาฎหมายฉบับหนึ่งได้ อ่านครั้งที่ สาม เป็นอัน
ตก ลง แล้ว ให้ผู้เป็น ประธาน คัก ขึ้น กราบ ยัง สม ทูล พระกรุณา
ทาม พระราชบัญญัติ

คนนอก ชุม นม

ข้อ ๕๑ คนอื่นๆ คนใด ซึ่งไม่ได้เป็นวิธีมนตร์ แลไม่ได้
เป็นพนักงาน มีหน้าที่ จะเข้าไปในที่ ชุม นม ไ้ นั้น ต่อ ที่ ชุม นม อนุ
ญาติ ให้คนนั้น เข้ามา จึงเข้ามาได้ ถึง ฉนั้น ถ้ามี คำสั่ง ให้คน นั้น
ออกไป เสีย เมื่อใด ก็ต้องไป เมื่อ นั้น คน นอก ชุม นม เช่นนี้ ถ้า
แสดง ความ เหน ชอบ ด้วย ฤา ไม่ เหน ชอบ ด้วย ใน การ ที่ ปฤกษา
ในที่ ชุม นม นั้น เมื่อใด ต้องให้ ออก ไป เสีย จาก ที่ ชุม นม เมื่อ นั้น

ต้อง พัง คำ เรื่อง รว ร้อง ขอ

ข้อ ๕๒ ในการ เรื่องใด เรื่องหนึ่ง ซึ่ง มีอำนาจ ฤา ผล ประ
โยชน์ ใน ทวิ พัส สมบัติ ของ ผู้ใด เกี่ยวข้อง อยู่ใน ฎีกา กฎหมาย
ฤา ร่างหนังสือ อันใด อันหนึ่ง แล้ว ผู้ นั้น จะทำ เรื่อง รว ร้อง ขอ ต่อ
ที่ ชุม นม ได้ ตาม กฎหมาย แล เมื่อ มี คำ ขอ แล มี ผู้ รับ รอง แล
ชี้ ชำค สำเร็จ ตาม คำ ขอ นั้น แล้ว ควร จะ พัง ความ เหน ของ ผู้ นั้น ด้วย
จะ พัง ที่ ใน กรรม การ ฤา ใน ที่ วิธี มนตร์ สภา ก็ ไ้

ถาม คำ พยาน

ข้อ ๕๓ เมื่อ วิธี มนตร์ ฤา ผู้ ยื่น เรื่อง รว จะต้อง การ ให้ถาม
คำ พยาน ประ กอบ ด้วย แล้ว แล จะ นำ พยาน นั้น มา ยิง สภา เลขา
นุการ อย่าง ชั่ว ที่ สุก สอง วัน ก่อน วัน กำหนด ซึ่ง จะ ชุม นม ปฤกษา
นั้น คำ ให้ การ ขณ พยาน ได้ ฉนั้น สภา เลขา นุการ จะ ได้ ไป ผู้ ถาม

เป็น ผู้จากคำนั้น

แล้วลง ชื่อ คำกับไว้ด้วย

ระเบียบความประพฤติในที่ ชุมนุม

การ รบถวนผู้ กล่าวข้อความ

ข้อ ๕๔ เมื่อ เวลา กำลัง ชุมนุม ประชุมหา หา กัน อยู่ ก็คือ ถ้า มี ผู้ใด กล่าว ข้อความ อันใด อยู่ ก็คือ ห้ามมิให้ รัฐมนตรี ผู้ใด ประพฤติ การ อัน จะเป็น ที่ รบ ถวน ผู้ กระทำ การ อยู่ นั้น โดยมิ อนุญาต พุท จากัน ครั้น เสร็จ ทั่ว ไป ก็คือ หัวเราะ กัน ก็คือ ถ้า เดิน ผ่าน ไป มา ใน ระหว่าง ผู้ กล่าว กับ ผู้ เป็น ประ ชาชน ถ้า กล่าว ข้อความ อันใด แชก แฉง ขึ้น ทั้ง นี้ เป็น ต้น

การ รักษาความ สามัคคี ต่อ ที่ ชุมนุม

ข้อ ๕๕ ใน การ ที่ รักษาความ สามัคคี ใน รัฐมนตรี ที่ ชุมนุม ประชุม การ งาน ทั้ง ปวง ให้ เป็น การ มี คน สืบ ไป นั้น • ทุกๆ สิ่ง ซึ่ง เกี่ยว เป็น การ ใน กาย ของ บุคคล นี้ ควร จะ เคารพ เคารพ โดย ความ ทั้ง ใจ จะ ละ เจริญ การ ที่ พุท ถึง รูป ร่าง ของ รัฐมนตรี คน อื่น อย่าง หนึ่ง อย่างใด ก็คือ อ้าง ถึง ใจ ผู้ นั้น ว่า มัก ชอบ อย่าง หนึ่ง อย่างใด ก็คือ เคารพ ความ เคารพ กัน ก็คือ แล สรรพ วาจา ที่ เป็น คำ หยาบ คำ ชู้ๆ คำ เสียด สัก ดาถ ดาง รัฐมนตรี คน อื่น ก็คือ ไม่ สมควร ที่ จะ กล่าว บัง นัก รัฐมนตรี ใน ที่ ชุมนุม ทุก คนๆ ควร จะ ทำ ได้ โดย อย่าง นี้ คือ ว่า ให้ ประพฤติ อย่าง รัฐมนตรี ทุกๆ คน เหมือน

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหอศิลป์กรุงเทพฯ

ทั้งที่ตนปรารถนา ที่ให้เขาประพฤติต่อตนในเวลาที่มิเหตุการ
 อย่างเกี่ยวกันนั้น ผู้ที่ระพุดจาควร จะกล่าวเฉพาะแต่ข้อสำคัญ
 ที่เกี่ยวกับเรื่องที่ถูกกล่าวหาว่า ก็น้อยเท่านี้ แม้ว่าจะ
 ชั่วที่ผิดแล ชอบของ ผู้ซึ่งได้ทานกัน กับคนได้ ก็ แต่การที่จะ
 กล่าวถึง การ เป็น ส่วนตัวคนแล้ว ควร จะเป็นโดยอธิบายด้วย
 ไม่ตรี อย่าง ยิง

เรียกที่ชุมนุม กลับเข้าระเบียบ

ข้อ ๕๖ เมื่อมี ผู้กล่าวความข้อใด อยู่ก็ ถ้า กล่าว ถูกกล่าวหา
 ว่า ฎา ฎาโต้เถียงกัน อยู่ก็ ผู้เป็น ประธาน เห็นว่า จะเป็น การพ่น
 เผื่อไป ฎา ผู้เป็นประธาน ปรารถนา จะกล่าว ข้อ ความ อันใด ขึ้น ใน
 เวลานั้น จะร้องเสียง ระฆัง ขึ้น ให้ หัก ชั่ว นม หยุด้อย คำเสียง ก็ ได้
 อัน ฎา ดำรงมนตรี ผู้ใด ไม่อาจ ประพฤติ ตามข้อบังคับ
 ของ อธิการ ด้ควร ผล กิริยา ก็นั้น แล้ว บสทก กิริยาอื่น ไม่สมควร
 ฎา ทำผิดด้วย ข้อใด ข้อหนึ่ง ก็ ผู้เป็น ประธาน จะเรียก ให้กลับ
 เข้าระเบียบ ด้วยเสียง อัน ร้อง ระฆัง

เมื่อ รัฐมนตรี ทั้ง ปวง ได้ยิน เสียง ระฆัง ซึ่ง ผู้เป็นประธาน ร้องขึ้น
 เมื่อใด ต้องรีบกลับ เข้าระเบียบ คือ ละอ้อย คำที่ ได้พูด ได้กล่าว
 แล ละกิริยาต่างๆ นั้น เสีย ลง นั้น เป็น คุณธภาพ ตาม ที่ เมื่อ นั้น

เมื่อ รัฐมนตรี กลับเข้าระเบียบแล้ว ผู้เป็น ประธาน จะได้กล่าว
 ข้อ ความ อันใด ขึ้น

เล่ม ๕ ถักยณ ประชุม รัฐมนตร หน้า ๑๕๖๓
ผิด แล ชี้ ข้อผิด ท่อ ที่ ชุม นุม แล ให้ โอกาส แก่ ผู้ผิด ให้ เสนอ
ความ แก่ ตัว ใน ความ ประทาน ของ ตน

ผู้เป็นประธานขอให้ชุมนุมตัวผู้ทำผิด

ข้อ ๕๗ เมื่อมีเหตุรัฐประหารใดก็ถึง ในการที่ประ
พจน์ผิด อย่างหนึ่งอย่างใด เหลือ กำลัง ที่ ผู้เป็นประธาน จะ ตัก
สิน ใจ แล้ว ผู้เป็นประธานจะขอให้ที่ชุมนุมวินิจฉัยตัดสิน

ปลุกยาไทย ผู้ทำผิด

ข้อ ๕๘ ถ้าความผิดนี้ร้ายแรงมาก จนถึง ที่ ชุม นุม จะ
ต้อง ตักสิน แล้ว ผู้ที่ทำผิดนั้นถึงแม้ว่ามีอำนาจที่จะหนึ่งในที่ชุมนุม
ได้ ก็ ยังควร จะต้อง ออกไป เสีย จาก ที่ ชุม นุม การจะให้
ผู้ผิดคนนั้นอยู่ในที่ชุมนุม เมื่อ กำลัง ปลุกยาไทย ของ ผู้นี้ อยู่
ดังนี้ เป็น การ สุก แล้ว แต่ จะ เห็น ควร กัน ใน ที่ ชุม นุม นั้น แต่
อย่างไร ๆ ก็ห้ามไม่ให้ผู้ผิดนั้น จับฉลาก ออก ความ เหนือ
การ ที่ เกี่ยว ข้อง กับ ตนเอง ได้ ถ้าผู้ผิดจับฉลากด้วยแล้ว ก็ ไม่ได้
นับคะแนนนั้นด้วย เพราะเหตุว่า ไม่มีผู้หนึ่ง ผู้ใด จะมีอำนาจ
เป็นพระลาการในกิจของ ตนเอง ได้

ลงโทษ ผู้ทำผิด

ข้อ ๕๙ เมื่อพิจารณาความผิดนั้นแล้ว ถ้าที่ชุมนุมเห็นความ
เพื่อจะเป็นประโยชน์แก่ที่ชุมนุมแล้ว จะ ตักสิน ให้ทำเป็น ประ
การหนึ่งประการใด ให้คนซึ่งคนนั้นกล่าวให้เข้าไปหนึ่งก็ได้ คือ

(ประการ ที่ ๑) ที่เทียบ แล ภาคพื้นดิน

(ประการ ที่ ๒) ถอนอำนาจชี้ขาดฯ จะกล่าว ในที่ชุมนุม
เสียครึ่ง หนึ่งคราวหนึ่ง

(ประการ ที่ ๓) บังคับให้ขอ ชะมา

(ประการ ที่ ๔) ให้ตั้งจากหนึ่งในที่ชุมนุม เสียเป็นครึ่ง
เป็นคราว

(ประการ ที่ ๕) นำความ กราบยังคม ทูล กล่าว โทษ
ผู้ผิดทำในนามของ รัฐมนตรีสภา

การเลิกชุมนุมตามปรกติ

ข้อ ๖๐ การที่จะเลิกชุมนุม นั้น คือ รัฐมนตรีผู้ใดเห็นว่า
ไม่มีข้อ ความอันใดที่จะปรึกษา กันต่อไปอีกในเวลานี้ ๆา เท
ว่า ข้อความ ที่ปรึกษา กันอยู่นี้ ยังอีกยาว จะปรึกษา กันให้แล้ว
ในคราวเดียวไม่ได้ แล ให้ปรึกษา กันมาช้านานสมควร แก่เวลา
แล้ว กล่าวขอเลิกชุมนุมขึ้น แล มี รัฐมนตรีผู้อื่น รับรองด้วยแล้ว
ผู้เป็นประธาน จะได้สั่งเลิก ด้วย วรเสียงระฆัง ขึ้นเป็นสำคัญ
จึงเป็นอันเลิกชุมนุมไว้

การเลิกชุมนุม ด้วยความจำเป็น

ข้อ ๖๑ ถ้าผู้เป็นประธาน เห็นจำเป็นเพื่อ ประโยชน์ของ ราช
การ ๆา การใน รัฐมนตรี ที่ จะเลิก ๆา จะเลื่อน ชุมนุม ไปครั้ง หนึ่ง
ก็เลิก แล เลื่อนให้

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

อำนาจ แลหน้าที่ ผู้แทน สภานายก

ข้อ ๖๒ การชุมนุมคราวใด ถ้ามีเหตุจะต้องให้มีผู้เป็นประธาน ทำการในที่ชุมนุมแทน สภานายก ตามความในพระราชบัญญัติแล้ว ผู้แทนนั้นย่อมมีอำนาจทำการในหน้าที่ สภานายกตามข้อบังคับนี้ไว้เต็ม ที่ เหมือนเป็น สภานายก ในเวลานั้น

การลงข้อบังคับ

ข้อ ๖๓ ถ้ามีเหตุขึ้นว่าข้อบังคับสำหรับที่ชุมนุมนี้ เป็นการชักขวางข้อความสำคัญที่ปรึกษาอยู่ แลเป็นที่ปรากฏว่า จะต้องปรึกษากันให้ตลอดไป แล้ว ก็มีพระบรมราชโองการที่ระงกข้อบังคับที่ชักขวางข้อนี้เสีย เพื่อให้การนี้สำเร็จ ได้แก่ การที่ระงกข้อบังคับทั้งนี้ จะใช้ได้โดย รัฐมนตรี คำขอ ขึ้นแล้ว มีผู้รับรองด้วย ให้จำนวนผลากที่มีผู้เห็นด้วยตามกำหนดในพระราชบัญญัติแล้ว จึงเป็นอันว่า ข้อบังคับที่ชักขวาง ข้อความนี้ได้

ประกาศ

ในการเฉลิมพระชนมพรรษา

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศแก่พระบรมวงษานุวงศ์ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ซึ่งเคยทูลเกล้าฯ ถวายของวันเฉลิมพระชนมพรรษา ให้ทราบทั่วกันว่า แต่ก่อนมาพระบรมวงษานุวงศ์เคยจะถวายของแด่พระบาทสมเด็จพระ

หน้า ๑๘๖๒ ลักษณะ คัมภีรของใ้ การเฉลิมพระชนมพรรษา เล่ม ๕
 บ่อมนำสิ่งของต่าง ๆ ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายในวันเฉลิมพระชนม
 พรรษา ว่าความมากยังน้อยยัง ตามความพอใจหรือไม่

ครั้นเมื่อรัตนโกสินทร ศก ๑๑๓ นี้ ได้ไป เสด็จ ให้มี
หมาย ประกาศ เลิกถวายของเดิม พระ ชนม พรพรมฯ กวียเหตุ ว่า
พระ บรมวงษา นุณย์ แล ข้าราชการ ทั้ง ปวง ได้เรียบ รณ กัน ทำ
เครื่อง ขรรค์ ถวาย ไชยมงคล ในการ รัชฎาภิเศก เมื่อรัตน
โกสินทร ศก ๑๑๓ แล้ว ได้ทรง รับไว้บ้าง แต่พระ ราชวงษา ยาง
องค์ ซึ่งอยู่ประเทศ ไทล่ไม่ทัน ทราบ ประกาศ นั้น ได้ทำของ ขึ้น
ไว้แล้วแต่ ที่เป็น ค่อง พระ ราช อัยยา ครม บัดนี้ ทรง พระราช
คำริศ เห็นว่า การ ซึ่ง ได้เลิก หยุค มาแล้ว ไม่ควร จะ รื้อ ใหม่อัน
ระ ทรง รับ แต่ ความ สวามิภักดิ์ ซื่อ สัตย์ สุจริต โดยความจริง ใน น้ำ
ใจ แท้จริง ของ ซึ่ง ได้เคย ทูลเกล้า ถวาย นั้น ถ้าพระ บรม
วงษา นุณย์ แล ข้าราชการ ผู้หนึ่ง ผู้ใด มีน้ำ ใจจริง รักภักดี
ต่อ ได้ ฝ่าละออง รุฉิ พระบาท ทั้ง หน้า รัชยา ราชการ การ ทำแห่ง
แล ปฏิบัติ ตนทั้ง อยู่ใน ความ สุจริต ซึ่งควร จะ รักภักดี ต่อ ได้ ฝ่า
ละออง รุฉิ พระบาท ก็ระ ทรง ถูถือว่า ผู้นี้เป็น ใจ ถวาย ของ ใน
การ เลื่อน พระชนม พรพรมฯ ก็ ยิ่ง กว่า อามิศ ภักดิ์ ทั้ง ปวง เพราะ
ฉะนั้น อัยยา ให้พระ บรม วงษา นุณย์ แล ข้าราชการ ทั้ง ปวง ค่อง
ชวนชวน หาสิ่ง ของ ถวาย ในการ เลื่อน พระ ชนม พรพรมฯ ทั้ง
เช่น แต่ก่อน นี้ได้

ประกาศให้รู้ทั่วกันว่า วันที่ ๒๐ เดือนสิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๔ เป็นวันที่ ๑๙๓๗ ในรัชกาลชัฏกษัตริย์

ประกาศเลิกศาลโบราณ ที่ ๔

มีพระบรมราชโองการ มีพระบรมราชโองการ ตั้งพระบรมราชโองการ สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว ภาวีสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า

เมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกประกาศ พระราชทาน พระบรมราชกระแส ให้เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมจัดการ แบ่งแขวงกรงเทพมหานคร ออกเป็น ๔ แขวง จัดตั้งศาลโบราณเพิ่มขึ้นอีก ๓ ศาล รวมเป็น ๕ ศาลทั้งศาลเดิม เพื่อไว้รับชำระความแพ่งความอาญา อันมีโทษเล็กน้อยตามกำหนดอำนาจแลนำที่อันมีข้อความพิสดาร แจ่งอยู่ในประกาศ ซึ่งปรากฏว่า “ประกาศตั้งศาลโบราณเป็นศาลของพระเวร สำหรับกรงเทพมหานครเพิ่มขึ้นอีก ๓ ศาล รัตนโกสินทรศก ๑๑๓” ซึ่งลงในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑ แผ่นที่ ๔๐ หน้า ๓๑๗ นั้นแล้ว

ครั้นเมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๑๓ พระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระบรมราชโองการ ให้เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม

ได้รับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ออกประกาศ แบ่งแขวง
กรุงเทพมหานคร ออกเป็น ๕ แขวง ตามความในข้อหนึ่ง แห่ง
ประกาศตั้งศาลโบริสภาเพิ่มเติม รัตนโกสินทร ๑๑๓ นั้น ความ
แจ้งอยู่ในประกาศอันปรากฏว่า ประกาศว่าด้วยแบ่งแขวงของ
ศาลโบริสภาทั้ง ๔ ศาลในกรุงเทพ ซึ่งได้ลงในราชกิจจานุเบกษา
เล่ม ๑๑ แผ่นที่ ๔๙ หน้า ๔๔๘ นั้นแล้ว

บัดนี้เจ้าพนักงานไกรยรรวมสารบบความ กราบยังคมธุล
พระกรุณา ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท ทวงพระราชมติว่า
คดีความในศาลที่ ๓ แลที่ ๔ มีอยู่น้อยเรื่อง นัก ทาสสมควรจะ
แยกกันออกเป็น ๒ แขวงให้เปลืองตำแหน่ง แลข้าราชการที่
จะไกรยรรวมสารบบความในศาล ซึ่งมีความคั่งค้างอยู่มาก แลใน
กระทรวงอื่น ๆ นั้นไม่ จึงทวงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยก
การในศาลโบริสภาศาลที่ ๔ ไว้ ยกผู้พิพากษาแลข้าราชการ
ไปรับราชการในศาลอื่นต่อไป บรรดาการงานน้อยความที่ค้าง
มาแต่ก่อน แลจะเกิดขึ้นใหม่ในหน้าที่ศาลโบริสภาที่ ๔ สืบไปนั้น
ให้มารวมว่า แลทำการพิจารณาตัดสิน ในศาลโบริสภาที่ ๓
ทั้งสิ้น ให้ข้าทูลละอองธุลีพระบาทแลราษฎร บรรดามีคดี
น้อยความ อันต้องด้วยกำหนดเขตแขวง เป็นหน้าที่ของศาล
โบริสภาที่ ๔ ตามหมายประกาศแต่ก่อนนั้น ไปว่ากล่าวใน
ศาลโบริสภาที่ ๓ ความพระราชกำหนดในประกาศนี้สืบต่อไป

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและห้องจัดหมายเหตุ

เล่ม ๕ ลักษณะ พระนามพระชนนีสมเด็จพระบรมโอรส หน้า ๑๘๖๙

ประกาศ มาณวันที่ ๑๑ เดือนสิงหาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๑๔
เป็นวันที่ ๙๙๓๐ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

ประกาศ ออกพระนามพระชนนี

แห่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช

มีบรมราชโองการ ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศให้ทราบ
ทั่วกันว่า ที่ประชุมเสนาบดี ทำความ เหนกราบบังคมทูลพระ
กรุณาว่า พระราชประเพณีที่ ชอบที่ ควร นั้น พระราชชนนี
แห่งสมเด็จพระบรม โอรสา ธิราชมกุฎราชกุมาร ควร มีพระอิศริยยศ
ปรากฏพระนาม ในเบื้อง ต้นว่า เป็น สมเด็จพระนางเจ้าทั้งนี้
แต่ในบัตรหมายราชการ ยังคง ใช้ ออก พระนามอยู่ ว่า พระ
นางเจ้าพระวรราช เทวี ขอ พระราชทาน กระแสพระราชดำริห์
ที่จะ ใ้ใช้บัตร หมายให้ ถูกต้อง สืบ ไป จึง ทรง พระกรุณาโปรด
เกล้าฯ พระราชทานกระแส พระราชดำริห์ว่า ราชประเพณี
แต่ก่อน มา พระราชชนนี แห่ง สมเด็จพระบรม โอรสา ธิราช นั้น
ก็ บ่อม มี พระอิศริยยศ เป็น สมเด็จพระนางเจ้า แต่นี้ ต่อ ไป ให้ใช้
บัตรหมาย ออกพระนาม พระราชชนนี แห่ง สมเด็จพระ บรมโอรสา
ธิราช นั้น ว่า สมเด็จพระนางเจ้า พระอรรคราช เทวี สืบ ไป

ประกาศ มาณวันที่ ๑๔ กันยายน รัตนโกสินทร ศก ๑๑๔
เป็น วันที่ ๙๙๓๑ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

พระเจ้าห้องขาว พระองค์เจ้าไชยบัณฑิตมงคล แทนเสนาบดี

กระทรวงวัง ผู้รับพระบรมราชโองการ

ประกาศตั้งกรรมการตรวจตัดสินการนา

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า ข้าราชการ
แลราษฎร เข้าซื้อที่ดินทำปฏิภาณขึ้นทุกแห่งแลทั่วไทย
วิธีที่ชุกคดของแลคุณาสยามว่า แ่ง ซึ่งเขาที่นาในโฉนดตรา
จริง แลคักค้ำใน การ ที่ วิธีที่ชุกคดของด้วยเกรง น้ำจะน้อย
เพราะวิธีที่ชุกคดของหลายสาบ มีรายซื้อข้าราชการ แลราษฎร
รวม ๑๔๔๑ ชื่อ หลวงวาทิตยประเทศเป็นผู้นำปฏิภาณขึ้นทุก
แห่งแลทั่วไทย ให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งกรรมการ
ตรวจโฉนดตราของ แลใบเสร็จของผู้ร้องปฏิภาณแลตรวจที่นา
ให้ทั้งคำคักค้ำของวิธีที่นาจะเป็นตราของไม่สุจริต แลมี
ราษฎร อีกพวกหนึ่ง ร้องกล่าวโทษผู้มีชื่อในปฏิภาณว่า แ่ง ซึ่งที่
นาของตน แลไม่ได้ตัวผู้มีชื่อในปฏิภาณ มาสอบสวนเป็นอัน
มาก แลการที่ร้องด้วยข้ออื่น ๆ ก็เป็นการเกินกว่าเหตุผล
ทั้งนี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกปฏิภาณขึ้นสืบ
แลทรงพระราชดำริห์ว่า นานาเขตร แฉวงเหล่านี้ มีความ
วิวาทขัดแย้งกันมาก ควรจะมี การตรวจ สอบสวน หาหลักฐาน
ยุติธรรม ให้ระบอบการนาตัดสินให้ยุติโดยง่าย จึงเป็นการ

เดิม ๕ ลักษณะ ทราทรทะภูลุลลอม เกด้า หน้า ๑๕๓๑
 สกวกเรียบ ร้อย จึงทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ทรงให้พระยา
 วรเชษ คักการวอ พระยาอินทราธิบภิ สัตราธรรมา เมือง พระวิภาค
 ภูวบล พระประชาธิพัชร์วิบาล หลวงสุนทรโกษา เปนกรรมการ
 ตรวจ คักสินที่นา มีหน้าที่ เปน การ แลเปน การตรวจ
 คักสินที่นา เหล่านี้ มอบแก่ผู้ควร รับผิดชอบ การ เข้าใจ
 ถ้าผู้ใด ทุจริต การตรวจ ให้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาที่เกี่ยว
 ประการ มาณวันที่ ๑๐ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๕
 เปนวันที่ ๒๕๓๐ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

ประกาศเครื่องราชอิสริยาภรณ์
สำหรับตระกูล จตุจอมเกล้าฝ่ายใน
รัตนโกสินทร์ ศก ๑๑๔

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา
จุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้
ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า อัคราเครื่องราชอิศริยาภรณ์สำหรับ
พระกุลจุลจอมเกล้าฝ่ายใน ตามพระราชบัญญัติซึ่งโปรดเกล้าฯ
ให้ตราขึ้นไว้ ในรัตนโกสินทรศก ๑๑๒ นั้น ชั้นที่ ๑ ปฐมจุล
จอมเกล้า มีจำนวนยังหย่อนอยู่กว่าฝ่ายหน้า แต่ชั้นอื่น ๆ ก็
มีจำนวนเท่าฝ่ายหน้าอยู่ทุกชั้นแล้ว บัดนี้ ทรงพระราชมารห์เห็น
สมควร ที่จะเพิ่มจำนวนปฐมจุลจอมเกล้าฝ่ายในขึ้น ให้เสมอ

หน้า ๑๘๗๒ ถักยณ ห้ามไม่ให้อุทธรณ์ คำปฤกษาก่อนคักสินเล่ม ๕
 เท่าจำนวนฝ่ายหน้า จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แก้ไข
 จำนวนในมาตราสอง แห่งพระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์
 สำหรับพระกุลบุตรอมเกล้าฝ่ายในนั้น ให้ชั้นที่ ๑ มีจำนวนคือ
 สำหรับมหาสมณีนี ๑๖ คน อภิธานี ๑ คน สำหรับพระราชน
 ทาน ๒๐ คน รวมเป็น ๒๑ คน และเมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
 ให้เพิ่มจำนวนชั้นที่หนึ่งชั้นนี้ จำนวนคนควรทุกชั้นทั้งสิ้น
 จึงรวมกันเป็น ๓๐๑ คน จำนวนใหม่นี้ ให้ใช้เป็นอัตราแทนจ
 นวนเก่าตั้งแต่วันที่ได้ออกประกาศนี้ไป

ประกาศมาณวันที่ ๑๖ พฤศจิกายนวันโกสสินทร ศก ๑๙๐๔
 เป็นวันที่ ๒๒๖๖ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

ประกาศห้ามไม่ให้อุทธรณ์ความ ในระหว่างพิจารณา ยังไม่ได้ตัดสิน

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา
 รัชกาลทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทราบทั่วกันว่าทุกวันนี้ ผู้พิพากษา
 พิจารณาคดีพิพาทอาชญากรรมคดีของราษฎร (นอกจากศาลไต่สวน)
 ยังมีที่ติดขัดชักช้าเพราะ ผู้มี อรรถคดี ฝ่ายโจทก์ พ้องหาด้วย
 มุตกคิ อันใด ฝ่ายจำเลยเมื่อจะไม่แก้ฟ้องในมุตกคิ อันนั้น ก็
 ย่อมหา โอกาสมีคำคัดค้านคดีอยู่พิพากษา

เล่ม ๕ ลักษณะห้ามไม่ให้อุทธรณ์ คำปฤจฉาก่อนทักสินเล่ม ๘๗๓
คำมีคำนี้ อย่างหนึ่ง อย่างใด คู่ความผู้ไม่เต็มใจ ในคำพิพากษา
ถ้ามีโอกาศไปฟ้องอุทธรณ์แล้วร้องฎีกาท่อ ๆ ไป บางทีศาลฎีกา
พิพากษาฎีกาชั้นนี้ คำคว้งหนึ่ง แล้ว ส่งกลับไประหว่างศาลเดิม
คู่ความฝ่ายผู้ที่จะหลีกเลี่ยงคดีเดิม ก็ยังชักย้าย มีคำอย่างอื่น ๆ
ไปอีก และที่ศาลอุทธรณ์ชั้นนี้ คำอีกเล่า เป็นการชักความให้
เนินช้าไม่มีที่สรุปได้

ทรงพระราชมาริห์เห็นว่า ใต้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้ประกาศเพิ่มเติม พระราชบัญญัติทั้งศาลไวยุติภา ลงวันที่ ๒๕
ธันวาคมรัตนโกสินทรศก ๑๑๓ ในข้อ ๕ ห้ามมิให้ โจทก์จำเลย
ฟ้องอุทธรณ์ชั้นปฤจฉาคำ ถ้าโจทก์จำเลย ไม่ยอมตามคำปฤจฉา
ก็ให้ผู้พิพากษาจดหมายบันทึกไว้แล้ว ให้พิจารณาความเดิมไป
จนทักสินคดีเกิดขาด แล้วจึงให้โจทก์จำเลยผู้ไม่ยอมตามคำ
ปฤจฉานั้น ไปฟ้องอุทธรณ์ทั้งเรื่อง ความที่เกี่ยว ตามความใน
ประกาศนั้น ก็พอเป็นเครื่องสกัดกั้น มูลเหตุที่ทำให้ความช้า
เพราะ คู่ความอุทธรณ์ ชั้นปฤจฉาคำได้เป็นแบบอย่างอยู่แล้ว
แต่ยังมีให้ประกาศให้ใช้ทั่วไป ในศาลชั้นสูงทั้งปวง ควรจะ
ให้ใช้ พระราชบัญญัติบทนี้ ให้ทั่วไปทุกศาล ให้เป็นแบบอย่าง
อื่นเดียวกัน

เพราะฉะนั้นก็สืบไปบรรดาผู้มีบรรดาคดีในศาลแพ่ง อาญา
อุทธรณ์ ในกระทรวงยุติธรรมณกรุงเทพฯ แล ศาลหัวเมือง
เอกโทตรีจตุรทั้งปวง คู่ความจะมีลักษณะคล้ายผู้พิพากษา ประการ

พิพากษาที่ศาลฎีกาและฟ้องต่อศาลชั้นสูง

หน้า ๑๘๗๔ ลักษณะห้ามมิให้อุทฺตฺรณค้ำปฏุกษาก่อนคักสิน เถ่ม ๕
โก ๆ แลจะ อุทฺตฺรณค้ำพิพากษานี้ มีคำนั้น ห้ามมิให้อุทฺตฺรณ
ก่อนความ ไค้คักสิน เก็ด ขาก ให้ศาล ทั้ง ปวง ทำตาม ความในข้อ ๔
แห่ง พระ ราช บัญญัติ เพิ่ม เติม ทั้ง ศาล โบริสกา ลงวันที่ ๒๕
ธันวาคม คก ๑๑๓ นั้น ให้ยกความ ข้อ นั้น มาใช้ไ้ทั่ว ไป ในศาล
ทั้ง ปวง ทุก ประการ

บรรดาความ ที่ ผู้มี อรรถ คัก มีคำแล ไค้ อุทฺตฺรณค้ำ ปฏุกษา
ขึ้น ต่อ ศาล อุทฺตฺรณ แล้ว ก่อน วันที่ ไค้ ออก ประการ นี้ ให้ศาล อุท
ตฺรณเร่ง รีบพิพากษา ให้แล้ว เสร็จไปโดย เร็ว ตาม วิธี เติม

แต่ บรรดาความ ที่ โจท ยำเลย จะ มี ถ้อย คำ แล จะ อุทฺตฺรณ
ขึ้น ใหม่ ทั้ง ก่อน วันที่ ไค้ ออก ประการ นี้ เช่น กันไป ให้บังคับ
ตาม ข้อ ๔ แห่ง พระ ราช บัญญัติ ทั้ง ศาล โบริสกา ลงวันที่ ๒๕
ธันวาคมรัตนโกสินทร คก ๑๑๓ ตาม ประการ นี้ ต่อ ไป จง ทุก ประการ
ประ การ มาณวันที่ ๑๑ ธันวาคม รตนโกสินทร คก ๑๑๔ เป็น
วันที่ ๑๘๘๒ ในรัชกาล ปัตยบันนี้

พระราชบัญญัติรัฐมนตรีเพิ่มเติม

รัตนโกสินทร คก ๑๑๔

มี พระบรม ราช โอง การ ใน พระบาท สมเด็จ พระปรเมนทร มหา
บุพผาลงกรณ์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัส เหนือเกล้าฯ ให้
ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ศาลไทยเมื่อรัตนโกสินทรคก ๑๑๓ ไค้

เล่ม ๕ ลักษณะ รัฐมนตรี ขุดยาคงกฎหมาย หน้า ๔๘๗๕
 ไปรบกเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติ รัฐมนตรี ขึ้นไว้ แลได้
 ไปรบกเกล้าฯ ทั้ง รัฐมนตรี ขึ้นให้ประชุม ปฎิภา ราชการ ในการ
 ทำพระราชกำหนด กฎหมาย นั้น บัดนี้ ทรง พระราช ทาวิห์ว่า
 ข้าราชการที่ไปรับราชการ อยู่ ณ หัว เมือง บ่จะมี ผู้ที่ ควร จะเป็น
 รัฐมนตรี มี ตำแหน่ง หนึ่ง ปฎิภา ราชการ ในการ ทำ กฎหมาย
 อยู่เป็นอันมาก แต่หาก นำที่ ราชการ อยู่ไกล พระนคร จะได้
 มีเวลา มาหนึ่ง ปฎิภา ราชการ น้อยนัก แต่ถึง กระนั้น ก็ควร ที่ จะ
 ให้ ข้าราชการ เช่น นั้น ได้มี โอกาส ได้ หนึ่ง ใน ที่ ประชุม อัน นี้
 เพื่อ จะได้ เป็น ประโยชน์ ต่อ ราชการ เพราะ ข้าราชการ เช่น นั้น บ่มี
 ได้ทราบ ข้อ ราชการในหัวเมือง มาก จะได้ ชี้แจง แสวง การ ที่ เกี่ยว
 กับ การ หัวเมือง อันจะ พึง ถึง การ ทำกฎหมาย ขึ้น ต่อไปนั้น
 อีกประการ หนึ่ง บางที รัฐมนตรี มี ราชการ ต้อง ออกไปหัวเมือง
 ในบางครั้ง บางคราวเร็ว ช่าง นาน ช่าง แล รัฐมนตรี ที่ ช่วย ใช้ ฤา
 ทพสภาพ ไม่สามารถ จะมาหนึ่ง ประชุม โดย ประกติได้ก็ มีอยู่ ไม่ควร
 จะให้ การ ที่ ข้าราชการ เช่น นั้น เมื่อ ไม่สามารถ จะมาหนึ่ง ประ
 ชุมได้ เป็นเหตุ ขัด ขวาง ของ องค์ ชุมรุม ของ ที่ ประชุม ประกติไป
 เพราะฉะนั้น จึงทรงพระกรุณาไปรบกเกล้าฯ ให้แก้ไข พระราช
 บัญญัติ รัฐมนตรี แลเพิ่ม เดิม ที่ ขึ้นไว้ สืบไป คือ

มาตรา ๑ ถ้าทรงพระกรุณาไปรบกเกล้าฯ ทั้ง ข้าราชการ
 พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

หน้า ๑๘๗๖ ลักษณะ รัฐมนตรีปกครองชาติจึงกฎหมาย เล่ม ๕

ซึ่งมีหน้าที่ราชการ อยู่ในหัวเมืองเป็นรัฐมนตรี ก็คือ ๑) รัฐมนตรี
ผู้ใดคนหนึ่ง มีราชการที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ คำว่า
ใช้ให้ไปหัวเมืองก็ อันไม่สามารถ จะมานั่งประชุมปรกิติได้
เหล่านี้ ความในมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติ รัฐมนตรี
รัตนโกสินทรศก ๑๑๓ ที่ว่าด้วย ห้ามมิให้ปกครอง ๑) ข้าราชการ
ในการเรื่องใด ๆ เว้นไว้แต่มี รัฐมนตรีมา อยู่ในที่ประชุม นั้น
มากกว่า ถึงจำนวนของ รัฐมนตรี แห่ง รัฐมนตรีสภาทั้งสิ้น
ไปนั้น อย่าให้นับ รัฐมนตรี ซึ่ง มี ราชการไป อยู่หัวเมือง เหล่านี้
เข้าใน จำนวนที่กำหนดนี้ ด้วยเลย ให้นับแต่ รัฐมนตรี ที่ อยู่ใน กรุง
เท่านั้น สำหรับที่จะแบ่งเป็น องค์ประชุม

มาตรา ๒ รัฐมนตรี ที่ สูงอายุ ๑) ข้าราชการ อันไม่สามารถ
จะมานั่งประชุมปรกิติได้ แล ให้นับ พระราชหัตถเลขา พระ
ราชทาน พระบรมราชานุญาต ให้ยกเป็น รัฐมนตรี พิเศษ แล้ว ก็
อย่าให้นับเข้าใน จำนวนที่กำหนด เป็น องค์ประชุม ตามความใน
มาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติ รัตนโกสินทรศก ๑๑๓ นั้นด้วย
เหมือนกัน

มาตรา ๓ รัฐมนตรี ที่ มี ราชการ ไป หัวเมือง แล รัฐมนตรี พิเศษ
นี้ ย่อมมี อำนาจที่จะมานั่งประชุมได้ ในเวลาเมื่อ สามารถ
จะมาได้เสมอ แล เมื่อ รัฐมนตรี เช่นนี้ มานั่ง ก็ให้ขวกจำ
นวนเข้าใน รัฐมนตรีสภาในเวลานั้น แล รัฐมนตรี สามัญ แล

เล่ม ๕ ถัณฑ์พระบรมมณูศาลหัวเมือง หน้า ๑๘๗๗

มีอำนาจแปล ประโยชน์ เติมตามพระราชบัญญัตินี้ทุกประการ

มาตรา ๔ พระราชบัญญัตินี้ ให้นับเป็นพระราชบัญญัติ
เพิ่มเติม พระราชบัญญัติ รัฐมนตรี รัตนโกสินทร ศก ๑๑๓ อันยัง
คงใช้อยู่

ประกาศมา ณ วันที่ ๕ มกราคม รัตนโกสินทร ศก ๑๑๔ เป็น
วันที่ ๑๙๕๐๗ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

พระบรมมณูศาลหัวเมือง

รัตนโกสินทร ๑๑๔

พระ ราช คำ รั ฐ

มี พระ บรม ราช โอง การ ใน พระ บาท สม เติง พระ ปรมิ ทร มหา
พาลง กรณ พระ รุจ รม เกล้า เจ้า อยู่ หัว คำ รั ฐ เติง เกล้า ให้
ประกาศ ให้ ทราบ ทัว กัน ว่า ทรง พระ ราช รำ ฟิง ถึง การ ที่ จะ ทำ นุ บำ
รุง ไฟ ร้ำ ข้ำ แผลง คิน ให้ อยู่ เย็น เปน สุข สม มุรณ ยิง ชัน กว่า แด่
ก่อน ทรง พระ ราช คำ รั ฐ เติง ว่า การ พิจาร เชา แล พิพา ญา ยัง คับ
คัก ของ ราม ฎร ตาม หัว เมือง ทั้ง ปวง ยัง เปน การ ข้ำ บล เปน เหตุ ให้
ราม ฎร ใ้ ความ เติง รัน เพราะ พระ ราช กำหนด กฎ หมาย สำหรับ
ศาล ซึ่ง ใ้ ทั้ง มา แด่ เติม เปน ประ เติง เติง เก่า เกิน กว่า ความ ค้อง การ
แล ความ เจริญ ของ บ้าน เมือง ใน ปัตยุ บัน นี้ อยู่ เปน ทวย ประ การ

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิทยพิมพ์ หอจดหมายเหตุ

หน้า ๑๘๗๘ ลักษณะ พระบรมมณูญศาลหัวเมือง เล่ม ๕
เพราะเหตุนี้ จึงทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระ
บรมมณูญศาลหัวเมืองไว้ก่อน ไปทั่วนี้

หมวดที่ ๑

ว่าด้วย นามแลการ ที่จะใช้พระราชบัญญัตินี้

นาม พระราชบัญญัติ

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ ให้เรียกว่า พระบรมมณูญ
ศาลหัวเมืองรัตนโกสินทร์ ศก ๑๑๔

กำหนดให้ใช้

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ จะควรใช้ในหัวเมืองมณฑล
ใด ทั้งแต่เมื่อใด จะให้โปรดเกล้าฯ ให้ประกาศในราช
กิจจานุเบกษา แลให้เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย มีสารตรา
พระราชสิทธิ์บังคับออกไป บังหัวเมืองมณฑลนั้น ส่วนหัวเมือง
ในจังหวัดกรุงเทพฯ ก็ให้เสนาบดีกระทรวงนครบาล มีสาร
ตราพระบรมทรงสิทธิ์บังคับออกไป หัวเมืองมณฑลใดที่ยังไม่
ได้โปรดเกล้าฯ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ ให้คงปฏิบัติไปตาม
เดิมก่อน

เลิกกฎหมายเก่า

มาตรา ๓ พระราชบัญญัติฉบับนี้ให้ยกเลิกกฎหมายเก่าก่อน ยก

เล่ม ๕ ลักษณะ พระบรมมณูศาลหัวเมือง หน้า ๑๖๓๘
ใด ๆ ข้อความชักชวนต่อพระราชบัญญัตินี้ ให้ยกเลิกกัน
เสีย แก่ วันที่ ได้ประกาศ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ สืบไป

หมวด ที่ ๒

ว่าด้วยศาลหัวเมือง

ชนิดศาลหัวเมือง

มาตรา ๔ นอกจากศาลพิเศษ ซึ่งไปรบกเกล้าฯ ให้ตั้งขึ้น
เฉพาะ แก่ พระราชบัญญัติ ว่า ราชการ อย่างใดในหัวเมือง นั้น
ให้มีศาลประจำสำหรับพิจารณาตัดสินคดี ตามหัวเมืองเป็น ๓ ชั้นโดย
ลำดับกัน ดังนี้ คือ

๑ ศาลมณฑล

๒ ศาลเมือง

๓ ศาลแขวง

แลศาลพิเศษ ซึ่ง จะ ตั้ง ขึ้น ใน มณฑล เป็น ครั้ง เป็นคราว ก็
จะ ว่า ไว้ ใน มาตรา ๖ ต่อไป

เว้นแต่หัวเมือง ใน จังหวัด กรุง เทพ ๑ นั้น ศาลหลวงเป็นศาล
มณฑล อยู่ แล้ว ให้ มี แต่ ศาลเมือง ๑ ศาลแขวง ซึ่ง เหมือน กับ
ศาล โบวิธธา ๑ แลศาลพิเศษ อัน จะ ตั้ง ขึ้น ใน มณฑล เป็น ครั้ง
เป็นคราว ก็ ให้ มี ศาลชั้นต้น และ ศาลชั้นอุทธรณ์

การ ตั้ง ศาล ประจำ

มาตรา ๕ ศาลประจำทั้ง ๓ ชั้นนี้ จะควรตั้ง ณ ที่ใด ๆ ให้ข้าหลวงเทศาภิบาลพิจารณาพิเคราะห์ดูตามสมควรแก่ราชการแล้ว มีใบบอกเข้ามากราบบังคมทูลฯ เมื่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต แลได้ประกาศแก่มหาชนให้ทราบแล้ว ก็ให้ตั้งได้

การ ตั้ง ศาล พิเศษ

มาตรา ๖ ข้าหลวงเทศาภิบาล เห็นจำเป็นจะต้องตั้งศาลพิเศษขึ้นในมณฑลที่ตำบลใด เป็นครั้งเป็นคราวเพื่อประโยชน์ในคดีร้ายหนึ่ง ร้ายใดเมื่อได้มีใบบอกคำนั้นแล้ว ก็ให้มีคำสั่งตั้งได้เป็นครั้งเป็นคราว แต่ศาลพิเศษที่ตั้งขึ้น จะให้มีอำนาจยิ่ง กว่าอำนาจศาลเมืองไม่ได้

จำนวนผู้พิพากษาประจำศาล

มาตรา ๗ ศาลมณฑล ต้องมีผู้พิพากษาประจำตำแหน่งคณะ ๑ คือ ข้าราชการผู้พิพากษาศาลมณฑล กับผู้พิพากษาอื่นอีก รวมกันทั้งสิ้น ไม่ต่ำกว่า ๓ นาย จึงจะเป็นองค์คณะ ที่จะพิจารณาแลพิพากษาคดีได้เต็มอำนาจศาล ศาลเมือง ก็ต้องมีผู้พิพากษาคณะ ๑ คือ ข้าราชการผู้พิพากษาศาลเมือง กับผู้พิพากษาอื่นรวมกันไม่ต่ำกว่า ๓ นาย จึงจะเป็นคณะ แลพิจารณาพิพากษาคดีได้เต็มอำนาจศาลเมือง แต่ศาลแขวงนั้น มีตำแหน่งผู้พิพากษาแต่สองคณะ

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

กำหนดกิจที่ซึ่งอยู่ในบังคับศาล

มาตรา ๘ ศาลมณฑล บังคับคดีตามอำนาจศาลได้
 ทลออกเขต มณฑลเทศาภิบาล ซึ่งตั้งศาลนั้น ศาลเมืองบังคับคดี
 ตามอำนาจได้ แต่ในเขตเมืองที่ตั้งศาล แลศาลแขวงบังคับ
 คดีตามอำนาจได้ แต่ในท้องที่ซึ่งผู้บัญชาการเมือง (คือข้า
 ทลวงเทศาภิบาล) ผู้ว่าราชการเมืองเมื่อได้รับอนุมัติ ของ
 ข้าทลวงเทศาภิบาล) จะกำหนดแขวงให้ว่ากล่าว มากน้อย
 เท่าใดก็ได้

ย้ายศาลไปชำระความตามท้องที่

มาตรา ๙ ในท้องที่ซึ่งศาลใดได้บังคับคดีอยู่โดยอำนาจ
 นั้น จะพิจารณาแลพิพากษาคดีอยู่ในท้องที่ตำบลเดียว ๆ จะ
 ย้ายที่ไปตำบลอื่น เพื่อให้สะดวกในการพิจารณา แลสืบสวนพิพาก
 ษาคดี ๆ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เมื่อผู้บัญชาการ
 เมืองเห็นสมควร ๆ ผู้พิพากษาเห็นสมควร โดยอนุมัติของผู้
 บัญชาการเมืองแล้ว ก็ย้ายที่ศาลไปได้

หมวดที่ ๓

ว่าด้วยผู้พิพากษาศาลหัวเมือง

ชั้นผู้พิพากษา

มาตรา ๑๐ ผู้พิพากษา สำหรับพิจารณา แลพิพากษาคดี
 พิพธกิจศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ตามหัวเมือง มีตำแหน่งโดยลำดับกันเป็น ๓ ชั้น

คือ

- ๑ ผู้พิพากษาชั้นที่ ๑ ถัด คักกิดา ๓๐๐๐ ไร่
- ๒ ผู้พิพากษาชั้นที่ ๒ ถัด คักกิดา ๑๐๐๐ ไร่
- ๓ ผู้พิพากษาชั้นที่ ๓ ถัด คักกิดา ๖๐๐ ไร่

การที่จะแลเปลี่ยนผู้พิพากษา

มาตรา ๑๑ การที่จะตั้งผู้พิพากษา จะเลือก จะเปลี่ยน ผู้พิพากษาตามหัวเมืองนี้ เป็นหน้าที่ ของเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม จะต้องนำขึ้นกราบบังคมทูล แลรับพระบรมราชโองการ ไปจัดการนั้น ในการที่เกี่ยวแก่ตั้งผู้พิพากษาเลือกผู้เปลี่ยน ผู้พิพากษตามหัวเมืองซึ่งข้าหลวงเทศาภิบาล จะต้องชี้แจง ประการใด ให้มีใบบอกเข้ามายังเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม

อำนาจผู้พิพากษาชั้นที่ ๓

มาตรา ๑๒ ผู้พิพากษาชั้นที่ สาม มีอำนาจดังนี้ คือ

- ข้อ ๑ ที่ จะ ออกหมาย ญา สั่งให้จับ ผู้ต้องหา ในคดีที่มีโทษหลวง
- ข้อ ๒ ที่ จะ บังคับ ส่งตัวคน ไปต่าง แคว้น ตามสัญญา
- ข้อ ๓ ที่ จะ ออกหมาย ญา รับ คำสั่ง ให้ค้นของ คน ในคดี

ซึ่งมีโทษหลวง

ข้อ ๔ ที่ จะ ออกหมาย เรียก คู่ความ แลพยาน ในคดีซึ่งมีอำนาจที่จะพิจารณาได้

- ข้อ ๕ พิจารณาในคดีที่มีโทษหลวง

เล่ม ๕ ลักษณะ พระบรมมณูญศาลหัว เมือง หน้า ๑๘๘๓

ข้อ ๖ ที่จะพิจารณาแลพิพากษาคดีที่มีโทษหลวงชั้นลหุโทษ
ซึ่งอาญาจำไม่เกินเดือน ๑ ฤๅ ปรบัยใหม่ไม่เกิน ๕๐ บาท

ข้อ ๗ ที่จะพิจารณาแลพิพากษาความแพ่ง ซึ่งทุนทรัพย์
ฤๅ เบี้ย ปรบัยใหม่ไม่เกิน ๕๐ บาท

อำนาจ ผู้พิพากษาชั้นที่ ๒

มาตรา ๓๐ ผู้พิพากษาชั้นที่สอง มีอำนาจดังนี้ คือ

ข้อ ๑ บันฑาอำนาจที่มีในผู้พิพากษาชั้นที่สามนั้นก็ได้

ข้อ ๒ ที่จะพิจารณาแลพิพากษาคดี มีโทษหลวงชั้นลหุ
โทษเพียง อาญาจำไม่เกิน ๓ เดือน ฤๅ ปรบัยใหม่ไม่เกิน ๑๐๐ บาท
ฤๅ โขยด้วยไม้หวายไม่เกิน ๓๐ ที

ข้อ ๓ ที่จะพิจารณาและพิพากษาความแพ่ง ซึ่งทุนทรัพย์
ฤๅ เบี้ย ปรบัยไม่เกิน ๑๐๐ บาท

อำนาจ ผู้พิพากษาชั้นที่ ๑

มาตรา ๑๔ ผู้พิพากษาชั้นที่หนึ่งมีอำนาจดังนี้ คือ

ข้อ ๑ บันฑาอำนาจที่มีในผู้พิพากษาชั้นที่สองก็ได้

ข้อ ๒ ที่จะพิจารณาแลพิพากษาคดี มีโทษหลวงชั้นมัธยม
โทษที่อาญาจำไม่เกิน ๖ เดือน ฤๅ เบี้ย ปรบัยใหม่ถึง ๒๐๐ บาท
ฤๅ โขยด้วยไม้หวายไม่เกิน ๕๐ ที

หน้า ๑๘๘๔ ลักษณะ พระบรมมณูศาลหัวเมือง เล่ม ๕

ข้อ ๓ ที่ จะพิจารณา แล พิจารณา ความ แพ่ง ซึ่ง ทนทรัพย์ ฤา
เบี้ยปรับไม่ถึง ๒๐๐ บาท

ผู้พิพากษามีอำนาจ แต่เมื่อ มี ตำแหน่ง

มาตรา ๑๕ ผู้พิพากษาจะมีอำนาจ ตามที่ได้ว่ามานี้ เพราะ
แต่เมื่อ ได้ อยู่ใน ตำแหน่ง ได้ ยัง คับคด ใน ศาล ไท ๆ ฤา เมื่อ ได้
รับคำสั่ง ของ ผู้บัญชาการ เมือง ให้ พิจารณา แล พิจารณา คดี
พิเศษ อย่าง ไก ๆ จึง จะมี อำนาจ ตาม ข้อความ ที่ได้ ว่า มานี้ ได้

หมวดที่ ๕

ว่าด้วย อำนาจ ศาล หัวเมือง

อำนาจ ศาล แขวง

มาตรา ๑๖ ศาล แขวง มี อำนาจ ที่ จะ พิจารณา แล พิจารณา คดี
เพียง เท่า อำนาจ ใน ตำแหน่ง ของ ผู้พิพากษานี้

อำนาจ ศาล เมือง

มาตรา ๑๗ ศาล เมือง มี อำนาจ ดัง นี้ คือ

ข้อ ๑ ถ้า คดี ที่ มา ถึง ศาล เมือง ไม่ เกิน อำนาจ ใน ตำแหน่ง
ผู้พิพากษา ผู้พิพากษา ใน ศาล เมือง จะ แยก กัน พิจารณา แล พิจารณา
คดี ที่ อยู่ใน กำหนด อำนาจ ตำแหน่ง ของ ตน เรื่อง ละคน อย่าง
ศาล แขวง ก็ ได้

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

เล่ม ๕ ลักษณะ พระบรมมณูศาลหัวเมือง มา ๑๘๘๕

ข้อ ๒ ถ้าคดีมีมาจึงศาลเมือง เกินกว่าอำนาจในตำแหน่ง
ผู้พิพากษา ก็ให้ผู้พิพากษาศาลเมือง รวมเป็นคณะพร้อมกัน
มีอำนาจที่จะพิจารณา แลพิพากษาคดี โดยกำหนดดังนี้ คือ

ประการ ๑ ความแพ่งทุนทรัพย์ไม่เกิน ๕๐๐๐ บาท

ประการ ๒ ความมีโทษหลวง โดยกำหนดโทษเหล่านี้ คือ

สถาน ๑ จำ

สถาน ๒ เชื้อย

สถาน ๓ ปรบไหมไม่เกิน ๕๐๐๐ บาท

อำนาจศาล มณฑล

มาตรา ๑๘ ศาล มณฑล มีอำนาจดังนี้ คือ

ข้อ ๑ ยึดอำนาจ ที่มีใน ศาล เมือง

ข้อ ๒ ที่จะพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง ได้ทุกบท กฎหมาย

ข้อ ๓ ที่จะพิจารณาแลพิพากษาความ อุทธรณ์ ศาลต่ำใน
มณฑล นั้น

คำพิพากษาไทย ประหารชีวิตร แล รับ ทรัพย์สมบัติ

ต้องขอรับ พระราชทาน พระบรมราชานุญาต

มาตรา ๑๙ คำพิพากษาคดีซึ่งมีโทษ ถึง ประหารชีวิต

อย่างหนึ่งถึงรับสมบัติอย่างหนึ่ง เมื่อศาลได้อ่านให้รู้ความ
ฟังแล้ว ทั้งสองข้าง คำพิพากษา แล้วนั้น แล้วยกขึ้นสู่กระทรวง

หน้า ๑๘๘๖ ลักษณะ พระบรมมณูญศาลหัวเมือง เล่ม ๕
ยุติธรรม ให้นำขึ้น กรวย บังคม ทูล ๑ ก่อน ต่อได้รับพระราช
ทาน พระบรม ราชานุญาตแล้ว จึง ระวังทำตาม คำพิพากษาได้
แต่คำพิพากษานอก จาก นั้น เมื่อ ศาลได้พิพากษา แล้ว แล คุกความ
มิได้ อุทธรณ์ ตาม กฎหมาย ก็ให้ผู้พิพากษา ทนาย ยอก ผู้ว่า ราช
การ เมือง แด กรม การ ให้ ยัง คับ ตาม คำพิพากษา ได้ทุก ประการ

อุทธรณ์

มาตรา ๒๐ คุกความ จะอุทธรณ์ คำพิพากษา ศาล แหว่ง แล
ศาล เมือง ให้ อุทธรณ์ ต่อ ศาล มณฑล เมื่อ จะอุทธรณ์ คำพิพากษา
ศาล มณฑล จึง ให้ เข้า มาอุทธรณ์ ต่อ ศาล อุทธรณ์ ณ สยาม สดิคย์
ยุติธรรม ใน กรุง เทพ ๑

หมวดที่ ๕

ว่าด้วย อุดระไน การ ศาล หัว เมือง

ผู้พิพากษาใหญ่ รับ ผิด ชอบ แล อำนาจ เห็นอ พนักงาน ใน ศาล
มาตรา ๒๑ ผู้พิพากษา ซึ่ง เปน อธิบดี ฤา เปน ประธาน ใน
ศาล ไก เปน ผู้ รับ ผิด ชอบ ที่ จะรักษา บันดาการ ใน ศาล นั้น ให้ เรียบ
ร้อย ถูกต้อง ตาม แขน แฉน แล มี อำนาจ ที่ จะตั้ง จะเลิก เปลี่ยน
แล ยัง คับ บัญชา พนักงาน ใน ศาล ได้ทุก ตำแหน่ง แต่ บันดา อำนาจ
ที่ ได้ ว่า ใน มาตรา นี้ ผู้พิพากษา ต้อง ระวัง ทำ แต่ โดย ที่ ได้ อนุมัติ
ของ ผู้ บัญชา การ เมือง ซึ่ง เปน ผู้ รับ ผิด ชอบ ใน ย่อย อุดระการ ทัว ไป

เล่ม ๕ ลักษณะ พระบรมมณูศาลหัวเมือง หน้า ๑๘๘๗

หน้าที่เฉพาะ อธิบดีผู้พิพากษาศาลมณฑล

มาตรา ๒๒ อธิบดีผู้พิพากษาศาลมณฑล เป็นหัวหน้าแห่ง
ผู้พิพากษาศาลทั้งปวงในมณฑลนั้น โดยตำแหน่งแลมีหน้าที่
ในส่วนนี้ คือ

ข้อ ๑ ที่ จะตรวจตรา คัดเลือก ให้การ ใน ศาล ทั้งปวง เป็น
ไปโดย เรียบร้อย

ข้อ ๒ เป็นที่ หา ฤๅ ความ ชัด ช้อง ของผู้พิพากษาอื่น

ข้อ ๓ ที่ จะเรียบเรียงงาน การ คดี แล การ ศาล ใน มณฑล ทั่วไป

ข้อ ๔ ที่ จะปรึกษาหา ฤๅ ทั่วยุติราชการ เมือง ในการที่
จะจัดแล รักษา การ ศาล ทั้งปวง ให้ เรียบ ร้อย

ข้อ ๕ ที่ จะรายงาน การ คดี ใน มณฑล ต่อ กระทรวง ยุติธรรม

ทั้งผู้แทนผู้พิพากษา

มาตรา ๒๓ ถ้าผู้พิพากษาประจำตำแหน่งในศาลใด จะทำ
การในหน้าที่ ไม่ได้ด้วยเหตุอย่างใด ผู้บัญชาการ เมือง ฤๅ อธิบดี
ผู้พิพากษา เมื่อ ได้ อนุมัติ ของ ผู้บัญชาการ เมือง แล้วย จะจัด
ให้ ผู้ใด ทำ การ แทน ไป ชั่วคราวหนึ่ง กว่า ผู้ เป็น ตำแหน่ง จะกลับ
มา ทำ การ ได้ ตามเดิม ฤๅ ถ้าเป็น ตำแหน่งว่างกว่า เสนาบดี กระทรวง
ยุติธรรม จะได้ มี ครานำ ทั้งผู้หนึ่ง ผู้ใด ให้เป็นแทนนั้น ก็ ได้
ผู้แทน ย่อม มี อำนาจ แล รั้ง ฤๅ รับผิดชอบ ตำแหน่ง ที่ แทนนั้น แล

หน้า ๑๘๘๘ ลักษณะ พระบรมมณูยศาลหัวเมือง เล่ม ๕
การที่จะเลือกสรร ผู้แทน เช่นนี้ ถ้าไม่จำเป็น จะต้องทำอย่างอื่น
ควรให้ผู้พิพากษา ซึ่งมีตำแหน่ง ชัดเจน กัน ฤๅ ที่รอง ต่อ กัน
โดยลำดับ ใ้เป็นแทน แล ผู้แทน ผู้พิพากษา เช่นว่ามานี้ ต้อง
ไ้รับทราบ จันทรมณฑล อยู่แต่ก่อน แล ว่าเป็นผู้สามารถ จะทำ
การ แทน ผู้พิพากษา ชัดเจน จึงจะทำการ แทน ผู้พิพากษา ชัดเจน ได้

ลง อาญา ผู้แพ้คดี

มาตรา ๒๔ การที่ ผู้ว่าราชการ กรม การ จะลง อาญา ผู้แพ้คดี
ตามคำพิพากษาศาลหัวเมืองนี้ ถ้าไม่จำเป็น จะต้องส่ง ผู้แพ้คดี
ไปที่อื่น แล ให้ลง อาญาใน จังหวัดเมือง ที่ไ้พิพากษาไทย นั้น

ทั้ง พนักงาน ข้าราชการ

มาตรา ๒๕ ข้าราชการ เทศาภิบาล เมื่อไ้รับ อนุญาต จาก กระทรวง
ยุติธรรม แล มีอำนาจ ที่จะพนักงาน ข้าราชการ ไว้สำหรับเป็น
ทนาย แล่น คิน ฟ้อง หาคดี มีไทย หลวง ในมณฑล เมือง นน ๆ ตาม
ข้อ พระราชบัญญัติ ความ อาญามีไทย หลวง ถ้าหาก ว่ามีคดี ซึ่ง
จะต้อง แต่ง ทนาย แล่น คิน ว่ากล่าว มากเกิน กว่าพนักงาน ข้าราชการ
ที่มี ประจำตำแหน่ง ฤๅ ผู้บัญชา การ เมือง จะเห็น สมควร โดย
เหตุ อย่างอื่น จะตั้ง ทนาย แล่น คิน เพิ่ม เติม ขึ้น ว่าความ เฉพาะเรื่อง
ฤๅ ข้าราชการ หนึ่ง คราว หนึ่ง โดย จะยังไม่ไ้รับ อนุญาต ของ เสนาบดี
กระทรวง ยุติธรรม ที่ไ้ตั้งได้ แลไทยและหอจดหมายเหตุ

ตั้ง ผู้แทนพนักงาน อัยการ

มาตรา ๒๖ ถ้าคดี มีโทษหลวง มาถึง ศาล ไท ฎา เกิดขึ้น
ในท้องที่ เขต ศาล ไท ซึ่ง ไม่มี พนักงาน อัยการ ฎา พนักงาน
อัยการ ไม่ได้มา ยัง ศาล ถ้าไม่มี โจทก์ จะว่า คดี นั้น ผู้พิพากษา
จะสั่ง ให้ กรม การ แชวง ในท้องที่ นั้น เป็น ทนาย แล่น คิน ว่า ความ
เรื่อง นั้น ก็ ไ้

หมวดที่ ๖

ว่าด้วย การเปรียบเทียบความหัวเมือง

อำนาจ ที่ กำหนด จะเปรียบเทียบ ความ

มาตรา ๒๗ ความ แ่ง แล ความ วิวาท เล็ก น้อย กำหนด
โดย ทน ทรพย์ ฎา เบี้ย ปรียบใหม่ ไม่เกิน ๒๐ บาท แล เป็น ความ
ซึ่ง ไม่มี โทษ หลวง เหล่า นี้ เกิด ขึ้น ใน ตำบล ไท ฎา หัว จำเลย อยู่
ใน ตำบล ไท ถ้า โจทก์ มา ร้อง ฟ้อง ต่อ กำหนด ก็ ให้ กำหนด นาย ตำบล
นั้น มี อำนาจ ที่ จะ เรียก หัว จำเลย แล พยาน มา ใ้ ท้าถาม แล
เปรียบเทียบให้ แล้ว ต่อ กัน ตาม สมควร โดยไม่ต้อง ไป ร้อง ฟ้อง
ยัง โรง ศาล ก็ ไ้

อำนาจ นาย แชวง ที่ จะเปรียบเทียบ ความ

มาตรา ๒๘ ความผิด ที่ ไ้ ว่า มา ใน มาตรา ก่อน นั้น ถ้า
กำหนด นาย คำนวณ เปรียบเทียบ ไม่ถูก ลง ไ้ ก็ ความ ฎา เป็น คดี ซึ่ง

พระบรมมณูศาลหัวเมือง

หน้า ๑๘๘๐ ถักราช พระบรมมณูศาลหัวเมือง เล่ม ๕
ทุนทรัพย์ฯฯ เบี้ยปรับใหม่แค่ ๒๐ บาท ขึ้น ไปจน ๕๐ บาท อัน
พัน อำนาจ ที่ กำหนด จะเปรียบ เทียบ ไ้ เหล่านี้ ถ้า คุ้ม ความ ฝ้าย ไค
พอ ใจ จะ ให้ เปรียบ เทียบ ให้ เป็น ที่ แล้ว ต่อ กัน ก็ ให้ นาย แขวง มี
อำนาจ ที่ จะ เรียก คุ้ม ความ แล พยาน มา ไ้ ตาม แล เปรียบ เทียบ
ให้ แล้ว ต่อ กัน ตาม สมควร ก็ ไ้

คุ้ม ความ ขอม ตาม เปรียบ เทียบ แล มี ขอม

มาตรา ๒๘ ใน การ เปรียบ เทียบ นี้ ถ้า โจทก์ จำเลย ขอม กัน
ตาม คำ เปรียบ เทียบ ให้ ความ นั้น เป็น แล้ว ต่อ กัน โจทก์ฯฯ จำเลย
จะ เอา ก็ เรื่อง นั้น ไป ร้อง ฟ้อง ยัง โรง ศาล ต่อ ไป อีก ไม่ ไ้ ถ้า
หาก ว่า โจทก์ฯฯ จำเลย ไม่ ขอม คำ เปรียบ เทียบ ก็ ให้ กำหนด นาย
แขวง นอก โจทก์ฯฯ จำเลย ให้ ไป ร้อง ฟ้อง ว่า ถ้าว กัน ตาม โรง ศาล

คุ้ม ความ ขอม ตาม เปรียบ เทียบ แล้ว ไม่ ทำ ตาม

มาตรา ๓๐ ถ้า โจทก์ฯฯ จำเลย ขอม ตาม คำ เปรียบ เทียบ แล้ว แล
ภายหลัง ฝ้าย ไค ไม่ กระทำ ตาม ขอม นี้ ให้ กำหนด นาย แขวง
ขอ อำนาจ ศาล แขวง ซึ่ง ไ้ ยัก คับ คัก ท้อง ที่ ค่าย ดั้น ยัง คับ คุ้ม
ความ ฝ้าย นั้น ให้ กระทำ ตาม ขอม นี้ ไ้ ทุก ประการ

อำนาจ ศาล หัว เมือง ที่ จะ เปรียบ เทียบ ความ

มาตรา ๓๑ ศาล หัว เมือง มี อำนาจ ที่ จะ เปรียบ เทียบ ยัน ดา
กั ซึ่ง ไม่ มี โทษ หลวง ถ้า เป็น คดี โทษ หลวง เพียง ปรับ ใหม่ แล
พพิณรัตน์ ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

เล่ม ๕ ลักษณะทั้ง ศาล พระราชอาญาศาลแพ่ง หน้า ๑๘๔๑
อยู่ในอำนาจ แห่งศาล นั้น ๆ ให้แล้วต่อกัน ตามสมควร ได้ทุก
ชั้นใน กระบวนพิจารณา ถ้าคู่ความยินยอม ในคำเปรียบเทียบ
ก็ให้เป็น ที่แล้วต่อกัน ได้ในชั้นนี้ ถ้าไม่ยินยอม ก็ให้ศาลพิจารณา
ต่อไป ให้สำเร็จเด็ดขาด ตามลักษณะพิจารณาในคดีนี้ ๆ

หมวดที่ ๗

ว่าด้วยพนักงาน จัดการ รักษาพระราช บัญญัติ

พนักงานจัดการ รักษา พระราช บัญญัติ

มาตรา ๓๒ ให้กระทรวงยุติธรรม กระทรวงมหาดไทย
แล กระทรวงนครบาล เป็นพนักงานรักษา แลจัดการให้สำเร็จ
ตามความใน พระราชบัญญัตินี้ ตามหน้าที่ของกระทรวงนั้น ๆ
ทุกประการ

ประกาศ มาณวันที่ ๒ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๔ เป็น
วันที่ ๑๘๔๔ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

ประกาศ ยกศาล ราชทัณฑ์พิเศษ

มา รวมอยู่ในศาลพระ ราชอาญาแลรวม

ศาลแพ่งเกษม ศาลแพ่ง ไกลี่ เปนศาลแพ่ง

มี พระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระ ปรเมนทรมหา
พพิภักดิ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

หน้า ๑๘๙๒ ลักษณะตั้งศาลพระราชอาญาศาลแพ่ง เล่ม ๕
จุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ
ให้ประกาศทราบทั่วกันว่า

แต่ก่อน ความพระราชอาญาทั้งค้าง อยู่ในศาลมีมาก จึงได้
ออกประกาศลงวันที่ ๓๑ มีนาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๑๑ ตั้ง
ศาลราชทัณฑ์พิเชต เพิ่มเติมขึ้นอีกศาลหนึ่ง มีหน้าที่ผู้พิพาก
กระทรวงเจ้าพนักงานพิจารณาความอาญา เหมือนอย่างศาลพระ
ราชอาญา เพื่อที่จะให้ความปลดปล่อยแล้วไป ไม่ใช่ค้างสะสม
อยู่ได้ตามกาลเวลา

บัดนี้ มีพระบรมราชประสงค์ จะให้ผู้มีหน้าที่ทำการณศาล
ในสนามสถิตยยุติธรรม รวบรวมกันทำการตามแบบอันที่
ให้เป็นหลักฐานในราชการสืบไป

เพราะเหตุนี้ ตั้งแต่นี้ต่อไป ให้เลิกศาลราชทัณฑ์พิเชต
นี้เสีย ยกมารวมในศาลพระราชอาญาเป็นแห่งเดียวกัน เรียก
ว่าศาลพระราชอาญา มีหน้าที่สำหรับพิจารณาแลรับฟ้อง ใน
คดีความพระราชอาญาทั้งปวงสืบต่อไป

อนึ่งศาลแพ่งซึ่งแต่ก่อนแบ่งอยู่เป็นสองศาล คือ ศาลแพ่ง
เกษม ๑ ศาลแพ่งโกสีย์ ๑ ตั้งแต่นี้ต่อไป ให้ทำการรับฟ้องผู้
มีอรรถคดี และพิจารณาพิพากษาคดีความแพ่งทั้งปวงรวมกัน
เป็นศาลแพ่งเดียวเท่านั้น

ถ้าแลสืบไปภายหน้ามีความพระราชอาญา ฤ็ความแพ่ง
ค้างมาก กิจการก็ตั้งศาลฝ่ายละหนึ่งพิพากษาจะทำการแต่ศาล

เล่ม ๕ ลักษณะเล็กไทยเขียนให้จำข้งแทน หน้า ๑๘๘๓
เกี่ยวให้แล้วสำเร็จ ไปไม่ได้ ก็ให้อธิบายผู้พิพากษาใหญ่ ในศาล
พระ ราชอาณาฤๅ ศาล แห่ง ปฤๅณาหาฤๅกับเสนาบดี กระทรวง
ยุติธรรม จัดแบ่งแยกตัวผู้พิพากษาใน ศาล นั้น ๆ ออกเป็น
สองศาล ฤๅ สาม ศาล เป็น กอง ๆ ทำการพิจารณาคดี ความ ที่มี
มา มากนั้น กว่า จะ สำเร็จ ล่วง แล้ว ไป ให้ ทน กำหนด เวลา อัน ควร
จะ แล้ว ไปได้ เมื่อ คดี ความ ที่มี มา มากนั้น ล่วง แล้ว หมก น้อย ไป แล้ว
ก็ ให้ กลับ รวม กัน ทำการ แยก ศาล เกี่ยว ตาม หน้า ที่ กำหนด เกิน
ของ ศาล นั้น ๆ สืบ ต่อ ไป

ประกาศ มา ณ วันที่ ๔ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๔

เป็น วันที่ ๘๘๑๖ ใน รัชกาล บัณฑิตนี้

ประกาศ ให้ลงโทษจำข้งแทนโทษทวน

มีพระบรมราชโองการ ใน พระบาท สมเด็จพระปรมินทร มหา
จุฬาลงกรณ์ พระ จุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า
โทษ เขียน แล ทวน เป็น การ ลงโทษทักรวม ให้ล่าช้า โดย อัน ไข้
เหตุ แม้ ใน คำพิพากษา ชั้น สูง ซึ่ง ผู้ผิด กัอง รับ พระ ราชอาณา ถึง
จำคุก ธิราชยาท ประหาร ชีวิต ก็ ใต้ โศภ ทรง พระ กรุณา
โปรด ให้ ยก เว้น เสีย โดย มาก ผล ใน คดี ความ ชั้น ต่ำ ก็ ใต้ ทรง
พระ กรุณา โปรดเกล้าฯ ให้ ประกาศ พระ ราช บัญญัติ สำหรับ
ศาล โขวิธภา ลง วันที่ ๒๕ ธันวาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๑๓
ให้ เปลี่ยน โทษ ทน กับ แยก ศาล ให้ ลงโทษ เป็น โทษ จำข้ง แทน โทษ

ทวน โดยกำหนดมาก แลน้อย แล้ว แต่ยังหาได้ประกาศให้ใช้
ได้ทั่วไปในศาลชั้นสูง ทั้งปวงไม่ ควรจะให้ใช้พระราชบัญญัติ
บทนี้ได้ทั่วไป จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศให้
ทราบทั่วกันว่า แต่ไปย่นกามีความผิด ล่วงพระราชกำหนด
กฎหมาย มีโทษทวนตั้งแต่ ๕๐ ถึงมาไม่ถึงจำคุกนั้น ให้
ศาลทั้งปวงพิจารณาเปลี่ยนเป็นโทษจำคุก ตามความในข้อ ๒
แห่งประกาศเพิ่มเติมทั้งศาลโบรืสภา ลงวันที่ ๒๕ ธันวาคม
รัตนโกสินทรศก ๑๑๓ นั้น จึงทุกประการ

ประกาศ มาณวันที่ ๑๓ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๔

เป็นวันที่ ๙๙๒๕ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

ประกาศ

พระราชบัญญัติ อากร การพนันแก้ไขเพิ่มเติม

รัตนโกสินทรศก ๑๑๔

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา
จุฬาลงกรณ์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้
ประกาศ แก่ข้าทูลละอองธุลีพระบาทแลทวยราษฎร์ ในกรุงเทพ
แลหัวเมืองให้ทราบทั่วกันว่า ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้ตั้งพระราชบัญญัติ อากร การพนัน รัตนโกสินทรศก ๑๑๑ ขึ้น
แบ่งการพนันโดยละเอียดในบทบัญญัติ หอจดที่กรมการ
การเดิน

ต้องห้าม ภาคที่ ๒ คือ หวยเงิน ก ข ให้ตั้งเล่นไว้แต่แห่ง
เดียว ภาคที่ ๓ การพนัน คือ ไปขึ้นไป กำ ถั่ว กำกั๊ก ให้เล่น
ไว้แต่ที่ ๆ เจ้าพนักงาน กำหนดให้เล่น ภาคที่ ๔ คือ การเล่น
พนัน ให้รับอนุญาตจากนาย อากรร แล้วจึงเล่นได้ มีประเภท
ต่าง ๆ โดยพิศดาร ใน พระราชบัญญัตินี้แล้ว แล การเล่นภาค
ที่ ๓ นั้น โปรดเกล้าฯ ดำรัสสั่งให้เจ้าพนักงาน กำหนดที่ตั้งเล่น
ลดน้อยลงกว่าแต่ก่อน แล ห้ามไม่ให้เด็กเข้าโรง ย่อน เล่น การ

พนันด้วย โดย พระบรมราชประสงค์ เพื่อให้ผู้ที่เคยประพฤติลด
น้อยลง ทั้งเด็กที่เจริญขึ้น ก็จะได้ประพฤติ การ เล่น เหล่านี้ต่อไป

บัดนี้ ได้ทรงทราบ ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า การเล่นพนัน
ภาคที่ ๔ ของ พระราชบัญญัติ อากรร การพนัน ที่อนุญาตให้
เล่นได้ โดยรับอนุญาตจากนาย อากรร คือ แยกเก้า ช้าง
งา ปีก ๑ คอ แต้ม ไทยเงิน ๑ สอง อย่างนี้มีผู้เล่น ชุกชุมมาก
แลมีวิธี เล่น ใช้เงิน กัน ใ้ มาก ๆ คล้าย ไปถั่ว ตั้ง เล่น ตามตึก
โรงร้าน ริมถนน เป็นทางจูงใจประชุมชน ให้เพ็ดเลิด ชัก
กับพระบรมราชประสงค์ ที่ทรงตั้ง พระราชหฤทัย หวังจะให้
การเล่น ซึ่งเห็นว่าเป็นเครื่องชั่วร้าย ลดน้อยถอยลง เพื่อความ
ทนุบำรุง หวย รวย การ ได้ ได้ ทำมาหา กิน โดยทางชอบธรรม แล
ไม่เป็นไปโดยทาง แห่ง พระราชบัญญัติ นี้ ได้ จึงมีพระบรม
ราชโองการ พิจารณาเห็นสมควร ให้แก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้ ๑ เมษายน

หน้า ๑๘๘๖

ลักษณะ ภาษีอากร

เล่ม ๕

รัตนโกสินทร ศก ๑๑๕ นี้ไป การพนัน มี ประเภท ใน ภาค ที่ ๔

ของ พระ ราช บัญญัติ อากร การพนัน รัตนโกสินทร ศก ๑๑๑

ซึ่ง อนุญาต ให้ เล่น โดย ได้ รับ อนุญาต ยัตร จาก นาย อากร คือ แยก แก่

ข้าง งาม ไปอีก อย่าง ๑ ต่อ แต้ม ไทย จีน อย่าง ๑ นี้ ให้ เลิก เสีย

ห้าม มิ ให้ เล่น พนัน กัน ต่อ ไป แล ให้ ยก ออกจาก การพนัน ภาค ที่ ๔

ไปรวม ไว้ ใน ภาค ที่ ๑ โดย ประเภท การ เล่น พนัน ต้อง ห้าม ตาม

พระ ราช บัญญัติ อากร การพนัน รัตนโกสินทร ศก ๑๑๑ ถ้า ผู้ใด

กระ ทำ ผิด ล่วง ละเมิด ประภาศ พระ ราช บัญญัติ ก็ ให้ ปรับ ใหม่ ตาม

พระ ราช บัญญัติ อากร การ พนัน รัตนโกสินทร ศก ๑๑๑ อัน มี อยู่

แล้ว นั้น ึ่ง ทุก ประการ

ประกาศ มา ณ วันที่ ๑๕ มกราคม รัตนโกสินทร ศก ๑๑๕

เป็น วันที่ ๘๘๒๗ ใน รัชกาล ๒๕๒๗

กฎเกณฑ์ข้อบังคับอากร

ตั้งโดยเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ

ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว

ทั้งนายอากรคนใหม่แล้ว คนเก่าต้องมอบการคืน

ข้อ ๑ อากรผู้ขึ้นมณฑลใด ๆ เมืองใด ได้ว่าประมูลตกคำ

แล้ว ผู้ใดจะได้เป็นนายอากรผู้ขึ้น โดยได้รับพระบรมราช

อนุญาต ผู้ขึ้นได้รับท้องตรึงตั้งแต่วันใด ตั้งแต่วันนั้นไป

ผู้ขึ้นมีหน้าที่พึงระมัดระวังให้ไว้

เล่ม ๕

ลักษณะ ภาษา ยาว ผืน

หน้า ๑๕๕๗

เมื่อกรรมการ ซึ่งมีหน้าที่รักษาพระราชบัญญัติ ของการ อาก
 ฝน ให้เป็น ประชาณ ถ้ากัม ตรวช ขาณูชี เหนือ ขา ฝน พร้อม ด้วย
 นายอากร คนเก่า แล นาย อากร คนใหม่ เพื่อ รักษาความ ยุติธรรม
 ให้เป็น ไป โดยเรียบ ด้วย กนั ทัง ๒ ฝ่าย ได้เต็ม ตาม พระราช
 บัญญัติ อากร ฝน ปี ๑๒๓๓ หมวก กัน

ข้อ ๑ แลพระราชบัญญัติอากรขึ้นเพิ่มเติม รัตนโกสินทร
ศก ๑๐๙ ผนวกที่ ๔ มาตรา ๒๓ นั้น

คิมฉันทก็เหลือแล้ว ให้คิดเงินเขาแต่นายฮากว

คนใหม่เท่าๆที่คุณเดิมตามอัตรา

ข้อ ๒ เมื่อถึงวันที่ ๑ เมษายน ปีใหม่ ซึ่งเป็นเชตรของนาย
 อากรคนใหม่ นาย อากรคนเก่า ได้คืนเงินที่ เหลือ จำหน่าย ให้
 นาย อากร คน ใหม่ แล้ว ให้นาย อากร คน ใหม่ ใ้เงินทุน คืน
 ให้แก่นาย อากร คนเก่า ตาม พระราชบัญญัติ อากร คืนเพิ่ม เติม
 รัน โกลินทร์ ศก ๑๐๘ หมวด ๔ มาตรา ๒๓ คิดเทียบตาม
 อัตรา ราคา คืนที่ ๓๕ มา ต้ม ใน ปี นั้น ถึง นี้ คือ คืน ที่ ราคา คืน
 นั้น ตั้งแต่ ๘๕๐ บาท ขึ้น ไป ถึง ๑๐๕๐ บาท ให้ คิด ราคา
 คืน อย่าง หุนต่ำ ถึง ละ ๑ บาท สี่ หุนต่ำ ถึง ละ ๕๖ อัฐ ๕๖ คืบ
 ราคา คืน นั้น ตั้งแต่ ๑๐๕๐ บาท ขึ้น ไป ถึง ๑๑๕๐ บาท ให้ คิด
 ราคา อย่าง สี่ หุนต่ำ ถึง ละ ๑ บาท ๘ อัฐ อย่าง สี่ หุนต่ำ ถึง
 ละ ๑ บาท หัก ร้อย บาท ละ ๘ อัฐ อย่าง สี่ หุนต่ำ ถึง ละ ๑ บาท

ราคาขาย ฝิ่นสุก ทำสิ่ง ละเท่าใดจะ ยังคงในท้องตรา

ข้อ ๓ การยังคงให้นายอากรจำหน่าย ฝิ่นสุก ซึ่งมีความ
อยู่ในพระราชบัญญัติอากร ฝิ่นเพิ่มเติม รัตนโกสินทรศก ๑๐๙
มาตรา ๔๔ ว่าราคา ฝิ่น ซึ่งนายอากรจะ จำหน่ายขายในกรุง
เทพฯ แลหัวเมือง ควรขายราคาเท่าใด เสนาบดีกระทรวงพระ
คลังจะ กำหนดไปในท้องตรา แลให้มีกำหนด ราคาทั้ง ขึ้นเป็น
กฎข้อยังคง รัตนโกสินทรศก ๑๑๑ โดยเสนาบดี กระทรวงพระ
คลังให้ รับพระราชทาน พระบรมราชานุญาตให้ใช้ต่อมา จนถึง
รัตนโกสินทรศก ๑๑๔ นั้น บัดนี้จะได้อธิบาย วิธีการ ของกฎ
ข้อยังคง นั้น ให้เป็นพิภพ อัครา เพื่อให้ นายอากร ฝิ่น เข้าใจ การ
โดยละเอียดต่อไปนี้ คือ ฝิ่นดิบราคาหีบละ ๑๐๕๐ บาทลงมา
ให้ขายเล็ง หุน อย่างสูง ไม่เกินทำสิ่งละ ๓ บาท ๔๘ อัฐ
สี่ หุน อย่างสูง ไม่เกินทำสิ่งละ ๓ บาท ๓๓ อัฐ ถ้า ฝิ่นดิบ
ราคาหีบละ ๑๑๕๐ บาทลงมา ให้ขายเล็ง หุน อย่างสูง ไม่เกิน
ทำสิ่งละ ๓ บาท ๔๖ อัฐ สี่ หุน อย่างสูง ไม่เกินทำสิ่ง
ละ ๓ บาท ๔๐ อัฐ ถ้า ฝิ่นดิบราคาหีบละ ๑๒๕๐ บาทลง
มา ให้ขายเล็ง หุน อย่างสูง ไม่เกินทำสิ่งละ ๔ บาท สี่ หุน
อย่างสูง ไม่เกินทำสิ่งละ ๓ บาท ๔๘ อัฐ ถ้า ฝิ่นแพ่ง ขึ้น
ไปกว่านี้ ก็ จะคิด ราคา กำหนดกำหนด ให้ขายเป็นลำดับ ขึ้น ไป
ตาม อัตรา ^{พิพิภพ} ฝิ่น คือ ฝิ่นดิบราคาหีบละ ๑๐๐๐ บาท ฝิ่นสุก จะ

ให้ขึ้นราคาล้างละ ๘ อัฐ เปนลำดับไปเหมือนกัน แต่
ปีใดๆ ควรให้ชาย อย่าง ไก่ล้างละเท่าใด เสนายกั กระทรวง
พระคลัง จะกระลง ไปในท้องตรา โดยชักเงิน ให้ทรง กับราคา
ฝืนกับที่ กระให้นาย อากร ฝืน มาซื้อ แต่ เจ้าพนักงาน กระทรวง พระ
คลัง ตาม จำนวน ปีนี้ๆ

ราคาซื้อสินค้ากับ เจ้าพนักงานจะกระเป๋นย

ข้อ ๔ ราคาสินค้าที่นาย อากะ จะนำเงินมาซื้อ แต่เจ้าพนักงานกระทรวงพระคลังไปถามจำหน่ายนั้น เจ้าพนักงานกระทรวง ราคาสินค้าที่ซื้อขายกัน ในปีที่ล่วงมาแล้ว เก็บขทุกปีไป ควรจะ ราคาสินค้าที่นาย อากะ ซื้อ หักลดเท่าใด จะจะได้เจ้าพนักงานลงในสัญญา รับทำภาษีอากร ตามพระราชบัญญัติการภาษีอากร รัตนโกสินทรศก ๑๑๑ มาตรา ๑๔ ทุกปีไป ให้ตรงกับราคาสินค้า ที่ได้อนุญาตไป ในท้องตรา ให้นาย อากะ จำหน่ายนั้นด้วย

มณฑล ไทเมืองไทระ คัมภีร์

ที่ ตำบล ไก่ทอง ไก่ฮ่นญาค ก่อน จึงจะ ตั้ง ตั้ม ไก่

ข้อ ๕ นาย อากน ฝั้น มณฑล ไทเมือง ไท เมื่อได้รับอนุญาต
เป็นนายอาสาแล้ว ๖; ก็ตั้งขึ้นที่ตำบล ไท ตั้ง ขออนุญาต
แต่เจ้าพนักงาน ก่อน เมื่อเจ้าพนักงานเห็นสมควร แล้ว ๖;

อนุญาต ที่ ค่ายตักตั้ง ต้มไป ใน ท้อง ตรามณฑล ทหนึ่ง นาย อากร
คนหนึ่ง จะ อนุญาต ให้ ต้ม ค่ายตักตั้ง

นอกจากคำอธิบาย

เป็น กฎ ข้อบังคับนี้ ให้ นาย อากร ประพฤติ ตาม

พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด กฎ หมาย เกิน ทุก ประการ

ข้อ ๖ กฎข้อบังคับนี้ เป็น คำอธิบาย ขยายความ ในข้อ
พระราชบัญญัติ เกิน แล กฎข้อบังคับเดิม ของ อากร ฝั้น ซึ่งยัง
ไม่แจ่มแจ้ง เพื่อให้เป็นที่เข้าใจ การง่าย นอกจาก คำอธิบาย
นี้ คง ให้ นาย อากร ฝั้น ประพฤติ ตาม พระราชบัญญัติ อากร ฝั้น
มี ๑๒๓๓ แล พระราชบัญญัติ อากร ฝั้น เพิ่ม เติม รัตนโกสินทร
ศก ๑๐๙๙ กฎข้อบังคับ รัตนโกสินทรศก ๑๑๑ แล พระราช
บัญญัติ การ ภาษี อากร รัตนโกสินทรศก ๑๑๑ แล พระราช
กำหนดกฎหมาย ซึ่ง เกี่ยวด้วย อากร ฝั้นนี้ ัง ทุก ประการ

หอรัษฎากรพิพัฒน์

วันที่ ๑๓ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๔

(ลง พระนาม) ศิริ ธัชสังภาศ เสนาบดี

พระราชบัญญัติโรงจำนำ รัตนโกสินทรศก ๑๑๔

พระราช ดำริ

มี พระบรมราชโองการ ให้ ใน พระราชกำหนด ก่อ พระปณิทร มหา

จุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินสยามดำรัสเห็นเกล้าฯ
ให้ประกาศให้ทราบทั่วกัน ว่าทุกวันนี้ รามวร ทั้ง หลายพากันตั้ง
โรงรับจำนำในกรุงเทพฯ แลหวิเมืองทั้งปวง ทวีมากขึ้น ทรง
พระราชดำริห์ เห็น ว่าการตั้ง โรงรับจำนำเช่นนี้ บ่อมน่าเป็นคุณแก่
ไทย ทั้ง สอง ๒ อย่าง ส่วน ที่มีคุณนั้น ก็ รามวร ที่ ชัก สันทุน รอน
จะประกอบ การ ทำ มาหาเงิน ได้ยิ่ง ชีพ บ่อมน่าทวีพัสสิ่ง ของ ๆ
คนไปจำนำไว้เอาเงิน ไปทำคุณได้ โดยง่าย แล ส่วน ที่มี โทษ นั้น
ก็ รามวร ผู้มีสถานทุจริตไม่ไ้คิดทำมาหาเงิน ได้ยิ่ง ชีพโดย
ชอบธรรม ประพฤติ การ โจรกรรม ปล้น ฆาตกรรม ลัก ช่วงชิง วิ่งราว
เอาทรัพย์สิ่งของ ๆ ผู้อื่น มาไว้แล้ว เอาไปจำนำไว้เงินโดยง่าย
โดยสะดวก บ่อมน่าเป็น ที่ เกิดโทษ เบิก ช่อง ให้ โจร ผู้ร้าย กำเริบ
ก๊วย ฎหมาย ที่มี อยู่ทุกวันนี้ สำหรับ บังคับ การ รับ จำนำในโรง
จำนำทั้งปวง ยังไม่มี ข้อความ พอ สม ควร แก่ การ แล เวลา
เพื่อยั้ง กัน ไม่ให้ เป็น ที่ อุดหนุน โจร ผู้ร้าย ครั้น จะได้เลิกโรง
จำนำเหล่านี้ เสีย ก็เกิดวเลา ก็จะเป็นการ เกิดก ร้อน แก่ รามวร
ผู้ประกอบ การ ทำ มาหาเงินโดย สุจริต พอ จะได้มี ช่อง หาทุน รอน
ไว้ โดย ง่าย กว มา แล้วนี้

เหตุนี้ จึง ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติ
สำหรับ โรงรับจำนำไว้ก่อน ไปดังนี้

พิพิธภัณฑ์ชาติไทยและหอจดหมายเหตุ

หมวดที่ ๑

ว่าด้วยตามพระราชบัญญัติกำหนดกติกาให้ใช้

นาม พระราชบัญญัติ

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติโรง
จำนำ รัตนโกสินทร ศก ๑๑๔

กำหนดให้ใช้

มาตรา ๒ พระราชบัญญัติโรงจำนำรัตนโกสินทร ศก ๑๑๔ นี้
ให้ใช้เป็น กฎหมาย สำหรับ แผ่นดิน ทั้งแต่วันที่ ๑ กุมภาพันธ์
รัตนโกสินทร ศก ๑๑๔ เป็นต้นไป

(ภายหลัง แก้วเป็น วันที่ ๑ เมษายน รัตนโกสินทร ศก ๑๑๕)

หมวดที่ ๒

ว่าด้วยลักษณะผู้รับจำนำ

คน ชนิดใดเป็น ผู้รับจำนำ

มาตรา ๓ บัณฑิตคนทั้งปวงผู้รับจำนำซื้อ สิ่งของใด ๆ หนึ่ง ๆ
ใช้เงินจำนำ ร้องเงินได้ใน สิ่งของนั้น ๆ มี กำหนดเงินที่ใช้กัน สิ่ง
ละต่ำกว่า ๔๐๐ บาทลงมา กว้าง มีข้อ สัญญา กัน ชัดเจน ๆ
เข้าใจ กัน ว่ามี สัญญา จำ มี เหตุสมควร ที่ จะคิด เห็น ได้ตาม เหตุ
การ ที่ซื้อ ขาย กัน แล้ว นั้น ว่า สิ่งของ นั้น ๆ ต่อ ไป ภายหลัง ทั้ง
หมด ๆ แต่ส่วนหนึ่ง ส่วนใด จะได้ ใด ความ กัน ๆ ซื้อ กัน ตาม

สัญญา ประการ ใดๆ ก็ดี ผู้ทำการ เช่นนี้ เรียกว่าเป็นผู้ตั้งโรง
จำนำ ตาม ความหมาย ของ พระราชบัญญัตินี้

ที่ ยก เว้น

ยกเสีย แต่ ว่าความ ในพระราชบัญญัตินี้ ไม่ต้องใช้ ใน การ
ที่ กู้ยืม กัน เป็น เงินเกินกว่า ๔๐ บาทขึ้นไป ที่มี สิ่ง ของ ฝาก เป็น
ประกัน ใดๆ จำนำ กันไว้ หาก ว่าคิด ดอกเบี้ย กัน ไม่เกินกว่า ๑๐๐ ละ
๑๕ ต่อ ปี ฎา ซึ่ง ละบาท ฎา บาท ละ ๔๐ เบี้ย ต่อ เดือน แต่ ไม่
ได้ คิด เอา ค่าไร ฎา เอา ประโยชน์ อย่าง อื่น นอก จาก ดอกเบี้ย นี้
ควม สัญญา กัน อย่าง หนึ่ง อย่าง ใด ในเงิน ที่ให้ กู้ ฎา ให้ ยืม กัน นั้น

ห้ามไม่ให้ตั้งโรงจำนำ เว้นไว้แต่ได้ รับ ใบอนุญาต

เสีย ก่อน กับ กำหนด พนักงาน ผู้ ออก ผู้ คืน ใบอนุญาต

มาตรา ๕ ห้ามไม่ให้คนใดคนหนึ่ง เปิดโรงจำนำ เพื่อหา
ผล ประโยชน์ ในการ รับจำนำ ตาม ซึ่งได้ ว่าไว้ ใน มาตรา ๓ เว้น
ไว้แต่ผู้หนึ่งๆ ได้ รับ ใบอนุญาต จาก เจ้าพนักงาน เสีย ก่อน แล้ว จึง
ตั้ง รับจำนำ ได้

เจ้าพนักงาน ผู้ ออก ใบอนุญาต นั้น ใน จังหวัด แขวง กรุง เทพ
หมาย ก็ กระทรวง พระนคร มาด จะ ได้ ตั้ง พนักงาน คนใด คนหนึ่ง
ขึ้นไว้ ใน หัวเมือง ทั้ง ปวง นั้น เสนาบดี กระทรวง มหาดไทย จะ
ได้ เป็น ผู้ ตั้ง ขึ้นไว้

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ใบ อนุญาต ให้ ออก ตาม อัตรา ที่ ๒ ข้าง ท้าย พระราชบัญญัตินี้
แต่ ห้าม ไม่ ให้ เขา ไป ให้ ผู้ อื่น ใช้ นอก จาก ตัว ผู้ นี้ เอง

บันทึกใบ อนุญาต ซึ่ง ออก ไป นี้ ใน กรุงเทพมหานคร ต้อง ได้รับความ
เห็นชอบ ของ เสนาบดี กระทรวง พระนคร มาต แล ใน หัว เมือง ทั้ง ปวง
ต้อง ได้รับความ เห็นชอบ ของ ข้าหลวงเทศาภิบาล ด้วย จึง จะ เป็น
อัน ถูก ต้อง อื่น บันทึกใบ อนุญาต ซึ่ง ออก แล้ว นี้ ถ้า เจ้า พนักงาน
ที่ กล่าว มา นี้ คำ วัค เสน สมควร ด้วย เหตุ ใด เหตุ หนึ่ง จะ ได้
เรียก คืน เสีย ก็ เรียก คืน ได้ เสมอ ถ้า ใบ อนุญาต ลง ไข ใด ต้อง ถูก
เรียก คืน เสีย ทั้ง ว่า มา นี้ ก็ ก็ ๆ ภาย กำหนด แล้ว ใบ อนุญาต นี้
จะ ใช้ อีก ต่อ ไป ไม่ได้ ก็ ก็ การ ที่ ได้ ทำ เกี่ยว ข้าง มา แต่ ก่อน มี
อยู่ เพียง ใด ผู้ ตั้ง โรง จำ นำ จะ ต้อง คง มี น้า ที่ ความ รับ ผิด รับ ชอบ
อยู่ ตาม พระราช บัญญัติ นี้ เพียง นี้

คำ ใบ อนุญาต ให้ ใช้ ลง นำ ทุก เดือน

มาตรา ๕ ผู้ รับ จำ นำ ทุก คน จะ ต้อง เสีย เงิน ค่า ใบ อนุญาต
เดือน ละ ๕๐ บาท แล จะ ต้อง เสีย ลง นำ ก่อน ทุก เดือน ถ้า แล
ไม่ได้ เสีย เงิน ค่า ขรม เนียม ใบ อนุญาต ราย เดือน ก่อน วัน ใน เดือน
สำหรับ ที่ จะ ใช้ ต่อ ไป แล้ว ใบ อนุญาต นี้ เป็น อัน ขาด ใช้ ไม่ ได้
แล จะ ต้อง ปรับ โทษ ตาม มาตรา ๒๖ ด้วย

ใบ อนุญาต กำหนด ใช้ ได้ เพียง สิบ ปี

มาตรา ๖ ผู้ รับ จำ นำ ใบ อนุญาต นี้ ขาด เสีย หาย เผลอ ให้ ลง วัน เดือน

เล่ม ๕

ลักษณะโรงรับจำนำ

หน้า ๑๔๐๕

มีใน วันที่ ออกให้ แก่ผู้รับ จำนำนั้น แล กำหนด ที่ สุด ของ ใบ อนุ
ญาต ที่ ให้ ใช้ ได้ นั้น ให้ ลง วันที่ ๓๑ มีนาคม เมื่อ สิ้น ปี ทุก ปี

ห้าม ผู้รับ จำนำ ไม่ให้ ทำ มา หา กิน อย่างอื่น

มาตรา ๗ ห้ามไม่ให้ผู้รับจำนำอย่างเช่นว่ามานี้ ทำการ
ทำมาหากิน อย่างอื่น ในเวลาที่ รับ ใบ อนุญาต อยู่ ใน ที่ ที่ ทำการ
ของ ผู้รับ จำนำ นั้น เว้นไว้แต่ ทำ การ รับ จำนำ แล ขาย ของ ที่
จำนำ กัน หลก ตาม พระราช บัญญัติ นี้

หมวด ที่ ๓

ว่าด้วยลักษณะผู้รับจำนำจะต้องประพฤติในการรับจำนำ

กำหนดเวลาจำนำได้

มาตรา ๘ ห้ามไม่ให้รับจำนำทรัพย์สินสิ่งใด ๆ ได้ทรัพย์สินสิ่งใด
ก่อนเวลา ย่ำรุ่ง ๆ ภาย หลัง เวลา ย่ำค่ำ แล้ว ไป

กระดาน ช้าย ตึก หน้า โรง จำนำ

มาตรา ๙ บันดา โรง จำนำ ทุก โรง นั้น ให้ ผู้รับ จำนำ ทำ
กระดาน ช้าย ตึก ไว้ หน้า โรง แล ใน กระดาน ช้าย นี้ ให้ เขียน ชื่อ ของ
ผู้รับ จำนำ กับ คำว่า “ โรง รับ จำนำ ” เปน อักษร ไทย ตัว ใหญ่
ให้ ชัด เจน แล ผู้รับ จำนำ จะ แปร คำ เหล่า นี้ ออก เปน ภาษา อื่น
เขียน ลง ไว้ ด้วย สัก กี่ ภาษา ก็ ได้ สุด แต่ จะ เหน้ กว
พพธิภณชาติศาลไทยและสหองจดหมายเหตุ

การ จด ขาญช ของ วัชร จำนำ

มาตรา ๑๐ ก่อนเวลาที่ผู้วัชรจำนำ จะออกเงินวัชรจำนำ
ทรัพย์สินใด ๆ ใดนี้ ต้อง จดหมาย ลง ใน สมุข ขาญช ซึ่งตนเก็บ
รักษาไว้ มีข้อความต่อไปนี้ คือ

- (๑) วัน เดือน ปี แลเวลาวัชรจำนำ
- (๒) เลขหมายที่เท่าใด ของทรัพย์สินซึ่ง วัชรจำนำไว้
- (๓) ทรัพย์สินซึ่ง วัชรจำนำไว้นี้ เป็นของอะไร มีรูป
พรรณานาคน หน้าหนัก อย่างไร พอควรจะเป็นที่สังเกตได้
- (๔) ชื่อ ชาติ ชาย หญิง สังกัด ของ ผู้จำนำ
- (๕) ผู้จำนำทำการ หาเลี้ยงชีพ อย่างไร
- (๖) ผู้จำนำ ตั้งบ้านเรือน อยู่ที่ไหน
- (๗) จำนวนเงินวัชรจำนำเท่าใด
- (๘) จำนวนเงินคอกเบี้ยจะคิดเอาเท่าใด
- (๙) สัญญาจะไถ่คืนเมื่อใด

แล้วให้ ปักฉลาก บอก เลข ที่ หมายถึง กับ สิ่งของให้ถูก ตาม
ขาญช ที่ จด ไว้ในวันด้วย

ภายหลังผู้จำนำ มาไถ่คืน ไปก็ ถ้า ถ้าไม่มาไถ่คืนไปทั้ง
ให้หลุดเสีย ผู้วัชรจำนำขายเสีย ก็ให้ผู้วัชรจำนำ จดหมาย
ลงใน ขาญช เล่ม นั้น ต่อไป คือ

- (๑๐) พิธีการที่ผู้จำนำ มาไถ่คืน ไปแล้ว

(๑๑) ถ้าทรัพย์สินนั้น หลุดแล้ว ผู้รับจำนำขายเสีย
เมื่อใด แลขายให้ผู้ใด

สมมุติ ขาญชู้สำหรับ เจก หมายถึง เช่น ว่ามานี้ ผู้รับจำนำจะต้อง
นำเอามาให้เจ้าพนักงาน ผู้ออกใบอนุญาต ลงชื่อ ประทับตรา
ของเจ้าพนักงาน ผู้ออกใบอนุญาต เสียก่อน ทุกเล่ม จึงจะใช้
เป็น สมมุติ ขาญชู้ได้

การรับจำนำ

มาตรา ๑๑ เมื่อเวลาผู้รับจำนำรับจำนำทรัพย์สินสิ่งใด ไว้วัน
หนึ่ง ต้องทำตัวให้แก่ผู้จำนำไปฉบบหนึ่ง มีข้อความต่อไปนี้ คือ

- (๑) วัน เดือน ปี แลเวลาจำนำ
- (๒) เลขหมายที่เท่าไร ของทรัพย์สินซึ่ง รับจำนำไว้
- (๓) ทรัพย์สินซึ่ง รับจำนำไว้วันนั้นเป็นของอะไร มีรูปพรรณ
ขนาด น้ำหนัก อย่างไร พอควรจะเป็นที่สังเกตได้
- (๔) ชื่อ ชาติชาย หญิง สังกัดของผู้จำนำ
- (๕) ผู้จำนำทำการหาเลี้ยงชีพอย่างไร
- (๖) ผู้จำนำตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ไหน
- (๗) จำนวนเงิน รับจำนำเท่าใด
- (๘) จำนวนเงินดอกเบี้ย จะคิดเอาเงินเท่าใด
- (๙) สัญญาจะไต่คืนเมื่อใด

(๑๐) ชื่อแล ตำบลโรงจำนำของผู้รับจำนำ

เมื่อผู้จำนำได้ ใ้คออก เข็ญ ผู้รับจำนำต้องทลงไว้ในตัว
ฎา จะทำใบเสร็จให้อีกฉบับหนึ่งก็ัก

ไม่ให้รับจำนำแต่เด็ก แล ภิกษุ สามเณร

มาตรา ๑๒ ห้ามไม่ให้ผู้รับจำนำคนใด รับจำนำทรัพย์สิน
ใดจากเด็ก มีอายุต่ำกว่า ๑๓ ปีลงมา ฎา จาก ภิกษุ สามเณร
องค์ใด องค์หนึ่ง

อัตราดอกเบี้ย

มาตรา ๑๓ ห้ามไม่ให้ผู้รับจำนำตาม พระราชบัญญัตินี้
คิดเอาดอกเบี้ย ฎา ถ้าไร ในการรับจำนำทรัพย์สินใดไว้ แต่ผู้
มาขอไ้ทรัพย์สินนั้นเกิน เกินกว่าอัตราซึ่งได้กำหนดในมาตรานี้

เงินต้นไม่เกินกว่า ๑ บาทขึ้นไป ก็ให้คิดเอาดอกเบี้ย เกิน
หนึ่ง ฎา ในส่วนของเกินหนึ่ง เพียง สิบสอง ๑ อัฐ

เงินต้นเกินกว่า ๑ บาทขึ้นไป แล ไม่เกินกว่า ๕๐ บาทขึ้นไป
ก็ให้คิดเอาดอกเบี้ย เกินหนึ่ง ฎา ในส่วนของเกินหนึ่ง เพียง
บาทละ ๓ อัฐ

เงินต้นเกินกว่า ๕๐ บาทขึ้นไป แล เกิน ๕๐๐ บาทก็ให้คิดเอาดอกเบี้ย
เกินหนึ่ง ฎา ในส่วนของเกินหนึ่ง บาทละ ๖ อัฐ ทุกบาทไป

เขียน อัตรากอกเบี้ย บีกไว้

มาตรา ๑๔ ให้ผู้รับจำนำ เขียน อัตรากอกเบี้ยเป็นภาษาไทยให้ชัดเจน แลจะแปลเป็นภาษาอื่นด้วยก็ได้ สุดแต่ผู้รับจำนำจะเห็นควร บีกประกาศไว้ที่โรงจำนำทุกโรง ในที่อันสมควร พอให้คนทั้งปวงผู้มายังโรงจำนำแลเห็นได้ทันที

กำหนด ให้ได้ทรัพย์สินคืนไป

มาตรา ๑๕ เมื่อผู้จำนำ ไ้้นำเอาตัวจำนำ กับเงินต้น แล กอกเบี้ย มาขอ ได้ภายใน กำหนดสัญญาที่จะได้คืน ๆา ถ้าไม่มีกำหนดสัญญาไว้ ภายใน กำหนด ๓ เดือน ตั้งแต่จำนำกันนั้น แลได้เสีย กอกเบี้ยครบตาม พระราชบัญญัตินี้แล้ว ผู้รับจำนำ ต้องคืนทรัพย์สิน ซึ่งจำนำไว้ให้ ให้แก่เจ้าของผู้จำนำ ๆา คนอื่นซึ่งเป็นผู้มา ได้แทน ในระหว่างเวลาเปิดโรงจำนำดังเช่น กำหนดไว้ ใน มาตรา ๘ เล่มต่อไป

ผู้ไ้ นำตัวจำนำมาขอ ได้ต้องถือว่าผู้นี้เป็นเจ้าของ

มาตรา ๑๖ คนใดคนหนึ่ง นำเอาตัวจำนำทรัพย์สินใด ซึ่งจำนำไว้แล้วมาขอ ได้ดังนี้ ผู้รับจำนำต้องถือว่าผู้นี้ เป็นเจ้าของทรัพย์สิน ซึ่งจำนำไว้ แต่ผู้รับจำนำจะ ต้องไม่ยอมให้ผู้นี้ได้คืนไป ด้วยเหตุ ๓ ประการ คือ

(๑) ผู้รับจำนำ ไ้รับค่าแรง ความ บั่กต่าง ๆ

ทรัพย์สินที่ศาลไทยและห้องจดหมายเหตุ

หน้า ๑๙๕๐

ลักษณะโรงรับจำนำ

เล่ม ๕

จากคนผู้เป็นเจ้าของ

แม้ว่าอย่าให้ผู้อื่นได้อาทรัพย์สินซึ่งจำ

นำไว้หนีไป

ๆ

(๒) ถ้าผู้รับจำนำ ใ้รับคำแจ้งความให้ทราบไว้ว่า

ทรัพย์สินซึ่งจำนำไว้ๆ ทัวจำนำนั้น ผู้มาขอได้ไ้มาโดย

ทางทฤติ

ๆ

(๓) ถ้าผู้รับจำนำเอง มีเหตุอันสมควร จะสงสัยว่า

ทรัพย์สินซึ่งจำนำไว้ๆ ทัวจำนำนั้น ผู้มาขอได้ไ้มาโดยทาง

ทฤติ แต่ถ้าเป็นเหตุอันผู้รับจำนำต้องแจ้งความแก่เจ้าพนักงาน

ผู้ออกใบอนุญาตด้วย

ทรัพย์สินจำนำไว้ที่ไม่มีกำหนดได้

พันกำหนด ๓ เดือนไปแล้วหลุดเป็นสิทธิ์

แต่ให้จำหน่ายทรัพย์สินนี้

ต่อเมื่อขึ้นบัญชีแล้ว ๔๕ วัน

มาตรา ๑๗ เมื่อพันกำหนดเวลาสัญญาได้ ซึ่งได้ตกลง

กันไว้ในวันจำนำทรัพย์สินเป็นต้นไป ก็ๆ ถ้าไม่กำหนดสัญญา

ได้กันไว้แต่แรก พันกำหนด ๓ เดือน ทั้งแต่วันรุ่งขึ้น ที่ไ้

รับจำนำกันแล้วนั้น ก็ๆ ยินคาทรัพย์สินที่จำนำไว้นี้ ต้องถือว่า

หลุดเป็นสิทธิ์ของผู้รับจำนำหมดทุกสิ่งไป

แต่ผู้รับจำนำจะเอาทรัพย์สิน ซึ่งหลุดเป็นสิทธิ์ของตนแล้วขาย

พิพธิภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

เลียบ ๆ จำนำแลกเปลี่ยนให้ขึ้นไป โดยทางใดทางหนึ่ง ๆ
จะเปลี่ยนแปลงรูป พรวณฺ์เลียบยังไม่ไ้ จนกว่าจะไ้ทำขานญชั
ทรวพย ซึ่งหลุก แลวนี้ ขึ้น ต่อเจ้าพนักงาน ผู้ชกไข อนุญาตเลียบ ๑๕
วัน ก่อน ถ้าแล ผู้รับจำนำ ไม่ไ้ทำขานญชัทรวพย ซึ่ง หลุก แลวนี้
มาขึ้นถึงว่ามานี้ เมื่อ เกิดคดี ถึยความ ช้นพิจารณาเปน ลั ว่า
ทรวพย สิ่งนี้ เปนของ โจรผู้ร้าย จะเอาทรวพย สิ่งนี้ คืน ให้แก่
เจ้าของ ไม่ไ้ ผู้รับจำนำ ต้องไ้เงินราคาทรวพย สิ่งนี้ แก่เจ้า
ของ โรงเกม

ผู้รับจำนำต้องไ้เงิน

ราคาทรวพย ที่หาย ๆ ชำรุดเลียบไป

มาตรา ๑๘ ผู้รับจำนำทุกคน จะต้อง รับผิดรับผิดรับชอบ
ในการ ที่ ตน ไม่ยอมให้ไ้ทรวพย สิ่ง ไ้ ก็ว่าไว้ ในมาตรา ๑๖
ๆ ถ้าทรวพย สิ่ง ไ้หาย สูญไป ก็ไ้ ๆ เลียบชำรุดแตกหักไปก็ไ้
ผู้รับจำนำจะ ต้องไ้เงินราคาของ ให้แก่เจ้าของทรวพย ซึ่ง จำนำ
ไว้ ตามแก่ผู้พิพากษาเห็นสมควร จะ กำหนดให้ไ้ ในการ
ที่ ไม่ยอมให้ไ้ไป ๆ ในการ ที่ ทำหาย ๆ เลียบชำรุดแตกหัก
ไป เว้นไว้แต่พิจารณาไ้ความจริงว่า การ ที่ ไม่ให้ไ้ไปก็ไ้
ๆ การ ที่ สูญหายไป ก็ไ้ ๆ การ ที่ เลียบชำรุดแตกหักไปก็ไ้
ไม่ไ้เกิดขึ้นเพราะ ความผิด ๆ ความละเมือกไม่นำพาของ
ผู้รับจำนำ

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

เมื่อ ใบอนุญาตครบกำหนดทุก ๆ ครั้งแล้ว เจ้าพนักงานผู้ออก
ใบอนุญาตครั้งเจ้าพนักงานไปรักษาทรัพย์ที่ จำนำไว้ ได้

มาตรา ๑๔ เมื่อครบ กำหนดเวลาที่อนุญาตให้ตั้ง โรง จำนำ
ครั้ง มี อยู่ในใบ อนุญาต ดังที่ ๆ ใบ อนุญาต ต้อง ถูก เรียก คืน เสีย
ด้วยเหตุ ประการใด ก็ให้ ถือว่าไว้ในพระราชบัญญัตินี้ เจ้าพนักงาน
งานผู้ ออก ใบ อนุญาต เห็นสมควร จะ ช่วย ยืม ถิ่น รักษา ประโยชน์
ของ ผู้ จำนำ ทรัพย์ สิ่งใด ไว้ ต่อ ผู้ รับ จำนำ ผู้ ไม่มี ใบ อนุญาต
แล้ว นั้น ก็ มี อำนาจ จะ ออก หมาย จับ คนใด คนหนึ่ง เป็น เจ้า
พนักงาน เข้า ไปใน โรง จำนำ นั้น แล เก็บ รักษา ทรัพย์ ทั้ง ปวง
ซึ่ง จำนำ ไว้ ยันเวลาที่มี อยู่ในโรง จำนำ นั้น ได้ แล ถ้า จำเป็น จะ
ต้อง เอา ทรัพย์ เหล่า นั้น มา รักษา ไว้ ที่อื่น ก็ ให้ เอา มา ได้

เจ้าพนักงานผู้นั้น จะ ต้อง รักษา ทรัพย์ เหล่า นั้น ไว้ และ ต้อง
ยอม ให้ เจ้าของ ไป แะ โฉนด ถึง ผู้ รับ จำนำ จะ ต้อง ให้ ได้ ตาม
ความ ไม่ พ้อง พระราช บัญญัติ นี้ ทุก เวลามา

หากที่ ข้าราชการรับจำนำจะต้องจับตัว

คนผู้มาขอ จำนำ โดยมิ ปรึกษา อันควร ส่ง ไป

มาตรา ๒๐ เมื่อ คนใด คนหนึ่ง มี กิริยา ทำทาง อันเป็นเหตุ
ควร ส่ง ไป นำ เอา ทรัพย์ สิ่ง ของ ไม่ ใ้ ของ ตนเอง ตาม กฎหมาย
มา ขอ จำนำ ต่อ ผู้ รับ จำนำ แล้ว ต้อง เป็น หน้า ที่ ของ ผู้ รับ จำนำ
ที่ จะ ได้ ตาม กฎหมาย นี้ ที่ ย่อม ว่า ได้ ทรัพย์ สิ่ง นั้น มา อย่างไร แล

(๑) ถ้าคนผู้นั้นไม่สามารถ ถ้าไม่ยอมตอบชี้แจงว่า
ตนเป็นคนชกใครใคร แต่ตนได้ทรัพย์สินสิ่งนั้นมาอย่างไร จนเป็น
ที่พอใจของผู้รับจำนำว่าเช่นของบริสุทธิ์ก็ ก้

ๆ

(๒) คนผู้นั้นบอกเรื่องอันเป็นที่สงสัย ในการ ที่ ได้
ทรัพย์สินสิ่งนั้นมา แต่ ในการ บอกชื่อ ๆ คำบลที่ อยู่ อาศัย
ของเจ้าของทรัพย์สินสิ่งนั้น ผู้ใช้ให้ตนมา ก้ ก้

ๆ

(๓) ถ้าทนาย ๆ มีเหตุอันควร จะ สงสัย ว่า คนผู้
มาขอจำนำนั้น ได้ทรัพย์สินสิ่งนั้น มาโดย ทางทุจริต ๆ โดย ทาง
ผิดกฎหมาย ก้ ก้

เมื่อการเป็นดังนี้ขึ้น ก้ให้ ผู้รับจำนำจับตัวคนผู้นั้น กับ
ทรัพย์สินสิ่งนั้นไว้พาไปมอบให้แก่พลตระเวร ๆ กำนัน พันทนาย
บ้านคนใดคนหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้จะได้จับเอาตัวคนผู้นั้น กับทรัพย์สิน
สิ่งนั้น มายัง โรงพักกองตระเวร ๆ กำนัน พันทนาย บ้าน ๆ
กรมการ แล้วส่งไปพิจารณาพิพากษา ตาม กฎหมาย

ถ้าผู้รับจำนำผู้ใดคนหนึ่ง ซึ่งรับจำนำในเหตุการณ อัน
เป็นที่ควร สงสัยถึงกล่าวมาข้างต้นนี้ แล้ว จะ ต้องคืน สิ่ง ของ
นั้นให้แก่เจ้าของเดิม ไม่ให้ ใช้ค่าไถ่ในสิ่งของ ที่ รับไว้ นั้น
แต่จะมีโทษ อีกต่างหาก นอก จากคืนของ นั้น ตามความที่ จะ
พิจารณาได้ อีกต่อไป ด้วย

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

ห้ามไม่ให้รับจำนำของหลวง

มาตรา ๑๑ บัญชีทรัพย์สินสิ่งของอันใดซึ่งมีที่หมาย ฤ็
มีรูปพรรณสัณฐานทราบได้ว่าเป็นของหลวงแล้ว ห้ามไม่ให้ผู้รับ
จำนำรับไว้ เพราะเป็นการทุจริตผิดกฎหมายแท้

หมวดที่ ๔

ว่าด้วยลักษณะหน้าที่ของ กอง ตระเวน

ฤ็พนักงานผู้รักษาท้องที่

เมื่อทรัพย์สินสิ่งใดหายไปให้พนักงาน
ผู้รักษาท้องที่แจ้งความให้ผู้รับจำนำรู้ทั่วกัน

ถ้าได้รับจำนำไว้ต้องแจ้งให้ทราบ

มาตรา ๒๒ เมื่อทรัพย์สินสิ่งของผู้ใดหายไปก็ ฤ็
ฉ้อโกงไปก็ ก็ให้กองตระเวน ฤ็พนักงานผู้รักษาท้องที่
รับแจ้งความ ให้ผู้รับจำนำทั้งปวงรู้ทั่วกันว่า ทรัพย์สินนั้น
รูปพรรณอย่างนั้นเท่านั้นสิ่งหายไป ฤ็มีคนร้าย ฤ็ สกมฉก
ชิงวิ่งราว ลอบลักไป ฤ็มีผู้ฉ้อโกงเอาไป ถ้าทรัพย์สินสิ่งใด
ตรงกับรูปพรรณนั้น ผู้รับจำนำได้รับจำนำไว้แล้ว ก็
ฤ็ภายหลังมีคนมาขอจำนำ แก่ผู้รับจำนำก็ ก็ให้ผู้รับ
จำนำรับ แจ้งความแก่กองตระเวน ที่ตั้งโรงพักอยู่ใกล้กับโรง
พิพิธภัณฑสถานไทยและหอจดหมายเหตุ

จำนำ ฎา พนักงานผู้รักษาท้องที่ให้ รุ้ชื่อ แล ตำบลที่ อยู่อาศัย
ของคนผู้จำนำทรัพย์สินนั้น มาขอจำนำนั้นไว้

พลตระเวนเข้าค้นโรงจำนำตรวจของ แล ชาญฉู้ไ้

มาตรา ๒๓ ให้เจ้าพนักงานกองตระเวน ฎา พนักงานผู้
รักษาท้องที่ คนใดคนหนึ่ง ผู้ถือ หมายอำนาจ ของเจ้าพนักงาน
ผู้ใหญ่ ฎา ไม่มี หมายแต่ไ้ ออนุญาต ให้ทำการ ตามความ
ในมาตรานี้ เข้าไปใน โรงจำนำ เวลาใด เวลาหนึ่งก็ได้ และ

(๑) ให้ค้นทรัพย์สินสิ่งใดในโรงจำนำนั้นไ้ ตามที่มีเหตุ
อันควรสงสัย ว่าทรัพย์สินนั้น ผู้รับจำนำไ้ มาโดยทางทุจริต
ฎา จำนำไว้โดยทางทุจริต

(๒) ให้ค้น แล ตรวจ คุ สมุดชาญฉู้ของผู้รับจำนำ ซึ่ง
รักษาไว้ตามพระราชบัญญัตินี้ แลให้คัดลอกเอาสำเนาชาญฉู้
นั้นมาไ้ แลเมื่อเรียกเอาสมุดชาญฉู้แล้ว ผู้รับจำนำต้อง
นำมาให้ตรวจดู

สิ่งของอันใดที่อยู่ในโรงจำนำ ซึ่งไม่ไ้ลงไว้ในชาญฉู้
แลสิ่งของอันนี้ ผู้รับจำนำไม่มีหลักฐาน มาชี้ให้เห็น เช่นที่
สมควรพอใจว่า ผู้รับจำนำไ้ มาโดยชอบด้วยกฎหมาย แล้ว
ก็เช่นของที่ กองตระเวน แลเจ้าพนักงานผู้รักษาท้องที่ จะจับ
กุมเอา มาพิจารณาไ้ตามกฎหมาย

พลตระเวนจับตัวคน ผู้มีอาการ กิริยา อันน่าสงสัยมาไ้

มาตรา ๖๔ พลตระเวน ฤา พนักงานผู้รักษาท้องที่คนใดคนหนึ่ง มีเหตุสงสัยคนผู้ใด ไปมาใกล้เคียงโรงรับจำนำ เพราะมีอาการ กิริยา อันเป็นที่น่าสงสัย แลผู้นั้นมีทรัพย์สิน ใดอยู่ ที่ตัวที่ควรสงสัยว่า ได้มาโดยทางทุจริต แล้วยกให้จับตัวคนผู้นั้น แล้วยังคับให้เอาทรัพย์สินที่อยู่กับตัวนั้น ออกมาดู แลถ้าคนผู้นั้น ไม่ยอมเอาทรัพย์สินนั้น ออกให้ตรวจดู ก็ ฤา ถ้าคนผู้นั้นเอาทรัพย์สินนั้น ออกให้ตรวจดู พลตระเวน ฤา พนักงานผู้รักษาท้องที่ มีความสงสัยว่า ได้มาโดยทางทุจริต ก็ควรจะจับ ฤา จะสั่งให้จับตัวคนผู้นั้น กับทรัพย์สินนั้น มาก็ได้ เพื่อจะไต่สวน ไป ให้พิจารณาพิพากษา ตาม กฎหมายต่อไป

ผู้รับจำนำเป็นคนใด ยังคับต่างประเทศ

ที่มีหนังสือสัญญาต้องให้ไว้รับอำนาจ ของ กงซุล ประเทศนั้น

มาตรา ๖๕ ถ้าผู้รับจำนำเป็นคนใด ยังคับ ฤา เป็นคนในประเทศ ที่มีหนังสือสัญญา ทางพระราชไมตรี แล้วยกให้ทำตาม ข้อความเหล่านั้น ที่เพิ่มเติมเข้าไว้ใน มาตรา ๑๙ มาตรา ๒๐ แล มาตรา ๒๓ ตามลำดับดังนี้ คือ

ข้อ ๑ ในมาตรา ๑๙ นั้น เมื่อเจ้าพนักงานผู้ออกไปอนุญาตจะมีหมายให้เจ้าพนักงานเข้าไปในโรงรับจำนำ แลเก็บรักษาทรัพย์สินทั้งปวง ซึ่งจำนำไว้ในที่นั้น ต้องให้ไว้ อำนาจ ของ กงซุล ของผู้รับจำนำเช่นนั้น ก่อน

ข้อ ๒ ในมาตรา ๒๐ นั้น ผู้รับจำนำยังไม่ต้องคืน สิ่ง ของ

ที่รับจํานำไว้ให้แก่เจ้าของเดิม จนกว่ากงสุลของผู้รับจํานำ
เช่นนั้น ได้พิจารณาเห็นเป็นที่พอใจ ว่าผู้รับจํานำได้รับจํานำสิ่ง
ของนั้นไว้ ในเหตุการณ์อันเป็นที่ควรสงสัยได้ ถึงว่าไว้ใน
มาตรา ๒๐ แล้ว

ข้อ ๓ ในมาตรา ๒๓ นั้น เจ้าพนักงานกอง ตระเวน ถ้าเจ้า
พนักงานผู้รักษาท้องที่ ผู้ถือ หมาย อำนาจ ของเจ้าพนักงานผู้
ใหญ่ นั้น ย่อม ให้เข้าไปค้น ในโรงจํานำ ตาม ความที่ ว่าไว้ใน
มาตรา ๒๓ โดยที่ไม่ได้รับอำนาจ มาจากกงสุล ของผู้รับ
จํานำเช่นนี้ ด้วย

หมวดที่ ๕

(ก) ว่าด้วย ลักษณะลงโทษ

พิกัดโทษ ปรบัยใหม่แลจําได้โทษ

มาตรา ๒๖ บัณฑิต ผู้กระทำความผิด ล่วงละเมิด ต่อมาตราใด มาตรา
หนึ่ง ซึ่งได้กล่าวไว้ต่อไปข้างล่างนี้ จะต้องถูก ปรบัยเป็นพิไล
หลวง ถ้ามิโทษก็จจะกล่าวต่อไปสี่สถานคือ

(๑) มาตรา ๘ มาตรา ๙ มาตรา ๑๒ แลมาตรา
๑๔ ให้ปรบัยไม่เกินกว่า ๔๐ บาท

(๒) มาตรา ๑๕ มาตรา ๑๖ แลมาตรา ๒๑ ให้ปรบัย
ไม่เกินกว่า ๔๐ บาท กับทั้งคืนของ ถ้าใช้ราคาอีกด้วย

(๓) มาตรา ๕ มาตรา ๑๐ มาตรา ๑๑ แลมาตรา
พิพธิกรณีพิพาทไทยและหอจดหมายเหตุ

๑๓ ให้ปรับไม่เกินกว่า ๑๖๐ บาท

(๔) มาตรา ๔ มาตรา ๗ มาตรา ๑๗ มาตรา ๑๘ มาตรา ๒๐ มาตรา ๒๒ และมาตรา ๒๓ ให้ปรับไม่เกินกว่า ๕๐๐ บาท

ถ้าผู้ต้องปรับไม่เสียเงินค่าปรับตามมาตรา ๒๖ นี้ ภายในเวลาที่ศาลกำหนดให้เสียแล้ว ก็ให้ศาลนั้น สั่งให้เอาคนผู้นี้จำขังไว้ได้เงินค่าปรับต่อไปดังนี้ คือ

เงินค่าปรับไม่เกินกว่า ๕๐ บาท ให้จำขังไม่เกินกว่า ๒ เดือน
เงินค่าปรับไม่เกินกว่า ๕๐ บาท ให้จำขังไว้ไม่เกินกว่า ๔ เดือน
เงินค่าปรับไม่เกินกว่า ๑๖๐ บาท ให้จำขังไว้ไม่เกินกว่า ๖ เดือน
ถ้ากว่า ๑๖๐ บาท ขึ้นไป ให้จำขังเพิ่มอีกเดือนละ ๕๐ บาท

(ข) ว่าด้วยลักษณะห้อง

ห้อง ในกำหนด ๓ เดือน

มาตรา ๒๗ บันดาคติ ซึ่งเกิดขึ้นจากพระราชบัญญัตินี้ ให้ห้องเสียแก่ภายในกำหนด ๓ เดือน นับแต่วันที่มีมูลวิวาทเกิดขึ้นเป็นต้นไป

(ข) ว่าด้วยลักษณะโรงจำนำ

ซึ่งตั้งขึ้นก่อนออกพระราชบัญญัตินี้

โรงจำนำเก่าให้มารวมไขอนุญาตภายใน ๒ เดือน

มาตรา ๒๘ บันดาคติของโรงจำนำซึ่งตั้งขึ้นก่อนเวลาออก

เล่ม ๕

ลักษณะโรงรับจำนำ

หน้า ๑๔๑๙

ประกาศพระราชบัญญัตินี้ มีความปรารถนาจะตั้งโรงจำนำต่อไป
แล้ว ก็ให้มาขอ ใบอนุญาตต่อเจ้าพนักงาน ผู้ออก ใบอนุญาต
ตามมาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้ ภายในกำหนด ๒ เดือน
นับแต่วันออกประกาศ พระราชบัญญัตินี้ เพน ต้น โย

ถ้าพ้นกำหนด ๒ เดือน นับแต่วันออกประกาศพระราชบัญญัติ
นี้แล้ว คนเหล่านั้นยังขึ้น ตั้งโรงจำนำอยู่โดยไม่ได้นำขอ
ใบอนุญาต ก็ให้ปรับไหม ผู้ขึ้นฐานทำผิด ถ่วงละเมิด มาตรา
๔ ในพระราชบัญญัตินี้

(ค) ว่าด้วยกฎหมายเดิม

พระราชกำหนดเดิมที่ไม่ใช่

ในการรับจำนำตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๒๙ พระราชกำหนดกฎหมาย ที่มีเกยวข้องว่า ด้วย
การจำนำ แลข้อขาย ที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ มีราชซึ่งว่าไว้
ในอัตราที่ ๑ ที่ว่าในท้ายพระราชบัญญัตินี้ ขอให้ให้เขามาใช้
ต่อผู้รับจำนำ ตามความในพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัตินี้ คราวไว้แต่วันที่ ๑๙ มกราคม รัตนโก
สินทรศก ๑๑๔ เป็นวันที่ ๑๙๓๐ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

อัตราที่ ๑

รายบทกฎหมายเก่า ที่ไม่ใช่ต่อผู้รับจำนำตามพระราช
บัญญัตินี้ พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

หน้า ๑๔๒๐

ลักษณะโรงรับจำนำ

เล่ม ๕

รายที่ ๑ ว่าด้วยกำหนดรับฟ้องในลักษณะรับฟ้อง มีใจความ
สังเขปดังนี้

มาตรา ๑๐ คดีพิพาท ด้วยเหตุต่างๆ ให้ฟ้องใน ๑๕ วัน

รายที่ ๒ ว่าด้วยลักษณะสมโจรในลักษณะโจร มีใจความ
สังเขปดังนี้

มาตรา ๑๐๕ ผู้รับจำนำส่งโจร ไม่ได้ให้ไหมเสมอโจร

มาตรา ๑๔๘ สมจำนำของโจร ไม่บอกค่านับมีโทษถึงโจร
แลไหม ตามทฤษฎีที่จำนำ

มาตรา ๑๕๒ ทายลักของไป พบของในเรือน เจ้าเรือนไม่
บอกค่านับเป็นสมโจร ถ้าเจ้าเรือนเอาสิน เอาโจรไป บอก ได้
รางวัลถึงหนึ่ง ถ้าบอกแต่สินไม่มีรางวัล

รายที่ ๓ ว่าด้วยลักษณะจำนำ ในลักษณะเบี่ยงเสร็จ มีใจ
ความสังเขปดังนี้

มาตรา ๑ จำนำกัน ๓ ปีเป็นหลักฐานโดยไม่มีสัญญา

มาตรา ๒ จำนำกันมีสัญญากำหนดให้ทำตามสัญญา ถ้า
ทวิพสุญด้วยโทษทั้ง ๔ ไม่ต้องคืน

รายที่ ๔ กฎ ๑๐ ในพระราชกำหนดเก่า ลงวันอังคาร
เดือนสาม ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีระกาตรีศกจุลศักราช ๑๑๓ มีใจความ
สังเขปดังนี้

ข้อ ๑ ให้ข้อขายจำนำกันแต่กลางวัน

ข้อ ๒ พักการขึ้นข้อขายจำนำกันไว้แต่ของกิน

ข้อ ๓ ให้ ^{ผู้}ซ้อ ขาย จำนำ กัน แต่คนที่ ^{ผู้}รู้จัก

ข้อ ๔ ของหลวง ของ ผิดประเภท แลคนที่ ^{ผู้}ไม่รู้จัก มา

จำนำ ^{ผู้}ซ้อ ขาย ให้ผู้รับ นำมา ยัง เจ้าพนักงาน ให้พิจารณา

ข้อ ๕ ถ้า วนกัน ^{ผู้}ซ้อ ขาย จำนำ ให้ สอด เจ้า ของ กั้น

ข้อ ๖ ถ้า ภูฐาน เจ้า ของ ไม่ สม กับ ของ ให้ส่ง เจ้าพนักงาน

งานพิจารณา

ข้อ ๗ ถ้า ^{ผู้}ไม่รู้ว่า ของ ผู้ร้าย รับ ไว้แล้ว ภายหลัง ^{ผู้}รู้ แล มา
ดู แก่โทษ ต้อง ให้ เจ้า ของ ได้

ข้อ ๘ ผู้รับ จำนำ ส่ง ของ ต่อ เจ้าพนักงาน โดย ^{ผู้}แท้ แล ^{ผู้}ไม่ ^{ผู้}รู้
เห็น กับ ผู้ร้าย ได้ ^{ผู้}ใด กิ่ง หนึ่ง

ข้อ ๙ ผู้รับ ผู้ ^{ผู้}ช่วย ^{ผู้}ซ้อ ขาย แล จำนำ ดู แก่โทษ แล ^{ผู้}ไม่ เอา
เป็น สม ไวร

ข้อ ๑๐ ผู้ ^{ผู้}อื่น ^{ผู้}รู้ เห็น การ ^{ผู้}ซ้อ ขาย จำนำ ผิด กฎหมาย นำ ความ
มา กล่าว พิจารณา ได้ ความจริง ให้ ^{ผู้}ร่าง วัง ส่วน ที่ ๓ ของ
รอกา ของ นั้น

ข้อ ๑๑ อย่า ให้ เรียก เงิน อัน ใด จาก ผู้ นำ ของ มา ดู แก่โทษ

ข้อ ๑๒ ผู้ ^{ผู้}ซ้อ ขาย จำนำ ^{ผู้}ไม่ ดู แก่โทษ พิจารณา ได้ ^{ผู้}จริง มี
โทษ สม ไวร

ข้อ ๑๓ เจ้าพนักงาน ไม่ ทำ ตาม กฎหมาย นั้น มี โทษ

ราชที่ ๕ พระราชบัญญัติ ลง วัน ศก วั เดือน สี่ ขึ้น สอง ค่ำ
พืพิธิภณชาติ ศาสไทย และ หอจดหมาย เหตุ

หน้า ๑๙๒๒

ลักษณะ โรง รับ จำนำ

เล่ม ๕

มีโรง สัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๒๓๐ กำหนด ออกเฝ้า จำนำ ไม่
ให้เกินกว่า เกือนหนึ่ง ชึ่ง ละ ยาท

อัตราที่ ๒

แบบ ใบอนุญาตตามมาตรา ๕ ของพระราชบัญญัตินี้

ใบอนุญาต โรง จำนำฉบับที่

ออก วันที่

เดือน

รัตนโกสินทรศก ๑๑

ชื่อผู้รับ

ชาติ

สังกัด

ทำน

โรง จำนำถนน

ตำบล

เมือง

ใช้ไป

เดือน

วัน

ลงชื่อ

เจ้าพนักงาน ผู้ออก

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

<https://museum.coj.go.th/>

เล่ม ๕ ลักษณะชำระคดีสินจ้าง คดีมีโทษ หลวงเก่า ใต้แล้ว หน้า ๑๕๒๓

ใบอนุญาต ตั้งโรงจำนำ

ตาม มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัติ โรงจำนำ ศก ๑๑๔

ฉบับที่ วันที่ รัตนโกสินทรศก ๑๑

อนุญาตให้

ชาติ

สังกัด

มีคำนี้

ตั้งโรง จำนำโรงหนึ่ง

ที่ ถนน

ตำบล

เมือง

ต้อง ประพฤติ ตามพระราชบัญญัติ โรงจำนำ ศก ๑๑๔ ใบอนุญาต

ฉบับนี้ ให้ใช้ได้ตั้งแต่วันที่ ออก ใบ อนุญาตนี้ ในวันที่ ๓๑

มีนาคม รัตน โกสินทร ศก

เท่านี้

ลงชื่อ

เจ้าพนักงาน ผู้ ออก ใบ อนุญาต

พระราชกำหนด ตั้งศาล รับสั่งพิเศษ

สำหรับชำระสะสางคดีความที่มีโทษหลวง ชั้นเก่า
ซึ่ง ค้าง อยู่ ณ ศาลพระราชอาญา ใน กรุงเทพฯ ฯ ทั้งปวง

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์

พิพิธภัณฑสถานไทยและหอจดหมายเหตุ

หน้า ๑๔๒๕ ลักษณะชำระทัณฑ์สนล้าง คดี มีโทษหลวง เก่า ให้แล้ว เล่ม ๕
ลงกรณ พระเจดจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว คำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประ
ภาศ ให้ทราบทั่ว กันว่า

มีพระราชประสงค์ จะให้เสนาบดี แล รัฐมนตรี ปฎักษาพร้อม
กัน แก่ไข ข้อ พระราชบัญญัติสำหรับพิจารณา คดี มี โทษ หลวง
ที่ ไซ้อยู่ใน ศาล ทั้ง ปวงทั่วพระราชอาณาเขต ให้เป็น ที่ เรียบ
ร้อย มั่นคง ก็สืบไปภายหน้า แต่เมื่อ ก่อนที่จะกระทำ ให้ข้อ พระ
ราช ประสงค์นี้ สำเร็จ ไป ทรงพระราชดำริ จะให้คดี มี โทษ หลวง
ที่ ค้าง ค้างพิจารณาอยู่ ณ ศาล ทั้ง ปวง ใน เขต รแขวง กรุง เทพ ฯ
แต่ก่อน มา สำเร็จ ล่วง แล้ว ไป โดยเร็ว โดย ยุติธรรม ลง สิ้น
เสีย ก่อน

เพราะ ฉนั้น ครังนี้ จึงทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง ศาล
รับ รับพิเศษ ขึ้น ใหม่ อีก ๓ หมู่ มีหน้าที่พนักงาน ต่าง ๆ กัน
เพื่อ จะ ใ้รับ ถอน เอาคดี ที่ มี โทษ หลวง ทั้ง ปวง ซึ่ง ค้าง พิจารณา
แล พิจารณา มาแต่ก่อน กำหนด วัน ใน ท้าย หมาย ประกาศนี้ แต่ เดือน
หนึ่ง ขึ้น ไป มา แยก ขึ้น กัน ทำการ พิจารณา พิจารณา แล ชำระ
สะสาง เสีย ให้ สิ้น ตาม กำหนด ดัง นี้

ข้อ ๑ ให้ตั้ง ศาลรับ รับพิเศษ สำหรับ พิจารณา พิจารณา แล ชำ
ระสะสาง บัณฑิตคดี มี โทษ หลวง ซึ่ง ชัด ช้อง แล ยัง ค้าง พิจารณา
พิจารณาอยู่ ณ ศาล ที่ ใ้ พิจารณา พิจารณา คดี มี โทษ หลวง ใน เขต
แขวง กรุง เทพ ฯ ทั้ง ปวง ก่อน กำหนด วัน ใน ท้าย หมาย ประกาศนี้
เดือนหนึ่ง ขึ้น ไป พิพิธภิรักษ์ ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

เล่ม ๕ ลักษณะชำระตัดสินล้าง คดีมีโทษ หลวงเก่าให้แล้ว หน้า ๔๔๒๕

ข้อ ๒ ศาลรับสั่งพิเศษ กอง ที่ หนึ่ง มีอำนาจ แลหน้าที่พนักงาน ที่จะชำระ สะสาง คดีล้าง บัญคาความที่มี อยู่ในสารบบความฉบับที่ ๑ ซึ่งไม่มีตัวโทษจำเลยทั้งสองฝ่าย ฤ็ แต่ฝ่ายเดียวก็ แลที่มีคำหาคำให้การ ฤ็ สำนวนที่พิจารณาชำระค บก พร้อง ซากเลืย แล อย่าง หนึ่ง อย่าง ใด ก็ ก็ บัญคาที่เป็นคดีซึ่งมีเหตุขัดข้อง ในการ พิจารณา แลพิพากษาขึ้นใด อย่าง ใด ประการ ใด ซึ่งศาล จะทำการ พิจารณา ไป ไม่ ได้ ทั้ง ปวง

ศาลรับสั่งพิเศษ กอง ที่ ๒ มีอำนาจ แลหน้าที่ ฤ็ จะทำการพิพากษายันคาคคีความใน สารบบที่ ๑ ซึ่งเป็นคดีที่ ตรีลาการ ได้ พิจารณาเสร็จสิ้นสำนวน แลแล้ว คงค้าง อยู่แก่ การพิพากษา แล วาง บทพระอัยการ ทั้ง ปวง

ศาลรับสั่งพิเศษ กอง ที่ ๓ มีอำนาจ แลหน้าที่ ฤ็ จะทำการพิจารณา แลชำระสะสางคดี ความ ทั้ง ปวง ที่มีใน สารบบที่ ๑ ซึ่ง ยัง ค้าง พิจารณา อยู่ใน ศาล ทั้ง ปวง นี้

ข้อ ๓ กรมการพิเศษ ส่วน ที่ ๑ นั้น ทรงพระกรุณา โปรดเกล้า ใ้ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าจันทพรพิทยธาดา ๑

พระยาเพชรพิไชย ๑

พระยามหาอำมาตย์ ๑

พระยาไกร โภษา ๑

หลวงนายสิทธิราชย์ ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

หน้า ๑๘๒๖ ลักษณะ ชำระทัศนียภาพ ก็มี โทษ หลวง เก่า ใ้ แล้ว เล่ม ๕

มิส เทอร์ปา ตรีก

67

ผู้พิพากษา ผู้ใหญ่ ฅศาณโณสนารสถิตย ฅุคิขรรณ ฅลคิเล็ดบน

กษัตริย์ใน ที่ ประชุม ด้วย นาย

७

แปลตัวกรรมการ

ส่วนที่ ๒ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าไฉงยาขอ

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

७

พระยาธรรมสารเทศ

9

พระยาประชาภิจักร์

9

หลวง บรมสาทร

७

หลวง นครโกยพิเชท

9

เป็น ตัว การรวมการ

ส่วนที่ ๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเมรุมาศวิจิตร •

หมื่น ไชยยา ภรณ์

9

หลวงสุนทรโกษา

9

หลวง โย ฐา ขริมาต

●

หลวง ประสิทธิ์ รักษา

●

แปลว่า กรรม การ

ข้อ ๕ กำหนดเวลาที่ กรรมการ ทั้ง ฝ่าย จะได้ ทำการนี้

กำหนด ตาม เกณฑ์งบประมาณ กำหนดใน หมายว่า ภาควิชาไป เมื่อพ้น
พยานหลักฐานที่ศาลเห็นได้ว่าต้องจำคุก

เล่ม ๕ ลักษณะ จักรกฤษณ ล้าง คดี มีโทษหลวงแก้ให้แล้ว หน้า ๑๔๒๗
กำหนดนี้ แล้ว กรรมการ นี้ จะ ควร ขก เล็ก เล็ก ๆ จะ ให้ ทำ
การ ไป อีก เท่า ไ้ แล้ว แต่ จะ ทรง พระกรุณา ไป รก เกล้า ,

ข้อ ๕ กรรมการพิเศษเหล่านี้ จะต้อง นั่ง ศาล แล ทำการ
เมื่อ ภาย หลัง วัน พระ ต่อ ๆ กัน จนครบ ๔ วัน ทุก ๆ เจ็ด วัน ไป
แล ต้อง ให้ ไข เบิก ศาล ทำการ อย่า ให้ ทำ กว่า วัน ละ ๓ ชั่วโมง
เบิก ศาล ทั้ง แต่ เวลา เข้า ๔ โมง ไป ทุก ๆ คราว ประชุม

ประกาศ มา ณ วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ รัตน โกสินทร ศก ๑๑๔
เป็น วันที่ ๘๘๕๒ ในรัชกาล ยี่สิบยี่สิบนี้

ข้อบังคับสำหรับศาลรับสั่งพิเศษ ชำระสะสางคดีความมีโทษหลวงในกรุงเทพ ฯ

วิ ชี ักการ ชุณ ัน

ข้อ ๑ ให้ เสนาบดี กระทรวง ยุติธรรม มี คำสั่ง ให้ เจ้าหน้า ที่
ทำสารบบความ อาญา มีโทษ หลวง ทั้ง ยวง ณฑล ต่าง ๆ ในกรุง
เทพ ฯ ที่ ค้าง พิจารณา แล พิพากษา อยู่ ก่อน วันที่ ออก พระราชบัญญัติ
ทั้ง ศาล รับสั่ง พิเศษ ๓ ศาล นี้ แต่ เดือน หนึ่ง ขึ้น ไป ให้ แล้ว ใน ภาย
ใน ๑๕ วัน นับ แต่ วัน ออก พระราชบัญญัติ เป็น ต้น ไป

ใน สารบบ นั้น ให้ มี ข้อ ความ ดัง นี้ คือ

(๑) ชื่อ จำเลย ฤๅ ผู้ ร้าย ซึ่ง ต้อง หา ใน พ้อง

(๒) ลักษณะ โทษ ที่ ต้อง ก่อ ทำ

พิพากษาในศาลใดเสียและโทษจดหมายเหตุ

หน้า ๓๗๘ ลักษณะ ข้าราชการ ตำรวจ คดี มี โทษ หลวง เก่า ให้ แล้ว เล่ม ๕

(๓) ชื่อ โทษ

(๔) วัน เดือน ปี ที่ จำเลย ฤๅ ผู้ร้าย ต้อง รับ มา กัก ชัง ทัก อยู่

(๕) การ ที่ ศาล ใ้ พิจารณา ถึง เพียง ไດ

ข้อ ๒ เสนาบดี กระทรวง พระนคร มาล ต้อง ส่ง สารบบ ขาญ ชี
จำเลย ฤๅ ผู้ร้าย ผู้ต้อง ทัก ชัง อยู่ ใน ทรวง ฤๅ ชุก ใน กรุง เทพ ๑ ใน
เวลา ก่อน หน้า วัน ออก พระราชบัญญัติ ทั้ง ศาล รับ ส่ง พิเศษ ๓ ศาล
เดือน สอง ขึ้น ไป ทั้ง ปวง นั้น มา ให้ เสนาบดี กระทรวง ยุติธรรม แต่ ใน
ภายใน ๑๕ วัน นับ แต่ วัน ออก พระราชบัญญัติ นั้น เชน ต้น ไป

ใน สารบบ ขาญ ชี นี้ ให้ ทัก ข้อ ความ ดัง นี้ คือ

(๑) ชื่อ จำเลย ฤๅ ผู้ร้าย ซึ่ง ต้อง กัก ชัง อยู่

(๒) ต้อง ชัง อยู่ ด้วย ถูก ฟ้อง หา ว่า กระ ไร

(๓) วัน เดือน ปี ที่ ส่ง จำเลย ฤๅ ผู้ร้าย ทุกๆ คน มา ชัง ไว้

ข้อ ๓ เมื่อ เสนาบดี กระทรวง ยุติธรรม ใ้ รับ สารบบ ขาญ ชี
เช่น กล่าว มา ใน ข้อ ๒ นั้น แล้ว ก็ ให้ ทรวง สอย กุ ชื่อ พวก จำเลย
ฤๅ ผู้ร้าย ที่ มา ใน สารบบ ขาญ ชี นี้ ว่า จะ ถูก ต้อง กัก กับ ชื่อ
ที่มี อยู่ ใน สารบบ ที่ กล่าว ไว้ ใน ข้อ ๑ ฤๅ ไม่ ถ้า ยัง ขาด ชื่อ
อยู่ ก็ ให้ คัก เขา ชื่อ ใน สารบบ ที่ ๒ มา ลง ไว้ ใน สารบบ ที่ ๑
ให้ ครบถ้วน บริบูรณ์ ก็ แล้ว ให้ จื่อ เขา สารบบ ที่ ๑ เชน ฉบับ ที่
ถูก ต้อง สำหรับ ให้ ศาล รับ ส่ง พิเศษ ทั้ง ๓ ศาล ข้าราชการ
ให้ สำเนา เอกสาร ที่ ศาล ไทย และ หอจดหมาย เหตุ

เล่ม ๕ ถัดมาชำระตักสินล้าง กระติมีโทษหลวงเก่า ให้แล้ว หน้า ๑๔๒๘

ข้อ ๔ ให้แบ่งจักษันหาความ ตามามี โทษหลวงในสารบบซึ่ง
ไ้ตรวจ สอดเป็นฉบับที่ถูกต้อง แล้วนั้น เป็น ๓ แผนกให้ตรวจ
กัน กับหน้าที่ของศาลรับสั่งพิเศษทั้ง ๓ ศาล แล้วให้เสนายศ
กระทรวงยุติธรรมส่งสารบบทั้ง ๓ นี้ ไปให้ศาลรับสั่งพิเศษ
ทั้ง ๓ ศาลตามหน้าที่ศาลนั้นๆ

ข้อ ๕ ในวันที่ ๔ ภายหลังจากวันพระ ทุกๆ วันนั้น เมื่อ
ศาลรับสั่งพิเศษทุกศาล ทำการสำหรับวันนั้นแล้ว ก็ให้กำหนด
กระเอาความไว้ สำหรับที่จะชำระแลตักสิน ในขอบของวันพระ
ข้างหน้าต่อไป แลต้องกระจำนวน ความ ให้พอที่ กัน กับเวลาของ
ศาล ที่จะมีการใน ระหว่าง สัปดาห์ในคราวประชุม ขางหน้านั้น แล
ศาลรับสั่งพิเศษทุกศาล มีอำนาจ ที่จะรับชำระความเรื่องใด
เรื่องหนึ่ง ในวันใดวันหนึ่ง เมื่อภายหลังจากคราวประชุมข้างหน้า
เมื่อศาลรับสั่งพิเศษนั้น คำวิ้เห็นว่าเป็น การ จำเป็น เพื่อจะ
ให้โจทก์ มีเวลาพอที่จะ มา ว่าความไ้

ข้อ ๖ เมื่อศาลรับสั่งพิเศษ ศาลใด ไ้กระกำหนดความ
ที่จะ ไ้ชำระ ในระหว่าง อาทิตย์ต่อไปแล้ว ก็ให้ศาลรับสั่งพิ
เศษ ศาลนั้น ออกหมาย ไปยัง โจทก์ในความ เหล่านั้น ให้ทราบวัน
เดือนปี แล เวลา กำหนดนัด ชำระความนั้น แลให้แจ้งความให้ทราบ
ด้วยว่า ถ้าถึง วันเวลานัดแล้ว โจทก์จะ มา ก็ ไม่ มา ก็
ศาลรับสั่งพิเศษจะ ต้องชำระ แลตักสินคดีนั้น เป็นคดีขาดที่เดียว

หน้า ๑๓๓๐ ลักษณะ ขำระ ตักสิน ดังคำที่ ได้ในหลวง เก่า ให้แล้ว เล่ม ๕

อนึ่ง ถ้าศาล รับสั่งพิเศษศาล ไก่ไม่รู้จัก บ้านเรือน ที่ อยู่อยู่
ใครๆ ของ โทษ ความ ร้าย ไก่ แต่ไม่ สามารถ จะ ออก หมายถึง
ไปถึงโทษผู้นั้นได้ ถ้าให้ศาล รับสั่งพิเศษศาล นั้น มีอำนาจ
ชำระ แล ตักสินคดีนั้น ในเวลาที่โทษไม่ไ้มา ก็ ได้ พงทุกเรื่อง

วิธี ขำระ แล ตักสิน

ข้อ ๗ เมื่อ ไก่ตัว จำเลย ฤา ผู้ร้าย มายังศาลรับสั่งพิเศษ
แล้ว แล เจ้าพนักงาน ไก่ตรวจ สอบ เห็น ถูกต้อง ไม่ผิดตัวแล้ว
ก็ให้ ผู้พิพากษา ใน ศาล รับสั่งพิเศษ นั้น ชี้แจง ข้อ หาใน ฟ้อง
ให้จำเลย ฤา ผู้ร้าย นั้น ฟัง จง เข้าใจ

ข้อ ๘ ถ้าเลย ฤา ผู้ร้าย คนนั้น ให้การ รับสาร ภาพ ตาม
ข้อหา แล มิได้ ให้การ ปฏิเสธ ฤา ท่อสู้ประ การ ไก่ ก็ให้ศาล
รับสั่งพิเศษ ตักสิน วางโทษตาม คำ รับสารภาพ นั้น แล ถ้าเวลาที่
จำเลย ฤา ผู้ร้าย นั้น ต้องชง ฤา จำมา แต่ก่อนนั้น เท่ากัน ฤา เกิน
กว่าเวลาที่ กำหนดให้ ชง ฤา จำคุก ที่ วาง ไว้ใน คำ ตักสิน ลง โทษ
จำเลย ฤา ผู้ร้าย คนนั้น เช่นนี้ ก็ให้มี คำสั่ง ลง ใน คำ ตักสิน นี้ ว่า
ให้ปล่อย กว จำเลย ฤา ผู้ร้าย นั้น ได้พ้นโทษ เสียทีเดียว

ข้อ ๙ ถ้าเลย ฤา ผู้ร้าย ให้การ ปฏิเสธ ไม่รับ เมื่อ มีตัว
โทษ มา ก็ให้ศาล รับสั่ง ฟัง คำ ชี้แจง ของ โทษ จง ต้อง แท้
แต่เมื่อ ก่อน จะ รับ พยาน ต่อ ไป ให้ ไก่ สอบถาม ว่า ณ เวลา ที่ จำเลย